ADAM öykü

KASIM
ARALIK
1999
25

ÖYKÜ

Kurak Eylül ***William Faulkner*** • Emily İçin Bir Gül ***William Faulkner*** • Öğle Yemeği ***Somerset Maugham*** • Parker Ana'nın Yaşamı ***Katherine Mansfield*** • Köprüdeki Yaşlı Adam ***Ernest Hemingway*** • Gece Fareler Uyur Ama ***Wolfgang Borchert*** • Nine ***Vüs'at O. Bener*** • Güllü Ana ***Talip Apaydın*** • Altın Kartal ***İrfan Yalçın*** • Heybeli Güzeli Duman ***Behzat Ay*** • Kaçak ***José Maria Merino*** • Bir Kadının Öyküsü ***Marilyn Krysl*** • Kan Yoktu ***Ahmet Yıldız*** • Kendi Kendime Antii! ***Oğuzhan Akay*** • Oyun Arkadaşı ***Ahmet Ümit*** • Kemal Bey Hakkında Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz ***Çağrı Kalaça*** • Tek Kişilik ***Müge İplikçi*** • O Öpüş..... Kaldı! ***Leyla Ruhan Okyay*** • Miço ***Almıla Özdek***

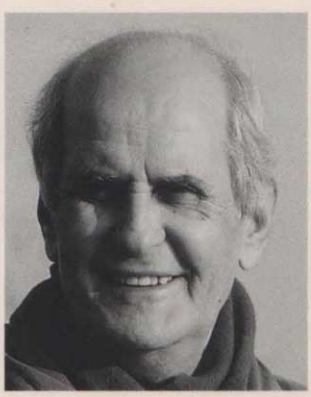

BU SAYININ KONUŞMASI

Fakir Baykurt ile Dünden Bugüne

YAZI

GÖRDÜĞÜNÜ KİTABA YAZ ***Özdemir İnce*** • HEMINGWAY NEDİR? ***Önder Otçu*** • Okur / Yazar ***Orhan Barlas*** • GENÇ KISA ÖYKÜ YAZARLARI... ***Sevinç Özer*** • DEMİR GRİSİ SAÇLAR ***Gökçen Ezber***

Adam Yayınları

Adam 1999

20. yüzyılın tarihi yazıldı

Türkiye'de ilk kez

Server Tanilli

20. Yüzyıl: Yeni Bir Dünyanın Aranışında
Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, Cilt: 6

Yüzyılların Gerçeği ve Mirası
5. cilt 19. Yüzyıl: İlerlemenin Çelişmeleri
Yüzyılların Gerçeği ve Mirası
4. cilt 18. Yüzyıl: Aydınlanma ve Devrim
Yüzyılların Gerçeği ve Mirası
3. cilt 16.-17. Yüzyıllar: Kapitalizm ve Dünya
Yüzyılların Gerçeği ve Mirası
2. cilt Ortaçağ: Feodal Dünya
Yüzyılların Gerçeği ve Mirası
1. cilt İlkçağ: Doğu, Yunan, Roma

Büyük bir yüzyıldır XX. yüzyıl; cesur ve kahraman.
Okuyunuz göreceksiniz...

Server Tanilli'nin bütün yapıtları Adam Yayınları'nda

Yaratıcı Aklın Sentezi
Felsefeye Giriş
Uygarlık Tarihi
İslam Çağımıza Yanıt Verebilir mi?
Devlet ve Demokrasi
Fransız Devrimi'nden Portreler
Voltaire ve Aydınlanma
Dünyayı Değiştiren 10 Yıl
Server Tanilli'ye Saygı
Türkiye'de Aydınlanma Hareketi Dünü, Bugünü, Sorunları
Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz
(basılıyor)
Nasıl Bir Demokrasi İstiyoruz
(basılıyor)

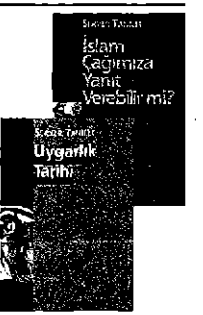

ÇEVİRİLERİ

ROBERT MANTRAN
Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1: *Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna*
Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 2: *XIX. Yüzyılın Başlarından Yıkılışa*
VOLTAIRE
Candide ya da İyimserlik

ADAM

değerli kitaplar yayınlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

Adam Yayınları

Adam 1999

Bir 20. yüzyıl klasiği

Memet Fuat
Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi

1920'lerin ikinci yarısından günümüze uzanan zaman diliminde şiir yolculuğu... Gelişmeler, tartışmalar, en güzel örnekler. Genişletilmiş yeni basım 2 cilt.

Memet Fuat'tan iki yeni kitap: ***Yaşlı Bir Şaire Mektuplar; Tribünlerden Palavra Anılar.***

Bir çağa damgasını vuran Türk romanları

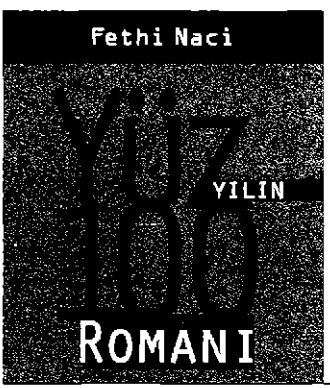

Fethi Naci
Yüzyılın 100 Romanı

Usta eleştirmen yüzyılın 100 Türk romanını inceledi, eleştirdi. Eşsiz bir başvuru kitabı.

Fethi Naci'den bir de anı kitabı: ***Dönüp Baktığımda.***

Yirminci yüzyılda şiir dünyada da hiç geri durmadı

Çağdaş Dünya Şiiri Antolojisi

Cevat Çapan / Eray Canberk / Erdal Alova

Usta şairler hazırladılar, 20. yüzyıl dünya şiirini en güzel örnekleriyle sunan bir başucu kitabı.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

AdamÖykü
İki Aylık Öykü Dergisi
Sayı 25
Kasım-Aralık 1999
ISSN 1300-7556

Adam Yayıncılık ve
Matbaacılık A.Ş. adına
Sahibi ve Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü :
İnci Asena

Genel Yayın Yönetmeni :
Semih Gümüş

Kapak ve İç Tasarım :
Tülay Ulukılıç •
Yönetim Yeri ve
Yazışma Adresi :
Küçükparmakkapı
Sokak, No : 17, 80060
İstanbul
Tel : (212) 293 41 05
Fax : (212) 293 41 08
Fiyatı : 1.250.000 TL
(KDV içinde)
• **İlan Koşulları :** Tam
sayfa (siyah-beyaz)
120.000.000 TL; yarım
sayfa 60.000.000 TL •
Dizgi : Adam Yayıncılık ve
Matbaacılık A.Ş. Dizgi
Birimi
• **İç Baskı :** Şefik Matbaası
• **Kapak Baskı :** Ana Basım
• **Genel Dağıtım :** Biryay
A.Ş. • Gönderilen yazılar
yayımlansın yayımlanmasın,
geri verilmez.
• **Abonelik Başvurusu :**
Abonet tel : (212) 222 83 32
Abonet faks : (212) 222 27 10
Abonet email :
abınet@abonet.net
Abonet web :
www.Abonet.net

ADAMÖYKÜ

WILLIAM FAULKNER ÖZEL BÖLÜMÜ
Kurak Eylül ***William Faulkner*** 13
Emily İçin Bir Gül ***William Faulkner*** 23
Demir Grisi Saçlar ***Gökçen Ezber*** 32

ÖYKÜ
Öğle Yemeği ***Somerset Maugham*** 37
Parker Ana'nın Yaşamı ***Katherine Mansfield*** 41
Köprüdeki Yaşlı Adam ***Ernest Hemingway*** 48
Gece Fareler Uyur Ama ***Wolfgang Borchert*** 51
Nine ***Vüs'at O. Bener*** 54
Güllü Ana ***Talip Apaydın*** 55
Altın Kartal ***İrfan Yalçın*** 59
Heybeli Güzeli Duman ***Behzat Ay*** 63
Kaçak ***José Maria Merino*** 93
Bir Kadının Öyküsü ***Marilyn Krysl*** 97
Kan Yoktu ***Ahmet Yıldız*** 114
Kendi Kendime Antii! ***Oğuzhan Akay*** 121
Oyun Arkadaşı ***Ahmet Ümit*** 123
Kemal Bey Hakkında Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz
Çağrı Kalaça 137
Tek Kişilik ***Müge İplikçi*** 142
O Öpüş..... Kaldı! ***Leyla Ruhan Okyay*** 148
Miço ***Almıla Özdek*** 153

BU SAYININ KONUŞMASI
Fakir Baykurt ile Dünden Bugüne 5

YAZI
Gördüğünü Kitaba Yaz ***Özdemir İnce*** 67
Hemingway Nedir? ***Önder Otçu*** 81
Okur / Yazar ***Orhan Barlas*** 103
Genç Kısa Öykü Yazarları... ***Sevinç Özer*** 111

Adam Yayınları

Adam 1999

20. yüzyıl Anadolu'sunu içinden bakarak anlattı.

Fakir Baykurt

Bütün romanları

Sonra Almanya'ya gitti. Bu kez Anadolu'yu oradan anlattı.

Kaplumbağalar; Köygöçüren; Tırpan; Koca Ren; Yılanların Öcü; Amerikan Sargısı; Yüksek Fırınlar; Onuncu Köy; Kara Ahmet Destanı; Yarım Ekmek; Irazca'nın Dirliği; Yayla; Keklik

Şairin sanat ve hayat üstüne bilgeliklerle dolu yaklaşımları

Cahit Külebi

İçi Sevda Dolu Yolculuk

Bütün şiirleri Adam'da yayımlanan usta şairin renkli kaleminden sanat çevrelerinin ünlü kişileri, anılar...

Kısa öykü, insanın gizleri üstüne bir sanat...

Semih Gümüş

Öykünün Bahçesi

Değerli eleştirmen **Semih Gümüş**'ün yeni kitabı öykünün dünyasını anlamaya, çözümlemeye çalışan, öykünün bahçesinde yaşayanlar için bir başucu kitabı...

Edebiyatımızın önemli genç yazarlarından

Kaan Arslanoğlu

İntihar

(Zamanımızın Bir Kahramanı)

Kişilikler; Kimlik; Çağrısız Hayalim, Devrimciler; Öteki Kayıp romanlarının, *Yanılmanın Gerçekliği* deneme kitabının yazarından yeni bir roman...

Genç edebiyatın yüksek seslerinden

Hasan Ali Toptaş

Kayıp Hayaller Kitabı

Bin Hüzünlü Haz; Sonsuzluğa Nokta'dan sonra yazarın Adam'daki üçüncü kitabı...

Küçük, siyah bir kitap daha

İnci Asena

Amsterdam'dan

Üç Gün Paris'ten sonra fotoğrafları ve metinleri gene İnci Asena'nın yeni bir kitabı. Bülent Erkmen tasarımıyla...

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

Fakir Baykurt ile Dünden Bugüne

"Sabahattin Ali'de içerik biçim kaynaşması, Sait Faik'te insana ve öyküye yaklaşım beni etkiler."

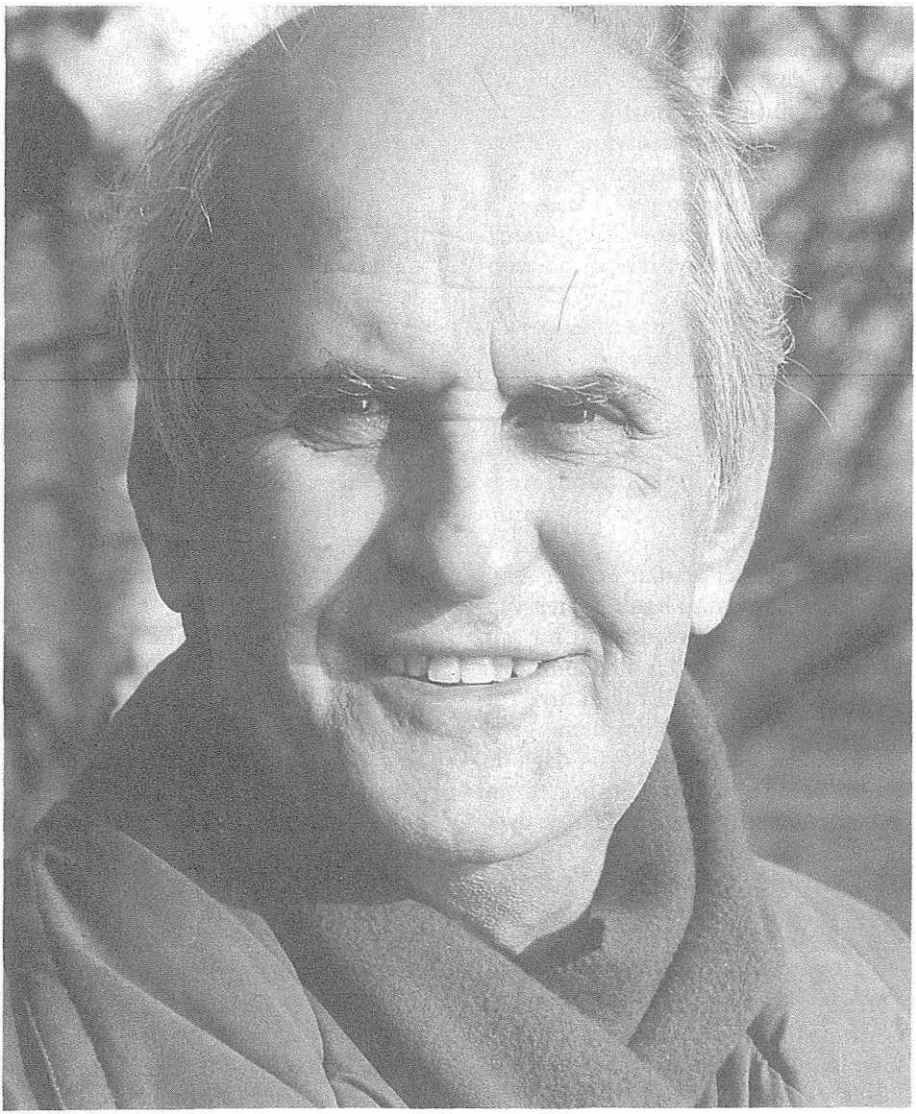

Sizin adınız Köy Enstitüleri ile birlikte anılıyor. Köy Enstitülerinin yazarlığınız üstündeki etkilerini anlatır mısınız?

– Biz, Enstitülerde okuma olanağı bulan köy çocukları Hakkı Tonguç'a baba dedik. Yirmi bir enstitüye yirmi bin köy çocuğu topladı. Çadırlarda başladık eğitime. Kitaplık da bir çadırda. Önemle bir daha belirtiyorum, ben Anadolu'da bir köyün taşlı, dikenli yıllarından yürüyüp gelmiş bir yazarım. Oturup okuyayım, yazılarımı, kitaplarımı yazayım, insanları dinlemeyi sürdüreyim, dönüp gelip gene yazayım isterim. Yazılarımı halkın güzel sözleriyle, açık seçik yazmayı severim. Yazarlığımdan hoşnut muyum? Şiirle başladım işe. Yazdıklarım çevremi şaşırtıyordu. Köye dışardan hangi önemli kişi gelse, çağırtıp "Oku bakalım!" diyorlardı. Onbaşılara, kaymakamlara okudum durdum. Özellikle kadınlar maşallah çekiyor. Başka türlü yazı bilmiyorum. Hiç kitap okumamıştım. Doğumum yeni abece'nin kabulünden bir yıl sonra olduğu halde, aradan on yılı aşkın süre geçmiş, evimize basılı bir tek yaprak girmemiş... Biliyorum şah bir şair, hem de büyük bir yazar olmadım. Ama kurbağa öküz kadar olacağım diye şişine şişine çatlamış. Benim neme gerek şişinmek. Ben kendimi büyük değil de, iyi bir yazar olduğum için beğenirim. Böbürlenmeyelim, zaman bizi de ayıklar. Telaşa ne gerek var?

Yazarlığa ilk başladığınız yıllardan biraz daha söz eder misiniz? Neler okuyup neler yazdınız?

– Şiirin dışında yazı türü olduğunu öğrenmem ve bunları ciddiye almam Nâzım Hikmet'in, Sabahattin Ali'nin kitaplarını okumamdan sonradır. Öyküler yazmaya da başladım hemen.

Biliyorum şah bir şair, hem de büyük bir yazar olmadım. Ama kurbağa öküz kadar olacağım diye şişine şişine çatlamış. Benim neme gerek şişinmek. Ben kendimi büyük değil de, iyi bir yazar olduğum için beğenirim. Böbürlenmeyelim, zaman bizi de ayıklar. Telaşa ne gerek var?

Köylerin çektiğini anlatmak için şiir de, öykü de gerekliydi. Köy öğretmenliği yıllarımda postayla kitap, dergi getirterek okumayı sürdürdüm. Dünya klasiklerinin çoğunu o dönemde okudum. En sevdiğim yazarlar Cervantes, Gorki. Istrati oldu. Evliya Çelebi'yi, Silahtar Mehmet Ağa'yı okuyup sevdim. Erskine Caldwell, Hemingway, Gogol ile Çehov'u da çok sevdim. Sait Faik'e, Halikarnas Balıkçısı'na, Samim Kocagöz'e hayran oldum... Kavacık'ta çalışırken şiirin yanı sıra köy notları ve öyküler yazmaya başladım. Daha sonra romana geçtim. İlk kitabım *Çilli* 1955 sonunda çıktı. 1958'de "Cumhuriyet" gazetesinin açtığı Yunus Nadi roman yarışmasında Yılanların Öcü romanımla birincilik aldım. Daha sonra *Onuncu Köy*'ü, *Irazca'nın Dirliği*'ni, *Efendilik Savaşı*'nı, *Karın Ağrısı*'nı yayımladım. Şavşat'ta bulunduğum sıralarda yazdığım yazıları *Efkâr Tepesi* adlı kitabımda topladım. Kimi romanlarımla öykülerim yabancı dillere çevrildi, Türkçenin konuşulduğu ülkelerde Türkçe olarak basıldı.

Yazarlığınızın ilk dönemlerinde size destek olan, etkilendiğiniz, ilişki kurduğunuz yazarlar var mıydı?

– Gönen'den ilk öykülerimi yolladığım "Seçilmiş Hikâyeler Dergisi" sa-

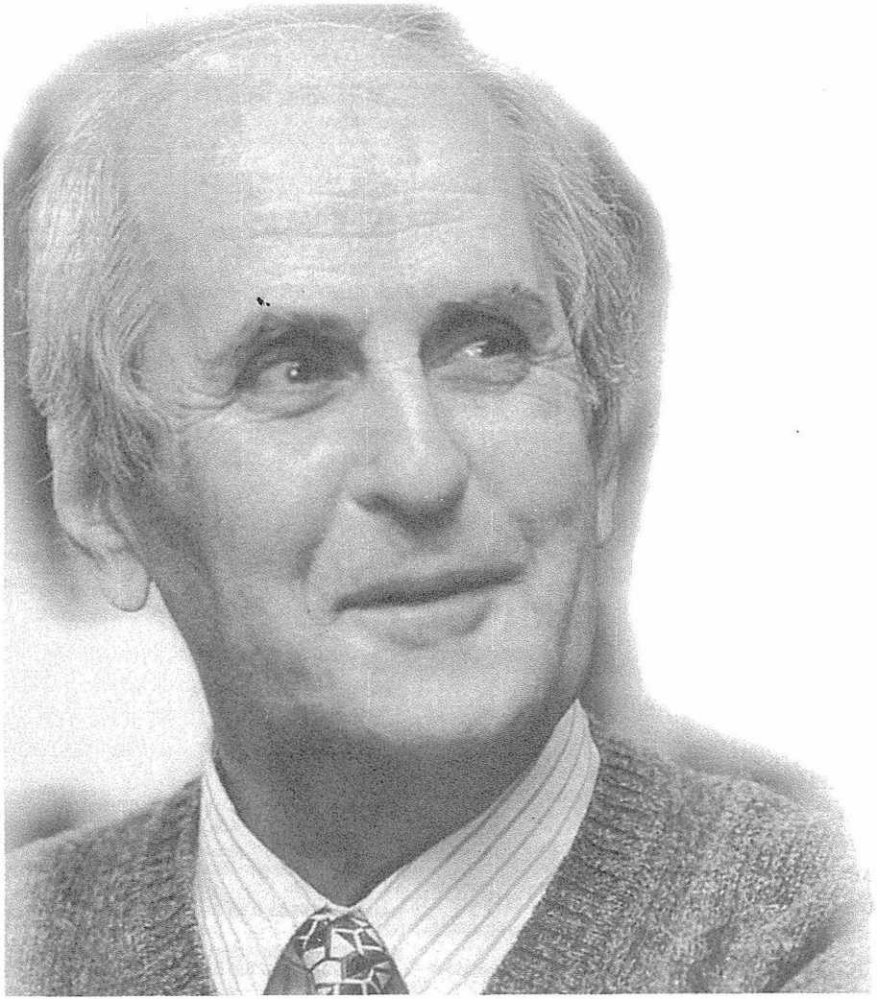

hibi Salim Şengil, bunları İlhan Tarus'a okutup onun hem Gönen'e, hem Kavacık'a mektup yazmasını sağladı. Tarus'un mektubu, sonra buna eklenen dostluğu kimi biçimsel zorlukları birden atlatmama yardım etti. Fahir Onger ile birlikte "Edebiyat Dünyası" dergisini çıkaran Sabahattin Hüsnü'yü anmalıyım. Bu arada Vedat Günyol'un, Peride Celal'in, Yaşar Kemal'in desteğini unutamam. Yaşar Kemal kıl kadar kıskançlık duymadan, en zorda kaldığım yıllarda, adeta bir "moral hocası" gibi, cömert desteğini sürdürdü, sürdürür. Samim Kocagöz, çalıştığım köye mektup yazıp bir isteğim olup olmadığını sordu. Sonra gönderdiğim öyküleri büyük incelikle eleştirdi. İlk kitabım *Çilli*'nin Yeditepe Yayınları arasında basılmasına yardımcı oldu. 1955 sonunda basıldı. İleriye doğru bakar yutkunurdum : "Yaşamım boyu on kitabım çıkar mı?.."

Bu arada kitaplarınıza dönük değerlendirmeler nasıl oldu? Eleştirmenlerle ilişkileriniz...

Bizde dikkatli, objektif eleştiri zayıftır. Yetenekli eleştirmenler, giderek dergi çıkaran, yayınevi yöneten kişiler oldu. Alan her seferinde çok değişken

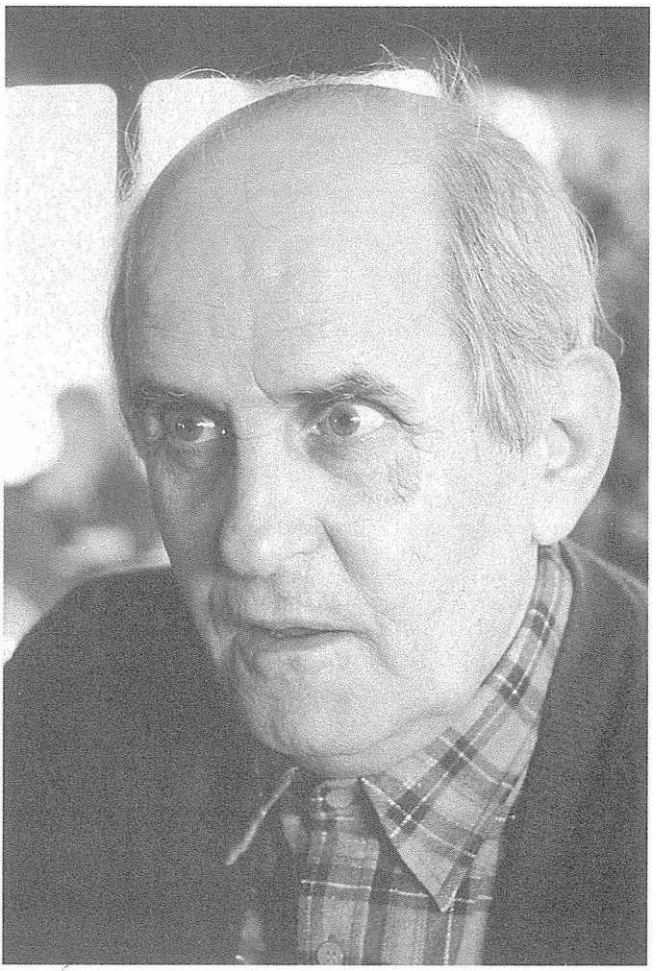

genç adlara kaldı. Bugün de öyle. Ancak tek başına yetenek insanı başarıya ulaştırmaz. Özellikle genç eleştirmenlerin yararı kadar, okurlara zararı da var. Genç adam kesip atıyor. Hoşgörüsü sınırlı. Esnek olamıyor. Ayaküstü değerlendirmelerden kaçınamıyor. Bir eleştirmen, kanıtlarını açıklamadan konuşmasa iyi olur. Yapıt gibi eleştiri de emek ürünü olmalı. Basılmış kitaplarım yeniden basılma olanağına kavuştuğu zaman, o kitapları yeniden işleyerek iki kez elden geçirdiğim olur. Bugün on baskı yapmış kitabım, abartmıyorum, en az yirmi kez yazılmış demektir. Kimi arkadaşlar, herhalde yeteneklerinin üstün olmasından ötürü, kâğıdı makineye takar, çalatuş yazıp bitirip basıma verirler. Böyle bir yöntemi uygulamaya kalktığımı düşününce tüylerim ürperir. İki yıl önce Batı Berlin'de Alman yazarlarıyla bir masanın çevresinde çay içmeye toplandık. Aramızda bir de Sovyet şairi vardı. Bu yöntemimi anlattım. Alman arkadaşlar, "Deli misin; böyle yapacağına otur yeni kitap yaz, vaktine yazık değil mi?" dediler. Anlamayana anlatmak zordur; anlatamadım. Türkiye'de anlatma zorluğu da çekiyorum.

Sizin seçilmiş bir yazar tavrınız var. Bu tutumunuzu on yıllar boyu aynı kararlılıkla sürdürdünüz...

– Okurlarımla yazınsal söyleşiler yaparken önüme değişik düşüncede kimseler çıkıyor : "Siz bir amaç uğruna yazıyorsunuz öyle mi? Yani sanat kaygısıyla yazmıyorsunuz?!" Kimi zaman 180 derece yanlış anlaşılıyor : Bana öyle gelir ki, yurdumuzda sanat kaygısı benimkinden yüksek yazar yoktur. Elbet "sanat için sanat" değil, ama benim çabalarım aynı zamanda sanat içindir. Sanatı ben bir amaca doğrultmuşum, onu halkımın yükselmesi amacına bağ-

lamışım. Gene yanlış anlaşılıyor : "Öyleyse sen toplum için yazıyorsun, birey için yazmıyorsun, birey seni ilgilendirmiyor?" Şu bendeki özgüvene bakınız : Birey kaygısı benimki kadar yüksek yazar da yoktur...

Sizinle karşı karşıya gelince, "köy edebiyatı" konusunu açmamak olanaksız. Ne tartışmalar yapıldı üstüne. Köy edebiyatından ne anladığınızı bir kez daha anlatır mısınız?

– Kentsoylu yazarlar köyden, kendi deyişleriyle "aşağı tabaka"dan gelen yazarlara hep böyle tepeden bakmış geçmişte. Bugün de öyle bakıyor efendi. Belki biraz ilerleme var, artık kabaca konu sınırlamacılığından sanat değeri aramaya doğru bir yöneliş içinde, "Köyü yazmayı bıraksalar, biraz da roman yazsalar!" diyecek kadar çelebilik gösteriyorlar. Kendi yazdıklarının reklamını da gazete başlıklarının sağında solunda "Nihayet bir şehir romanı!" diye yaptırıyorlar... Kaç kişiyiz köyü, köylüyü yazan? Bıkkınlık verecek derecede olduğumuzu sanmıyorum. Sesimizin alabildiğine gür çıkıp öbür sesleri bastırdığı kanısında hiç değilim... Konuları sadece köy kent diye sınırlamak edebiyatımızı ne kadar çoraklaştırır! Oysa her konuda yazmalı... Köyü bildiğim kadar kenti, fabrikayı, ocağı bilmiyorum. Bilmek istediğim zaman aşılmaz zorluklarla karşılaşıyorum. Kimse bir yazara, "Bildiğin konuları bırak, bilmesen de şu konuları yaz!" diyemez herhalde. Sonuçta herkesin seçme hakkı, özgürlüğü olmalı... Haklı eleştiri şudur : Bütün bunları yazabilirsiniz, ama bunları yazmak bir yazarı kurtarır mı? Yazdığınız romansa roman, öyküyse öykü olmalı... Kötü ile iyiyi, değersizle değerliyi okuyucudan sonra en yetkili belirleyici herhalde zamandır. Zaman keser biçer. Kimse bir öyküyü öykü yapan, konudan ve içerikten başka nitelikleri pat diye kolaylıkla sayamaz, ama biz yazarlar, biraz kafa yorup bunu yapmaya, belirlemeye çalışmalıyız. Çeşitli konularda çok yazılması, bizi daha nitelikli yapıtlara kavuşturur; belki en başta söylemeliydim, az'dan nitelik çıkmaz.

Romanlar, öyküler, şiirler halkın böylesine geliştirilmiş diliyle yazılacaktır; halkın okur yazarlığı ilerledikçe bunlar daha çok okunacaktır. Sözün bağlantısı şu olacak : Halkçı sanatçının halk dilini bütün incelikleriyle, derinlikleriyle bilmesi gerekir. En güzel Türkçeyi halktan beslenen sanatçılar kullanır.

Bu arada dilden de söz edebiliriz sanırım. Dile, halk diline, yeni Türkçeye bakışınızı öğrenebilir miyiz?

– Halkla ilgilenirken, halkçı bir sanat yaratmak gerekirken önemli sorunlardan biri dil sorunu. Her edebiyat bir dilden doğmuştur. Bu, üstünde ileri geri söz edilmeyecek, tartışılmayacak bir gerçektir. Farsça olmasa İran edebiyatı diye bir şey tasarlanabilir mi? Yunanca olmasa Yunan edebiyatı vardır denemez. Türk edebiyatı, Türk diliyle, halk çoğunluğunun konuştuğu dil ile yaratılır. O nedenle Türk Dil Kurumu'nun bir ara yaptığı *Halk Ağzından Derlemeler*'i severek sürdürmek ve bunlar üzerinde bilginlerin çalışmasını sağlamak gerekir. Romanlar, öyküler, şiirler halkın böylesine geliştirilmiş diliyle yazılacaktır; halkın okuryazarlığı ilerledikçe bunlar daha çok okunacaktır. Sözün bağlantısı şu olacak : Halkçı sanatçının halk dilini bütün incelikleriyle,

derinlikleriyle bilmesi gerekir. En güzel Türkçeyi halktan beslenen sanatçılar kullanır.

Öykü anlayışınızdan da söz edelim. Siz edebiyat türleri arasında öyküye nasıl bir yer veriyorsunuz?

– Genellikle bir olay anlatma türüdür öykü. Olaydan başka, söz gelimi durum anlatmaz mı? Anlatır. Bir bakıma kişiler de birer olaydır doğada, evrende. Olay sözcüğünü biraz geniş alalım. Başka bir soru : Olayı yalnızca öykü türü anlatır, başka türler anlatmaz mı? Romanda, oyunda, mektupta, gezide, tarihte olay anlatılmaz mı? Şöyle söylenirse yanlış olmaz : Bütün türler olay anlatır. Şiir olay anlatmaz genellikle, ama ara sıra o da yapar bunu. Bir öyküde olduğundan çok olay anlatır kimi türler. Öyleyse öykü nasıl bir "olay anlatma" türü? Öykü bağımsız bir olay anlatma türüdür. Öteki türlerde olay öyküdeki gibi bağımsız değil, bağımlıdır. Öteki türlerde olay, türün içeriğini oluşturan öbür "gereç"lere bağlı olarak anlatılır. Öyküde ana gereç "olay"dır. Kendi öykü anlayışıma gelince. Roman birkaç oturuşta okunur, öykü bir oturuşta. Bence böyle olmalıdır.

Bir oturuşta bitmeyen öykünün yaratacağı etki parçalanır. Romanda bunun sakıncası yok gibidir; ilk oturuşta okunan sayfaların etkisi dağılmışsa, ikinci oturuşta birkaç sayfa açılınca gene toplanır. Öykünün bu olanağı yok gibidir...

Öykü, uzun öykü, roman arasındaki ayrımlardan da söz eder misiniz?

– Görülüyor ki kesin sınır bulmak kolay değil. Türler arasında epey iç içelik var. Uzunluğu, kısalığı, büyüklüğü, küçüklüğü tartışma konusu oluyor. Öteki türlerle, örneğin romanla çok kıyaslanıyor. "Roman başlı başına bir yaşam, öykü bir kesit" diyenler çıkıyor. Öykü "gecekondu", roman "apartman" diyenler çıkıyor. Evet genellikle öykünün kısa, romanın uzun, öykünün küçük, romanın büyük yapıtlar olduğu doğru. Bunun karşıtını düşünenler de var : "Kısa roman, uzun öykü olamaz mı?" Evet olabilir, ama bu biraz zorlama olur. Olsa da tanımı bozmaz. Kısa roman, uzun öykü çok az rastlanan çalışmalardır. Tanım azlara, ayrıcalıklara bakılarak oluşmaz, genele, tümele bakılarak oluşur. Uzun, çok uzun öykülerden yana değil, kısa öykülerden yanayım ben. Bir oturuşta yazılan, bir oturuşta okunan öykülerden. Bir olayı, durumu, kişiyi, nesneyi derli toplu, çarpıcı, güzel bir anlatımla verivermeli öykü! Kimileri bir an'ın, bir dar zamanın olayını vermekten yanadır. Pek o kadar değil. Kesit anlatabileceği gibi geniş açılımları, bütünleri de anlatabilir. Uzun sürelerin, geniş dönemlerin olayını da anlatabilir. Ama dil iyice damıtık, anlatım yalın, söz dolana dolana değil, doğrudan doğruya; tıpkı bir gülle gibi, ok gibi olmalı, hem de tam 12'nin üstüne varmalıdır. Öncelerden çok yazılmış, sakızı çıkmış konuların değil, elden geldiğince yazılmamış, anlatılmamış, taze konuları, yeni bir bakışla, yeni bir anlatımla vermelidir öykü.

Öykücülüğümüzü de kısaca değerlendirebilir misiniz?

– Nedir Türk öyküsünü öteki ulusların öyküsünden ayıran? Bugün çeviri yoluyla da olsa, bir dolu yabancı öyküyü okuma olanağımız var. Çok zaman bir Hint öyküsü, bir Yunan öyküsü, Güney Amerika'nın herhangi bir ülkesinden gelen bir öykü, bizim Türk öyküsünden çok ayrı, çok başka değil. Galiba geri bırakılmış ulusların öyküleri birbirine benziyor. Kapitalist ya da sosyalist ülkelerin öyküleri de kendilerine göre. Dede Korkut'tan beri bizim

öykü, ağır aksak da olsa, olgunlaşarak sürüp gelmiştir. Aşkı, ayrılığı, yalnızlığı işlemeye çalıştığı dar dönemler yok değil. Ama genellikle insanın insanla ilişkisi, daha doğrusu toplumsal ilişkiler üstünde durmuştur. Dede Korkut beyli dünya insanlarının çadır, konak, kır yaşayışını, inançlarını, törelerini işliyor. Sarayların, yalıların havasını veren öykücülerimiz olmuş. Giderekten yönetici kadroların, kasabanın, köyün, orta halli yoksul insanına doğru iner bu çizgi... Anlayışı sınırlı kimi eleştirmenlerce toplumcu kaygılardan uzak sanılan Sait Faik de böyledir. En güzel öyküleri çalışan insanı anlatan öyküleridir.

Uzun yıllardır yurtdışında yaşıyor oluşunuzun yazarlığınız üstündeki etkilerinden söz eder misiniz?

– Bereket versin son derece tokgözlü, alçakgönüllü bir insanım. Bu olumsuzluğa dayanmakta fazla zorluk çekmiyorum. Elbet bunca yıldır Batıda, Avrupa'da yaşıyor olmanın olumlulukları var, onlar da yardımcı oluyor. Nedir bu olumluluklar? Halkına, onun gerçeklerine uzaklardan bakmanın olumlulukları olur mu? Giderek olumluya dönüşen olumsuzluklardır bunlar. Yani insanı yakan, eriten acılar; bunlar beni biraz daha pişirip olgunlaştırmıştır. Bu acılar Duisburg'da yazdığım her satıra, dizeye karışmış, romanlarımın, öykülerimin içeriğine sinmiştir; yakın okurlarım duyumsayabiliyor. Bu süre içinde okurların, eleştirmenlerin tepkisi, hani o "feet back" denilen yankı azalmıştır. Sanırım en önemli olumsuzluk budur. Elli yaşımdan sonra çıkıp geldiğim halde, bu yankı eksilmesi beni bir derece soldurmuştur. Zaman içinde değişerek, gelişerek akan koşulların Türkiye'ye ve onun aydınına, yazarına dayattığı işte budur : İçerde isen cezaevinde çürür, dışarda isen solar kursun. Damarlarında tıkanmalar olur, cansuyu, özsuyu akmaz. Ya da güneşine perde çekilmiştir, ışık, ışın gelmez; bunu duyumsayabiliyorum.

Siz Sait Faik Hikâye Armağanı'nı da aldınız. Bu ödül ve ödüller üstüne düşünceleriniz nelerdir?

– Ödüllerin ün, şan gibi çekici yanları artık beni ilgilendirmiyor. Gene de ödüllerden yanayım. Ödüllere karşı olma modasına katılmıyorum. Ancak diliyor ve düşünüyorum ki, Türk yazarlarının, okurlarının ilgi ve saygı duyacağı ödüller her zaman olsun. Devlet yapmıyor bunu. Sanat alanına yeni girmiş gençleri yüreklendirmek, olgun yaşa gelmiş olanları desteklemek görevini yok sayıyor o. İster genç, ister yaşlı, ödüller sanatçılara çalışma isteği ve gücü verir. Hele yarışmalı olanları. Sait Faik Öykü Ödülü yarışması bunların başında gelir. Bu ödül yarışmasına katılmamın nedeni buydu. Eleştirmenler katında fazla önemim olmadığını biliyorum, ama yazarlar ve okurlar katında hiç değilse bir fiske önemim vardır. Ayrıca Sait Faik'i seviyorum. Bir ara onun yazış biçimine özendim. Bu yüzden onun adına konulmuş ödülü almak istedim. İlk kitabım *Çilli* ile de adaylar arasında idim. İçimde derin bir özlemdi bu. Onun Türkçesi bana Türkçenin büyüklüğünü, dünya çapında bir dil olduğunu sezdirir her zaman. Sait Faik, ben doğduğumda ününü kurmuştu, verimle yazıyordu. Ben çırakken o ustaydı. Sabahattin Ali'de içerik biçim kaynaşması, Sait Faik'te insana ve öyküye yaklaşım beni etkiler. İkisinin de üstümde öğretici etkisi olmuştur. ❁

Konuşmanın kurgusu : Semih Gümüş

WILLIAM FAULKNER

Kurak Eylül

I

EYLÜL ayının kızıl alacakaranlığında, yağmursuz geçen altmış iki günden sonra, bu söylenti, öykü ya da her ne ise, toprağa bir ateş topu gibi düşmüştü. Miss Minnie Cooper ve bir zenci ile ilgiliydi. Saldırıya ve hakarete uğramış, korkmuştu : o cumartesi akşamı, tavandaki vantilatörün içerideki pis havayı tazelemeden döndüğü ve içeridekilerin üzerine dalgalar halinde bayatlamış losyon ve krem kokuları salan berber dükkânında toplananlardan hiçbiri tam olarak ne olduğunu bilmiyordu.

"Fakat kesinlikle Will Mayes değildir," dedi bir berber. Orta yaşlı bir adamdı; zayıf, kumral ve yumuşak bakışlı biriydi ve o anda bir müşteriyi traş ediyordu . "Will Mayes'ı tanırım. İyi bir zencidir. Miss Minnie Cooper'ı da tanıyorum elbette."

"Onun hakkında ne biliyorsun?" diye sordu ikinci bir berber.

"Kim bu kadın?" dedi müşteri. "Genç bir kız mı?"

"Hayır," dedi berber. "Kırk yaşlarında diye biliyorum. Evli değil. Zaten ondan kuşku duymamın nedeni de..."

"Kuşku duymak mı? Kahretsin!" diye bağırdı ipek gömleği terden ıslanmış iri yarı bir genç. "Beyaz bir kadın dururken, bir zenciye mi inanacaksın?"

"Bunu Will Mayes'ın yaptığına inanmıyorum," dedi berber. "Ben Willi Mayes'ı tanırım."

"O zaman kimin yaptığını biliyorsundur herhalde. Belki kasabadan kaçması için ona yardım bile etmişsindir, zenci dostu ne olacak?"

"Ben birinin bir şey yaptığına inanmıyorum. Herhangi bir şey olduğuna da inanmıyorum. Yaşlanıp da evlenemeyen kadınların erkekler hakkındaki tutumlarının ne olduğunu tahmin edersiniz diye düşünüyorum."

"O zaman sen aptal bir beyazsın," dedi müşteri. Örtünün altında hareket etti. Genç adam ayağa fırladı.

"Yani sen," dedi, "beyaz bir kadını yalan söylemekle mi suçluyorsun?"

Müşteri ayağa kalkmaya yeltenince, berberin elindeki ustura havada kaldı. Berber çevresine bakmıyordu.

"Hava da çok kötü," dedi bir başkası. "Bu hava adama her şeyi yaptırır. O kadına bile."

Kimse gülmedi. Berber yumuşak ve inatçı bir tonla şöyle dedi : "Benim kimseyi bir şeyle suçladığım yok. Hepimiz biliyoruz ki, evlenmemiş bir kadın –"

"Seni pis zenci dostu!" dedi genç adam.

"Kapa çeneni Butch," dedi diğeri. "Ne yapmamız gerektiğini gösterecek gerçekleri kısa zamanda öğreneceğiz."

"Gerçeklere kim ulaşmış?" dedi genç. "Gerçeklermiş, pöh!"

"Sen iyi bir beyazsın," dedi müşteri. "Öyle değil mi?" Köpüklü sakalıyla, sinemalardaki çöl farelerine benzemişti. "Onlara sen söyle Jack," dedi genç adama. "Eğer bu kasabada tek bir beyaz adam yoksa, bir yabancı olsam da bana güvenebilirsiniz."

"Bu doğru çocuklar," dedi berber. "Öncelikle gerçeği bulmalıyız. Ben Will Mayes'ı tanırım."

"Tanrı aşkına!" diye bağırdı genç adam. "Böyle bir şeyi bu kasabada beyaz bir adamın –"

"Kapa çeneni Butch," dedi ikinci konuşmacı. "Yeterince zamanımız var."

Müşteri, ayağa kalktı. Konuşmacıya baktı. "Bir zencinin beyaz bir kadına saldırması için haklı bir gerekçesi olabileceğini mi söylüyorsun? Bir beyaz olarak buna katlanacak mısın yani? Geldiğin yer olan kuzeye geri dönsen iyi edersin. Güneyliler senin gibileri burada istemez."

"Ne kuzeyi?" diye sordu ikinci. "Ben bu kasabada doğdum ve büyüdüm."

"Tanrı aşkına!" dedi genç. Söylemek ya da yapmak istediği şeyi anımsamaya çalışırcasına, gergin ve şaşkın bir yüzle çevresine bakındı. Koluyla terli yüzünü sildi. "Beyaz bir kadına bunların yapılmasına izin vereceğim sanılıyorsa –"

"Onlara sen anlat Jack," dedi müşteri. "Tanrı aşkına, eğer –"

Büyük bir gürültüyle paravana kapısı açıldı. İçeri, bacakları ayrık ve yapılı bir bedeni olan bir adam girdi. Gömleğinin yakası açıktı ve başında bir şapka vardı. Sıcak ve meydan okuyan bakışlarla çevresini süzdü. Adı McLendon idi. Fransa'daki birliklere komutanlık etmiş, yürekliliği ile tanınan biriydi.

"Pekâlâ," dedi, "burada öylece oturup, bir zencinin Jefferson sokaklarında beyaz bir kadına tecavüz etmesine izin mi vereceksiniz?"

Butch yine yerinden fırladı. Gömleğinin ipeği geniş omuzlarına yapışmıştı. Her iki koltukaltında da koyu birer yarım ay vardı. "Onlara söylemeye çalıştığım şey buydu. Bunları ben de –"

"Bu gerçekten oldu mu?" diye sordu üçüncü biri. "Hawskshaw'ın da söylediği gibi, bu kadının ilk serüveni değil. Adamın biri hemen hemen bir yıl önce, mutfak çatısından onun soyunuşunu izlememiş miydi?"

"Ne?" dedi müşteri. "Bu da ne demek oluyor?" Berber onu yavaşça yeniden sandalyeye oturttu. Başı havaya kalkan müşteri karşı koymaya çalışıyor, berber ise onu aşağı itiyordu.

McLendon üçüncü konuşmacıya sert çıktı. "Olmak mı? Bu neyi değiştirir ki? Bu zencilere, yapmak istediklerini gerçekten yapana dek göz mü yumacaksın?"

"Onlara bunu anlatmaya çalışıyorum," diye bağırdı Butch. Uzun, durağan ve amaçsız bir biçimde küfürler savurdu.

"Lütfen, lütfen," diye söze girdi dördüncü biri. "Sesimizi alçaltalım. Bu kadar yüksek sesle konuşmayın."

"Elbette," dedi McLendon. "Zaten tartışmaya hiç gerek yok. Ben söyleyeceğimi söyledim. Kim benimle aynı görüşte?" Bakışlarını çevrede gezdirirken, topuklarının üzerine bastı.

Berber müşterinin başını öne eğdi, ustura da diğer elindeydi. "Önce işin as-

Faulkner, 50 yaşında. 1939.

lını öğrenin çocuklar. Ben Will Mayes'ı tanırım. Bunu yapan o değildi. Gidip şerifi bulun ve bu işi çözümleyin."

McLendon ona kızgın ve sert bir bakış fırlattı. Berber başını başka yöne çevirmedi. İki farklı ırkın insanları gibi görünüyorlar. Diğer berberler de, müşterilerinin başında öylece kalakalmışlardı. "Yani sen," dedi McLendon, "bir zencinin sözüne, beyaz bir kadının sözüne güvendiğinden daha mı çok güveniyorsun? Zencilere olan bu sevgin niye?"

Üçüncü konuşmacı ayağa kalkıp McLendon'un kolunu yakaladı; o da bir askerdi. "Tamam, tamam. Şimdi şunu bir düşünelim. Gerçekten neler olup bittiğini kim biliyor?"

"Kafanızı çalıştırsanıza!" diyen McLendon kolunu hırsla çekip kurtardı. "Benim gibi düşünenler ayağa kalksın ve buradan çıkıp gidelim. Benim gibi düşünmeyenlerse –" Koluyla yüzünü silerken çevresine bakındı.

Üç adam ayağa kalktı. Koltukta oturan müşteri doğruldu. Boynuna sarılı bezi çekiştirerek, "Şu paçavrayı çıkart. Onunla aynı fikirdeyim. Annem, karım

ve kızkardeşlerim burada olmasa, bu kasabada tek bir gün daha durmazdım ya, neyse –" Boynundan aldığı bezle yüzünü sildi ve bezi yere fırlattı. Ortada duran McLendon diğerlerine küfretti. Başka biri daha ayağa kalktı ve ona doğru yürüdü. Geride kalanlar rahatsız olmuşlardı ve birbirlerinin yüzüne bakamıyorlardı. Sonra teker teker kalkıp ona katıldılar.

Berber yere atılan bezi eline aldı. Özenle katlamaya koyuldu. "Çocuklar, bunu yapmayın. Will Mayes asla böyle bir şey yapmadı. Biliyorum."

"Gelin hadi," diye gürledi McLendon. Kalçasındaki cebinden, ağır bir tabancanın ucunu çıkarttı. Dışarı çıktılar. Arkalarından hızla kapattıkları kapı, içerdeki durgun havada yankılandı.

Berber usturayı dikkatle ve hızla temizleyerek yerine koydu. Dükkânın arka tarafına geçip duvarda asılı duran şapkasını aldı. "Ben hemen geri döneceğim," dedi öbür berberlere. "Buna izin veremem." Koşarak dışarı çıktı. Diğer iki berber kapıya kadar onun peşinden gittiler, fakat kapının yanı başında durup arkalarından bakakaldılar. Ağır ve bunaltıcı bir hava vardı. İnsanın dilinde metalik bir tad bırakıyordu.

"Ne yapabilir ki?" diye sordu ilki. İkincisi de mırıldanarak, "Yüce isa, Yüce İsa," diyordu. "Will Mayes'ın yerinde olmak istemezdim, umarım McLendon'ı sinirlendirmez."

"Yüce isa, Yüce İsa," diye fısıldıyordu ikincisi.

"Sence kadına gerçekten bunu yapmış mıdır?" diye sordu ilki.

II

YA OTUZ SEKİZ ya da otuz dokuz yaşındaydı. Hasta annesi ve yerinde durmak bilmeyen, her sabah başındaki dantelli şapkasıyla kapının önündeki salıncakta öğlene dek oturan zayıf bir halasıyla ahşap bir evde yaşıyordu. Yemek yedikten sonra, gün serinleyene dek biraz yatardı. Daha sonra, her yaz birkaç tane satın aldığı ipek elbiselerinden birini giyip şehre iner ve öğleden sonralarını öbür kadınlarla bir şey satın almadan mağazaları gezerek, onlarla beraber mallara bakıp soğuk bir edayla pazarlıklar yapmakla geçirirdi.

Rahat yaşayan insanların arasındaydı – belki Jefferson'daki en iyilerden değildi, ama durumu da kötü sayılmazdı – ve zayıflığını hâlâ koruyordu. Açık renkli ve hafif soluk bir çehresi vardı. Gençliğinde ince ve hareketli bir bedeni vardı ve kasabanın lise partileri ve kilise toplantıları ile biçimlenen sosyal yaşamının doruklarına tırmanmasını sağlayan bir canlılığa sahipti. O günlerde yaşıtları, sınıf bilincinden habersiz olabilecek kadar çocuk yaştalardı.

Bir şeyleri yitirdiğinin ayırdına varan en son o oldu; kendisinin diğerlerinden daha akıllı ve canlı olduğu topluluklardaki erkek ve kadınlar, kendini beğenmişliği ve ayrımcılığı öğreniyorlardı. Yüzü açık ve solgun rengini o günlerde almış. Salonlarda ve yaz bahçelerinde yapılan partilerde, bir maske ya da bayrak gibi hâlâ bu yüzü takınıyordu ve gözlerinde gerçeğe karşı koymanın şaşkınlığını taşıyordu. Bir akşam partide, okul arkadaşlarından bir kızla oğlanın konuştuklarını duydu. Bundan sonra kendisine yapılan hiçbir daveti kabul etmedi.

Birlikte büyüdüğü kızların evlenmelerini, ev ve çocuk sahibi olmalarını izle-

1920'lerde Güney'de durum...

di, fakat arkadaşlarının kızları kendisini "teyze" diye çağırmaya başlayana dek hiçbir erkek kendisiyle ciddi anlamda ilgilenmedi. Bu kızların anneleri, neşeli bir sesle, Minnie Teyze'nin genç kızlığında ne kadar popüler olduğunu anlatırdı. Daha sonra kasaba onu, Pazar öğleden sonraları bankanın veznedarı ile beraber görmeye başladı. Adam kırk yaşlarında bir duldu – çoğunlukla berber dükkânı ya da viski kokuyordu. Kasabaya giren ilk otomobil – kırmızı bir binek – onundu; Minnie ise kasabada bir araba şapkası ve peçesi giyen ilk kadındı. Daha sonra kasaba "Zavallı Minnie," demeye başladı. Diğerleri de, "Fakat kendine bakabilecek kadar büyük," diyordu. Eski okul arkadaşlarından, kızlarının kendisini "teyze" değil de, "kuzen" diye çağırmalarını bu günlerde istemişti.

Kasaba halkı tarafından zina ile suçlandığında ben on iki yaşındaydım ve veznedarın kasabadan ayrılıp bir Memphis bankasına gitmesinin üzerinden sekiz yıl geçmişti. Bir gün yılbaşında gelip, nehir kıyısındaki bir av kulübesinde bir bekârlar partisine katılmıştı. Komşular perdelerinin arkasında olup bitenleri izliyordu ve yılbaşı ziyaretlerinin birinde ona, veznedarın ne kadar iyi göründüğünden, şehirde kazandığı paralardan söz edip gizli gözlerle Minnie'nin solgun yüzünü izliyordu. O saatlerde genellikle nefesinde viski kokusu olurdu. Viskiyi ona, maden suyu kaynağında çalışan bir genç alıyordu : "Bunu bizim yaşlı kız için alıyorum. Bence onun da biraz eğlenmeye hakkı var."

Annesi artık tüm zamanını odasında geçirmeye başlamıştı; evi de güçlü halası evip çeviriyordu. Böylesi bir ortamda, Minnie'nin renkli elbiseleri, rahat ve boş geçen günleri, gergin bir gerçeklik oluşturuyordu. Akşamları sinemaya yalnızca kadınlarla komşularıyla gidiyordu. Her öğleden sonra yeni elbiselerinden birini giyip şehre tek başına iniyordu. "Kuzenleri" ise öğleden sonranın ilerleyen saatlerinde çoktan şehre inmiş oluyorlardı ve narin ipeksi başları, ince ve acemi kolları ile varlığından haberdar kalçalarıyla, kol kola gülerek ya da erkeklerle do-

laşıyorlardı. Minnie ise yanyana sıralanmış dükkânların önünden geçerken, erkeklerin gözleri artık onu izlemiyordu.

III

BERBER, çevresinde böceklerin uçuştuğu, seyrek dizilmiş ve cansız havada asılı gibi duran güçlü ışıklarla aydınlatılmış sokakta hızla ilerliyordu. Gün bir toz örtüsü içinde sona ermişti; harcanmış tozlarla kaplı karanlık meydanın üzerindeki gökyüzü, pirinç bir çanın içi kadar berraktı. Doğuda, iki kere mumlanmış ayın söylentisi dolaşıyordu.

Onlara yetiştiğinde, McLendon ve diğer üçü, yolun kenarına park edilmiş bir arabaya biniyorlardı. McLendon kalın ensesini ön taraftan uzatıp onlara baktı. "Fikrinizi değiştirdiniz, değil mi?" dedi. "Bu oldukça iyi; Tanrı aşkına, yarın tüm kasaba bu akşam sizin nasıl konuştuğunuzu duyduğunda –"

"Bakın, bakın," dedi eski asker. "Hawkshaw'ın bir şeyi yok. Haydi gel Hawk, içeri atla."

"Bunu Will Mayes yapmadı çocuklar," dedi berber. "Bunu yapan biri olduğundan da kuşkuluyum. Hepiniz biliyorsunuz, başka bir yerde bizim kasabadaki zencilerden daha iyisini bulamazsınız. Ve ortada bir neden yokken kadınların erkekler hakkında neler düşünebileceğini de hepiniz çok iyi biliyorsunuz. Üstelik Miss Minnie –"

"Haklısın, haklısın," dedi asker. "Onunla yalnızca biraz konuşacağız, hepsi bu kadar."

"Konuşmak mı?" dedi Butch. "Söz konusu olan böyle bir sorun ve siz-"

"Tanrı aşkına çeneni kapa!" dedi asker. "Kasabadaki herkesin bunu duymasını mı istiyorsun?"

"Gidin herkese söyleyin!" dedi McLendon. "Gidin ve herkese beyaz bir kadının –"

"Haydi, haydi gidelim : işte diğer araba da burada." İkinci araba böğürtüye benzer sesler çıkararak bir toz bulutu içinde yolun ağzında göründü. McLendon arabasını çalıştırarak önden gitti. Çıkan toz bulutu sokağı bir sis gibi kapladı. Sokak lambaları ayın sudaki birer yansıması gibiydi. Arabalarıyla kasabanın dışına çıktılar.

Sağ tarafta üzerinde tekerlek izleri olan bir yol belirdi. Onun üzerinde de, her yerde olduğu gibi bir toz bulutu vardı. Zencinin gece bekçiliği yaptığı *crystallimum* çiçeğinin koyu ve iri gövdesi gökyüzünde belirdi. "Burada dursak iyi olur, değil mi?" dedi asker. McLendon yanıt vermedi. Arabayı hızla durdurdu. Farların ışığı önlerindeki boş duvarı aydınlatıyordu.

"Dinleyin çocuklar," dedi berber, "eğer buradaysa, bu onun bir şey yapmadığını kanıtlamaz mı? Haksız mıyım? Eğer o yapmış olsaydı kaçardı. Kaçacağını anlamıyor musunuz?" İkinci araba da geldi ve yanlarında durdu. McLendon arabadan indi; Butch ise onun yanına fırladı. "Dinleyin çocuklar," dedi berber.

"Işıkları söndürün," dedi MacLendon. Ortalığa soluksuz bir karanlık çöktü. İki ay boyunca içinde yaşadıkları kuru havada, soluk arayan ciğerlerinin sesinden başka bir şey duyulmuyordu. McLendon ve Butch'ın giderek duyulmaz

olan ayak seslerinden sonra McLendon'ın sesi işitildi.

"Will!.. Will!"

Doğuda solgun ayın aydınlığı artmıştı. Tepelerin üstünde yükselmişti ve havayı, toz tabakasını gümüş rengine boyamıştı. Sanki her şey erimiş bir kurşun potasında soluk alıp veriyordu. Hiçbir kuş ya da böcek sesi yoktu; yalnızca soluk alıp verişleri ve arabadan gelen soğuyan metal sesleri duyuluyordu. Bedenleri yer yer birbirine dokunduğunda, soğuk soğuk terledikleri anlaşılıyordu, çünkü artık nem gelmiyordu.

"Yüce İsa," dedi bir ses, "buradan çıkalım."

Fakat önlerindeki karanlıkta çıkan belirsiz sesleri duyana kadar hareket etmediler; sonra dışarı çıkıp soluksuz karanlıkta gergin bir bekleyişe koyuldular. Başka bir ses daha vardı : bir ıslık, gerilen bir nefes ve mırıldanarak küfreden McLendon. Bir süre daha öylece durduktan sonra ileri koştular. Sanki bir şeyden kaçıyormuşçasına, grup halinde tökezleyerek koşuyorlardı. "Onu öldürün, o pisliği öldürün," diye fısıldadı bir ses. McLendon onları durdurdu.

"Burada değil," dedi. "Onu arabaya sokun."

"Öldürün onu, o zenciyi öldürün," diye mırıldandı ses. Zenciyi arabaya çektiler. Berber arabanın yanında bekliyordu. Terlediğini duyumsuyor ve midesinin bulanacağını biliyordu.

"Ne oluyor efendiler?" dedi zenci. "Ben bir şey yapmadım. Tanrı aşkına, Mr. John." İçlerinden biri kelepçe çıkarttı. Birbirlerini itekleyerek zencinin çevresinde hareket ediyorlardı. Zenci, karanlık yüzlere bakarak kelepçelere boyun eğdi. "Kimsiniz, efendiler?" diye sordu ve eğilip yüzlerine bakmaya çalıştı. Diğerleri, adamın soluğunu ve ter kokusunu duymuşlardı. Bir iki ad söyledi. "Benim ne yaptığımı sanıyorsunuz Mr. John?"

McLendon arabanın kapısını açtı. "İçeri gir!" dedi.

Zenci hareket etmedi. "Bana ne yapacaksınız Mr. John? Ben bir şey yapmadım. Beyaz beyler, efendiler, ben bir şey yapmadım : Tanrı adına yemin ederim." Başka bir isim söyledi.

"İçeri gir!" dedi McLendon ve zenciye vurdu. Diğerleri derin birer soluk alarak, zenciye gelişigüzel yumruklar atmaya başladılar. Zenci de bağırarak küfretmeye başladı ve kelepçeli ellerini onların yüzlerine doğru savurdu. Bunlardan biri berbere isabet etti ve berber de ona vurdu. "Onu içeri sokun," dedi McLendon. Onu itekliediler. Çabalamayı bıraktı ve öbürleri yerlerini alırken sessizce oturdu. Berberle asker arasına oturdu; onlara dokunmamak için bacaklarını bitiştirmişti. Gözleri sürekli, hızlı bir biçimde bir yüzden diğerine gidip geliyordu.

Butch da gruba katıldı. Araba hareket etti. Berber mendiliyle ağzına pansuman yapıyordu.

"Sorun nedir Hawk?" diye sordu asker.

"Hiçbir şey," dedi Berber. Yeniden anayola çıkarak kasabadan uzaklaştılar. İkinci araba, toz bulutunun içinde onların peşinden geliyordu. Hızlanarak yollarına devam ettiler, görünen son evler de geride kalmıştı.

"Kahretsin, leş gibi kokuyor," dedi asker.

"Bunu hallederiz," dedi ön tarafta McLendon'un yanında oturan adam. Butch, bunaltıcı havaya doğru bir küfür savurdu. Berber aniden öne uzanarak

McLendon'ın koluna dokundu.

"Ben inmek istiyorum John," dedi.

"O zaman atla, seni zenci dostu," diye yanıt verdi McLendon başını çevirmeden. Arabayı hızlı sürüyordu. Arkalarından gelen ikinci arabanın farları toz içinde parlıyordu. McLendon dar bir yola sapmıştı. Kullanılmayan bir yoldu bu. Terkedilmiş kızıl tepecikler ve otlarla kaplı bir tuğla ocağına çıkıyordu. Ortalıkta dibi görünmeyen ve asmaların kapladığı sarnıçlar vardı. Adamın biri birgün burada katırlarından birini yitirene dek ortak olarak kullanılıyordu. Uzun bir sopayla sarnıçları kontrol etmiş, fakat hiçbirinin dibini bulamamıştı.

"John," dedi berber.

"Ozaman aşağı atla," dedi arabayı kullanan McLendon. Berberin yanında oturan zenci konuştu :

"Mr. Henry."

Berber diken üstünde oturur gibiydi. Yolun ince tüneli arasında kayıp gidiyorlardı. Hareketleri sönmüş bir ocağın patlamasını andırıyordu : daha soğuk fakat tamamen cansız. Araba bir yoldan diğerine gidiyordu.

"Mr Henry," dedi zenci.

Berber şiddetle kapıyı çekiştiriyordu. "Hey, dikkat et!" dedi asker, fakat berber çoktan kapıyı açmış ve kendini akan yola fırlatmıştı. Asker zencinin üzerinden uzanarak onu tutmaya çalıştı, fakat çoktan atlamıştı. Araba hızını azaltmadan yoluna devam etti.

Büyük bir hızla tozlu çalıların üzerinde yuvarlandı ve hendeğin birine düştü. Çevresini bir toz bulutu sardı ve kurumuş otlarla dallar arasında boğulacakmış gibi öksürürken ikinci araba da yoldan geçip gitti ve sessizliğe karıştı. Sonra ayağa kalktı ve sendeleyerek ana yola çıktı. Elleriyle üzerini temizlemeye çalışarak kasabaya yöneldi. Ay yükselmiş, en sonunda toz bulutunun üzerine çıkmıştı. Kısa bir süre sonra da toz bulutunun altındaki kasaba görünmeye başladı. Sendeleyerek yoluna devam etti. Arkasındaki toz bulutu içinde araba sesleri duyunca eğilerek çalıların arasına saklandı ve arabalar yoldan geçene kadar orada durdu. McLendon'ın arabası bu sefer arkadan geliyordu. İçinde dört kişi vardı.

Yollarına devam ettiler; toz onları yutmuştu; gürültü sona erdi. Geride bıraktıkları toz bir süre havada asılı kaldı, fakat sonra sonsuzluğa uzanan gerçek toz bulutunun içinde eriyip gitti. Berber yeniden yola tırmanarak, sendeleye sendeleye kasabaya ilerledi.

IV

O CUMARTESİ akşamı yemek için giyinirken, bedeni ateşten yanıyor gibiydi. Elleri titriyor, gözleri hasta bakıyor ve darmadağınık saçı tarağın altında çatırdıyordu. İçeride hazırlanırken arkadaşları yanına geldi ve çamaşırlarını, çoraplarını ve en yeni ipek elbisesini giyerken onun yanında oturdular. "Kendini dışarı çıkacak kadar güçlü hissediyor musun?" diye sordular. Onların da gözleri karanlık bir ışıltıyla parlıyordu. "Şokun etkisini üzerinden attığında bize neler olduğunu anlatmalısın. Ne söyledi, ne yaptı; her şeyi."

Yapraklarla bezeli karanlıkta, meydana doğru yürürlerken, dalmaya hazırla-

nan bir yüzücü gibi derin soluklar almaya başladı. Sonunda titremesi durdu. Diğerleri korkunç sıcaklık ve ona duydukları endişe nedeniyle oldukça yavaş yürüyordu. Fakat meydana yaklaştıklarında yeniden titremeye başladı. Başını dik tutuyordu, elleri de her iki tarafında sımsıkı duruyordu. Yanındakiler de onun bu ateşli parlak gözleri hakkında fısıldaşıyordu.

Meydana girdiler. Ortalarında, yeni elbisesi içinde kırılgan görünen Minnie vardı. Titremesi daha da artmıştı. Dondurma yiyen çocuklar gibi giderek daha yavaş yürüyordu, başı dikti ve gözleri, yüzünün solgun bayrağında ışıldıyordu. Otelin ve kaldırım kenarına dizilmiş sandalyelere oturan adamların önünden geçti. Adamlar ona doğru bakıp : "İşte bu, görüyor musun? Ortada duran pembeli." "O bu mu? Peki zenciye ne yaptılar? Yoksa –" "Elbette. O gayet iyi..." "İyi mi?" "Elbette. Kısa bir geziye çıktı." Sonra da bakkal göründü. Delikanlılar bile, şapkalarını kaldırıp, kalçalarının ve bacaklarının hareketini izliyordu.

Aniden kesilen seslerin ve saygılı, koruyucu beyefendilerin selam veren şapkaları arasında yollarına devam ettiler. "Görüyor musunuz?" diyordu arkadaşları sevinç çığlıklarına benzer fısıldaşmalarla. "Meydanda hiç zenci yok. Bir tane bile."

Sinemaya vardılar. Işıklandırılmış lobisi ve yaşamın en korkunç ya da en güzel anlarını sergileyen resimleriyle, burası küçük bir periler diyarını andırıyordu. Dudakları sızlamaya başladı. Karanlıkta, film başladığında her şey yoluna girecekti. Bir anda tükenmemesi için gülmesini durdurabilirdi. Kendisine dönen yüzler ve şaşkınlık sesleri arasında aceleyle her zamanki yerine oturdu. Bulunduğu yerden koltukların arasındaki koridoru ve çiftler halinde salona giren delikanlılar ve kızları görebiliyordu.

Işıklar söndü ve ekran gümüş rengine büründüğünde, güzel, tutkulu ve kederli yaşam açılmaya başladı. Bu arada genç erkekler ve kızlar salona girmeye devam ediyordu. Yarı karanlıkta çevrelerine kokular saçan, ince ve ışıltılı silüetleri, hızlı hareketleri ve ilahi bir gençliği olan bu çiftlerin arasında, gümüş düş sonsuza dek oynamaya devam ediyordu. Minnie gülmeye başladı. Bunu durdurmaya çalıştıkça daha da çok ses çıkardı ve yüzler ona döndü. Hâlâ gülerken, arkadaşları onu yerinden kaldırıp dışarı çıkardılar. Bir taksi gelip yanındakiler onu içine bindirene kadar, kaldırımın kenarında gülmeye devam etti.

Pembe ipek elbisesini ve çoraplarını çıkararak onu yatağa yatırdılar. Şakaklarına buz parçaları koyduktan sonra doktoru çağırdılar. Doktoru bulmak zordu ve fısıltılarla onu sakinleştirmeye çalıştılar. Şakaklarındaki buzları yenileyip, yelpazeyle serinlettiler. Buz taze ve soğukken gülmeyi durdurdu bir süre hareketsiz yatıp yalnızca biraz inledi. Fakat sonra gülme yeniden başladı ve sesi haykırma derecesine yükseldi.

"Hişşşşşt... hişşşşşt..." dediler buzları tazeleyip, gri bir saç teli olup olmadığına bakmak için saçlarını düzeltirlerken, "Zavallı kız!" Sonra birbirlerine bakıp; "Sence gerçekten bir şey oldu mu?" Gözleri karanlık bir gizemle ve tutkuyla pırıldıyordu. "Hişşşşşt Zavallı kız! Zavallı Minnie!"

McLendon yeni ve düzenli evine geldiğinde geceyarısı olmuştu. Temiz, beyazlı yeşilli boyasıyla tıpkı bir kuş kafesi gibi şık ve tazeydi. Arabayı kilitleyip verandaya çıktı ve içeri girdi. Eşi okuma lambasının yanındaki bir iskemleden

kalktı. McLendon kapının önünde öylece durdu ve kadın bakışlarını yere eğene kadar dik dik ona baktı.

"Şu saate bir bak," dedi kolunu havaya kaldırıp ileriyi gösterirken. Kadın başı önüne eğik, elinde bir dergiyle önünde duruyordu. Yüzü solgun, gergin ve yorgun görünüyordu. "Bu saate kadar oturmam ve benim gelişimi beklemen konusunda konuşmamış mıydık?"

"John," dedi kadın. Dergiyi elinden bıraktı. Topuklarının üzerinde duran McLendon kızgın gözlerle ve terli yüzüyle ters ters ona bakıyordu.

"Sana söylemedim mi?" Eşine doğru ilerledi. Kadın o zaman başını kaldırdı. McLendon onu omzundan tuttu. Kadın pasif duruyor ve ona bakıyordu.

"Yapma John. Uyuyamadım... Sıcak; her nedense, Lütfen John. Canımı acıtıyorsun."

"Sana söylemedim mi?" Elini omzundan çekti ve yarı vurup yarı itekleyerek onu iskemlesine oturttu. Kadın sessizce orada oturup adamın odadan çıkışını izledi.

Evin içinde dolanarak gömleğini sökercesine üzerinden çıkardı. Karanlık verandada durup, gömleğiyle kafasını ve omuzlarını silip gömleği fırlattı. Cebindeki tabancasını çıkartıp, yatağın yanındaki masanın üzerine koydu. Sonra da yatağa oturup ayakkabılarını çıkardı. Ayağa kalkıp pantolonundan da kurtuldu. Yeniden terlemeye başlamıştı bile. Yere eğilerek az önce fırlattığı gömleğini aramaya koyuldu. Sonunda onu bulup vücudunu yeniden sildi ve derin derin solumaya başladı. Hiçbir hareket yoktu, ne bir ses ne bir böcek. Karanlık dünya, soğuk ayın ve kapaksız yıldızların altında gerilmiş gibiydi. ❧

İngilizceden çeviren : Gökçen Ezber

WILLIAM FAULKNER

Emily İçin Bir Gül

I

MİSS EMİLY Grierson öldüğünde, cenaze törenine tüm kasaba katılmıştı. Erkekler, düşmüş bir anıta gösterilen saygı dolu bir sevgi; kadınlar ise daha çok, on yıldan bu yana yaşlı bir hizmetlinin – yarı aşçı yarı bahçıvan – dışında kimsenin girmediği bir evin içini görme merakı ile doluydular.

Bir zamanlar beyaz renkli, büyük ve kare biçiminde ahşap bir evdi. Yetmişli yılların renkli modasına uygun olarak kubbecikler, kuleler ve kıvrımlı balkonlarla süslenmiş olan bu ev, geçmişin en seçkin sokaklarından birinde yapılmıştı. Fakat garajlar ve pamuk çırçırları, bu semtin en görkemli adlarını bile yok etmişti. Pamuk arabaları ve petrol pompaları gibi çirkinliklerin arasında ise, Miss Emily'nin evinin o inatçı ve nazlı çürüyüşü yükselmekteydi. Miss Emily de artık o görkemli adlara katılmış ve Jefferson Savaşı'nda yaşamlarını yitirmiş, yüksek sınıftan gelen ve adları belli olmayan askerlerin yattığı, sedir ağaçlarının gölgesindeki mezarlığa gitmişti.

Miss Emily yaşamı boyunca belediye başkanı olan ve zenci kadınların sokaklarda önlüksüz dolaşmalarını yasaklayan yasayı ortaya atan Albay Sartoris'in 1894 yılında kendisine vergi affı getirmesinden bu yana, kasabada bir gelenek, bir görev, bir endişe kaynağı ve bir tür kalıtsal zorunluluk olmuştu. Ona sunulan bu ayrıcalık, babasının ölümüyle başlamış ve neredeyse sonsuza kadar devam etmişti. Miss Emily bu tür yardımları kabul eden biri değildi. Albay Sartoris, Miss Emily'nin babasının kasabaya zamanında para yardımında bulunduğu yönünde bir masal uydurmuştu ve kasaba da bu iş ilişkisi sonucu, Miss Emily'e vergi affı getirmişti. Yalnızca Albay Sartoris'in kuşağından ve düşünce biçiminden gelen biri böyle bir şey uydurabilirdi ve buna yalnızca bir kadın inanabilirdi.

Belediye başkanlıklarını ve üyeliklerini, daha çağdaş düşüncelere sahip bir sonraki kuşak ele aldığında, bu anlaşma bazı hoşnutsuzluklara neden oldu. Yılın ilk günü Miss Emily'e bir vergi bildirisi yollandı. Şubat ayı geldi ve hiçbir yanıt alınamadı. Ona resmi bir mektup yazılıp, kendisine uygun olan bir zamanda polis müdürünü görmesi istendi. Bir hafta sonra belediye başkanı kendisi bir mektup yazıp onunla görüşmek istediğini ve kendi arabasını gönderebileceğini

belirtti. Yanıt olarak da eskimiş bir kâğıda, soluk bir mürekkeple yazılmış bir not aldı. Notunda belediye başkanına artık evinden dışarı çıkmadığını belirten Miss Emily, zarfın içine ayrıca hiçbir yorum yapmaksızın vergi bildirisini de koymuştu.

Belediye Meclisi Üyeleri özel bir toplantıya çağrıldı. İçlerinden bir temsilci grubu Miss Emily'nin, yaşlı kadının sekiz on yıl önce porselen boyama dersleri vermeyi bıraktığı günden beri hiçbir konuğun geçmediği kapısını çaldı. Yaşlı zenci onları karanlık bir girişe aldı. Girişin diğer ucunda, daha karanlık gölgelere tırmanan bir merdiven vardı. Ortalığa toz ve kullanılmamışlık kokusu çökmüştü – ağır ve rutubetli bir koku. Zenci gelenleri oturma odasına aldı. Oda, ağır ve deri kaplı mobilyalarla döşenmişti. Zenci pencerelerden birinin pancurunu açtığında, koltukları kaplayan derinin çatlaklar içinde olduğunu gördüler; ve üzerlerine oturduklarında bacaklarının arasından, odaya giren tek ışık dalgası içinde küçük zerrecikler halinde salınan bir toz bulutu yükseldi. Şöminenin yanı başında duran ve artık donuklaşmış altın yaldızlı sehpanın üzerinde, Miss Emily'nin babasının karakalemle yapılmış bir portresi asılıydı.

İçeri girdiğinde ayağa kalktılar – siyahlar içinde, beline kadar inen ve kemerinin içinde yok olan ince bir altın zincir takmış, abanoz ağacından bir bastona dayanan ve donuklaşmış sarı saçları olan küçük ve şişman bir kadındı. Kemikleri küçük ve ince yapılıydı; belki de bu nedenle, başka bir kadında hafif bir tombulluk olarak değerlendirilecek fazla kiloları, onu aşırı şişman gösteriyordu. Uzun bir zaman durgun su içinde kalmış bir beden gibi şişmiş görünüyordu, yüzünün rengi de solmuştu. Geliş nedenlerini açıklayan konukların birinden diğerine yönelen gözleri, tıpkı bir hamurun içine gömülmüş kömür parçacıkları gibi yüzünün sarkan etleri arasında yitip gidiyordu.

Onlara oturmalarını söylemedi. Kapıda öylece durdu ve sessizce grubun sözcüsünün anlattıklarını dinledi. Adam sonunda kekeleyerek duraladı. Oluşan sessizlik içinde, kadının beline kadar inen altın zincirin ucundaki görünmez saatin tiktaklarını duyuyorlardı.

Sesi kuru ve soğuktu. "Jefferson'da benim vergim yok. Albay Sartoris bunu bana açıkladı. Belki içinizden biri kayıtlara bakabilir, böylece tatmin olursunuz."

"Fakat biz çoktan baktık. Biz belediyeden gelen yetkililerіz Miss Emily. Polis müdürünün imzasını taşıyan bildiriyi almadınız mı?"

"Evet, elime bir kâğıt geçti," dedi Miss Emily. "Belki o kendini polis müdürü olarak görüyor... Benim Jefferson'da vergim yok."

"Fakat bakın, kayıtlarda bunu kanıtlayan hiçbir bilgi yok. Biz yasalara göre..."

"Gidip Albay Sartoris ile görüşün. Benim Jefferson'da vergim yok."

"Fakat Miss Emily."

"Albay Sartoris'e gidin." (Albay Sartoris öleli neredeyse on yıl olmuştu.)

"Benim Jefferson'da vergim yok. Tobe!" Zenci odaya geldi. "Beylere kapıyı göster."

II

BÖYLECE onları yenilgiye uğratmıştı, tıpkı otuz yıl önce, bu koku içinde babalarını yenilgiye uğrattığı gibi. Babasının ölümünden iki yıl, sevgilisinin ise – herkesin onunla evleneceğini düşündüğü – kendisini terk etmesinden kısa bir zaman sonraydı. Babası öldükten sonra dışarı çok az çıkmaya başladı; sevgilisi gittikten sonra da insanlar onu hemen hiç görmez oldu. Birkaç kadın davet edilmeden evine gitme yüzsüzlüğünü gösterse de, içeri alınmadılar ve evdeki tek yaşam belirtisi olarak, o zamanlar genç bir adam olan, elindeki alışveriş sepetiyle eve girip çıkan zenci kalmıştı.

"Bir erkek mutfağın altından hiç kalkabilir mi?" diye düşünen kadınlar, kokuyu duyduklarında pek şaşırmadılar. Büyük ve kalabalık dünya ile, yüce ve yüksek Griersonlar arasındaki başka bir bağdı bu.

Seksen yaşındaki bir kadın, belediye başkanı olan Hakim Stevens'a yakınmıştı.

"Peki ben bu konuda ne yapabilirim ki hanımefendi?" diye sordu belediye başkanı.

"Ona, bunu durdurması yönünde bir uyarıda bulunun," dedi kadın. "Bu ülkede yasa yok mu?"

"Eminim buna gerek kalmayacaktır," dedi Hâkim Stevens. "Büyük bir olasılıkla zenginin öldürdüğü ve bahçede bıraktığı bir yılan ya da faredir. Ben gidip adamla konuşurum."

Ertesi gün belediye başkanına iki yakınma daha geldi. Bunlardan biri çekingen bir hoşnutsuzlukla konuşan bir adamdı. "Bu konuda gerçekten bir şey yapmalıyız efendim. Miss Emily'nin canını sıkacak en son kişi ben olmak isterim, fakat bir şeyler yapmalıyız." O gece Belediye Meclisi Üyeleri toplandı – üç gri sakallı ve yeni kuşaktan bir genç.

"Düşünmeye gerek yok," dedi genç adam. "Evini temizletmesi için ona bir uyarı gönderelim. Bunu yapması için de ona belli bir zaman veririz, eğer bu zaman içinde istenileni yapmazsa..."

"Bayım, saçmalamayın," dedi Hâkim Stevens. "Bir bayana yüzüne karşı kötü koktuğunu mu söyleyeceksiniz?"

Böylece ertesi gün, gece yarısından sonra, dört adam Miss Emily'nin bahçesine girerek evin çevresinde soyguncular gibi sinsi ve sessizce dolandılar. İçlerinden biri omzuna astığı bir torbadan düzenli hareketlerle yerlere tohum atma hareketi yaparken, diğerleri de duvar diplerini ve kilere açılan kapıların çevresini kokluyordu. Kiler kapısını açıp içeri kireç serptiler. Aynı işlemi evin çevresine de uyguladılar. Bahçeden çıkarlarken, önceden karanlık olan bir odanın ışığı yandı ve içerdeki ışığı arkasına almış olan Miss Emily'nin oturan bedeni göründü. Başı ve kolları görünmeyen Miss Emily'nin hareketsiz bedeni bir putu andırıyordu. Adamlar sessizce bahçeden çıktılar ve sokağı boydan boya saran ağaçların gölgelerine karıştılar. Bir iki hafta sonra koku ortadan kalktı.

İşte insanlar o zaman ona üzülmeye başladılar. Miss Emily'nin büyük halası Bayan Wyatt'ın aklını sonunda tamamen nasıl kaçırdığını anımsayan kasabamızdaki insanlar, Grierson ailesinin kendilerini olduklarından daha yüksek gör-

Beyazlar İçinde Senfoni, Whistler, 1864.

düklerine inanıyordu. Genç erkeklerden hiçbiri Miss Emily gibilerine uygun değildi. Uzun bir zaman boyunca onları bir tablo gibi gördük; beyazlar giyinmiş zayıf Miss Emily arka planda, önde de ona sırtı dönük biçimde duran ve elinde bir at kırbacı tutan babasının silueti. Her ikisi de, arkalarında duran kapalı sokak kapısı ile çerçevelenmiş gibiydi. Miss Emily otuz yaşına gelip de, hâlâ evlenmediğinde tam olarak sevinmemiştik, fakat inancımızı da yitirmemiştik; ailesindeki bu akıl hastalığı ile bile, Miss Emily'nin daha şansı vardı.

Babası öldüğünde, kendisine yalnızca içinde oturduğu evin miras kaldığını öğrendik ve insanlar bir bakıma sevinmişti. Sonunda Miss Emily'e acıyabilirlerdi. Tek başına ve yoksul kalan Miss Emily, sonunda insanlaşmıştı. Artık o da bir iki kuruşun hesabını yapmanın heyecanını yaşayacaktı.

Babasının ölümünden sonraki gün, tüm kadınlar geleneğe uyarak, onu teselli edip yardımda bulunmak için evine gittiler. Miss Emily onları kapıda karşıladı; her zamanki gibi giyinmişti ve yüzünde hiçbir üzüntü belirtisi yoktu. Gelenlere babasının ölmediğini söyledi. Üç gün boyunca bunu sürdürdü, ta ki resmi görevliler ve doktorlar cesedi almak için onu ikna etmeye gelene kadar. Yasa gereği tam güç kullanacaklardı ki, Miss Emily sonunda pes etti ve görevliler ba-

basını hemen toprağa gömdü.

O zamanlar onun deli olduğunu düşünmüyorduk. Bunu yapmak zorunda olduğu kanısındaydık. Babasının kapıdan geri çevirdiği onca genç adamı anımsamıştık ve biliyorduk ki, hiçbir şeye sahip olmadığı için, elinde kalan ve kendisini her şeyden yoksun bırakan bu son nesneye dört elle sarılacaktı.

III

UZUN bir süre hasta yattı. Onu yeniden gördüğümüzde saçı kısacık kesilmişti. Küçük bir kıza benziyordu – kilise vitraylarındaki melekleri andırıyordu. Ruhunda durgun bir trajediyi barındırır gibiydi.

Kasabadaki sokaklara kaldırım yapılmasını öngören sözleşme yeni imzalanmıştı ve babasının ölümünden sonraki yaz işe başlandı. Kaldırımları yapacak olan şirket, zenciler, katırlar ve aletleri ile kasabaya gelmişti. Gelenlerin arasında bir de, Homer Barron adında Amerikalı bir ustabaşı vardı; iri yarı, esmer bir adamdı ve yüzüne oranla ince çıkan kalın bir sesi vardı. Küçük çocuklar topluluklar halinde onun peşinden giderek, zencilere küfretmesini izler ve zencilerin havada inip kalkan kazmaların eşliğinde söyledikleri şarkıları dinlerlerdi. Oldukça kısa bir zaman içinde kasabadaki herkesi tanıdı. Meydanda ne zaman gülüşen bir insan topluluğu görseniz, ortasında Homer Barron olurdu. Onu giderek daha sık görmeye başladık ve Miss Emily pazar günleri öğleden sonraları, bir atın çektiği sarı tekerli arabası içinde, diğer kiralık atların yanından geçmeye başladı.

Başlangıçta Miss Emily'nin ilgili davranmasına sevindik, çünkü tüm kadınlar, Grierson ailesinden bir kadının, gündelik işlerde çalışan bir kuzeyliyle ciddi anlamda ilgilenmeyeceğinden emindiler. Fakat bizden daha yaşlı olanlar böyle düşünmüyordu : Derin bir acı bile, gerçek bir hanımefendiye soyluluğun gerekliliklerini unutturmamalıydı. Şöyle diyorlardı : "Zavallı Emily. Akrabaları onun yanına gelmeli." Alabama'da birkaç akrabası vardı, fakat babası yıllar önce, yaşlı Bayan Wyatt'ın mirası nedeniyle onlarla tartışmıştı ve iki aile arasında o günden beri bir iletişim olmamıştı. Babasının cenazesine bile gelmemişlerdi.

Ve yaşlı insanlar, "Zavallı Emily," der demez, fısıldaşmalar başladı. "Gerçekten öyle olduğunu mu düşünüyorsun?" diye soruyorlardı birbirlerine. "Elbette öyle. Başka nasıl olabilir ki?" At nalları duyulduğunda, pazar öğleden sonralarının güneşine kapanmış jaluzilerin gerisinde, ipek ve saten hışırtıları arasında "Zavallı Emily," sesleri işitiliyordu.

Emily ise başını dik tutuyordu – düştüğünü sandığımız zamanlarda bile.

Kalan son Grierson olarak, saygınlığının her zamankinden daha fazla tanınmasını ister gibiydi; soyluluğunu kanıtlaması için bu gerekli gibi görünüyordu. Tıpkı fare zehiri ve arsenik aldığı günkü gibi. Bu, insanların kendisine "Zavallı Emily" demeye başlamalarından bir yıl sonraydı; iki kuzeninin kendisini ziyarete geldiği günlerde.

"Biraz zehir istiyorum," demişti eczacıya. O zamanlar otuz yaşını geçmişti, hâlâ ince yapılı bir kadındı. Derisinin şakaklarına doğru gerildiği yüzündeki kibirli gözleriyle, tıpkı bir deniz feneri bekçisine benziyordu. "Biraz zehir istiyorum."

"Evet Miss Emily. Ne tür olsun? Sanırım fareler için olacak. Size önerim..."

"Elinizde bulunanlar içinde en iyisini istiyorum. Ne tür olduğu beni ilgilendirmiyor."

Eczacı birkaç zehir adı saydı. "Bunlar bir fili bile öldürebilir. Fakat sizin istediğinizi..."

"Arsenik," dedi Miss Emily. "Bu iyi midir?"

"Arsenik mi? Evet, hanımefendi. Fakat sizin istediğiniz..."

"Arsenik istiyorum."

Eczacı kadına baktı. Miss Emily ise eczacıya. Yüzü gerilmiş bir bayrak gibi dik dik adama bakıyordu.

"Elbette, elbette," dedi eczacı. "Eğer istediğiniz buysa. Fakat yasa gereği bana bunu ne için kullanacağınızı belirtmelisiniz."

Miss Emily yalnızca adama baktı. Onunla göz göze gelmek için başını hafifçe kaldırmıştı. Sonunda eczacı başını başka bir yöne çevirip arseniği almaya gitti ve zehiri sardı. Paketi Miss Emily'ye zenci çırak teslim etmişti; eczacı gelmemişti. Miss Emily paketi evde açtığı zaman, kutunun üzerinde "fareler için" sözlerinin yazılmış olduğunu gördü.

IV

BU NEDENLE ertesi gün hepimiz, "Kendisini öldürecek," diye düşündük ve yapılacak en iyi şeyin de bu olacağı kanısındaydık. Homer Barron ile beraber görünmeye başladığı ilk günlerde, onunla evleneceğini düşünmüştük. Fakat daha sonra bunun için adamı ikna etmesi gerektiğini anladık, çünkü Homer'in kendisi, evlenecek bir adam olmadığını söylemişti – erkeklerden hoşlanıyordu ve Elk's Club'da genç erkeklerle beraber içki içtiği de biliniyordu. Daha sonraları, Miss Emily başı dimdik ve Homer Barron şapkası kalkık, ağzında sigarası ve sarı eldivenleri içinde dizginleri ve kırbacı ile pazar öğleden sonraları parıltılı arabalarında sokaktan geçerken, jaluzilerin arkasında, "Zavallı Emily," diyorduk.

Belli bir zaman sonra bazı kadınlar, bunun kasabanın adını kötüye çıkardığını ve gençlerin ahlakını bozduğunu söylemeye başladılar. Erkekler bu işe karışmak istemiyorlardı, fakat kadınlar en sonunda Baptist papazı, ailece piskoposluğa bağlı olan Miss Emily'i uyarması için zorladılar. Papaz, Miss Emily ile aralarında geçen konuşmanın içeriğinden kimseye söz etmedi; fakat onunla bu konuyu yeniden konuşmaya asla yanaşmadı. Bir sonraki pazar yine sokaklarda göründüler ve papazın eşi Miss Emily'nin Alabama'daki akrabalarına bir mektup yazdı.

Sonunda çatısı altında yine akrabaları vardı ve hepimiz bundan sonraki gelişmeleri izlemeye koyulduk. Başlangıçta hiçbir şey olmadı. Sonraları evleneceklerı kesin gibi göründü. Miss Emily'nin kuyumcuya gidip, her bir parçasının üzerinde H. B. harflerinin yazılı olduğu gümüş bir banyo takımı ısmarladığını öğrendik. İki gün sonra da erkek giysileri satın aldığını duyduk; aldıklarının içinde bir de pijama vardı ve artık evlenmiş olduklarına iyice inandık. Gerçekten de çok sevinmiştik. Sevinmiştik, çünkü Alabama'dan gelen iki kız kuzen,

Aile fotoğrafı.

Miss Emily'den çok daha Grierson çıkmışlardı.

Homer Barron gittiğinde – kaldırımlar yapılalı epey olmuştu – fazla şaşırmıştık. Bu konuda ortada fazla gürültü patırtı kopmaması bizi düş kırıklığına uğratmıştı; fakat Miss Emily'yi karşılamak üzere ya da kuzenlerin gitmesi için Miss Emily'ye zaman tanıdığı için gittiğine inanıyorduk. (Bu bir entrikaydı ve o günlerde, kuzenlerden kurtulma konusunda hepimiz Miss Emily ile işbirliği içindeydik.) Zaten bir hafta sonra da kasabamızdan ayrıldılar ve hepimizin tahmin ettiği gibi, Homer Barron üç gün sonra geri döndü. Komşulardan biri, zenci adamın onu akşam karanlığında eve aldığını görmüş.

Homer Barron'u son görüşümüz de bu oldu. Miss Emily ise fazla dışarı çıkmaz oldu. Zenci adam elinde alışveriş sepetiyle içeri girip dışarı çıkıyor, fakat ön kapı hep kapalı duruyordu. Arada sırada Miss Emily'yi pencerelerden birinde, tıpkı bahçesine kireç serpildiği günkü gibi görüyorduk; fakat hemen hemen altı ay boyunca sokaklarda görünmedi. Sonra, bunun da normal bir davranış olduğunu düşündük; çünkü kadın yaşamını olumsuz etkileyen babasındaki özellik, Miss Emily'de ölmeyecek kadar güçlü ve şiddetliydi.

Miss Emily'yi bir daha gördüğümüzde, şişmanlamış ve saçı kırlaşmıştı. Bunu izleyen birkaç yıl boyunca saçı giderek daha da grileşti ve sonunda demir grisine dönen saçında kırlaşma durdu. Yetmiş dört yaşında öldüğü güne kadar saçı aktif bir erkeğinkini andıran bu demir grisini korudu.

Bu olanlardan sonra kapısı hep kapalı kaldı; yalnızca bir ara, porselen boyama dersleri verdiği altı yedi yıl boyunca açıldı. Miss Emily, alt kattaki odalarından birini stüdyo haline getirmişti ve Albay Sartoris'in kuşağından olanların kızları ve torunları, ceplerinde yirmi beşer sentle, tıpkı pazar günü kiliseye gittikleri gibi, düzenli bir biçimde Miss Emily'nin stüdyosuna gönderildi. Bu arada, kendisine yapılan vergi affı devam ediyordu.

Yeni kuşak kasabanın ruhuna egemen olmaya başladığında, boyama derslerine gelen öğrenciler büyümüştü ve onlar çocuklarını boya kutuları, fırçalar ve kadın dergilerinden kesilmiş resimlerle Miss Emily'e göndermediler. Ön kapı son olarak kapandı ve hep öyle kaldı. Kasabaya yeni posta sistemi geldiğinde, yalnızca Miss Emily kapısının üzerine metal numara asılmasına ve duvarına da bir posta kutusu takılmasına karşı çıkmıştı. Kimseyi dinlemiyordu.

Günler, aylar ve yıllar geçtikçe, elinde alışveriş sepeti ile eve girip çıkan zencinin, giderek daha yaşlandığını ve kamburlaştığını gördük. Her aralık ayında ona bir vergi bildirisi yollardık ve bu belge bir hafta sonra posta aracılığıyla bize geri gönderilirdi. Onu ara sıra, evin alt kat pencerelerinden birinde görürdük. Bir mağara duvarına yontulmuş, kolları ve bacakları olmayan bir putu andırırdı. Dıştan bakıldığında, evin üst katındaki odaları artık kullanmadığı anlaşılıyordu. Böylece kuşaktan kuşağa geçti; ulaşılmaz, kaçınılmaz, kontrol edilemez, sessiz ve huysuz.

Ve böyle de öldü. Toz ve gölgelerle dolu evinde hastalandı ve başında, sendeleyerek yürüyen ihtiyar bir zenciden başka kimse yoktu. Hastalandığından bile haberimiz olmamıştı; zenciden onun hakkında bir bilgi almak için artık uğraşmayalı epey olmuştu. Zenci kimseyle, büyük bir olasılıkla Miss Emily ile bile konuşmazdı; zaten sesi de kullanılmamaktan kalınlaşmış ve çatallaşmıştı.

Alt kattaki odalardan birinde, çevresi perdelerle kaplı ceviz yatağında ölmüştü. Gri başı, eskilikten ve güneş ışığı görmemekten sararıp küflenmiş bir yastıkla desteklenmişti.

V

ZENCİ, gelen ilk kadın grubunu ön kapıda karşılayıp içeri aldı. Kadınlar alçak sesle fısıldaşıp hızlı ve meraklı bakışlarla çevrelerini süzüyordu. Zenci onları içeri aldıktan sonra ortadan kayboldu. Evin içinden geçip arka tarafından çıktı ve bir daha görünmedi.

İki kız kuzen hemen geldiler. Cenazeyi ikinci gün kaldırdılar. Satın alınmış çiçekler altında duran Miss Emily'i görmeye tüm kasaba gelmişti. Taşın üzerinde duran babasının karakalem yüzü içten içe dalga geçer gibiydi ve ortalıkta fısıldaşan üzüntülü kadınlar vardı. Çok yaşlı adamlar vardı – bazıları Amerikan İç Savaşı'nda giydikleri gri üniformalarını ütüleyip giymişti – ve bunlar Miss Emily ile yaşıt olduklarına, onunla dans edip flört ettiklerine inanıyor ve yaşlıların hep yaptığı gibi, zamanın matematiksel ilerleyişini anlayamıyorlardı. Çoğu yaşlıda olduğu gibi, onlar için de geçmiş giderek kısalan bir yol değil, kışın hiç uğramadığı geniş bir kırdı ve bu kır onlar için son yılların en çarpıcı olayıyla kapanmıştı.

Üst katta, son kırk yıldır içine kimsenin girmediği bir oda olduğunu biliyorduk ve buraya girmek için kapının zorlanması gerekliydi. Odanın kapısını açmak için, Miss Emily'nin toprağa verilmesini beklediler.

Kapının zor kullanılarak açılması, odayı sonu gelmeyen bir toz bulutuna gömmüştü. Bir gelin odası gibi hazırlanmış bu odada, her şey ince ve buruk bir ölüm örtüsüyle kaplanmış gibiydi : solmuş gül rengindeki karyola etekleri, gül pembesi lambalar, tuvalet masası, özenle dizilmiş kristaller ve cilalanmaktan üzerlerindeki baş harflerin silindiği gümüşten yapılmış erkek banyo takımları. Bunların arasında, daha yeni çıkarılmış gibi duran bir yakalık ve kravat vardı ve ele alındığında durdukları yerde belirsiz bir yarım daire izi kaldı. Sandalyelerin birinde, dikkatlice katlanmış bir takım elbise, bunun altında da iki sessiz ayakkabı ve artık kullanılmayan bir çift çorap vardı.

Adamın kendisi de yatakta yatıyordu.

Uzunca bir süre orada öylece kalakaldık ve derinlerden gelen o etsiz sırıtışa baktık. Yataktaki beden, görünüşe bakılırsa, bir zamanlar birini kucaklarcasına uzanmıştı, fakat aşktan da uzun yaşayan ve aşkı yenen o uzun uyku, onu aldatmıştı. Adamdan geriye kalanlar, üzerindeki pijamadan geriye kalanların altında çürümüş ve yatmakta olan yatağa yapışmıştı ve yanı başındaki yastıkla birlikte her tarafını, o sabırla bekleyen toz tabakası kaplamıştı.

Daha sonra ikinci yastığın üzerinde bir baş izi olduğunu fark ettik. İçimizden biri yastığın üzerinden bir şey aldı ve burun deliklerimiz o belirsiz, kuru ve buruk toz içinde öne eğildiğimizde, uzunca bir tutam demir grisi saç gördük. ❀

İngilizceden çeviren : Gökçen Ezber

DEMİR GRİSİ SAÇLAR

GÖKÇEN EZBER

Faulkner'ın, öyküsündeki kahramanı Miss Emily'yi betimlerken kullandığı imgeler arasında belki de en ilginç olanı saçıyla ilgili söyledikleridir. Emily'nin saçının "demir grisi"ne benzetilmesi, okurlarda çok farklı çağrışımlar uyandırabilir.

WILLAM Faulkner'in "Emily İçin Bir Gül" adlı öyküsü, Güneyli bir aileden gelen Miss Emily adlı kadının, yaşadığı küçük kasabada biçimlenen yaşamını konu alır. Öykü boyunca, bir kadının toplum, aile, para ve aşk gibi çarkların arasında biçimlenen yaşamını izlediğimiz gibi, İç Savaş sonrası Amerikan toplumunun yaşadığı değişimler de dikkatimiz çeker. William Faulkner, aile onuruna verilen büyük önemi ve beyazların sınıfsal statü kavramını kendi yaşamında da gözlemlemiştir. Kendi ailesi de bu değerlere büyük önem veren yazar, yukarıda adı geçen öyküsünde bunları çarpıcı imgelerle dile getirir. Bu öyküde, William Faulkner'ın sembol kullanma ve ruh çözümlemelerindeki başarısını görebiliriz.

Öykü, baş kahramanımız Miss Emily'nin ölümü ile başlar ve yine ölümü ile biter. İkiye bölünmüş bu tek olayın parçaları arasında ise, zamansal geri dönüşlere rastlarız. Miss Emily, evinden dışarı çıkmayan, yaşamının tek bir anını başka insanlarla paylaşmayan, yaşlı ve aksi bir kadındır. Fakat – her gününü panjurları kapalı eski evinde geçirdiği – özel yaşamı herkesçe merak edilmektedir. Miss Emily'nin gizemli kişiliği, daha ilk tümcelerde göze çarpar :

> Miss Emily Grierson öldüğünde, cenaze törenine tüm kasaba katılmıştı. Erkekler, düşmüş bir anıta gösterilen saygı dolu bir sevgi; kadınlar ise daha çok, on yıldan bu yana yaşlı bir hizmetlinin – yarı aşçı yarı bahçıvan – dışında kimsenin girmediği bir evin içini görme merakı ile doluydular.

Yaşamının büyük bir bölümünü "beyaz renkli, büyük ve kare biçiminde ahşap bir ev"de, hiçbir insanla dostluk ilişkisi kurmaksızın geçiren Miss Emily, açmaya çalıştığı konutun içinde kapalı kalan bir Pandora'ya benzetilebilir! İçinde her türlü kötülüğün ve umudun da varolduğu dünya ile tam anlamıyla tanışamadan, Miss Emily kendi umutsuzlukları içinde tutsak kalır. Aile onuruna büyük önem veren babası hiçbir erkeği kızına yakıştıramamış, kahramanımız da bu nedenle evlenememiştir. İnsancıl duygulardan öte, soğuk ve somut bir idealin peşinde koşan Emily'nin babası, kızıyla yakınlık kuramadığı gibi, kızının yaşamını karartmaya dek varan kısıtlayıcı bir tutum sergilemiştir. Öyküden alınan aşağıdaki sözler, Miss Emily ve babası arasındaki ilişkiyi gözler önüne serer :

> Uzun bir zaman boyunca onları bir tablo gibi gördük; beyazlar giyinmiş

nan aşağıdaki sözler, Miss Emily ve babası arasındaki ilişkiyi gözler önüne serer :

> Uzun bir zaman boyunca onları bir tablo gibi gördük; beyazlar giyinmiş zayıf Miss Emily arka planda, önde de ona sırtı dönük biçimde duran ve elinde bir at kırbacı tutan babasının silueti. Her ikisi de, arkalarında duran kapalı sokak kapısı ile çerçevelenmiş gibiydi.

Kızına sırtı dönük duran babanın elindeki kırbaç, onun olumsuz otoritesini simgeleyen çarpıcı bir imgedir. Beyazlar giyen Miss Emily ise, erkek egemenliğine boyun eğmek zorunda bırakılmış bir köle izlenimi bırakmaktadır. Anlatılan Miss Emily'nin öyküsü olsa da, okur, daha birçok kadının hissettiği duyguları duyumsayabilmektir.

Miss Emily'nin bir üyesi olduğu Griersonlar, kendilerini yalnızca siyahlardan değil, öbür beyazlardan da soyutlayan ve yüksek gören bir ailedir. Emily'nin büyük halasının yaşlılığında delirmesi, babasının Alabama'daki akrabaları ile kavga etmesi bu tutumlarının kanıtıdır ve Miss Emily'yi bekleyen geleceğin de öncül birer göstergesidir. Ayrıca kasabadakilerin bu aileyi bir "tablo" gibi görmeleri de, onlarla sıcak komşuluk ilişkileri kuramamalarından ileri gelmektedir. Aile üyeleri arasında gerçek anlamda bir sevgi bağı da söz konusu değildir. Emily babasının öldüğünü kabullenmek istemez. Kendisini teselli etmeye gelen komşularını kapıdan geri çevirir, babasının cansız bedeninin görevliler tarafından alınmasına uzunca bir süre karşı koymak ister. William Faulkner, Emiy'nin bu tutumunu aşağıdaki sözleriyle gerekçelendirir :

> ... biliyorduk ki, hiçbir şeye sahip olmadığı için, elinde kalan ve kendisini her şeyden yoksun bırakan bu son nesneye dört elle sarılacaktı.

Miss Emily, babasının ölümüyle kendisine miras kalan evde günlerini tek başına geçirmeye başlar. Saçları kısacık kesilir. Bunun nedeni belki de, uzunca bir süre yatakta hasta yatması olabilir; fakat bu aynı zamanda, babasının ölümüyle bir şeylerden kurtulduğunu ve artık özgür olduğunu da çağrıştırmaktadır. Kendine ait bir evi olan Miss Emily, ekonomik açıdan rahattır; fakat o günlerde, yalnız bir kadının zengin olması, onu özgür bir birey yapmaya yetmez. Faulkner belki de bu nedenle, öykünün bu noktasında aşk unsurunu devreye sokar.

Kasabanın cadde ve sokakları kaldırımla döşenecektir. Bu nedenle kasabaya gelen işçiler arasında Homer Barron adında biri vardır. Miss Emily bu adamla tanışır ve onunla ilgilenir. İkisi arasında gelişen bu ilişki, kasabada merak konusu olur. Çoğu bu ilişkiyi onaylamaz. Gündelik işlerde çalışan bir adam, nasıl olur da Grierson ailesinden biriyle evlenebilirdi? Kasabalılar, Homer Barron ile çıkmaya başlayan Miss Emily'e acımaya başlamışlardı. Belki de Emily'nin son şansı olduğu için Homer ile ilgilendiğini düşünüyorlardı. Oysa ikisi arasındaki ilişkinin boyutları, görünenden çok daha farklıydı. "Evlenecek bir adam" olmadığını söyleyen Homer Barron büyük bir olasılıkla eşcinseldi :

... erkeklerden hoşlanıyordu ve Elk's Club'da genç erkeklerle beraber içki içtiği de biliniyordu.

Miss Emily'nin âşık olduğu erkek onu istemiyordu. Fakat Miss Emily kolay pes eden biri değildi. Kasaba papazından törel uyarılar aldı, yine papazın eşinin uyarısıyla Alabama'dan gelen kuzenlerini ağırlamak zorunda kaldı. Tüm bunlara karşın Miss Emily, istediğini yapmakta kararlıydı. "Emily başını dik tutuyordu – düştüğünü sandığımız zamanlarda bile." Miss Emily Homer Barron ile ciddi anlamda evlilik hazırlıklarına girer. Ona düğün armağanları alır. Herkes evlendiklerini düşünür. Fakat Homer Barron "evlenecek bir adam" değildir ve bu nedenle Emily sevdiği adamı da yitirme noktasına gelir. Yaşama sarılmak için belki de son umudu olan bu adamdan vazgeçmesi onun için oldukça zordur. Umudunu, her ne biçimde olursa olsun, tıpkı görevlilere vermek istemediği babasının cesedi gibi, yanı başında tutmak zorundadır. Miss Emily bu nedenle, eczaneden arsenik satın alır... Faulkner, çok fazla ayrıntı vermeden, gözümüzün önünde, sanki tüm ayrıntılarıyla anlatılmış izlenimi veren bir ölüm sahnesi canlandırır. Ölüm ve dehşet unsurlarını işlemesi, karamsar bir tutum sergilemesi ve ayrıntılardan yararlanması bize bir ölçüde Edgar Allan Poe'yu anımsatır. Tıpkı Miss Emily'nin burada, aşkı uğruna sevdiği adamı öldürmesi gibi...

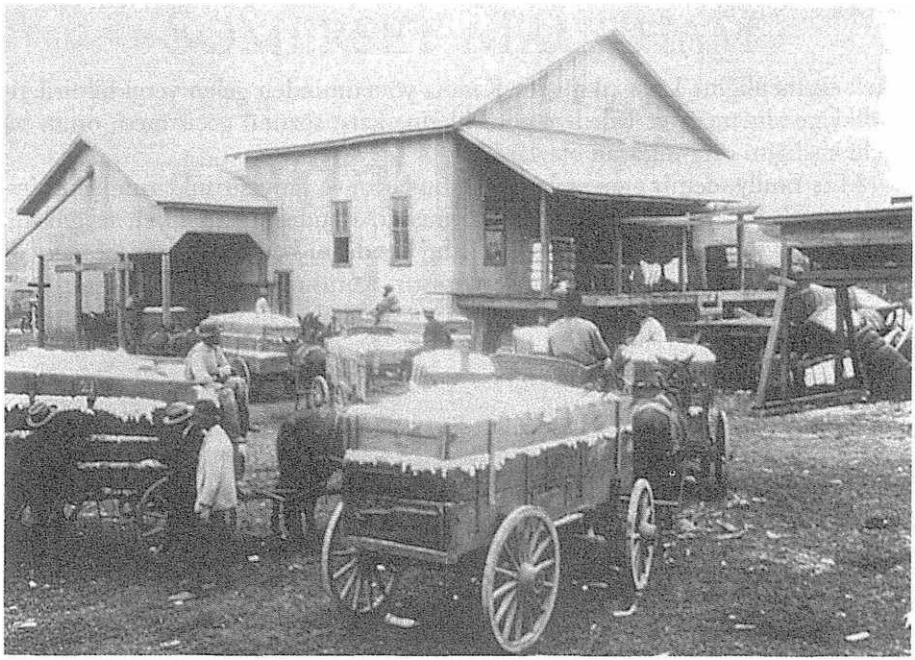

Kasabalılar Homer Barron'u son olarak, Miss Emily'nin evine girerken görürler ve bu onu son görüşleri olur. Miss Emily onlar için, terkedilmiş ve yaşama küsmüş yalnız bir kadındır artık. Emily'nin dış dünya ile tek bağlantısı zenci bir uşaktır. Dışarıdaki devingen dünya artık onu ilgilendirmemektedir ve gençliğinde giydiği beyaz elbisenin yerini siyah bir elbise almıştır :

> ... siyahlar içinde, beline kadar inen ve kemerinin içinde yok olan ince bir altın zincir takmış, abanoz ağacından bir bastona dayanan ve donuklaşmış sarı saçları olan küçük ve şişman bir kadındı.

Faulkner'ın, öyküsündeki kahramanı Miss Emily'i betimlerken kullandığı imgeler arasında belki de en ilginç olanı saçıyla ilgili söyledikleridir. Emily'nin saçının "demir grisi"ne benzetilmesi, okurlarda çok farklı çağrışımlar uyandırabilir :

> Miss Emily'i bir daha gördüğümüzde, şişmanlamış ve saçı kırlaşmıştı. Bunu izleyen birkaç yıl boyunca saçı giderek daha da grileşti ve sonunda demir grisine dönen saçında kırlaşma durdu. Yetmiş dört yaşında öldüğü güne kadar saçı, aktif bir erkeğinkini andıran bu demir grisini korudu.

Demir, farklı çağrışımları olan bir sözcük. "Emily İçin Bir Gül" adlı öykü dikkatle okunduğuda, Miss Emily'nin, ayrıksı fakat sağlam bir karakter olarak çizdiği görülür. Yaşadığı türlü sorunlara karşın, öyle veya böyle ayakta kalmayı başarmış ve hiçbir zaman öbür insanlardan yardım istememiştir. Evlenmemiş olmasına karşın, bir bakıma kendini topluma bir birey olarak kabul ettirmiş ve

erkek egemenliğine karşı çıkmıştır. Kasaba yönetiminden gelen vergi bildirilerini dikkate almaması ve belediye görevlilerine karşı sözünü geçirtmesi, onun bu güçlü kişiliğini ortaya koyan olaylardır.

Miss Emily, demir grisi saçlarıyla, umutlarını ve umutsuzluklarını kendi içine gömerek bir bakıma zamanı durdurmuştur. Kendisini istemeyen sevgilisini, sonsuza dek gelin yatağına tutsak etmiştir. Kendisini hep bir "tablo" olarak gören insanlarla yakınlaşma gereği duymamıştır. Kutusunda kilitli kalmış bir Pandora gibi, demir grisi saçlarıyla, zamana meydan okuyan güçlü bir karakterdir Miss Emily.

SOMERSET MAUGHAM

Öğle Yemeği

ONU tiyatroda gördüm ve beni çağırınca perde arasında gidip yanına oturdum. Son görüşmemizden beri pek çok zaman geçmişti, eğer biri adını söylememiş olsaydı bilmem onu tanıyabilir miydim!.. Neşeyle konuşmaya başladı :

"Eeee..." dedi, "seninle tanışmamızdan beri aradan pek çok zaman geçti, vakit nasıl da geçiyor. Desene hepimiz ihtiyarlıyoruz. Seni ilk gördüğüm günü hatırlıyor musun? Beni öğle yemeğine götürmüştün..."

Bilmem, acaba hatırlıyor muydum...

"Bundan yirmi yıl önce ben Paris'te, Latin mahallesinde mezarlığa bakan küçücük bir apartmanda oturuyordum. O zaman ucu ucuna yetecek kadar para kazanıyordum. Mektubunda kitaplarımdan birini okuduğunu yazmış ben de ona cevap verip teşekkür etmiştim, kısa bir süre sonra ondan bir mektup daha almıştım. Bu sefer Paris'ten geçeceğini ve benimle biraz gevezelik etmek istediğini yazıyordu. Ama vakti dardı, ancak ondan sonraki perşembeye serbest olabilecekti, o günün sabahını Luxembourg'da geçirecekti, acaba ondan sonra da onu Foyot'ya öğle yemeğine götürebilir miydim? Foyot, Senatörlerin yemek yediği bir lokantaydı, benim bütçemde bir insanın kaldırabileceği bir yer olmaktan o kadar uzaktı ki, oraya gitmeyi hiç düşünmemiştim. Ama bundan gurur duymuştum işte ve bir kadına "hayır" demesini bilemeyecek kadar da gençtim o zamanlar... (Şunu da ekleyebilirim ki, pek az erkek, ancak yaşlandıktan sonra bunu öğrenir ve artık o zaman da söylediklerinin bir kadın için önemi yoktur.) Cebimde ayın sonuna kadar beni idare edebilecek seksen frankım vardı, mütevazıbir lokantada bir öğle yemeği de on beş franktan fazla olmamalıydı. Önümüzdeki iki hafta içinde kahve içmekten vazgeçmek şartıyla bu para ile pekâlâ idare edebilecektim. Dostuma, kendisini Perşembe günü Foyot'da, saat yarımda bekleyeceğimi yazdım. Doğrusu onu umduğum gibi pek genç bulmadım, güzel olmaktan ziyade kuvvetli bir kişiliğe sahipti. Aslında kırk yaşına gelmiş bir kadındı. (Güzel bir yaş, ama öyle daha ilk görüşte insanın aklını başından alıp insanda kuvvetli bir tutku uyandıracak bir yaş değil...) Bana sanki ağzında gereğinden fazla diş varmış gibi geldi, çok konuşuyordu. Ama benden söz etmek istediğine göre, bütün dikkatimle onu dinlemeye hazırdım. Yemek listesi geldiği zaman çok şaşırdım, çünkü fiyatlar benim umduğumdan çok daha fazlaydı. Ama dostumun konuşması beni biraz ferahlattı.

"Biliyor musun..." dedi bana, "öğle yemeklerinde pek fazla bir şey yemiyo-

rum..." ben de cömertlik taslayarak :

"Ama bugün bu huyundan vazgeç..." dedim.

"Gerçekten öğle yemeklerinde bir çeşitten fazla yemiyorum. Sanırım bugünlerde insanlar biraz gerektiğinden de fazla yiyorlar. Belki biraz balık yiyebilirim. Acaba som balığı var mı?"

Oysa daha som balığının mevsimi değildi, adı listede bile yoktu, ama gene de garsona sordum var mı diye? Evet, daha o gün ilk defa olarak gayet iyi bir som balığı gelmişti. Hemen konuğuma ısmarladım. Garson ona balık hazır oluncaya kadar acaba başka bir şey almak ister mi diye sordu.

"Hayır," dedi dostum, "biliyorsunuz bir çeşitten başka bir şey yemiyorum. Ama havyarınız varsa, bakın havyara hiç itirazım yoktur..."

Yüreğim nasıl hopladı... Çünkü havyarın fiyatını karşılayamayacağımı biliyordum, ama bunu ona söyleyemezdim. Tabii garsona havyarı da ısmarladım.

Kendim için de listedeki en ucuz yemeği, yani kuzu pirzolasını seçtim. Bana, "Ama et yemekle hiç akıllılık etmiyorsun," dedi, "böyle ağır bir yemekten sonra insan nasıl çalışabilir? Ben midenin tıka basa doldurulmasına taraftar değilim."

Bundan sonra sıra içilecek şeye geldi.

"Ben yemekte hiçbir şey içmem," dedi. Hemen,

"Ben de..." diye ekledim. Ve sanki ben bu sözü söylememişim gibi, "ama beyaz şarap hariç..." diye devam etti. "Fransız şarapları o kadar hafif oluyor ki, sonra hazım için de gayet faydalı..."

Hiç hevesli görünmemekle beraber, ama konukseverliği de elden bırakmadan,

"Hangi şarabı istersin?" diye sordum. Beyaz dişlerini göstererek sırıttı.

"Aslında doktor bana şampanyadan başka şeye izin vermiyor.."

Sanırım bir parçacık rengim uçmuştu. Yarım şişe şampanya ısmarladım.

"Sırası gelmişken söyleyeyim, benim doktorum da kesin olarak şampanyayı bana yasakladı."

"Peki o halde ne içeceksin?"

"Hiiiç, su içeceğim..."

Konuğum havyarı ve som balığını yedikten sonra pek keyifli bir şekilde bana sanattan, edebiyattan ve müzikten söz etti. Ama ben hep gelecek olan hesabı düşünüyordum. Benim kuzu pirzolası gelince de beni ciddi bir şekilde azarlayıp eleştirdi :

"Bakıyorum da öğle yemeklerini ağır yemek alışkanlığını edinmişsin. Yaptığın doğru değil. Niçin sen de benim gibi bir çeşit yemekle yetinmiyorsun? Kendini çok daha iyi hissedeceğine eminim."

Garson yemek listesiyle tekrar yanımıza yaklaştığı zaman,

"Ben de başka bir şey almayacağım..." dedim. Şöyle hemen bir el hareketi ile adamı başımızdan savdı.

"Yok ben öğle yemeklerinde hemen hiçbir şey yemem. Bir lokmadan fazlasını içim almıyor. Bunu da sırf biriyle iki laf etmek için yiyorum haaa... Gerçekten başka bir şey daha yiyememem, ama sadece kuşkonmaz varsa, hani şu kocaman kuşkonmazlardan... Onlardan yiyemeden Paris'ten ayrılırsam çok üzülece-

ğim."

Yüreğim nasıl hopladı. Çünkü kuşkonmazları manavda görmüştüm de, korkunç pahalı olduklarını biliyordum. Onları görür görmez hemen ağzımın suyu akardı. Garsona,

"Madam soruyorlar," dedim, "hani şu kocaman kuşkonmazlardan var mı sizde?.."

İçimden bütün kalbimle, Yok, demesini diledim. Ama garsonun ablak, bir rahibe benzeyen suratında mutlu bir gülümseme belirdi ve bana gayet kocaman, yumuşacık, nefis ve her zaman da bulunmayan cinsten kuşkonmazları olduğunu söyledi. Dostum,

"Zerre kadar aç değilim," diye söylendi, "ama ısrar edersen bir parça kuşkonmaz yiyebilirim..."

Böylece kuşkonmazları da ısmarladım.

"Sen yemiyor musun?"

"Hayır, ben kuşkonmaz yemem..."

"Evet, sevmeyenler olduğunu biliyorum. Ama aslında sen o yediğin etle bütün ağzının tadını bozuyorsun..."

Kuşkonmazların pişmesini beklerken içimi müthiş bir korku aldı. Her şeyden evvel cebimde ay sonuna kadar ne kadar para kalmış olduğundan çok, hesabı ödeyip ödeyemeyeceğim belli değildi. Örneğin on frankın eksik çıkacağını ve bunu ondan istemek zorunda kalacağımı düşünmek bile feciydi... Cebimdeki paranın tastamam ne kadar olduğunu biliyordum, eğer hesap pusulası benim düşündüğümden daha fazla gelecek olursa, ellerimi cebime sokup bağırarak soyulduğumu söylemeye karar verdim. Tabii eğer onun da hesabı ödeyecek parası yoksa çok acayip bir şey olacaktı doğrusu. Ondan sonra yapılacak tek şey saatimi orada bırakıp hesabı sonradan gelip ödemek olacaktı. Derken kuşkonmazlar göründü. Pek kocaman ve iştah vericiydiler. Erimiş tereyağın kokusu burun deliklerimi gıcıkladı. Karşımdaki kadının umursamaz bir tavırla kocaman lokmaları boğazından aşağı indirişini seyrettim ve bu arada nezaketle ona, Balkanlar'da tiyatro konusunda bir nutuk çektim. Nihayet yedi, bitirdi.

"Kahve..." dedim.

"Evet, kahve ile dondurma isterim."

Artık hiç aldırmıyordum, bu yüzden ona dondurma ile kahve, kendime de sadece kahve ısmarladım. Dondurmasını yerken,

"Biliyor musun insanın yemekten adamakıllı doymadan kalkması gerektiğine tamamen inanıyorum," dedi. Bayılacak gibi olmuştum.

"Ne o yoksa hâlâ aç mısın?" dedim.

"Yok canım aç değilim, biliyorsun öğle yemeği yemeye alışık değilim bir kere, ben önce sabahları bir fincan kahve içiyorum, ondan sonra da akşam yemeği, ama öğle yemeğinde bir çeşitten fazla yemem, yemem de bunu asıl senin için söylüyorum!.."

"Ha öyle mi, eh eksik olma!.."

Derken bu sefer büsbütün korkunç bir şey oldu. Biz kahvelerin gelmesini beklerken baş garson yüzünde bize daha da hoş görünmek isteyen yapmacık bir gülümsemeyle, elinde kocaman bir sepet şeftali ile yanımıza yaklaştı. Şeftaliler,

gencecik bir kızın yanakları gibi pembe pembeydiler. Bir İtalyan ressamının tablosundaki zengin renklere sahiptiler. Ama pek tabii şeftali daha henüz turfandaydı. Kaç para olduğunu allah bilirdi. Tabii ben de öğrenecektim. Çünkü birazdan dostum konuşmasını sürdürürken hiç düşünmeksizin uzanıp bir tane alıverdi. Bana da,

"Gördün mü," dedi, "sen mideni kuzu pirzolası ile öyle bir doldurdun ki, şimdi de başka bir şey yiyemiyorsun işte... Bana gelince, ben tabii hafif bir yemek yediğim için şimdi şeftalinin tadını çıkarabileceğim."

Birazdan hesap pusulası geldi, parayı ödedim. Sadece garson için pek az miktarda bir bahşiş kalmıştı yanımda. Gözlerini, garson için bıraktığım üç franka diken dostumun hakkımda hiç iyi şeyler düşünmediğini biliyordum. Ama lokantadan çıkarken cebimde bir tek kuruş kalmamıştı ve önümde daha bütün bir ay vardı. Elimi sıkarken bana,

"Sen de benim gibi yap," dedi, "öğle yemeklerinde bir çeşitten başka bir şey yeme!.."

"Ama ben çok daha iyisini yapacağım ve bu akşam da yemeyeceğim..." dedim.

Bir taksiye binerken neşeyle,

"Ah şakacı seni..." diye bağırdı, "sen bayağı şakacı bir adam olmuşsun..."

Ama sonunda ondan öcümü aldım. Kinci bir adam olduğumu sanmam, fakat ölümsüz ilahlar işe karışırlarsa, bu karışmanın sonucunu görmekten mutluluk duymak affedilir bir kabahattir bence... O kadın bugün tam yüz otuz beş kilo geliyor!

İngilizceden çeviren : Betül Saru

KATHERINE MANSFIELD

Parker Ana'nın Yaşamı

PARKER Ana'nın her salı gelip evini temizlediği yazar beyefendi, o sabah kendisine kapıyı açtığında, torununun nasıl olduğunu sordu. Parker Ana, küçük karanlık holün içindeki paspasın üstünde durdu; soruya yanıt vermeden önce, beyefendinin kapıyı kapatmasına yardım etmek üzere elini uzattı. "Dün gömdük onu efendim," dedi sakin bir sesle.

Yazar beyefendi, "Ah, aman Tanrım! Bunu duyduğuma çok üzüldüm," dedi. Kahvaltısını daha bitirmemişti. Üstünde iyice yıpranmış bir robdöşambr, elinde de buruşuk bir gazete vardı. Ama ne yapacağını bilemez bir durumdaydı. Bir şeyler – daha fazla bir şeyler – söylemeden sıcak oturma odasına dönemezdi. Sonra, bu insanlar için cenaze törenlerinin çok önemli olduğunu bildiğinden, sevecen bir havayla, "Umarım, cenaze töreniniz sorunsuz geçmiştir," dedi.

"Ne demiştiniz efendim?" dedi Parker Ana boğuk bir sesle.

Zavallı kadıncağız! Gerçekten çok sarsılmış görünüyordu. "Umarım cenaze töreni ba-başarılı geçmiştir," dedi yazar beyefendi. Parker Ana ona yanıt vermedi. Başını öne eğdi; içinde temizlik eşyaları, önlük ve bir çift keçe terlik bulunan filesini sıkı sıkı tutarak telaşla mutfağın yolunu tuttu. Yazar beyefendi kaşlarını şöyle bir yukarı kaldırıp kahvaltısına döndü.

"Çok sarsılmış, sanırım," dedi yüksek sesle; biraz daha marmelat aldı.

Parker Ana, şapkasını iki sivri ucundan tutup çıkararak kapının arkasına astı. Yıpranmış mantosunu da çıkarıp aynı yere astı. Sonra önlüğünü beline bağladı ve çizmelerini çıkarmak üzere oturdu. Çizmelerini çıkarmak ya da giymek onun için her zaman tam bir ıstırap oluyordu; ama yıllardır hep ıstırap oluyordu. Aslında, Parker Ana acılara öylesine alışmıştı ki daha çizmelerinin bağlarını çözmeye başlamadan, duyacağı acıya hazırlanmak üzere yüzü geriliyor, buruşuyordu. Bu iş de bitince derin bir soluk alarak arkasına yaslandı ve yavaş yavaş dizlerini ovdu...

"Nine! Nine!" Küçük torunu, düğmeli botlarıyla, kucağında ayakta duruyordu. Sokakta oynamaktan eve yeni dönmüştü.

"Bak, ninenin etekliğini ne hale getirdin – seni gidi kötü çocuk!"

Ama torunu kollarını onun boynuna dolayıverdi; sonra yanağını yüzüne sürdü.

"Nine, bana bir peni versene!" diye yalvardı. "Hadi, git başımdan; Ninen'de peni falan yok."

"Evet, var işte!"

"Hayır, yok!"

"Evet, var sende. Versene bana bir tane!"

Parker Ana daha şimdiden elini uzatmış, eski siyah deri cüzdanına ulaşmaya çalışıyordu.

"Peki, sen ne vereceksin ninene bakalım?"

Torunu küçük, utangaç bir kahkaha atarak ninesine daha çok sokuldu. Parker Ana, torununun gözkapağının titreyerek kendi yanağına değdiğini hissetti.

Larry Rivers, *Berdie Bahçede*, 1954.

"Hiçbir şeyim yok ki benim," diye mırıldandı torunu...

Yaşlı kadın yerinden sıçradı, gaz ocağının üstündeki çelik çaydanlığı kaptığı gibi lavaboya götürdü. Çaydanlığın içinde fokur fokur kaynayan su, sanki acılarını biraz yatıştırıyordu. Kovayı, sonra da bulaşık leğenini doldurdu.

Mutfağın içinde bulunduğu durumu anlatmak için kocaman bir kitap yazmak gerekirdi. Yazar beyefendi hafta boyunca kendi işlerini "kendisi" görüyordu. Başka deyişle, çay yapraklarını zaman zaman bu amaçla bir kenara konmuş olan reçel kavanozunun içine boşaltıyordu; temiz çatal kalmadığı zaman da bir iki tanesini bulaşık kurulama bezine siliyordu. Bunun dışında, arkadaşlarına da açıkladığı gibi, onun benimsediği "sistem" çok basitti; insanların ev işleri konusunda neden bu denli titizlendiklerini anlayamıyordu.

"Elinin altındaki her şeyi kullanıp kirletirsin, haftada bir temizlik için bir kadın tutarsın, her şey yoluna girer."

Sonuç, böyle dev boyutlu bir çöp tenekesi oluyordu işte. Yerler bile ekmek kırıntıları, zarflar ve sigara izmaritleriyle doluyordu. Ama Parker Ana bu yüzden ona hiç içerlemiyordu. Bakacak kimsesi olmadığı için bu zavallı genç beyefendiye acıyordu. Küçük pencerenin kirli camından, hüzün verici, uçsuz bucaksız gökyüzü görülebiliyordu; bulutlar görüldüğü zaman da, çok yıpranmış, eskimiş, kenarları yırtılıp saçaklanmış, ortasında delikleri ya da çay renginde koyu lekeleri bulunan bulutlar oluyordu bunlar.

Parker Ana su ısınırken yerleri süpürmeye başladı. "Evet," diye düşünüyordu, elindeki süpürge yere vurdukça, "şu oldu, bu oldu derken ben de yaşamdan payıma düşeni aldım işte. Zor bir yaşamım oldu benim."

Komşular bile aynı şeyi söylüyorlardı onun için. Kaç kez, elinde filesiyle yorgun argın eve dönerken, köşede durmuş ya da parkın kenarındaki parmaklıklara yaslanmış olarak, kendi aralarında, "Çok zor bir yaşamı oldu şu kadıncağızın, Parker Ana'nın," dediklerini duymuştu. Bu gözlem öylesine doğruydu ki, Parker Ana en ufak bir gurur payı bile çıkaramıyordu bundan kendine. 27 Numara'da, bodrum katında oturuyor demekle aynı şeydi sanki bu. Zor bir yaşammış!..

On altı yaşındayken Stratford'dan ayrılmış, mutfak hizmetçisi olarak çalışmak üzere Londra'ya gelmişti. Evet, Stratford-on-Avon'da doğmuştu. Shakespeare mi dediniz, efendim? Hayır, insanlar ona hep Shakespeare'i sorup duruyorlardı. Ama tiyatrolarda görünceye kadar Parker Ana onun adını hiç duymamıştı.

Stratford'dan geriye "akşamları şöminenin içinde otururken yıldızları görebilirsin bacadan" ve, "annem, domuz pastırmasının kendi tarafını hep tavandan aşağıya sarkıtırdı"dan başka hiçbir şey kalmamıştı. Sonra, bir şey vardı – bir fidan vardı – ön kapıda, öylesine güzel kokan. Ama o fidan çok belirsizdi anılarında. Aklına yalnızca bir ya da iki kez gelmişti : hastalandığında hastanede yatarken.

Korkunç bir yerdi orası – ilk çalıştığı yer. Dışarıya çıkmasına hiç izin verilmezdi. Sabahları ve akşamları dua etmek için yukarıya çıktığı zamanların dışında üst kata da hiç çıkmazdı. Oldukça iyi bir kileri vardı evin. Aşçı da acıma bilmez bir kadındı. Evden gelen mektuplarını daha o okumaya fırsat bulmadan elinden alır, fırınlı ocağın içine atardı, hayallere dalmasına yol açıyormuş diye-

rek... Sonra, o büücekler vardı! İnanabilir misiniz? – Londra'ya gelinceye kadar Parker Ana ömründe büücek diye bir şey görmemişti. İşte bu noktada Ana durup küçük bir kahkaha atıyordu, sanki – hiç kara büücek görmemiş gibi! Vallahi, işte! Bu, insanın kendi ayaklarını görmediğini söylemesi gibi bir şeydi.

Aile o evi satınca Parker Ana "yardımcı" olarak bir doktorun yanına girmişti; sabahtan akşama kadar koşuşturarak iki yıl da orada çalıştıktan sonra evlenmişti. Kocası fırıncıydı.

Yazar beyefendi, "Fırıncı mı, Bayan Parker?" demişti. Çünkü zaman zaman o kocaman ciltlerini bir kenara koyup hiç değilse Yaşam denen bu ürüne kulak verdiği oluyordu. "Bir fırıncıyla evli olmak epeyce hoş bir şey olmalı!"

Parker Ana bundan o kadar emin değildi.

"Çok temiz bir meslek," diyordu beyefendi.

Bayan Parker pek ikna olmuş gibi görünmüyordu.

"Taze ekmekleri müşterilere sunmak hoşunuza gitmiyor muydu?"

"Vallahi, efendim," dedi Bayan Parker. "Ben yukarıdaki dükkânda pek durmazdım. On üç tane küçük çocuğumuz vardı, yedisini gömdük. Hastanede olmadıkları zamanlarda klinikte yatıyorlardı deseniz yanlış olmaz!"

"Yanlış olmaz, *gerçekten*, Bayan Parker," dedi beyefendi, tepeden tırnağa titreyerek; kalemini yeniden eline aldı.

Evet, yedisi gitmişti; altı çocuğu daha çok küçükken kocası verem olup yatağa düşmüştü. Doktorun o zaman kendisine söylediğine göre, kocasının ciğerlerine un dolmuştu... Kocası, gömleği başının üstünden çekilip önüne geçirilmiş durumda otururken, doktor parmaklarıyla onun sırtına bir daire çizmişti.

"Şimdi, burasını kesip açacak olsak, Bayan Parker," demişti doktor, "ciğerlerinin bütünüyle tozla dolmuş olduğunu görürsünüz. Soluk alın, sevgili dostum!" Bayan Parker, zavallı kocasının ağzından kocaman bir beyaz toz bulutunun çıktığını gerçekten gördü mü, yoksa bunu hayalinde mi canlandırdı, bunu hiçbir zaman bilemedi...

Ama o altı küçük çocuğu büyütmek ve kendini ayakta tutmak için verdiği savaşım! Korkunç zor olmuştu bu! Sonra, tam çocuklar okula başlayacak yaşa gelince, ona biraz destek olmak amacıyla kocasının kız kardeşi yanlarına gelmişti; geleli daha iki ay olmadan merdivenlerden yuvarlanıp belkemiğini incitmişti. Sonraki beş yıl boyunca Parker Ana'nın bakması gereken, üstelik hiç durmadan bağıran bir bebeği daha olmuştu. Sonra, genç Maudie kötü yola düştü, kız kardeşi Alice'i de alıp evden ayrıldı; iki oğlu göçmen olarak ülke dışına gittiler; küçük Jim orduya katılıp Hindistan'a gitti; en küçükleri olan Ethel de işe yaramaz bir garsonla evlendi; bu garson da küçük Lennie'nin – torununun – doğduğu yıl ülserden öldü...

Yığın yığın kirli fincanlar, kirli tabaklar yıkandı, kurulandı. Mürekkep gibi kararmış bıçaklar, ortasından kesilmiş bir patatese sürtülerek temizlendi, bir mantar parçasıyla parlatıldı. Masanın üstü ovuldu; dolap ve içinde sardalye kuyrukları yüzen mutfak lavabosu da temizlendi...

Hiçbir zaman güçlü bir çocuk olmamıştı o zaten – ta başından beri. Herkesin kız sandığı sapsarı bebeklerden biriydi. Gümüşümsü sarı bukleleri, masmavi gözleri ve burnunun kenarında, çillerden elmas biçiminde küçük bir beni vardı.

Ethel'le birlikte o çocuğu büyütmek için neler çekmişlerdi! O çocuğu iyileştirmek için gazetelerden okuyup öğrendikleri ne kadar çok şeyi denemişlerdi! Her Pazar sabahı Parker Ana bulaşıkları yıkarken Ethel yüksek sesle gazeteyi okurdu.

"SAYIN BAYIM, – Bunu size küçük Myrtil'imizin neredeyse öleyazdığını bildirmek için yazıyorum... Dört şişe kullandıktan sonra... 9 haftada 4 kilo aldı, *hâlâ da almaya devam ediyor.*"

Sonra, bir yumurtalığın içinde sakladıkları mürekkebi mutfak dolabının rafından indiriyorlar ve bir mektup yazılıyordu : Parker Ana ertesi sabah işten eve dönerken postaneye uğrayıp bir posta havalesi alıyordu. Ama bütün bunların hiçbir yararı olmuyordu. Hiçbir şey küçük Lennie'nin kilo almasını sağlayamıyordu. Alıp onu mezarlığa gezmeye götürdükleri zaman bile yüzüne renk gelmiyordu; otobüste şöyle iyice bir sarsılmak bile iştahını açmıyordu. Ama ta baştan beri o hep ninesinin gözbebeği olmuştu...

Parker Ana ocağın başından kalkıp doğruldu, isten camı kirlenmiş pencereye doğru gitti ve "Kimin oğlusun sen, bakayım?" diye sordu. Küçük bir sesti bu; öylesine sıcak, öylesine yakın ve içten ki, Parker Ana neredeyse boğulacak gibi oldu – bu sesi, sanki yüreğinin ta içinde, göğsünün altında duyuyordu – küçücük bir kahkahayla, "Ben ninemin oğluyum!" dedi.

Tam o anda ayak sesleri duyuldu ve yazar beyefendi yürüyüşe çıkmak üzere giyinmiş olarak ortaya çıktı.

"Aaa, Bayan Parker, ben dışarıya çıkıyorum."

"Pek güzel, efendim."

"Yarım kronunuzu mürekkep hokkasının yanındaki tepsiye bıraktım."

"Teşekkür ederim, efendim."

"Aaa, bu arada, Bayan Parker," dedi yazar beyefendi çabucak, "buraya son gelişinizde kakaoyu atmadınız, değil mi?"

"Hayır, efendim."

"*Çok* garip. Kutuda bir kaşık kakao kalmış olduğuna yemin edebilirim." Sözünün ortasında kalakaldı. Sonra, yumuşak ve kararlı bir sesle, "Bir şey attığınız zaman bana hep söyleyin – olur mu, bayan Parker?" Kendisinden pek hoşnut bir havayla, aslında Bayan Parker'a, görünüşteki aldırmazlığının altında bir kadın kadar dikkatli olduğunu kanıtladığından emin bir havayla yürüyüp gitti.

Kapı çarpılarak kapandı. Parker Ana fırçalarını ve temizlik bezlerini yatak odasına götürdü. Ama yatağı düzeltmeye başladığında, örtüleri düzeltip çarşafı sıkıştırır, yastıkları kabartırken küçük Lennie aklına geliverdi; içinde duyduğu acı dayanılmaz oldu. Neden o kadar çok acı çekmişti o çocuk? Parker Ana işte bunu anlayamıyordu. Melek gibi küçük bir çocuk soluk almakta neden güçlük çeksin, soluk almak için neden o kadar çabalamak zorunda kalsın? Bir çocuğa böyle acı çektirmenin hiçbir anlamı yoktu.

... Lennie'nin küçücük göğüs kafesinden, sanki içinde bir şey kanıyormuş gibi bir hırıltı geliyordu. Göğsünün içinde kaynayıp duran kocaman bir kitle vardı ve çocuk bundan bir türlü kurtulamıyordu. Öksürdüğü zaman başı terden ıpıslak oluyordu; gözleri dışarı fırlıyor, elleri havada çırpınıyor, o kocaman kitle tencerede kaynayan patates gibi gürültüyle sağa sola çarpıyordu. Ama bundan daha da beteri, öksürmediği zamanlarda, hiçbir yanıt vermeden, söylenenleri

duymuyormuş gibi öylece mahzun mahzun oturmasıydı. Yalnızca bir incinmişlik havası çöküyordu üzerine.

Çocuğun terden ıslanmış saçlarını sıvazlayıp kıpkırmızı olmuş kulağının arkasına iterken yaşlı Parker Ana, "Bütün bunları yapan senin zavallı nineciğin değil, sevgili yavrum," diyordu. Ama Lennie, başını bir yana çekiyor, ondan uzaklaştırıyordu. Ninesine müthiş kırgınmış gibi – çok ciddi – bir havaya bürünüyordu. Başını eğiyor, ninesi olduğuna inanmıyormuş gibi ona yandan bakıyordu.

Ama işte sonunda... Parker Ana, yatak örtüsünü yatağın üstüne savurdu. Hayır, bunu düşünemiyordu bile. Dayanılmaz bir şeydi bu – yaşamında dayanamayacağı çok şey olmuştu. Bu ana kadar dişini sıkıp hepsine dayanmıştı, bütün dertlerine sessizce katlanmıştı; bir kere olsun ağladığı görülmemişti. Onu bir kez bile ağlarken gören kimse olmamıştı. Kendi çocukları bile Ana'nın kendisini bıraktığına hiç tanık olmamışlardı. Onurlu bir biçimde başını dik tutmayı hep başarmıştı o. Ama şimdi! Lennie de gitmişti - nesi vardı artık? Hiçbir şeyi kalmamıştı. Yaşamın kendisine armağan ettiği tek şey o çocuktu; şimdi o da elinden alınmıştı. Bütün bunlar neden benim başıma geliyor? diye düşündü. "Ne yaptım ben?" dedi yaşlı Parker Ana. "Ne yaptım ben?"

Bu sözler ağzından dökülürken elindeki fırça birden yere düştü. Parker Ana kendini mutfakta buldu. İçinde duyduğu acı öylesine büyüktü ki şapkasını başına oturtup iğneledi, mantosunu üstüne geçirdi, rüyadaymışçasına çıkıp gitti daireden. Ne yaptığını bilmiyordu. Olup bitenlerin dehşetinden sersemlemiş gibiydi; kendini bilmeden yürüyüp giden – nereye olursa olsun, oradan çıkıp gitmekle sanki o şeylerden kurtulacağını sanan – uzaklaşan, kaçan biri gibiydi...

Sokakta hava soğuktu. Buz gibi bir rüzgâr esiyordu. İnsanlar Parker Ana'nın yanından kayarcasına, hızla geçip gidiyorlardı; erkekler dikilmiş makaslar gibi yürüyorlardı; kadınlar kedi gibi yumuşak, küçük adımlarla ilerliyorlardı. Kimse bilmiyordu – kimse aldırmıyordu. Artık kendini tutamayıp çözülecek olsa, sonunda, bütün bu yıllardan sonra ağlamaya başlasa, büyük olasılıkla kendini tımarhanede bulurdu.

Ama aklına ağlama düşüncesinin gelmesiyle birlikte sanki küçük Lennie ninesinin kucağına atladı. Ah, ninen bunu yapmak istiyor işte, sevgili güvercinim benim. Ağlamak istiyor ninen. Keşke ağlayabilseydim şimdi : ilk çalıştığı yerden, o acıma bilmez aşçı kadından başlayarak; oradan doktorun yerine geçerek, sonra yedi küçük çocuğuna, kocasının ölümüne, çocuklarının kendisini bırakıp gidişlerine, Lennie'ye kadar uzayıp giden bütün o ıstırap dolu yıllara. Ama bütün bunlara dolu dolu ağlamak çok uzun sürerdi. Gene de ağlamanın zamanı gelmişti artık. Bunu yapması gerekiyordu. Daha fazla erteleyemezdi; bunun için daha fazla bekleyemezdi... nereye gidebilirdi?

"Çok zor bir yaşamı oldu, Parker Ana'nın." Evet, gerçekten de çok zor bir yaşam olmuştu bu! Çenesi titremeye başladı; yitirilecek zamanı yoktu. Ama nereye gitmeli? Nereye?

Eve gidemezdi; orada Ethel vardı. Ethel korkusundan ölürdü. Herhangi bir yerde bir bankın üzerine de oturamazdı; insanlar başına toplanıp soru sormaya başlarlardı. Beyefendi'nin dairesine de dönemezdi kesinlikle; yabancıların evinde

ağlamaya hakkı yoktu. Bir yerin merdivenlerine otursa, polis gelip kendisinden hesap sorardı.

Ah, hiçbir yer yok muydu saklanabileceği, istediği kadar kalabileceği, kimseyi rahatsız etmeden oturabileceği, kimsenin kendisi için endişe duymayacağı? Şu koskocaman dünyada oturup – sonunda – doya doya ağlayabileceği tek bir yer yok muydu?

Parker Ana olduğu yerde durdu, başını kaldırıp önce yukarıya, sonra aşağıya baktı. Buz gibi esen dondurucu rüzgâr, mutfak önlüğünü havaya kaldırıp balon gibi şişirdi. Yağmur yağmaya da başlamıştı işte! Hiçbir yer yoktu gidebileceği.

İngilizceden çeviren : Yurdanur Salman

ERNEST HEMINGWAY

Köprüdeki Yaşlı Adam

YAŞLI bir adam, tozlu elbiseleri ve metal çerçeveli gözlükleriyle yolun kenarında oturmuştu. Nehirde dubalar üstüne oturtulmuş bir köprü vardı. Yük arabaları, kamyonlar ve insanlar buradan geçiyordu. Katır arabaları, askerlerin tekerlekleri itmesiyle köprüden geçip dik bayırı güçlükle çıkıyordu. Kamyonlar her yanı toza bulayarak konvoyun en önünde gidiyorlardı; köylülerse bileklerine ulaşan tozun içinde ağır ağır yürüyorlardı. Fakat yaşlı adam kımıldamadan orada oturuyor, daha fazla gidemeyecek kadar yorgun görünüyordu.

Benim görevim köprü başını kontrol etmek ve düşmanın hangi noktaya ilerlediğini bulmaktı. Görevimi tamamlayıp yerime döndüm. Şimdi yük arabaları azalmış, birkaç yaya kalmıştı, ama yaşlı adam hâlâ oradaydı.

"Nerelisin?" diye sordum.

"San Carlos'luyum," diyerek gülümsedi.

Bu onun doğduğu kasabaydı ve buradan bahsetmek onu memnun ettiği için gülümsedi.

"Hayvanlara bakıyordum," diye açıkladı.

"Ya," dedim, pek anlamayarak.

"Evet." Dediğim gibi, hayvanlara bakmak için orada kaldım. San Carlos kasabasını en son terk eden bendim.

Çobana benzer bir hali yoktu, siyah tozlu elbiselerine, gri tozlu yüzüne ve metal çerçeveli gözlüklerine bakarak, "Ne tür hayvanlardı bunlar?" diye sordum.

"Çeşitli hayvanlar," diye cevapladı ve başını salladı. "Onları bırakmak zorunda kaldım."

Köprüyü ve Ebro Deltası'nın Afrika görünümlü köyünü izliyordum ve ne kadar zaman sonra düşmanla karşılaşacağımızı merak ediyordum, savaşın başlama noktası denen bütün gizemli durumların sinyal olabileceğini düşünerek gürültüleri dinliyordum, yaşlı adamsa hâlâ orada oturuyordu.

"Ne tür hayvanlardı?" diye sordum.

"Üç tür hayvan vardı," dedi. "İki keçi, bir kedi ve dört çift güvercin."

"Ve onları bırakmak zorunda kaldın."

"Evet. Toplar yüzünden. Yüzbaşı toplar yüzünden gitmem gerektiğini söyledi."

"Ve ailen de yok, öyle değil mi?" diye sordum, köprünün sonunda yokuşu çıkmaya çalışan son yük arabalarını izleyerek.

"Yok," dedi. Sadece bahsettiğim hayvanlar. Kedi, elbette başının çaresine

bakabilir, ama diğerlerine ne olacağını bilmiyorum.

"Hangi politik düşünceye sahipsin?" diye sordum.

"Hiçbir politik düşünceye sahip değilim," dedi. "76 yaşındayım. 20 kilometrelik yoldan geldim ve şimdi daha fazla gidemeyeceğimi düşünüyorum."

"Burası kalmak için iyi bir yer değil," dedim. Eğer gidebilirsen Tortosa ayrımındaki yolda kamyonlar var.

"Bir süre bekleyeceğim," dedi. "Ve sonra gideceğim. Kamyonlar nereye gidiyor?"

"Barcelona'ya doğru," dedim.

"O tarafta tanıdığım kimse yok," dedi, "ama çok teşekkür ederim. Tekrar teşekkür ederim."

Anlamsız ve yorgun gözlerle baktı bana, sonra da endişesini biriyle paylaşma zorunluluğu hissettiği için, "Kedi iyidir, eminim. Onun için huzursuz olmaya gerek yok. Ya diğerleri, onlar için ne düşünüyorsun?"

"Neden ki? Muhtemelen onlar da üstesinden gelmeyi başarırlar."

"Öyle mi düşünüyorsun?"

"Neden olmasın?" dedim, şimdi hiçbir araba olmayan uzaktaki yokuşu seyrederken.

"Fakat toplar yüzünden oradan ayrılmam gerektiği bana söylendiğinde onlar orada ne yapacaklardı?"

"Güvercin kulübesinin kapısını kilitlemediniz değil mi?" diye sordum.

"Evet."

"Öyleyse onlar uçacaklar."

"Evet, kesinlikle uçacaklar. Ama öbürleri, onları düşünmemek daha iyi olacak sanırım," dedi.

"Dinlendiyseniz ben gidiyorum," diye onu teşvik etmeye çalıştım. "Şimdi kalkın ve yürümeye çalışın."

"Teşekkürler," diyerek ayağa kalktı, bir o yana, bir bu yana sallandı ve tek-

rar tozun içine oturdu.

"Ben yalnızca hayvanlara bakıyordum," dedi, boş boş, artık benimle konuşmuyordu. "Ben yalnızca hayvanlara bakıyordum."

Onun için yapılabilecek bir şey yoktu. Paskalya Pazarı'ydı ve Faşistler Ebro'ya doğru ilerliyordu. Çok bulutlu bir gündü, gri bulutlar alçaktaydı, bu yüzden de uçakları görünürde değildi. Yaşlı adamın en büyük şansı, uçakların havalanmaması ve kedilerin kendilerine bakabilecek durumda olmalarıydı.

İngilizceden çeviren : Solina Silahlı

WOLFGANG BORCHERT

Gece Fareler Uyur Ama

GİDEREK yalnızlaşmış duvardaki içi boş pencere akşamın erken dolu dolu güneşinde mavi kızıl esniyordu. Dik ve uzun yıkıntı bacaların arasında toz bulutları aşıldıyordu. Yıkıntılar çölü uyukluyordu.

Gözleri kapalıydı. Birdenbire daha da karanlık olmuştu. Birinin geldiğinin ayrımına vardı ve artık önünde duruyordu o, karanlık, sessiz. Şimdi ele geçirdiler beni! diye düşündü. Ama gözlerini azıcık kırpıştırdığında biraz yoksulca bir pantolon giymiş iki bacak gördü yalnızca. Aralarından görebileceği biçimde eğri duruyorlardı önünde. Gözlerini kırpıştırarak pantolon paçalarından yukarıya doğru bakmayı göze aldı ve yaşlı bir adam gördü. Elinde bir bıçak ve bir sepet vardı. Ve parmakuçlarında biraz toprak.

Burada yatıyorsun herhalde, değil mi? diye sordu adam ve dağınık saçlarına *yukarıdan aşağıya doğru baktı. Jürgen gözlerini kırpıştırarak adamın bacakları* arasından güneşe baktı ve, Hayır, ben yatmıyorum. Benim buraya göz kulak olmam gerek, dedi. Adam başını eğdi : Öyle mi, onun için o büyük sopan var demek?

Evet, diye korkusuzca yanıtladı Jürgen ve sopayı sıkıca tuttu.

Neye göz kulak oluyorsun peki?

Onu söyleyemem. Ellerini sopanın çevresinde sıkıcı tuttu. Para karşılığında herhalde, değil mi? Adam sepeti yere indirdi ve bıçağı pantalonunun kıçına sürerek temizledi.

Hayır, hiç de para karşılığı değil, dedi, küçümseyerek. Tamamen başka bir şey için.

Peki, öyleyse ne için?

Onu söyleyemem ben. Başka bir şey için işte.

İyi söyleme öyleyse. O zaman ben de sana bu sepette neler olduğunu söylemem. Adam ayağıyla sepeti dürttü ve çakısını kapadı.

Hah, sepette ne olduğunu düşünebiliyorum, dedi Jürgen hafifseyerek, tavşanlara yem.

Vay canına, evet! dedi adam şaşkınlıkla, ne açıkgöz birisin sen öyle. Kaç yaşındasın bakayım?

Dokuz.

Vay be, bak hele sen, dokuz demek. O zaman sen üç kere dokuz kaç eder onu da biliyorsundur, öyle değil mi?

Tabii, dedi Jürgen ve zaman kazanmak için de ekledi : Çok kolay. Ve ada-

mın bacakları arasından baktı. Üç kere dokuz, değil mi, diye bir daha sordu, yirmi yedi. Bunu hemen bildim.

Doğru, dedi, adam tam o kadar tavşanım var benim.

Jürgen'in ağzı açık kaldı : Yirmi yedi tane mi?

Onları görmek ister misin? Çoğu daha çok küçük yavru.

Yapamam. Benim kesinlikle göz kulak olmam gerek, dedi Jürgen kuşkulu.

Sürekli mi, diye sordu adam, gece de mi?

Gece de. Sürekli. Her zaman. Jürgen eğri bacaklardan yukarı doğru baktı. Cumartesi gününden beridir, diye fısıldadı.

Peki, ama sen eve hiç gitmiyor musun? Yemen de gerek.

Jürgen bir taşı kaldırdı. Orada yarım ekmek duruyordu. Ve teneke bir tütün kutusu.

Tütün mü içiyorsun? dedi adam, bir pipon mu var yoksa?

Jürgen sopasını sıkıca kavradı ve ikircikli : Ben sarıyorum. Pipodan hoşlanmam, dedi.

Yazık, adam sepetine eğildi, tavşanları rahatlıkla bir kez görebilirdin. Her şeyden önce de yavruları. Belki de kendine bir tane seçerdin. Ama sen buradan ayrılamıyorsun ki.

Hayır, dedi Jürgen üzgün, hayır hayır.

Adam sepeti aldı ve doğruldu. Ne yapalım, burada kalman zorunluysa – yazık. Arkasını döndü. Eğer beni ele vermezsen, dedi Jürgen çabucak, fareler yüzünden.

Eğri bacaklar bir adım geri geldiler : Fareler yüzünden mi?

Evet, tabii, onlar ölüleri yiyorlar. İnsanları. Burada onların etiyle yaşıyorlar işte.

Kim söylüyor bunu?

Öğretmenimiz.

Demek sen de şimdi farelere göz kulak oluyorsun? diye sordu adam.

Hayır, onlara değil! Ardından da yavaş bir sesle,

Erkek kardeşime, çünkü orada altta yatıyor o, dedi. Orada. Jürgen sopayla birbiri üzerine çökmüş duvarları gösterdi. Evimize bir bomba düştü. Bodrumda birdenbire ışık sönüverdi. O da. Biz ona seslendik de. Benden çok daha küçüktü o. Daha dördündeydi. Kesinlikle hâlâ burada olmalı. Benden çok daha küçük ama.

Adam yukarıdan onun dağınık saçlarına baktı. Ama sonra birden : İyi, ama öğretmeniniz size farelerin gece yattığını söylemedi mi? dedi.

Hayır, diye fısıldadı Jürgen ve birden çok yorgun göründü, bunu söylemedi.

Eh, dedi adam, nasıl bir öğretmenmiş o öyle, eğer bunu bile bilmiyorsa. Tabi fareler gece uyur. Gece rahatlıkla eve gidebilirsin. Onlar gece hep uyurlar. Karanlık bastığında çoktan.

Jürgen sopasıyla yıkıntılar arasında küçük çukurlar yaptı.

Bunların tümü küçük yataklar, diye düşündü, hepsi küçük yataklar. O sırada adam (eğri bacakları tümüyle huzursuzdu) : Biliyor musun bak? Ben şimdi tavşanlara çabucak yemlerini verir ve karanlık bastığında, gelir seni alırım buradan, dedi. Belki de bir tanesini birlikte getiririm. Küçük bir tane ha, ne der-

sin?

Jürgen yıkıntılar arasında küçük çukurlar yapıyordu. Bir sürü küçük tavşan. Beyaz, kül rengi, kül rengi beyaz. Bilmiyorum, dedi yavaş bir sesle ve eğri bacaklara baktı, eğer gerçekten gece yatıyorlarsa.

Adam, duvar kalıntıları üzerinden geçerek yola çıktı. Tabii, dedi oradan, öğretmeniniz bunu bile bilmiyorsa pılısını pırtısını toplasın.

O sırada Jürgen ayağa kalktı ve sordu : Eğer bir tane alabilirsem? Beyaz bir tane belki?

Adam, ben bir bakarım, diye seslendi giderken, ama sen o zamana dek burada beklemelisin. Ondan sonra seninle eve gideriz, biliyor musun? Babana, öyle bir tavşan kulübesi nasıl yapılır, anlatmam gerek. Siz bunu bilmek zorundasınız çünkü.

Evet diye seslendi Jürgen, bekliyorum. Karanlık basıncaya dek buraya göz kulak olmak zorundayım. Kesinlikle bekleyeceğim. Bir daha seslendi : Evde daha tahtalarımız da var. Sandık tahtaları, diye seslendi.

Ama adam bunu artık hiç duymadı. Eğri bacaklarıyla güneşe doğru gitti. Güneş artık kızıllaşmıştı akşamdan ve Jürgen onun ışıdığını görebiliyordu bacaklar arasından, öyle eğriydiler ki. Sepet de oraya buraya heyecanla sallanıyordu. Tavşan yemi vardı içinde. Yeşil tavşan yemi, yıkıntılar nedeniyle biraz kül rengiydi bunlar. ❁

Almancadan çeviren : Hüseyin Erdem

VÜS'AT O. BENER

Nine

HASAT zamanı. Yıkık minarenin şerefesinde kurmuş yuvasını bir çift leylek. Önce ana olsa gerek, süzüldü, arkasından baba. Kanat çırpıntıları, upuzun gaga takırtıları yayıldı ovaya. Gagalarını açtı yavrular. Solucanları, kurbağa bacaklarını yuttular çarçabuk. Dayımın oğlunu arıyorum. Serçe avlayacağız. Birden çevrildim çoban köpekleriyle. Uyarılmıştım. Çömelip oturdum. Diş gösteriyor, hırlıyor, ama sokulmuyorlar. Dayıoğlu göründü. Elinde sapanı. Köpekler çekilip gitti. Onu tanıyorlar. Sergide kurutulan buğday tanelerine üşüşmüş serçeler. İlk atışta dördü beşi serildi, kimi can çekişiyor, kimi kıpırtısız. Topladık. Meşin önlüğüne doldurdu Dayıoğlu. Dereye ulaştık. Kafalarını kopardı Dayıoğlu. Yolduk tüylerini, sustalısını çıkardı, yardı göğüslerini. Çıkardığı kanlı minicik yüreklerini yıkadık. İkişer tane yuttuk. Güçlenirmişiz. Bodur ağaçlar arasından yürüyoruz. Düvene bineceğim. Ninem, "tarhana çorbası, keşkek pişireceğim" demişti. Secdeye kapanmış bulduk. Çevirdik yüzüstü. Dişsiz ağzı açık, gözleri tavana dikilmiş. "Ölmüş" dedi, Dayıoğlu, "kâhyaya haber verelim, üç yıl önce da ölmüştü. Aklına estikçe ölüyor. Kur'anı Kerim düşmez elinden. Hele yemeğimizi yiyelim." Kırk yıldır bu kerpiç ev bozuntusunda tekbaşına yaşıyor. Seksek beşini bulmuş.

Kalktı. "Eline sağlık nine, çok güzel olmuş." "Yarasın."

Annem kasabaya atıyla inermiş, dört nal. Babam bağırırmış arkasından : "Dur yahu, düşeceğim."

"Dedeniz gelir birazdan. Kaz çevireceğim. Kuyuda ayran lengeri. Buz gibi. Sever. Midesi delinecek oysa. Bunun babası öldüğünde çok üzülmüştü. Hamamda seni yıkamış, çıkarmış. Kendi yıkanırken yıkılıvermiş oracığa."

"Yanlış" dedi, Dayıoğlu fısıltıyla kulağıma. "Dedemiz babamdan önce ölmüş."

"Uzanın içerde. Yorulmuşsunuzdur. Su ısıtırım. Gusül apdesti alırsınız. Sürüden beş koyun çalınmış yine. Hırsızın teki bu kâhya."

Kar bastırmıştı ovaya. Sokuldum nineme. Isıttı beni. Dedem taşlıkta bağırıyor. "Kime satıyorsun ulan çaldığın koyunları."

Horozlar öttü. Kan ter içindeyim. Gazyağ lambası sönmek üzere. Gaz kokusu genzimi yaktı. Kalktım. Annem sobaya odun atıyor. "Ninem öldü" dedim, "ama o ikide bir ölürmüş, doğru mu?" "Aptal! O büyük bir kadındı. Yıka elini yüzünü. Kahvaltı hazır. Geç kalma okuluna."

TALİP APAYDIN

Güllü Ana

KAZ DAĞININ yamaçlarında uzaktan belli belirsiz görünen köylerden olduğu belli. Yaşlı yüzü güneş yanığı. Gözleri kızarık, çipil çipil. Belki iyi görmüyor, kırpıştırıyor ikide bir. Kasaba pazarında bir kıyıcığa oturmuş, köyden getirdiği ürünlerini satıyor. İki tutam bağ yaprağı, birkaç demet nane, küçük bir yığın taze bakla. Birkaç yumurta...

Üstü başı eski, soluk. Başörtüsünün altından kınalı saçları görünüyor. Yüzü yaşlılıktan küçülmüş, buruşmuş. Bir yorgun ki her halinden belli. Esmer, ufak tefek, yaşlı bir kadın...

Önünde dikilip bakıyorum, bir kendisine, bir satacağı mallarına. Hangi çağlardan kalmış bu yurttaşımız?

– Adın ne senin ana, diyerek çömeliyorum önüne.

– Kırk kuruş oğul, kırk kuruş...

Fiyat sordum sanıyor.

– Ne kuruşu ana, ekmek elli bin lira. Kırk kuruş olur mu?

– Ne bileyim işte, ne verirsen...

Çevresine bakınıyor. Birlikte geldikleri köylüsünü arıyor. Belki aldatırım diye onun yardımını isteyecek.

– Adını sordum ana, adın ne senin?

O zaman anlıyor. Utanıyor biraz, gülümsemeye çalışıyor.

– Ne bileyim, Güllü derler.

– Kimin kimsen yok mu senin Güllü Ana?

– Yok ya, nerden olsun?

Bir yandan nane demetini düzeltiyor, bakla demetini kuru elleriyle okşuyor. "Alacaksan al, ne sorup duruyorsun" der gibi devinimleri.

İlerde beride tezgâhlar, tepeleme yığılı albenili sebzeler, meyveler, onları satmak için bağırıp çağıran pazarcılar. Elleri dolu poşetlerle dolaşan alıcılar. Bir gürültü, bir kalabalık...

Güllü Ana kendi dünyasında, ne düşünür, neyin çabasında?

Bu kadını bir yerlerden tanıyor gibiyim. Ya da birine benzetiyorum, ama çıkaramıyorum.

Sabah erkenden, gün ağarırken kalkmıştır. Eşeğine heybeyi yükleyip yamaçta taş duvarla çevrili iki evleklik bağına yukarı sürmüştür. Başkası yardım etmeden eşeğe binecek gücü yok. Yokuş yukarı çaresiz, dizlerine dayana dayana yü-

rümüştür.

Gün doğarken varabilmiştir bağına.

Yirmi yıl önce kocasının ördüğü taş duvarın önüne varınca biraz dinlendi. Geriye dönüp aşağılara baktı. Taa ilerde deniz görünürdü buradan. Kıyılarda yazlıkçıların evleri, kat kat yapılar. Her yeri doldurdular. Adım atacak yer kalmadı. Beride zeytinlikler. Onları da söküp mahalleler kuruyorlar. Daha beride kendi köyünün evleri. İki yanda çam ağaçları. Görkemli bir görüntü, ama Güllü Ana'ya fazla bir şey söylemiyor. Ömrü boyunca alışmış...

Eşek kapının önünde bekliyor.

Eskimiş iyice yıpranmış kapıyı iterek içeri giriyorlar. Eşeği badem ağacına bağlıyor. Her zaman yaptığı iş.

Güneş yükselmeye başladı bile. Elini çabuk tutmalı. Ama nasıl? Hiç gücü yok. Ah gençlik...

Soluğu kabara kabara önce baklaları topladı, torbaya doldurdu. Sonra yamaçtaki bağlara yöneldi. Bir ev içi büyüklüğünde sekiz on kütük bağ. Üzümler ufacık koruk. Aslında yaprakları koparmamak gerek. Salkımlar güneşte yanar. Ama ne yaparsın, öbürlerinin yanında üç beş kuruş ederse... Evde gaz yok şeker yok. Tuz alınacak, çay alınacak. Onları da alır mı bilmem. Ben hiçbir şey bilmem. Komşunun oğlu hesabı yapıverir. O söyledi "Güllü Ana birlikte gidelim. Gene yardım ederim sana."

İki yanına bakınıyor, "nereye kayboluverdi bu oğlan, şimdi şuradaydı?"

– Çoluk çocuk yok mu dedim Güllü Ana?

– Ne bileyim oğul, yok işte. Ali yardım edecekti bana.

Kalkmaya davrandı.

– Dur kalkma, alıcı değilim. Konuşalım, dedim.

O zaman yüzü bozuldu. Alıcı değilsen ne eyleşirsin benimle der gibi baktı.

– Hayır yani alıcıyım da acelem yok, beklerim. Köyün kaç saat buraya?

– Ne bileyim, sabahtan geldik işte.

Saat kavramı falan yok. Öbür köylülerine takılıp gelmiş. Onların yardımı olmadan nasıl gelecek? Ne eşeğini yükleyebilir, ne yükleri indirebilir. Ne paradan fiyattan haberi var. Çok eski çağlardan kalmış bir dinozor.

Dinozor deyince tın etti içimde bir yer. Ben birine benzetiyorum bu kadını. Giysilerini değiştiriyorum, saçını başını açıyorum. Bir koltuğa oturtuyorum. Ağızlıklı bir sigara veriyorum eline. Yaslanıyor geriye. Bacak bacak üstüne atıyor. "Bana bakın," diyor meydan okurcasına, "ben elli yıl önce ne düşünüyorsam, bugün de aynı doğrultudayım. Ben bir dinozorum. Ben Atatürk'ü tanıdım, ben Nâzım'ı tanıdım. Ben Kuvayi Milliyeciyim. Bu devletin temel ilkelerini iliklerime kadar benimsemiş biriyim. Ben Türkiye aydınlanma döneminin canlı tanığıyım ve onun bir ürünüyüm. Düşüncelerimden inançlarımdan kellemi kesseler ödün vermem."

Başımı eğmiş yüzüne bakıyordum. İçimde bilinmedik bir yer ayağa kalkmıştı.

– Güllü Ana, sen bir dinozorsun, dedim. Bir şey anlamadı. Ne diyor bu adam der gibi baktı.

– Hepsini mi alacaksın? Ben bilemem, kaç kuruş vereceksen işte...

Ne kadar uzaktı dünyamızdan? Nasıl buluşacaktık ortak bir yerde? Eski bir tarih kalıtı ile konuşuyor gibiydim. Ah Güllü Ana, seni böyle karanlıkta bırakanlar ne olsun, nereye gitsin... İçimdeki acıyı nasıl anlatayım şimdi?

Yaşlı kadın birden değişip doğruldu,

– Ne demek o? diye çıkıştı. Sesi bıçak gibi keskindi. Ben olduğum yerden memnunum. Asıl sizler nerde olduğunuzu bilin. Bu ülkenin içine düştüğü çukurdan nasıl kurtulacağınızı düşünün. Çünkü hepinizin suçu var. Sizler, sizden sonraki kuşaklar büyük aymazlık içindesiniz. Güzelim Türkiye'yi karanlıklara sürüklediniz. Atatürk'ün ışıklı yolundan saptınız. Bu çağda ne demek şeriat, ne demek türban? Uygar dünyaya bu kafayla mı ulaşacaksınız?

Öyle şaşkın, yüzüne bakıyordum. O da tedirgin oluyor, garip hareketler yapıyordu. Anlamıyordu benim ne demek istediğimi. Derken Ali göründü. On yedi on sekiz yaşlarında bir köylü delikanlı. Yüzü hafif tüylenmiş, ama belli ki daha hiç tıraş olmamış.

– Gel oğul nerdesin? Bak ne der bu adam?

– Buyur dayı, alıcı mısın?

– Evet alıcıyım ama anlaşamıyoruz. Kırk kuruş diyor bunlara.

– Ne kırk kuruşu, deli misin Güllü Ana? Hepsini mi alacaksın dayı? Sen ne vereceksin?

– Bu Güllü ananın kimi kimsesi yok mu?

– Yok. Biz yardım ediyoruz işte. İki kızı var, ama evlendiler, ayrıldılar. Çoluk çocuğa karıştılar.

– Peki hiç ilgilenmezler mi?

– İlgilenirler de şimdi burada yoklar. Biz getirdik.

– Yoksul herhalde?

Kadına bir dönüp baktı,

– Bu yaşta tek başına, yoksul olunmaz mı? Gene de iyi maşallah, kendini idare ediyor.

İşi aceleydi, uzatma alacaksan al der gibiydi.

Bir milyon uzattım,

– Hepsini alıyorum, dedim.

– Oo, çok bu.

– Yardım için, acıdım zavallıya.

– Bak Güllü Ana, diyerek döndü. Çok para verdi sana.

Kadın oturduğu yerde kâğıt parayı alıp baktı, hiçbir şey anlamadı. Elinde tuttu bir süre, sonra koynuna soktu. Kendi kendine bir şeyler mırıldandı.

Birinci dinozor oluverdi birden. Parayı çıkarıp suratıma fırlattı.

– Ne demek istiyorsun? Ben hakkım olmayan hiçbir şeyi kabul etmedim bugüne kadar. Geldiğim yere alnımın teriyle geldim. Ben Şekspir'i en iyi anlayan, Türkçeye en iyi çeviren kişiyim. Bunu söylemeye bile tenezzül etmem. Başkaları söyler. Profesör unvanını da kullanmam. Son yıllarda öyle insanlar, öyle yollarla profesör oldu ki, o sözcükten iğreniyorum. Ben benim, anladın mı? Kendi kişiliğim bana yeter. Şu dünyada işin başı iyi insan olabilmektir. Dürüst olabilmektir. Hayyam'ın dediği gibi "İçin başka dışın başka olduktan sonra, hacı hoca olmuşsun kaç para?" Bunca deneyimlerden sonra ben şuraya geldim, in-

san önce kendisine, sonra başkalarına, topluma saygılı olmalı. Hesap verebilmeli. Yalnız değiliz şu dünyada. Bencillik aptallıktır. Kendi çıkarlarımız, hapishanedir. Bizi boğar, nefessiz bırakır. Bundan kurtulmalıyız.

– Ben de onu yapmaya çalışıyordum.

– Saçma! Topluma böyle açılınmaz. Ufacık yardımla sorun çözülmez. Bunun kitaplar dolusu bilimi var...

– Tamam da bugün için ne yapabiliriz? Elimizde değil.

– Büyük uyanışa katkıda bulun. Namuslu her aydına düşen görev bu. Ama hep kaytarıyorsunuz. Bu kadın senin ufacık yardımınla kurtulur mu şimdi? Ne yaptığını sanıyorsun? Ortaçağın zekât kurumundan farkı ne? O bile değil.

– Doğru evet, ne diyebilirim? Kendimizi avutmaktan başka anlamı yok. Ben size başka bir şey soracağım, onunla sizin aranızda bir ilişki kurdum. Belki uzak bir benzetme...

– Nee? diyerek doğruldu. Ben kimseye benzemem. Kimseyi de bana benzetmeye kalkma. En çok sinirlendiğim şey budur!

– Onu biliyorum. Siz özgün bir insansınız. Eşiniz benzeriniz yok. Sadece görüntünüz, yüzünüz...

– Uzaktan bakınca öyledir. Hep yanıltır insanı. Zencileri de birbirine benzetirler. Oysa hepsi ayrı birer insandır.

– Ben şunu söylemek istemiştim. Aynı organları taşımıyor muyuz? Ellerimiz ayaklarımız, gözlerimiz. Bazen bakışlarımız. Nedenleri değişik olsa da çektiğimiz acılar... Kendi özgün kişiliğimizin yanında çok benzeyen yanlarımız yok mu? Biyolojik açıdan, hatta bazen çok daha yakın benzerlikler var. Çağrışım oradan geldi.

– Hayır canım, çok yanıltıcı bu. İnsanı insan yapan organları falan değil. Hayvanlarda da aynı organlar var. Sadece yaşamı sürdürmek için gerekli şeyler. Asıl olan kişiliğimizdeki kurgu. Yılların birikimi ile oluşur o. Uzun çabalarla gerçekleşir.

Evet anlamında başımı salladım. Sesi yavaşça silindi kulağımdan.

Yaşlı köylü kadın "hadi alsana" der gibi yüzüme bakıyordu.

– Almıyorum, ben daha önce almıştım bunları, deyip yürüdüm. Kalabalığa karıştım. Uzaklaşınca birkaç kez dönüp baktım. Oturuyordu orada. Kendisi için çok değerli olan ürünlerine yeni alıcı bekliyordu. Gene kırk kuruş mu diyecekti acaba?

İçime bir hüzün çöktü. Bu dünyaya, bu ortama ne kadar yabancıydı bu kadın? Nerelerde kalmıştı? Nasıl bir yaşamdı?

Günlerce yattım kalktım onu düşündüm.

İRFAN YALÇIN

Altın Kartal

GÜNLERDİR orda, geniş bir saçağın altında, kimseden bir şey istemeyen yüzüyle; hiç ara vermeden, hiç ara vermeyecekmiş gibi yağan yağmura bakıyor. Öyle görünüyor, bakmıyor belki de. Yoldan geçen insanları, arabaları, büyük kentin sonsuz uğultusunu bilmiyor gibi. Biri gelse, "Nerdesin? Kimsin? Ne yapıyorsun?" diye sorsa şaşıracak, yanıt veremeyecek, "Nerdeyim? Kimim? Ne yapıyorum gerçekten ben?" diye soracak kendine belki de. Kirli, kalın bir ip-le önündeki tahta sehpaya bağlı Altın Kartal'ın, yaşamda tek dayanağı olan o iri, yaşlı kuşun varlığını da unutuyor bazı, anlam veremiyor bir türlü. Dört yanını sarmış, gerçek, kızgın dünyaya arada bir girse de, çok durmuyor orda, hemen ayrılıp uzaklarla, uzak zamanlarla bütünleşip daha da dalgınlaşıyor. Akşamları, kuşunu kafese koyup sehpayı ve kafesi sırtına alıp eski, dar ve sidik kokulu yollardan alacakaranlıklara gittiği zaman, az sonra gireceği inini düşünerek seviniyor ne de olsa biraz. Yaz-kış, soğukla, gizemli anılarla, çürümüş eşya ve eskimiş zaman kokusuyla sıvanmışı andıran bu inde, nedense başka yerde değil de, orda öleceğini çok iyi biliyor o. İçinde hep taşıdığı, unutamadığı, geceleri yatarken kendi kendine söylediği, "Ya uyanamazsam?" Altın Kartal'a da soruyor, "Ya uyanamazsam?" Uykusunda, uykusunun derin uyuşukluğunda bile bitmiyor bu, "Ya uyanamazsam?"

Onunla – Altın Kartal'la – ilk nerde, ne zaman karşılaştığını soranlara, "Unuttum," diyor, "bilmiyorum." Konuşmaktan iğrendiği için böyle diyor gerçekte o, tüm soruları birkaç sözle yanıtlayıp geçiştiriyor, konuşmayı çoğaltacak hiçbir söz ilişkisine girmiyor, girmemeye çalışıyor; hiçbir soru tuzağına düşmüyor. Karşısına geçip Altın Kartal; izleyenlere, bir şey demeden, boş boş, biraz da acıyarak bakıyor, ona dokunmak isteyenleri bakışlarıyla uyarıyor. Ama yine de anlamayan olursa, ıslak, yorgun bir sesle, "Gagalar, yapma!" diyor.

Sabahın alacakaranlığından akşamın alacakaranlığına dek, orda, küçük bir iskemlenin üstünde, bazan uyuklayarak, bazan uyuklayan kuşuyla konuşarak yalnız onunla konuşmayı seviyor – geçirdiği günler değişmiyor hiç, aynı. Bitmeyen bu yağmurlara ne zaman, nerden girmiş; ne zaman, nerden çıkacak, bilmiyor. Yağmur dursa da, bütün bulutlar gitse de, onun üstüne yağmurlar yağıyor sanki uzak bir yerlerden. "Hep duyduğum yağmur sesi," diyor Altın Kartal'la konuşurken, "öyle geliyor bana, yağmur yağıyor sanki hep." Yağmur yağsın, yağmasın, cebinden çıkardığı küçük, kirli bir bezle Altın Kartal'ın tüylerini kuruluyor durmadan. Niye böyle yaptığını soranlara, "Hastalanmasın," diyor,

"hastalanır ölürse ben de ölürüm." İşte o zaman, ağlayacak gibi oluyor, acıtan bir yalnızlığa girip çıkıyor; bir an önce inine dönmek, yılların kiriyle ağırlaşmış yatağına yatıp uyumak, o hemen her gece gördüğü aynı düşü – öyle sanıyor belki de – Altın Kartal'ı avladığı günle dolu düşü görmek istiyor nedense.

(Altın Kartal geniş kanatlarını ağır ağır oynatarak göğün derin yumuşaklığını okşuyor; sisli kayalara, koyu mavi gölgelere uçuyor. Sonsuzda donmuş gibi gözleri; kımıldayan bir dal, solgun bir yaprak, ışık rengi küçük bir kuş görüyor. Göğün aydınlık, ürpertici uçsuzluğunda erircesine yükseliyor, çemberler çiziyor gittikçe büyüyen. Tüylerinde dolaşan ürkek esintiden sarhoş olmuşçasına duruyor sonra; kanatlarını oynatmıyor; boşluğa konmuş, dinleniyor; geniş bir seğirmenin, ağır bir ışığın içinde artık; iri, güçlü, tek.
Sonra birden aşağılara kayıyor daralan çemberler çize çize. Işık rengi küçük kuşu son kez gördüğü an, yerde, bir tarlanın gür yeşilliğinde ak bir tavşanın kımıldadığını görüp bir mermi gibi fışkırıyor aşağılara. Koyu kahverengi kanatlarından süzülen havanın çıkardığı ürkünç ıslık bir ağın içinde susuyor; Altın Kartal göklere sığmayan özgürlüğünün öldüğüne inanmış görünmese de henüz, kanatlarına değen, değil uçmasını, yürümesini bile engelleyen ağın çok değişik bir düşman olduğunu sezinlemiş gibi bakıyor çevresine; üstüne çöken bu düşmanı gülünç biçimde gagalıyor, sendeleyip düşecek gibi oluyor yürümeye çalıştıkça, durmadan kanatlarını açıyor. Sonra bir insan başı görüyor hep ona doğru gelen; gözlerinin içine giriyor sanki, öylesine yakın. Tüylerine tüylerine saldıran, kanatlarından tutan, onu bir iple sımsıkı bağlayan ellerden kopamıyor çırpınsa da. Altın rengi lekeler serpili sırtında ve boynunda, bulutların ince serinliğini duymuyor artık; ıssız, dondurucu bir gerçeğin içinde algılıyor kendini.)

Güzle gelen ve yalnız ölümü düşündüren günlerin içinden bakıyor Yaşlı Adam artık; durmadan algıladığına inandığı bir şey var; ürküten bir sessizliğe girip çıkıyor gibi oluyor bazen; küçültülmüş ölümlerden geçtiğini sanıyor. Böyle zamanlarda, Altın Kartal'ı alıp yanına, büyük yaz güneşlerinin paramparça yağdığı, ağır karların boğduğu o mor dağlara kaçmak istiyor nedense hep. Altın Kartal'a bakıp bakıp, "Hiç belli olur mu?" diyor, "uçarsın belki de. Bir Altın Kartal'sın çünkü sen. Nice yaşlansan da, nice yıllar uçmamış olsan da, unutabilir misin uçmayı ve gökyüzünü hiç? Yeter ki, değsin kanatlarına gökyüzü havalan da!" Ulu doruklardan, ipeksi maviliklerden inerek kirli, tahta bir sehpanın üstünde, ucu kıvrık, küçük kâğıtları gagalamaktan geçen bir yaşam çizgisinin ucuna tünemiş olan Altın Kartal, Yaşlı Adam'ı dinler gibi duruyor; derin uçurumların, büyük fırtınaların, ürpertici sessizliklerin gezindiği gözleriyle hep karşıya, aynı noktaya bakıyor. Günlerdir böyle bakıyor nedense o, baştan başa yırtılmış bir yaşamın artık onarılamayacağını sezinlemiş gibi; ucu kıvrık kâğıtları gagalamak istemiyor. Gagalasa da, yabanıl bir hırçınlıkla yapıyor bunu; ölümcül bir tehlikenin ucunu görmüşçesine bakıyor çevresindeki her şeye. Her gagalayışın sonunda önüne atılan küçük, öğürtücü et parçalarını yemiyor, şöyle bir sallayıp gagasıyla, fırlatıyor.

Larry Rivers, *İç Görünüm*, 1948.

İşte son günlerde, hep öyle uzaktan uzaktan ölümün geldiğini duyar gibi olan Yaşlı Adam, yıllardır birlikte yaşadığı kuşunun da aynı şeyi duymuş olabileceğini düşünüyor ve onun kartallığını kuruttuğunu ilk kez düşünüp üzülüyor. Öyle ki, ta yıllar öncesinden gelen bir sese ve görüntüye ansızın dönüp içinde, üşüyor uzun uzun o geniş saçağın altında.

(Gölgelerle dolu bir yaz ikindisinde, uzun ve dik bir adam, Altın Kartal'a niyet çektirmek için ağlayan sarı saçlı küçük kız çocuğunun gözlerini yanaklarından toplar gibi yaparak, "O bir kartal ama" diyor, "Altın Kartal üstelik. Ayıp olmaz mı niyet çektirmek ona?" Sonra iyice yaklaşıp Altın Kartal'a, "Kim paçavralaştırdı seni böyle koca kuş?" diye soruyor özür diler gibi.)

O gün pek anlayamadığı, ama artık anlar gibi olduğu o sözler dolaşıyor Yaşlı Adam'ın içinde günlerdir; Altın Kartal'ı nasıl paçavralaştırdığını düşünüyor hep. Birden başlayan ve durmadan yüreğini ezen, acıdan çok yıkıcı bir acımayı andıran bir duygunun böyle ilk kez kendisine gelişini açıklayamıyor bir türlü. Hep soruyor; "N'oluyor bana? Neden içimden gitmiyor?"

(Gözlerinde ve tüylerinde hâlâ bulutlarla rüzgârların kokusu da olsa, artık

bir tutsak Altın Kartal ağa düştüğü gün. Ama hiç şaşırmamış gibi; bakışları yırtıyor ve parçalıyor; yoğun bir ödünsüzlüğün içinden gözlüyor her şeyi; tek alışamadığı, yürümek; sanki anlıyor gülünçleştiğini yürürken, birkaç adım atıp duruyor.

Gözlerini örten bez bir başlıkla karanlığa itildiği, tutsaklığa koşullandırıldığı günler geliyor sonra. Dik, sert kayalara alışkın pençeleriyle gevşek gerili bir ipin üstünde güçlükle duruyor; düştü düşecek gibi her an; tüylerini dikleştirerek, görkemli, geniş kanatlarını açarak dengesini korumaya, içine çekilmek istenilen bir karşıt-doğallıktan uzaklaşmaya çalışıyor; birden bozulan bir dünyada aç ve susuz artık. Ama çok sürmüyor bu; birkaç gün sonra indiriyor onu avcı gevşek gerili ipten; açıyor gözlerini, koluna alıp et ve su veriyor, tüylerini okşuyor. Gökyüzünün uzun çağrısını daha çok kanatlarında ve kuyruğunda duyumsayan Altın Kartal, yere indirilmişliğinin olumsuzluklarını uzaklardan ve bir başka kartalmışçasına izliyor hep; karanlığın, gevşek gerili ipin, açlığın ve susuzluğun yeniden gelişlerine şaşırmıyor hiç. Ama sonra sonra, ışıktan karanlığa, karanlıktan ışığa gidip gelmelerle geçen ve iki kelebek ömrü kadar süren bir zamanın ucunda, bir kurtarıcı gibi görüyor işkenceci avcısını ve içindeki sonsuzluğun bittiğini duyumsuyor; artık var mı yok mu onun için uçuyor ve avlıyor; uzun uzun uçmalardan, avlardan ona dönüyor; alıp başını gitmiyor eski günlerinin uçsuz bucaksız özgürlüğüne, bulutlara karışıp kanat vurmuyor.)

Soğuk bir karanlıkta, gözlediği umutlardan yıllar sonra çıkabilen Yaşlı Adam, sırtında Altın Kartal'ın kafesiyle inine giderken, elleriyle karanlığı aralar gibi yürüyor. Biliyor ki, gizemli, yorgun ve ölü gölgelerle dolu yollardan, ağır kokulu saçak altlarından son kez geçiyor artık. Az sonra inine vardığında, yine her zamanki gibi kirden ağırlaşmış yatağına girip uyuyacak, ama artık o sık sık gördüğü düşü değil de, günlerdir görmeyi özlediği bir başka düşü görecek; kalabalık bir limanlar kentinin dayanılmaz çığlığından ve ürpertisinden kaçıp dağların görkemli duruluğuna, yıllanmış sessizliklere uçacak Altın Kartal'ın kanatlarında.

BEHZAT AY

Heybeli Güzeli Duman

GECE eşimle birlikte kediler üstüne konuştuk uzun uzun. Ben, göğsü ak, sırtı kara kedileri sevdiğimi, nedenin de daha önceleri yitirdiğim kedilerin çoğunun böyle olduğunu söyleyince, eşim, kül rengi kedileri sevdiğini söyledi...

Kediler konusunda uzun uzun konuştuktan sonra gecenin geç saatinde yattık.

Ben her sabah olduğu gibi, sabahın altısında kalkıp İskele'ye yürüdüm, kuş seslerini dinleyerek... Gazete, ekmek ve başka yiyecekler alacağım. Eşim, sabahları saat sekiz buçukta uyanır. O uyanıncaya değin gazetemi her sabah olduğu gibi iskeledeki çay bahçesinde okuyup sonra yiyecekleri alıp eve döneceğim.

Önce gazetemi alıp iskeledeki çay bahçesinde okudum. Sonra yiyeceklerimizi aldım. Poşetlerdeki yiyecekler epey ağırdı. Bir faytona binip eve dönmeyi düşündüm. Ve hemen bir faytona atladım...

Eve yüz metre kadar yaklaşmıştım ki, faytonun önüne kül renginde bir kedi yavrusu atlamasın mı! Faytoncuya durmasını söyleyip faytondan indim, kedi yavrusunu kucağıma alıp, yeniden faytona bindim.

Eve girdiğimde eşim daha uyanmamıştı. Yiyecekleri dolaba yerleştirdikten sonra yavru kediyi sevmeye başladım. Öylesine güzel bakıyordu ki, dayanamayarak ona sevgi sözcükleri yağdırmaya başladım. Sesimi duyan eşim, sesime şaşırıp kalkmış ve salona gelmişti. Kül rengindeki kedi yavrusunu kucağımda görünce, şaşırdı, güldü ve,

"Tanrı aşkına nerede buldun bunu?" dedi.

"Faytonun önüne atladı, ben de inip aldım."

"Dün gece işte ben bu renkteki kedileri sevdiğimi söylemiştim," deyip, yavru kediyi kucağımdan aldı, sevmeye başladı.

"Bir çeşit sürpriz oldu," dedim.

"Hem de nasıl! Şaşırtıcı. Dün gece konuşmuştuk. Düş gibi..."

"Öyle."

Eşim, yavru kediyi okşuyor, candan seviyordu... Bu yüzden kahvaltı masasına geç oturduk.

Eşim, önce yavruya peynir yumurta verdi. Verdiğimiz yiyeceklere öylesine saldırıyordu ki... Eşim,

"Kim bilir kaç gündür aç yavru," dedi.

Yavru kedi yiyeceklerini yedikten sonra temizliğe koyuldu. Biz kahvaltımızı yaparken onu izliyorduk. Bir ara eşim, masadan kalkıp bir kap içine su koyup,

yavru kedinin önüne bıraktı. Bu kez kana kana su içmeye başladı...

Kahvaltıdan sonra divana oturduk. Yavru kedi, eşimin kucağına sıçrayıp oturdu. Bir süre eşimin yüzüne baktıktan sonra, başını dizine koyup mırlayarak uyumaya başladı. Eşim,

"Demek uykusuz da," dedi.

"Belli."

Yavru kedi uyurken ikimiz de gülmeye başladık... Ayrıca rastlantıya da şaşarak gülüyorduk... Dün geceki konuşmamızdan sonra, kül rengindeki bu yavru kedinin faytonun önüne sıçraması şaşırtıcıydı. Eşim,

"Bu bir uğur belirtisi olabilir," dedi.

"Belki."

"Ben bu yavruyu bırakmam artık..."

"Bırakmayalım."

"Adını koyalım."

"Koyalım canım."

"Duman olsun adı."

"Peki."

O GÜN dışarı çıkmadık. Yavruyu temizledik. Eşim, adına alışması için sürekli,

"Duman, Duman, Duman," deyip durdu. Ve de hemen o gün adına alıştı yavru kedi... Şaşırdık!

Gece eşim onu kendi yatağına yatırdı. Yani birlikte yattılar...

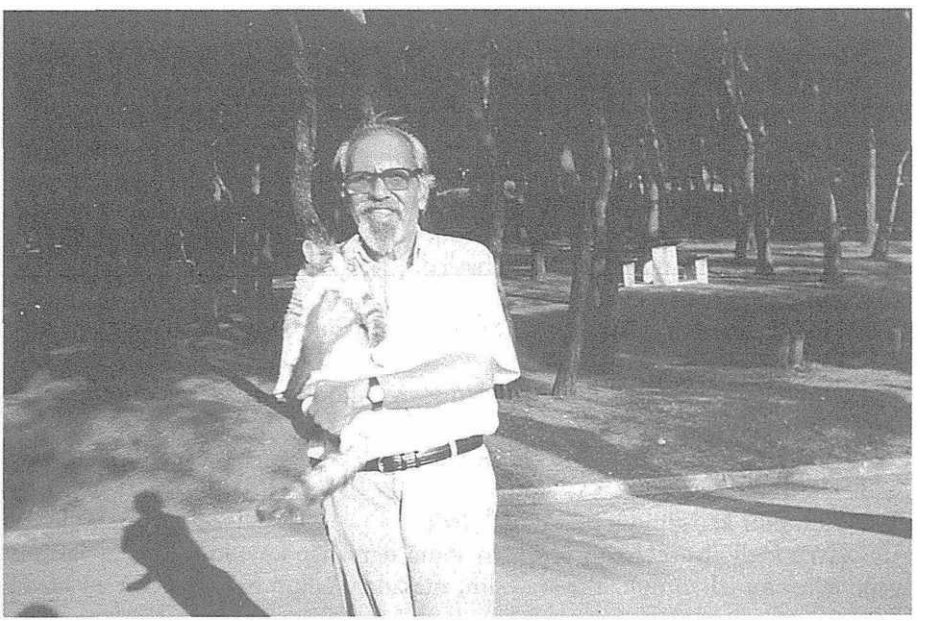

Sabahleyin, ben yine gazete ve yiyecek almaya gittim. Döndüğünnmde, Duman'ın eşimin yanında gezinmekte olduğunu gördüm. Eşim de sürekli sevgi sözcükleri söylüyordu ona...

Duman ancak iki aylıktı. Bize hemen alıştı. Sanki kırk yıllık dost gibiydik...

Eşim, ona ikinci gün bakkaldan yiyecek, çiş yapması için kum, oynaması için renk renk küçük toplar almıştı. Hemen toplarla oynamaya koyuldu... Balkona karton içinde koyduğumuz kumu görünce koşup çişini yaptı.

Çocuğumuz yoktu. Duman bize hazır bir çocuk olmuştu. Ayrıca maskotumuz da oldu...

Bir hafta sonra biz yürüyüşe çıkarken, o da bizimle yürümeye başladı. Hem de oyunlar oynayarak, önümüzde yuvarlanarak. Sesler de çıkarıyordu incecikten, sevecen... Sevildiğini anlıyordu o. Bizim de sevincimize diyecek yoktu doğrusu...

DUMAN birkaç hafta içinde serpildi, daha da güzelleşti. Kendiliğinden dışarı çıkıyor, çimler yiyor, uçuşan kelebeklerle oynamak için sıçrıyor, onları tutmaya çalışıyordu. Martı yavrularıyla yan yana yürüyordu. Onlara saldırmıyordu hiç. Eşim,

"Duman, Duman!" deyince, yanıtlar gibi bir ses çıkarıyor, koşarak merdivenleri çıkıyor, eve giriyordu...

Biz yemeğimizi yerken, o da yiyeceklerini yiyordu. Öğleleri yataklarımıza uzandığımızda, o da gelip uzanıyordu. Biz kalkınca, hemen kalkıp geliyordu yanımıza.

Duman bize bir sevgi simgesi, sevgi kaynağı olup çıkmıştı... Yalnız bize mi! Mahalledeki kadınlar, çocuklar da onu çok seviyorlardı. Çocuklar ona, "Heybeli Güzeli Duman" diyorlardı. Çay bahçesinde garsonlar seviyordu. Biz çay bahçesinden eve dönerken arada bir ormana dalıyordu. O zaman eşim korkuya kapılıyordu, yitecek ya da köpekler saldıracak diye... Ve hemen ünlüyordu :

"Duman, Duman!.."

Duman sanki uçarcasına koşup geliyordu. Eşim,

"Gel peşimizden!" deyince, sanki dilini anlamış gibi tin tin geliyordu arkamızdan...

Bir gün İstanbul'a gittik eşimle. Ben kedi bakım kitabı aldım. Eşim de Duman'a kafes aldı. Heybeli'ye eve döndüğümüzde onu balkonda bizi beklerken bulduk. Hemen koşup kucağımıza geldi. Sanki, bir daha beni koyup gitmeyin, der gibiydi...

O YAZ, alabildiğine mutluyduk. Yalnızlığımızı unutmuştuk. Kıvanç içindeydik. Sevincimiz artmıştı. Bir maskotumuz vardı. Üçümüz birbirimize yetiyorduk. Sürekli Duman'ın fotoğrafını çekiyorduk. Birimiz Duman'ı kucağımıza alınca, kucağı boşta kalan fotoğraf makinesiyle görüntülüyordu hemen...

Mahallenin çocukları bizi görünce, Duman'ı soruyorlardı. Dahası, kimi çocuklar, "Heybeli Güzeli Duman'ın annesi, babası geçiyor..." diyorlardı birbirle-

rine...

Biz Duman'la öylesine özdeşleşmiştik ki, bir yere alışverişe gidince ivedi eve dönüyorduk, Duman yalnız kalmasın diye... Akşamları zaman zaman eşimle tartışıyorduk, "senin kucağında çok kaldı, ver biraz da benim kucağımda kalsın..." gibisinden, yarı şaka, yarı ciddi... Geceleri ay ışığında yürüyüşe çıkmıyorduk artık. Çünkü evde Duman vardı. Duman yalnız kalmamalıydı...

Ah o güzel günler!..

Ne Okuyor, Ne Yazıyorlar

Ferit Edgü

SON günlerde mürekkebi kurumamış iki öykü kitabı okudum. Çehov'un *Yeni Bulunmuş Hikâyeler*'iyle Tahsin Yücel'in *Komşular*'ını.

Çehov'unkiler, 1880'lerin başlarında yazdığı gençlik öyküleri. Benim ilgimi çekenler, daha çok kitabın ikinci bölümünde yer alan kısa metinler oldu. Çehov'da pek sık karşılaşmadığımız fantastik ve saçma öğelerle dopdolu metinler bunlar. Şaşırtıcı.

Tahsin Yücel'in *Komşular*'ı ise, öykü sanatının ne olduğunu, nasıl olması gerektiğini, diliyle, anlatımıyla, benzersiz *humour*'uyla gösteren eşsiz öyküler.

Kadın-erkek, genç öykü yazarlarımızın okumalarını dilerdim.

Neler yazdığıma gelince... Akşamları, el-ayak çekildiğinde birtakım sözcükleri yan yana getirmeye çalışıyorum. Sabah uyandığımda bakıyorum kâğıt üzerinde hiçbir şey kalmamış. Ya da bir-iki cümle. Eğer verimli bir gecemdeysem.

GÖRDÜĞÜNÜ KİTABA YAZ

ÖZDEMİR İNCE

Masanın sonunda Elsa Triolet oturuyordu. Üzerine adımı yazdığım kâğıdı buldu, dikkatle baktı, Ö harfi dolayısıyla olacak, başını kaldırıp yüzüme baktı :

Nerelisiniz? diye sordu.

Türküm, dedim.

Ah Sevgili Nâzım, diye inledi bu olağanüstü güzel ve büyüleyici yaşlı kadın. Demek Türksünüz...

NEREDEYSE okuduğum her şeyi unuttum. Bazı kitaplardan birkaç cümle, birkaç görüntü ânı, bazı sesler ve kokular anımsarım. Bunların arasında Paris'le ilgili olanlar çoğunluktadır.

Bu gece hemen hemen hiç uyuyamadım. Galatasaray'ın İstanbul'da Herta Berlin futbol takımıyla 2-2 berabere kalmasının etkisi olabilir uykusuzluğumda, ama uykusuzluğumun gerçek nedeni kitaplığımda iki kitabı aramaya başlamamla ortaya çıktı. Bu yaz, Bodrum'da kan-ter içinde ilk biçimini yazdığım Paris yazımın önünde birkaç cümle engel olarak duruyordu ve bunlar da bu kitapların bir yerinde kendilerini yeniden okumamı bekliyordu.

İlya Ehrenburg'un *Les Hommes, Les Années, Les Jours* adlı anılar kitabının "Artık Paris'teyim" bölümünün ilk cümleleri : "Kuzey Garı'ndan çıkıp da, çamurlu, gürültülü bir meydana ayak bastığım o Aralık gününü çok iyi hatırlıyorum. Rüzgâr beni şaşırtmıştı. Onda, denizin soluk alışını duyar gibi olmuştum. Hem neşelendim, hem korktum. Bavullarımı emanetçiye bıraktım, hemen kendimi serbest hissettim. Gerçi kılık kıyafetim uygunsuzdu, ama kimsenin bana aldırdığı yoktu. Hemen, daha ilk dakikalarda, bu şehirde kimsenin dikkatini çekmeden, kimse seninle ilgilenmeden yaşanabileceğini anladım."

İlya Ehrenburg'dan tam 57 yıl sonra geldiğim Paris'te, ilk gün sokaklarda yürürken, yaşamımda ilk kez insanın bir kentte özgürce yaşayabileceğini hissetmiştim. İlk gün, Gay Lussac sokağının St. Michel bulvarıyla kesiştiği köşede bulunan kahvede (adı Relais olabilir) ilk Paris kahvemi içerken İlya Ehrenburg'un Paris anılarını anımsamıştım.

İkinci kitap Hemingway'in *Paris est une fête*'i (A Moveable Feast). "Bayan Stein Öğretiyor" öyküsünde yer alan bir bölüm ("Kaygılanma. Şimdiye kadar hep yazdın, şimdi de yazacaksın. Yapman gereken tek şey doğru bir cümle yazmak. Bildiğin en doğru cümleyi yaz.") Benim için, her zaman Paris düşüncesinin içinde yer aldı. Dahası, "Bildiğin en doğru sözü yaz" halinde bir dizeye dönüştü bir şiirimde. "Bildiğin en doğru cümleyi (sözü) yaz!"ın "Gördüklerini ki-

taba yaz"ın (Yuhanna'nın Vahyi, s. 11) doğru bir yorumu olduğunu düşünmüşümdür bir şair için. Bak, gör, duyumsa ve yaz!

Paris Bir Şenliktir benim Paris rehberimdir.

1965 yılından bu yana Paris'te yazdım, ama ne Paris'te ne de başka bir yerde Paris'i anlattım. Belki de yazmaya cesaret edemedim. Birkaç şiirimde Paris'in adı, birkaç sokağının adı vardır. O kadar. Belki de yazarsam yitiririm diye korktum. Beni cezalandırmasından korkmuş olabilirim.

Paris'e sahip olmam olanaksızdı; beni kollarını açıp kucaklamamıştı, ama konukseverdi, beni kapı dışarı etmemişti. Zaten kimseyi kapı dışarı etmemiştir. Ama bir sorun vardı : Paris'e gelmeden önce onu öylesine çok düşünmüş, kafamda yarattığım dünyada ona öylesine yakın olmuştum ki ondan ayrılacağım günün daha gelmeden belli olması elimi ayağımı bağlıyor ve geleceğe dönük hayaller kurmama engel olurdu. Tıpkı Robert Desnos'un şiirindeki gibiydi ruhsal durumum : "Seni öylesine düşledim ki yitirdin gerçekliğini / Seni öylesine düşledim ki artık uyanmaya vaktim yok." Gelmeden öylesine çok düşünmüştüm ki Paris yitirmişti gerçekliğini, Paris gerçek olmadığı için ben de gerçek değildim sanki. Paris'i gerçek Paris'e dönüştürmek için ilkin benim gerçek olmam gerekti, ama bunu yapacak ne olanağım ne de şansım vardı. Paris'le ilgili anılarımın zihinsel ve duygusal filminin ne kesimi (découpage) ne kurgusu (montage) yapıldığı için sanki bir tür görüntüler, sesler, kokular ormanında yaşıyordum. Paris belgeselimin hâlâ negatif halinde duran filmi kutusunda uyuyor.

Bu nedenle o gece vakti neden Palais de Chaillot'nun terasında, korkuluğa yaslanmış olarak durduğumu anımsamıyorum. Kim bilir belki de TNP'ye ya da sinemateke gelmiştim. Ama işte orada durmuş top namlularının ağzından fırlatılan su sütunlarına bakıyorum. Su bir süre sonra havada ayrışıp yedi renkli bir tüle dönüşüyor. Aşağıdan aydınlatılmış. Bu yedi renk tül perdenin arkasında ilkin Eiffel Kulesi görünüyor, önünde de Iéna Köprüsü. Geri planda Champ de Mars. Ecole Militaire görünüyor mu anımsamıyorum. Hiçbir şey düşünmeden, dirseklerimi korkuluğa dayamış bakıyorum. İçimde herhangi bir gerçeklik duygusu yok. Bu görüntünün üzerine başka bir görüntü binmiş (superposé) durumda : Üç ya da dört yaşımdayım; Toros dağlarında bir yayladayız, vakit gecenin herhangi bir saati; annemin yanında duruyorum. Aşağıda çanak şeklinde Fındıkpınar vadisi. Vadinin karşı yamacında zaman zaman hareketli ışıklar görünüyor, annem bunların otomobil farları olduğunu söylüyor. Bu ışıklar zaman zaman ormanı ve gökyüzünü aydınlatıyor, kimi zaman gözden kayboluyor. Yamaçlarda birkaç ateş topu var. Annem bunların göç ateşleri olduğunu söylüyor. Demek ki yaz mevsimi bitmiş, insanlar Mersin'e göçmeye başlamışlar. Biz ne zaman yakacağız göç ateşimizi? Bilmiyorum, ama ağzımda ateşli bir zonklama var. Dişim ağrıyor. Annem içmekte olduğu sigarayı ağzıma sokuyor, "içine çek" diyor, sigara dumanı diş ağrısını dindirirmiş. Ulu ceviz ağacının altında, gece serinliğinde annemle öyle duruyoruz. Birkaç metre aşağımızdaki bostandan, akan, dökülen su sesi geliyor, bir uğultu ve uğultunun altında soğuyan karpuzlar. Babam burada değil, babam sahilde, Mersin'de, hapiste...

Gözlerimin yaşardığını anımsıyorum. Gözlerimi yaşartan Fındıkpınar'ın görüntüsü mü, yoksa Trocadéro-Chaillot görüntüsü mü?

Bildiğim, ikinci görüntü olduğu gibi duruyor, bu görüntünün üzerine bir başka görüntü biniyor : Bir odadayız, ben sert bir yatakta yatıyorum, çarşaf ve yorgan buz gibi, odanın ortasında bir mangal, arada bir küllerin arasında kömürlerin kırmızı gözleri görünüyor. Annemle babam konuşuyorlar mangalın çevresinde.

Palais de Chaillot'nun terasında yanımda kimse yoktu. Belki de vardı, ama filmdeki görüntüde yer almıyorlar. Dirseklerimi korkuluğa dayamış sadece bakıyorum. O anın öncesi ve sonrası yok. "Önce" bir başka yerde. 1948 yılında Mersin'de ilkokulu bitirip de liseye yazıldığım zaman, kayıt yapan müdür yardımcılarından biri beni İngilizceye ayırmıştı. Mersin'in Fransız işgali sırasında Fransız kurşunuyla yaralanan babam bu seçimden pek hoşnut olmadı. İngilizcenin lokanta garsonlarının dili olduğunu düşünüyordu. Elimden tuttuğu gibi beni lisenin kayıt bürosuna götürdü. "Biz oğlunuzu sevimli bulduğumuz için kendisini İngilizceye verdik. İngilizce için herkes birbirini eziyor, bunun için torpil yaptıranlar bile var. Siz ise oğlunuzun modası geçmiş bir dil öğrenmesini istiyorsunuz," diyen müdür yardımcısı beni hemen Fransızca sınıfına ayırdı. Babam sayesinde kim bilir kim sevinmiştir.

Babam bacağında Fransız kurşunu taşımasına karşın, o dönemin insanları gibi, bu konuda hiçbir bilgileri olmasa da, Fransız diline ve kültürüne hayrandı. Benimle pek konuşmadığı için benimle ilgili hayallerinin neler olduğunu bilmiyorum (bilmiyordum). Ama galiba avukat olmamı istiyordu, iyi Fransızca bilen bir avukat. Babam o sırada kentin en büyük dokuma fabrikasında kantar kâtibi olarak çalışıyordu. Aynı zamanda işçi temsilcisiydi. Daha sonra Dokuma İşçileri Sendikası'nın kurucusu ve ilk başkanı oldu. Babam hapisten çıktıktan sonra arka arkaya üç kız kardeşim doğmuştu. İstemeyerek de olsa bu çocukları doğuran annem, babama artık durması gerektiğini anımsatmak için, "Senin başına bir iş gelirse kızların ve benim halim ne olur?" diye sorardı. Babam da, kaygısızca, "Ağabeyleri var, büyüyor," derdi. Bunun ne anlama geldiğini anlamadığım için üzerinde durmazdım. Derken, ben lise bir öğrencisiyken bir erkek kardeşim doğdu. Bu doğum üzerine bir şiir yazdım, kardeşime bu dünyaya gelerek iyi bir iş yapmadığını söylüyordum şiirde. Bu doğumdan sonra, annemle babam arasında aynı konuşma oldu. "Ağabeyleri var, onlara bakar!" cümlesi beynime ve yüreğime bir çivi gibi çakıldı. Demek ki kendime ait bir hayatım olmayacaktı hiçbir zaman, babamın başına bir iş gelirse aileye ben bakacaktım. O anda kaçıp benim için hazırlanan bu tuzaktan kurtulmayı düşündüm. Ama nereye kaçacaktım. Henüz Mersin'den 17 kilometre uzakta bulunan Tarsus'u, 67 kilometre uzaktaki Adana'yı bile görmemiştim. Ama ben Paris'e kaçmaya karar verdim. O günlerde "Moulin Rouge" adlı bir film görmüştüm, babamın bana hazırladığı tuzaktan kurtulmak için Paris'e kaçacaktım.

Ama bunun üç-dört yıl öncesi de var.

Babamın Osman bey adında bir arkadaşı vardı fabrikada, o da kantar kâtibiydi. Osman bey Sorbonne'da okurken kardeşleri onun miras payına el koymuş. Osman bey Türkiye'ye dönünce kardeşleri onu polise ihbar etmişler (ya da

böyle bir şey). Zavallı adam yasal mirasından yoksun kaldığı gibi, bu yüzden gördüğü öğrenime yaraşır bir iş bulamamış. Bunun üzerine herkese küsüp Karadeniz kıyısında bulunan babaevinden ayrılıp Mersin'e gelmiş ve babamın çalıştığı fabrikada iş bulmuş. O sıralar çizgi dışı insanlar için böyle öyküler uydurulduğu için Osman beyin öyküsü gerçek miydi, uydurma mıydı, bilemem. Ama adam Fransızca biliyordu ve yıllar sonra yaptığım değerlendirmeye göre de sözcükleri Parisliler gibi söylüyordu. Babamın kararına göre bu Osman bey bana fabrikada fırsat buldukça Fransızca dersi verecek, buna karşılık annem bizim çamaşırlarla birlikte onun çamaşırını da yıkayacaktı. Annemin çamaşır yıkamasına karşılık ben Etre ve Avoir fiillerinin çekimini öğrenecektim. Bu değiş-tokuş başlangıçta iyi gitti. Birkaç ay sonra tavsadı, ama annem Osman beyin çamaşırlarını yıkamayı sürdürdü, Osman beyin geldiği gibi birdenbire ortadan kaybolmasına kadar.

Bu ilişkiden bir hisse çıkarmıştım : Fransızca bilenler biraz tuhaf oluyor, Sorbonne'da okuyanların mirasları ellerinden alındığı gibi ülkelerinde işsiz kalıyorlar, ayrıca polis de peşlerini bırakmıyor. Film, roman kahramanı gibi insanlar. Osman bey örneğini pekiştiren başka örnekleri okulda öğrenmiştim : Padişaha halkı korumak için başkaldıran bütün devrimciler Fransa'ya kaçıyor, orada gazete ve dergi yayımlıyorlardı. Böyle deneyimleri olan onlarca devrimci-paşa-yazar vardı tarihimizde. Bu nedenle daha Etre ve Avoir fiillerinin çekimini doğru-dürüst öğrenmeden Fransa'yı ve Fransızcayı sevmiştim. Karar vermiştim : Ben de yenik padişah babamdan ve onun halkından kurtulmak için Paris'e sığınacaktım. Bu kaçma tasarım, *Last Time I Saw Paris, Paris'te Bir Amerikalı* ve benzeri filmleri gördükten ve Alphose Daudet'in *Jack* adlı romanını okuduktan sonra iyice olgunlaştı. Aradan yıllar geçtikten sonra, Televizyon Program ve Yayın Planlama müdürü olunca, televizyonda yayımlanmak üzere satın aldığım filmler arasında bu iki filmi ve *Jack* romanından yapılan dizi filmi satın almamın çok belirleyici bir anlamı olmalı.

1952-1956 arasında, Mersin'de hayata yenik düştüğüm, işlerin yolunda gitmediği, mutsuz ve çıkmazda olduğum, derslerde tökezlediğim zamanlar, Akkahve'nin Güneş Sineması'nı gören, pencere kıyısı masalarından birine oturup, daha önce görmüş olduğum bir filmin, okuduğum bir romanın öyküsüne konuk olup kendimi Paris'te hayal ederdim. Hayal kurarken de pipo içerdim. Demek ki Paris'in pipo ile bir ilişkisi vardı hayal dünyamda. Masamın üzerinde, ders kitapları arasında, Sartre ve Camus çevirileri olurdu. Bir de çok ayrıntılı *Plan de Paris* (A. Leconte, Editeur, Paris) kitabım vardı (aynı kitabın yeni baskısı şimdi de var). Kitaplarda adına rastladığım sokak, cadde ve alanları planda bulurdum. Akşam olunca, Paris'in sisli sokakları yerine koyduğum Mersin'in alacakaranlık sokaklarında yürüyerek eve dönerdim. Evde ders çalışma ortamı olmadığı için, akşam yemeği yedikten sonra tekrar Akkahve'nin yolunda olurdum. Cebimde Attilâ İlhan'nın *Sisler Bulvarı* ile *Sokaktaki Adam*'ı. Şemsiyem ve yağmurluğum olmadığı için iliklerime kadar ıslanırdım, ama kafamın içinde Prévert'den, Eluard'dan, Apollinaire'den dizeler...

Akkahve'de bir saatlik Paris düşü bütün güçlüklerin üstesinden gelirdi. Paris sığınağımda bir Herakles'e dönüştüğüm için artık kimse dokunamazdı bana. Ve

param olunca kendime bir saat ve Humprey Bogard'ın *Casablanca* filminde giydiği yağmurluğun benzerini alacaktım. Saat aldım, ama o yağmurluğun benzerine sahip olamadım.

Fransız hükümetinin Fransızca öğretmenleri için açtığı burs sınavını kazanıp arkadaşım Paris bilgini İsmet Birkan'la (İsmet bir hafta sonra Toulouse Üniversitesi'ne gidecekti) Paris'e gelip de Calvin Sokağı'ndaki burslu öğrenciler bürosu beni Antony'deki öğrenci yurduma gönderdiği zaman başıma gelecekleri doğal olarak bilmiyordum. Paris (Sorbonne) Üniversitesi'ne bağlı Institut des Professeurs de Français ile gene ona bağlı Institut de Phonétique'te öğrenim görecektim. Derslerin bir bölümü Sorbonne'un ana binasında, bir bölümü Cencier'deydi. Ama Antony'ye gitmek için gece yarısı Luxembourg istasyonunda trene (Ligne de Sceaux) binmem gerekiyordu. Duraklardan aklımda şunlar kalmış : Bagneux, Bourg la Reine, Croix de Berny...

Antony'de döşemeden ısıtmalı geniş bir odam vardı. Odaya girer girmez, şimdi bu yazıyı yazmakta olduğum daktilomu bavuldan çıkarıp masama koydum. Yanımda getirdiğim kitapları kitaplığa yerleştirdim. O gün Librairie Gibert'den aldığım kâğıtları masa çekmecesine yerleştirdim, ardından, daha bavulumu boşaltmadan eşime ilk Paris mektubumu yazmaya başladım. 1971 darbesinde polis el koyduğu için ne bu ilk mektup ne de başka mektuplarım var şimdi. Ben mektup yazarken banyoyu paylaşacağım Ekvadorlu komşum Salgado Vera ziyaretime geldi.

Paris'teydim ve Paris'te değildim.

Sabahları Ligne de Sceaux trenine binip Paris'te Luxembourg istasyonunda iniyordum. Dersim Sorbonne'un ana binasındaysa uzaklık iki adımdı. Censier'ye gitmek için değişik olanaklar vardı. Elimde Paris planı rastgele bir sokağa girip dolaşa dolaşa okula varıyordum. İlkin Gay Lussac, Claude Bernard ve Monge sokaklarından geçerek uzun bir yolculuk yapıyordum. Bir süre sonra ara sokaklara daldım. Bir başka güzergâh da Soufflot Sokağı'ndan başlayıp Panthéon çevresinden dolaşıp ara sokaklara dalıyordu. St. Etienne-du-Mont ve Ste-Geneviève kiliselerinin bulunduğu bu mahalle Paris'in en eski yerleşim yerlerinden biriydi. Okuduğum kitapların, gördüğüm filmlerin içinden geçiyordum. Bazen filmlerden tanıdığım oyuncularla burun buruna geldiğim oluyordu. Bir akşam üzeri Jean-Pierre Aumont ile Marissa Pavane'ı Montagne St. Geneviève Sokağı'nda bir lokantaya girerlerken görmüştüm. Öğle yemeklerimi yürüyüş mesafesinde bulunan üniversite lokantalarında yiyordum. Öğleden sonra genellikle ders olmadığı, Sorbonne ana binadaki dersler de akşam beşten sonra başladığı için Saint-Germain'deki Mazet lokantasına gidiyor, daha sonra mahallenin kitapçılarını keşfe çıkıyordum. O sıralar yeni yeni ünlenmeye başlayan Yves Bonnefoy'nın kitaplarını topluyordum. Bir gün Roland Barthes'in *Le Degré zéro de l'écriture* (*Yazının Sıfır Derecesi*) kitabını buldum. Yazarını tanımıyordum, ama kitabın kapağında küçük harflerle yazan "Yazınsal yaratı nedir?" yazısı kışkırtmıştı beni. Birkaç gün sonra, daha sonra en yakın dostlarımdan biri olacak olan (bugün de öyle) hocam René Gaudy elimde kitabı görünce ilgilendi, kitabı anlayıp anlamadığımı sordu. Anlamadığımı söyledim. O da bana kendisinin de an-

lamakta güçlük çektiğini söyledi. Birkaç gün sonra, derste Baudelaire'in *Pencereler* (*Le Spleen de Paris*'de) adlı düzyazı şiirinin yorumlanması sırasında söz alıp ilginç bir şeyler söylediğim için benimle iyice ilgilendi ve akşam beni bir toplantıya çağırdı. Verdiği adrese gittim, Odeon tiyatrosunun arkasında bir yerdeydi. Fransız Komünist Partisi'nin mahalle ya da bölge bürosuydu. İçeri girmeden önce, sanki Türkiye'deymişim gibi sağıma-soluma, önüme-arkama baktım, bir gören var mı diye. Görünürde kaldırıma çökmüş şişeden şarap içen bir kloşardan başka kimse yoktu. Yüreğim çarparak içeri girdim. İçerde yirmi-otuz kadar genç insan vardı. Masaların üzerinde şarap şişeleri ve çerez. René beni hazirûna tanıttı ve "şair olması pek muntemel" dedi. Jacques Prévert'i anma toplantısıydı. Konuşmalar yapıldı, şiirler okundu, bana şairin Türkiye'de tanınıp-tanınmadığı soruldu. Sonra kalkıp hepimizi alabilecek bir kahve aramaya başladık, Buci Sokağı dolaylarında bir kahveye yerleştik. Sanki filmlerde gördüğüm, kitaplarda okuduğum bir Fransız entelektüel gecesini yaşıyordum. Gölgem ya da ikizim bir başka masada oturmuş beni seyrediyordu. İnsanlarla Fransızca konuşmamı dinliyor, ama ikide bir saatine bakıyordu. René neden durmadan saate baktığımı sordu. Antony'ye son trenin gece yarısı kalktığını söyledim. "Sorun değil," dedi, "buradaki arkadaşlardan birinin evinde kalırsın." O gece ünlü Santé hapishanesinin bulunduğu Santé Sokağı'nda bir hizmetçi odasında uyudum.

Her şey yolundaydı, René Gaudy sayesinde artık Paris'te tanıdığım diyebileceğim insanlar da vardı. Ama gece yarısı Paris'ten ayrılmam gerekiyordu ve buna nasıl bir çare bulacağımı bilemiyordum. Bir başka sorun daha vardı : Öğrenciler sık sık grev yapıyordu ve lokanta, kafetarya kapanıyordu. Grevin nedenini de öğrenmiştim : Yönetmelik ya da uygulama sayesinde kızlar erkeklerin odalarına konuk olabiliyor, hatta geceyi geçirebiliyorlardı, ama kızlar erkekleri konuk alamıyorlardı. (Bu grevlerin 68 olaylarının başlangıcı olduğu söylenir.) Grevler yüzünden yurt lokantası kapalı olduğu zamanlar, durumdan habersiz olduğum ve önlemini almadığım için, aç yattığım geceler de oluyordu. En kısa zamanda Antony'den kurtulmalıydım.

Bu da oldu. Bir sabah komşum Salgado Vera vedalaşmaya geldi. Montparnasse'da Grand Hotel du Parc adlı bir otelde oda bulmuş oraya taşınacaktı. Üzüldüğümü görünce, "İstersen sen de benim gibi yapabilirsin. Calvin Sokağı'ndaki büroda bizim işlerimizle ilgilenen bir kadın (adını söyledi) var, git onu gör, derdini anlat, o çaresine bakar." O gün dersleri ekip kadını görmeye gittim. Kadın, "Sizin için ne yapabilirim," der demez, kafamda hazırladığım cümleyi bir solukta söyledim.

Ben yıllarca Paris hayaliyle yaşadım. Ancak şimdi gece yarısı Paris'ten ayrılıp Antony'ye gitmek zorundayım. Geceleri Paris'te dolaşmak istiyorum, treni kaçırmak korkum olmasın istiyorum, dedim.

Şair olduğumu, Antony'deki öğrenci hayatının damarlarımı kuruttuğunu söyleyip söylemediğimi anımsamıyorum.

Anlaşıldı, dedi kadın, siz Paris bohemini yaşamak istiyorsunuz, Montparnasse, Quartier-Latin, Saint-Germain... Size bir otel odası bulabilirim, ancak ücreti Antony'den biraz pahalı, günde II frank, aylık tutarın 180 frangını siz ödeyeceksiniz, üzerini biz tamamlayacağız, yönetmelik böyle.

Kafadan bir hesap yaptım : Bursum ayda 480 franktı. Bunun 180 frangını otele verince elime 300 frank kalıyordu. Bunun 200 frangı aylık metro bileti ile üniversite lokantalarında iki öğün yemek ücretini karşılıyor, elime de 100 frank kalıyordu. Hayatımda kafadan yaptığım en hızlı hesap budur. Kadına kabul ettiğimi söyledim. Kendisinden beni Grand Hotel du Parc'a göndermesini istiyecektim ki buna gerek kalmadı.

Sizi Montparnasse'da bir otele göndereceğim, dedi, birkaç gün önce bir başka Antony'liyi göndermiştim oraya.

Ertesi gün otelin kapısına dayandım. Sonradan iyi dostum olacak olan otel yöneticisi, Breton asıllı Yvon, "Ancak bir koşulum var," dedi, "gelecek yılın nisan ayında odayı boşaltacaksınız, çünkü turistik anlaşmalarımız var, ama ben sizi sokakta bırakmayacağım, aynı koşulla, mahalleden bir otel bulacağım size." Ona hemen, "Olur" dedim. Bu "Olur" aramızdaki dostluğun başlangıcı oldu. Birkaç ay sonra, aldığım bursun miktarını ve ucu ucuna yaşadığımı öğrenince, bana kestirme bir tasviyede bulundu :

Bir Fransız kız bul okuldan ve onun odasına taşın. Akla en yakını bu. Ama kız üniversite öğrencisi olsun, başka kadınlarla sorun çıkar!

Cinsel özgürlüğün başladığı yıllardı, kızlar böyle yaşamaya hevesliydiler, ama ben bu tavsiyeyi yerine getiremezdim, ikili yaşayamazdım.

İlk gün 18 Haziran 1940 Alanı ile Port-Royal arasında Monparnasse Bulvarı'nı keşfe çıktım. Adlarını kitaplardan, Paris'e gelip-gitmiş Türklerden öğrendiğim kahveler : La Rotonde, le Dome, le Celect, la Coupole, Closerie de Lilas. Ve Mareşal Ney'in heykeli. Biraz ilerde St. Michel Bulvarı'nın bittiği yerde bir üniversite lokantası buldum. Egemenlik bölgesini belirleyen bir yaban hayvanına benziyordum, ancak izimi bıraktığım yerde iştahımı açan bir başka bakir bölge başlıyordu. Ama ben o gün ünlü kahvelerden hiçbirine girmeye cesaret edemedim. Neredeyse hepsi doluydu, kahvelere kadınlar erkekler girip çıkıyor, siyah giysili, beyaz önlüklü kalantor garsonlar gidip geliyordu. Le Select'in kapısını biraz aralayıp içeri göz attım. O sırada kahve hoparlörü bir anons yaptı : "Monsieur Rosignol au telephône!" Daha sonra "Bay Rosignol telefona!" anonsunu sık sık duyacaktım. Bay Rosignol'ü hiç görmedim, anons yapıldığı zaman kimse telefona gitmezdi. Adamın kendi kendini telefonla aradığını söylerlerdi. İnsanlar harıl harıl bir şeyler konuşuyorlardı. Bir romanın, bir filmin mekânına izinsiz girmişiz de bir rol çalmaya çalışıyormuş duygusu içindeydim. İçeriye şöyle bir göz attıktan sonra aradığını bulamamış biri gibi dışarı çıktım. Biraz ilerde Le Cosmos adında küçük bir kahve gördüm, hemen hemen boştu. İçeri girdim. Garson ne istediğimi sorunca, tedirgin bir sesle bir Calvados istedim. "Calvados"u nasıl telaffuz etmiş olmalıyım ki garson bana bir kâse içinde kemik suyu (jus d'os) getirdi. Bu ikinci oluyordu, daha önce de bir tütüncüde Gitannes sigarası istemiştim, adam bana telefon jötonu vermişti. Antony'deyken böyle değildi, insanlarla pek ilişkim yoktu, bu nedenle gündelik hayatla ilgili konuşmalar yapmak zorunda değildim. Sokaktaki insanlar, tütüncüler, kahve garsonları söylediklerimi yanlış anlıyorsa telaffuzumda bir sorun var demekti. Daha sonra bu sorunu kökünden çözümlemek için Fonetik Enstitüsü'ne yazılacak, buradan

sertifika bile alacaktım.

Kahvedeki bozgundan sonra dışarı çıkıp kendimi vurdum sokaklara. Saint-Germain ya da Quartier Latin taraflarına gitmiş olabilirim. Kabuğumdan çıktıkça yaralanıyordum, oysa kimsenin beni yaralamaya niyeti yoktu, yaralandıkça kabuğuma çekiyordum kafamı. Kafamda bir soru : Ne zaman doğru-dürüst Fransızca konuşacağım? Oysa yabancıların hiçbiri beceremiyordu bunu. Özellikle de zaman zaman rastladığım, yıllardır burada yaşayan Türkler.

Sokaklarda dolaşmaktan ayaklarıma kara sular inmiş otelime dönüyordum. Dome kahvesinin önünde, Delambre sokağının köşesinde, tam sokağa döneceğim sırada alacakaranlığın içinden, içki ve sigaradan tarazlanmış bir kadın sesi, "Bonsoir Monsieur," dedi. "Bonsoir Madame," dedim. "Madame" yanımda yürürken, "Sizin eve mi gidelim, yoksa benim otele mi?" diye sordu. Anlamıştım. Mahalleye o gün taşınmış olduğumu söyledim ona, yorgunluktan ölüyordum. "Mahalledenseniz iş değişir," diyerek uzaklaştı. Bu sahne "Duruşma" adlı şiirime bir başka yorumla girmiştir :

"bir gece yarısı tarçınlaşan Monparnasse'da
tam Dome'un önünde gördüğüm kadını hatırlıyorum
en katı cisimlerden çok daha devingen
bir gidip bir geliyor ıslak kaldırımda,
hiçbir yerden gelmiyordum hatırlıyorum
hiçbir yere gitmeyi düşünmüyordum o sıralar
usumda bir cümle sığınağı
la tariffa delle puttane di Venegia!..
– Bonsoir Monsieur!
– Bonsoir Madame!
Odanın ortasında bir portakal çalımıyla duruyor
yorgun bir evreni avutuyor kucağında
odanın ortasında çırılçıplağım"

O akşamdan itibaren aynı düşü görmeye başladım : Değişik biçimlerde "Ben Paris'te değilim," düşü. Daha yastığa başımı koyar koymaz düş görmeye başlıyordum : Yedeksubayım ve 57. tugayda askerlere talim yaptırıyorum; İsmet yüzünden Venedik'te treni kaçırmışım; fabrikada iplik balyaları arasında domates ekmek yiyorum; babamı görmek için hapishaneye gidiyoruz; eşekarıları başıma üşüşüyor... Gövdemi demirle dağlamışlar gibi yataktan fırlar, Panthéon'un beyaz kubbesini görmek için tavan penceresine koşardım. Görürdüm, ama kuşkumu gidermezdi bu. Giyinir aşağı inerdim. Önünden geçerken, gece nöbetçisi şişman kadın kuşkuyla bakardı : Sabahın üçünde dördünde bu adam nereye gidiyor böyle?

İyice sarhoş gelip birkaç katı merdivenden yuvarlanarak indiğim bir gece kuşkusunu giderdim :

Paris yerinde duruyor mu diye bakmaya gidiyorum!

Odama girmeden geri dönmüştüm : Paris'te miyim?

Havanın iyi olduğu sabahlar Vavin Sokağı'ndan Luxembourg Parkı'na ulaşır, bazen Vavin, Guynemeyer ve d'Assas sokaklarının birleştiği köşedeki kapıdan parka girerdim. Girişin hemen ağzında benzin pompasına benzeyen bir tartı vardı. Her hafta tartılırdım. Elbiseli kilom 72-73 kg. gelirdi. Emekliler, yaşlılar, analar ve çocuklar, öğrenciler ve sevgililer parkında o saatlerde kimse olmazdı. Bir sandalye çekip otursan yaşlı bir kadın gelip bilet kesmezdi. Kimi zaman, gün içinde, bir sıraya oturup kitap okurdum. Koyu gölgeli ağaçların altındaki çimenlerin üzerinde çocuklar oynar, genç âşıklar öpüşürlerdi. Bazen kapıyı ıskalayıp Auguste Comte Sokağı'ndan Saint-Michel Bulvarı'na çıkardım. Bulvarla Gay Lussac Sokağı'nın kesiştiği kahvenin önündeki kulübeden sık sık kestane marmelatlı krep alırdım. Bu yüzden bütün Edmond Rostand Alanı yanmış şeker ve kestane kokardı. Daha sonra yaşadığım kentlerde sokaklarda yürürken Enrico Macias'ın 65-66 yıllarında ünlenen bir şarkısını duymamla birlikte burnuma yanmış şeker ve kestane kokusu gelir. Ya da yanmış şeker kokusuyla birlikte Enrico Macias'ın sesi. Rimbaud'nun sözünü ettiği eşduyum (synaisthésis) bu değilse böyle bir şeydir : "Şair, *bütün* duyuları uzun süre, sonsuzca ve bilinçle *karıştırarak, düzensizleştirerek kâhinleşir.*" Sesli koku, kokulu ses, görüntülü sesli koku, görüntülü kokulu ses. Bunu hissettiğim zaman, "Tamam," derim, "galiba Paris'i özlemeye başladım."

O sıralar şarapçılık dönemim başlamamıştı henüz, kahve içerdim, bir franktı. Souflot Sokağı'ndan Panthéon'a ulaştıktan sonra benim için görsel şenlik başlardı. Cencier'ye ulaşmak için bir yığın seçeneğim vardı : Önce Clotilde ya da Clovis sokaklarından geçerek Contrescarpe Alanı'na ulaşmak ya da aynı yere varmak için L'Estrapade ya da Descartes sokaklarından geçmek. Alana gelince bir sigara yakar, Hemingway'in de bir zamanlar, 1920'lerde, buralarda yaşadığını, Cardinal Lemoine Sokağı'nda oturduğunu düşünürdüm. Duygusal bataryalarım dolardı. Bir yalnız adamın sığınağı, odası ve sokaklardır. Sokaklar arasında seçim yapar, kimi zaman atmosferine, kimi zaman da adına göre. L'Epée-de-Bois (Tahtakılıç) Sokağı'nı adıyla severim.

Mouffetard Sokağı'nı severim demek biraz tuhaf kaçacak. Paris'te eski Paris'i seven herkes sever bir sokağı. Ben görmeden, okuyarak, Hemingway aracılığıyla sevmiştim. Öykünün İngilizce adı "A False Spring", Fransızcaya "Un fau printemps", Türkçeye "Şaşkın Bahar" adıyla çevirmişler. "Bahar sabahları, karım uykudayken erkenden çalışırdım. Pencereler ardına kadar açık olurdu, yağmurdan sonra sokağın parkeleri kurumaya dururdu. Güneş, penceremin karşısındaki evlerin önyüzlerini kuruturdu. Dükkânlar daha açılmamış olurdu. Keçi çobanı kavalını çalarak, sürüsüyle sokağı tırmanırdı; üst katta oturan komşu kadın kocaman bir tasla kaldırıma çıkardı. Keçi çobanı, kara keçilerinden birini seçer tasa süt sağardı." Öykünün can alıcı bölümüdür bu satırlar. Paris'in bir dağ köyüne benzediği zamanlara ait görüntüler. Toroslardasın, vadinin öteki yamacından keçilerin çıngırak sesleri duyulur. Çoban "çi! çi!" der keçilere. Çocukluk anılarım Hemingway'in Paris anılarıyla örtüşmektedir. "Yazı" denen mucize böyledir işte, ne zamanı dinler, ne de mekânı.

Mouffetard Sokağı'nı 1966 yılbaşı gecesi, Jacky ile Jean-Claude Contrescarpe Alanı tarafından göstermişler, "Bak Mouffetard", demişlerdi. Ama o gece so-

kakta yürümemiş alanda bulunan bir müzikli "cave"a inmiştik. Mouffetard'ı bir de aşağıdan, St-Médard tarafından görmem var. Okuldan çıkmış öğle yemeği için St-Jacques Sokağı'ndaki Mines üniversite lokantasına gidiyordum. St-Medard kilisesinin önünden geçerken kulağıma fanfar sesi geldi. Sokağa girip biraz yürüdüm yukarı doğru. Karşıdan, geleneksel giysiler içinde bir insan topluluğu geliyordu. Belki de esnaf loncasının üyeleriydi. Önde yürüyen adamın elinde bir asa vardı. Sanki sokağı takdis ediyor gibiydi. Beyaz bluzlu, siyah etekli kadınlar da vardı aralarında. Kaldırıma çıkıp geçişlerini seyrettim. Sonra yukarı doğru yürüdüm : Yıkılacakmış gibi duran eski evler, duvarlarda, çaprazlama ve yatay hatıllar; giriş katlarında dükkânlar, çerçiler, manavlar, kasaplar, kahveler... Özellikle iki kahve adı anımsıyorum : "A la bonne source" ve "Au vieux châne."

İki taraftaki dükkânlara baka baka sokağı tırmanıyordum. Solda uzun bir derinlik gördüm. Derinliğin bir tarafında upuzun bir ağaç tezgâh, tezgâhın karşısında tek sıra halinde birkaç kahverengi masa. Işığın loşluğuna gözüm alışınca, dipte bir odun yığını gördüm, onun yanında odun kömürü yığını vardı. Ayrıca şarap fıçıları ve birkaç çuval. Çuvallarda soğan olduğunu tuvalete gidince gördüm. Daha sonra öğrendim : Kahvecilerin çoğu Auvergne bölgesindendi. Kahvelerinde, odun, kömür ve soğan da satıyorlardı. Turistik olmayan yerlerdi bunlar. Uzun zamandır böyle kahve görmedim. Gaz yağı da satıyorlar mıydı acaba?.. Kendime bir sürahi şarap ve jambonlu sandviç söyledim. Ardından bir yarım sürahi şarap daha... Kafam dumanlandı. Sonra çıktım kahveden. Gene yukarı doğru yürüdüm, Contrescarpe Alanı'na geldim ve geçtim alanı, karşıma gelen sokağın tabelasını okudum : Rue du Cardinal Lamoine. O zaman aklım başıma geldi. Buralar, Hemingway'in sözünü ettiği, 1920'li yıllarda çobanların süt keçileriyle dolaştığı sokaklardı. Geri döndüm, alanın Mouffetard köşesindeki "La Chope" kahvesine girdim ve bir masada Paris'te yazdığım ilk dizeleri yazdım. Daha sonra, yazmak için sık sık geldim bu kahveye. Sonradan eski özelliklerini yitirmesine karşın bu kahveden ayağımı kesmedim. En son 16 Aralık 1995 günü yazmışım bu kahvede.

Yazdıktan sonra, sokağı aşağı doğru yürüdüm. Kadim dostum Philippe Baude (emekli büyükelçi) aracılığıyla, 1980 yılında Denise Roques'u keşfettikten sonra Mouffetard Sokağı benim için bir hac yerine dönüşmüştür. Denise'in bu sokaktaki L'Arbre Voyageur (Gezgin Ağaç) adlı kitabevi Paris'te benim bağlama limanım gibidir. Denise tam anlamıyla bir şiir delisidir, bu delilik zaten dükkânının adını René Char'ın şiirinden almasıyla bellidir. Aralarında Roberto Juaroz, Edmond Jabès, Bernard Noël olmak üzere birçok şairi onun sayesinde öğrendim. Bana onlarca kitap armağan etmiştir. Dükkânında tek bir safra kitap yoktur. L'Arbre Voyageur'de birkaç imtiyazım vardır : Kasanın arkasındaki eğilerek geçilen küçük kapıdan girip (burası içinde kutular, şemsiyeler, birkaç çift ayakkabı, kâğıt ruloları, küçük bir buzdolabı ve bir tuvalet bulunan birkaç metre karelik, basık tavanlı bir depodur) kendime bir içimlik viski doldurmak, beş yüz frangı geçmemek ve bir hafta içinde ödemek koşuluyla borç para alabilmek, Türkiye'den kitap ısmarlamak (bu durumda para istemediği için buna son verdim)... Denise eskiden havayolu hostesiymiş. İçki içmez. İçki içmemesine katlandığım tek kadın.

Şimdi Jacky'yi (Jacqueline) anlatmalıyım. Onunla, Paris'e gelirken trende tanışmıştım. Ne işi vardı İstanbul'da? Hiç söylemedi. Jean-Claude'la evliydi. Evleri Avenue des Ternes'de alana yakın bir yerdeydi. Jean-Claude'un önemli bir işi vardı, ama Jacky yüzünden evleri bomboştu : Birkaç plaj sandalyesi, çevresinde duvara dayalı birkaç minder bulunan iki karış yükseklikte bir masa ve bitişik salonda da kocaman bir yemek masası. Salonda, duvar diplerinde, fır dolayı, yüzlerce boş parfüm şişesi. Bazen bu şişelerdeki koku anılarını koklardık.

Jacky 1965 yılının aralık ayı sonlarına doğru beni aradı. Mutualité salonunda, Elsa Triolet yönetiminde bir Rus Şiiri Antolojisi yayımlanması dolayısıyla, bir Sovyet Şairleri gecesi varmış. Sovyetler Birliği'nden birçok şair gelmiş... Gittik oraya. Salon tıklım tıklım doluydu, sahnenin önünde, aralarda yerlere oturmuş insanlar vardı. Elsa Triolet ile Louis Aragon'u uzaktan gördüm, büyüleyiciydiler. Başka kimler vardı? Herkes olabilirdi. Bu insanlar gazete, dergi ve kitap sayfalarından çıkıp gelmişler ve burayı doldurmuşlardı. Yıllar sonra çoğu arkadaşım olacak olan genç Sovyet şairlerini (Yevgeni Yevtuşenko, Victor Sosnora, Andrey Voznessenki, vb.) hayranlıkla dinledim. Voznessenski *Oza*'nın uzun bir parçasını ezbere okudu, çoğu şiirlerini ezbere biliyorlardı.

Bu şiir gecesi dolayısıyla, daha sonra yıllar boyu benim için bir tür tapınağa dönüşecek olan bir sokak (Buci Sokağı) ile bir kitabevini (Globe) öğrendim. Antolojinin yayımlanması dolayısıyla, ertesi gün Globe'da bir imza günü düzenlenmişti. Globe'a gittiğimde, Buci Sokağı'nın kaldırımında uzun bir okur kuyruğu vardı. Sıram gelince, bir antoloji satın aldım. Elime bir kâğıt parçası verip "Lütfen adınızı yazın," dediler. Kuyruk üst kata uzanıyordu. Üst kattaki salonda şairler "L" şeklinde düzenlenmiş bir masa dizisinde oturuyorlardı. Bir uçta Victor Sosnora, öteki uçta Elsa Triolet. Şairler, antolojinin birinci sayfasını imzalıyorlardı. Sıra bana gelince, Victor Sosnora kendi sayfasını açtı ve orayı imzaladı. Yevtuşenko, Bela Ahmadulina (Hayatımda gördüğüm en güzel kadınlardan biri. O sırada Yevtuşenko'yla evliydi. Yevgeni'den kızın daha sonra içkiye dadandığını, şişmanladığını öğrendim), Boris Sloutski, Robert Rojdestvenski... de kendi sayfalarını bulup imzaladılar. Yıllar sonra Ankara ya da İstanbul'daki evimde bu antolojiyi gören şairler (Yevtuşento, Sosnora, vb.) bu işe şaşırdılar. Kimi şairleri birleştiren görünmez bağlar vardı.

Masanın sonunda Elsa Triolet oturuyordu. Üzerine adımı yazdığım kâğıdı buldu, dikkatle baktı, Ö harfi dolayısıyla olacak, başını kaldırıp yüzüme baktı :

– Nerelisiniz? diye sordu.

– Türküm, dedim.

– Ah Sevgili Nâzım, diye inledi bu olağanüstü güzel ve büyüleyici yaşlı kadın. Demek Türksünüz. Mülteci misiniz?

– Mülteci değil, ama şairim, diye yanıtladım.

– Bu daha iyi, dedi. Abidin Dino'yu tanıyorsanız, söyleyin kendisine de sizi bize getirsin.

Sonra antolojinin birinci sayfasına yazdı : "A Özdemir İnce, bien cordialement, Elsa Triolet" İmzanın altında tarih yok.

Elsa Triolet'nin isteğini, nedense Abidin Dino'ya aktarmadım. Belki de ürk-

tüğüm için. O sıralar, ürkektim, "Yurtdışında bir Türk gibi ürkektim," o sıralar. Bu ürkekliğim daha epeyce sürecekti, Alain Bosquet ile tanışana kadar. Rahmetli Alain, ürkekliğimden kurtulmama yardımcı oldu, bana birçok kapıyı açtı, açtırdı. Alain Bosquet, Ritsos'tan sonra ikinci öğretmenimdir.

Paris'e geldiğimde, özellikle okulda, gürül gürül Fransızca konuşuyordum. Dışarda Fransızcayı nerede öğrendiğimi sordukları zaman Fransızca öğretmeni olduğumu gizliyor, edebiyat öğretmenliği yaptığımı söylüyordum. Bence bir Fransızca öğretmeni, yabancı olsa da bir Fransız gibi konuşmalıydı. Henüz acemiydim, Fransızca iyi konuşamayan yabancı profesörlere henüz rastlamamıştım; Türkçe konuşmakta güçlük çeken Türkologlara rastlamıştım. Fransızca öğretmeni olduğumu söylemekten utanmam, güvenimi yitirmeme yol açtı. Türkiye'de öğrendiğim kitabi Fransızcamın eklem yerleri çatladı, vida ve cıvataları döküldü. Bir çocuğun merakla söküp masa üzerine yığdığı saat parçalarına benziyordum, çocuk parçaları yerine nasıl takacağını bilmiyordu. Bu böyle bir ay kadar sürdü. Çevremdeki yabancıların da benim gibi sorunları vardı. Bunu farketmem biraz rahatlattı beni. Sonra düşündüm : Pek ferah yaşamasam da her ay aldığım bir burs vardı, bu büyük bir güvenceydi. Bizden önceki şair kuşaklarından, bizim kuşaktan pek az şair ve yazar Paris'te yaşamak olanağı bulmuştu. Çoğu ceplerine birkaç kuruş koyup geliyorlar ve para bitince geri dönüyorlardı. Benim durumum başkaydı : Sorbonne'a bağlı iki enstitüde Fransız uygarlığı, Fransız edebiyatı ve yüksek düzeyde dilbilgisi okuyordum. Bir derste gündelik dil öğreniyordum. Şivemi fonotik enstitüsünde düzeltebilirdim. Birkaç ay sonra bu dili kitap diliyle değil, konuşma diliyle konuşabilecektim. Beni hoşnut edecek kadar olmasa bile zaman bana yardımcı oldu. Şimdi bazan eski defterlerime bakarım : Hocalar bize yapısalcılık bile öğretmişler, ama bu yöntemden o zamanlar haberim bile yokmuş.

Bir süre sonra çok önemli bir şeyin farkına vardım : Türkiye'den gelen edebiyat dergilerinin önemsedikleri şeylerle Fransızca dergilerin önemsedikleri şeyler aynı değildi. Türk edebiyatı bellediği beş-on şair ve yazarın sınırları içinde yaşamayı inatla sürdürüyordu. Ama Fransa'da ve dünyada başka şairler, başka yazarlar da vardı. Bu yazar ve şairleri okudukça, Türk edebiyatına karşı özgürleşmeye başladım, ve en önemlisi bu özgürleşmeyi farkettim. Türk edebiyatına yabancılaşmadan, onun geleneklerine tutsak olmadan, ama bunları yadsımadan özgürleşmem, başka kültürlerle, başka şiirlerin gelenekleriyle aşılanmam gerekiyordu. Fransa'da okuduğum toplumcu şiirler Türkiye'de yazılan toplumcu şiire (şiirlere) benzemiyordu, Türkiye'de sevilen Fransız ve yabancı toplumcu şairlerin başka şiirleri de vardı. Türkiye'de anlamsız şiir yazdığı ileri sürülen Ezra Pound, e.e.cummings gibi Amerikalı şairler, Rimbaud, Lautréamont, Mallarmé, vb. şairler anlamsız şair değillerdi; Antonin Artaud belki deliydi, belki "saçma"nın şiirini yazıyordu, ama yazdıkları saçma değildi; üstgerçekçiler (sürrealistler) gerçekdışını değil bilinçaltını ve gerçekliğin bir başka boyut ve katmanını yazıyorlardı. Bir kavşakta bulunuyordum : Ya evrensel doğruların peşinden gidecek ve güncel Türk edebiyatının yazar ve şairlerinden (tamamen olmasa bile bir ölçüde) kopacak, ya da çevremde oluşacak yalnızlık çemberinden ürküp yeni öğrendiğim evrensel doğrulara sırtımı dönecektim. Alain Bosquet'nin, Jean-Pi-

erre Richard'ın eleştiri kitaplarından öğrendiklerim, okulda hocaların söyledikleri Türkiye'de egemen olan düşünce ve değerlendirme sistemiyle çelişiyordu. Cumhuriyet döneminde girişilen iki şiirsel reforma karşın Türk şiiri modernizm adına Baudelaire'in peşinden gidiyordu. Baudelaire kuşkusuz modernitenin başlangıçlarından biriydi, ama biçimsel açıdan, düzyazı şiirleri hariç, son klasik şairdi. Modern şiir 1870'lerden sonra Mallarmé-Rimbaud-Lautréamont ekseninde gelişmiş ve üstgerçekçiler şiir düşüncesinin bütün klasik yapılarını parçalamışlardı. Devrim sadece biçimde değildi, şiirin anlamsal yapısı da değişmişti, şiirin tematik alanları derinleşmiş, genişlemişti. İmgeye dayalı şiirde nedensiz, birbiriyle ilintisiz dizeler yoktu. Türkiye'de pek sevilen başıboş dizeli yığma şiirler önemsenmiyordu. Şair geleneksel yapıları öykünerek tekrarlayan bir arı değildi, şiirin bilinmez topraklarında keşfe çıkmış bilimadamı gezgindi. Paris'te yaşadığım ilk altı ayın sonunda bunları öğrenmiştim. Bu arada öğrendiğim yeniliklere kapılıp deli danalar gibi savrulmanın tehlikelerini de öğrenmiştim. Türk şiirinin ana caddesinde, açabilirsem, kendi açtığım patikada yürüyecektim; sırf yenilik olsun diye gelip geçici yeniliklerin peşinde koşmayacak, Türk şiirinin "boyalı kuş"u olmayacaktım.

Yaşama programım iyice belirmişti : Okuldaki derslerden işime yarayanları izleyecek, sinemateklere ve Champolion Sokağı'ndaki sanat ve deneme filmleri gösterilen sinemalara gidecek, çılgınca okuyacak, geceleri kahveleri dolaşacak ve artan zamanda uyuyacaktım. Öyle yaptım. Bu arada dilsel idman yapmak amacıyla Yves Bonnefoy'nın şiirlerini çevirmeye başladım. Paris'te bulunduğum ilk dönemde (1965-1966) pek az şiir yazdım. Masa üzerinde dağılmış saat parçalarımın hepsi yerine takılmamıştı. Zamana gereksinimim vardı. Belki bu böyle on yıl kadar sürecekti. Sürebilirdi, sürsündü.

1985 yılında yayımlanan, bir bölümüyle 1965 yılı öncesini, bir bölümüyle Paris'te yazdığım şiirleri kapsayan *Eski Şiirler* adlı kitabımın önsözü Paris dönemimi çok iyi özetler : "1965-1966 yıllarında Paris'te yaşadığım o kısa dönem, düşünsel ve duygusal yaşamımın en hareketli, en dikenli, bazı şeylerin yıkılıp yerine başka şeylerin kurulduğu sancılı bir dönüşüm ve değişim sürecidir. Sirkeci Garı'nda trene binip yola çıkan *ben* ile Karadeniz vapurundan Sirkeci rıhtımına inen *ben* arasında, kökende büyük bir değişiklik olmasa da, bir durum, bir konum ve davranış, bir bakış açısı farkı vardır. Vardır, ama *sürekli olan* sürmektedir."

Ama artık hiçbir şey olduğu gibi değildi.

1966 yılının temmuz ayında Türkiye'ye ve Aydın'a döndüm. Evin önünde taksiden indiğimi gören üç yaşındaki oğlum balkondan, "Çocuklar benim de babam var, babam geldi!" diye bağırdı. Bu haykırış, hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağının habercisiydi. Artık oğlumdan ve eşimden ayrılamazdım. Tasarladığım gibi Paris'e geri döneceksem onlar da yanımda olacaktı. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı'nın açtığı bütün burs sınavlarına girdim. Çoğunu kazandım, aslında hepsini kazandım, ama bir daha burs verilmedi bana. Ya kazandığım sınav iptal edildi, ya da şöyle bir mektup aldım bakanlıktan : "..... tarihinde yapılan sınavda başarılı olmak için gereken notu aldınız. Bakanlığımız sizi üçüncü sırada göstermeyi uygun görmüştür." Sıram hep burs sayısından bir sonra göste-

rildi. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu'nda çalışırken yurt dışına çıkmam yasaklandı. Bu yasak 1975 yılına kadar sürdü, ve kaderin cilvesine bakın ki TRT'yi Demokratik Almanya'nın başkenti Doğu Berlin'de temsil edecek olan kurulda bulunmam için bu yasak kaldırıldı.

Aradan dokuz yıl geçtikten sonra, Berlin'den Paris'e gittim. Paris yerinde duruyordu. Ama ben değişmiştim. Paris'te iki kişiydim. Biri 1965-1966 yıllarında bu kentte yaşamış olan bendim, bu ben yanımdaydı ya da değildi, ama onu arıyordum. Bir büyü yitmişti. 1975'ten, özellikle de 1980'den sonra neredeyse her yıl (bazen birkaç kez) Paris'e gittim. Bazen birkaç gün, bazen birkaç hafta, bazen birkaç ay kaldım. 1986 yılında, gene Fransız bursuyla, Paris'te 1965 benzeri bir yıl geçirdim. Bu da gene bir tür şiirsel, politik hiza ve istikamete bakma fırsatı oldu.

Hemingway, *Paris Bir Şenliktir*'in, son sayfasında şöyle yazar : "Paris'in sonu yoktur, orada yaşayan herkesin başka başka anıları vardır. Kim olursak olalım, Paris nasıl değişmişse değişsin, ne gibi güçlüklerle ya da kolaylıkla ulaşılırsa ulaşılsın, sonunda hep oraya döndük. Paris buna her zaman değerdi, çünkü ona ne verirseniz verin karşılığını alırdınız mutlaka. Fakat çok yoksul, çok da mutlu olduğumuz ilk günlerde Paris böyleydi işte."

Bu satırlar benim en çok kıskandığım, keşke ben yazmış olsaydım dediğim cümlelerdir. Ama ben bu satırları öylesine çok seviyorum ve kullandığı sözcükler benimle öylesine örtüşüyorlar ki bu yazıyı ben kendi yazım sayıyorum.

Aradan geçen süre içinde, bekâr arkadaşlarım evlendiler, çocukları oldu, Jacky ile Jean-Claude gibileri boşandılar, kimileri öldü, kimileri intihar etti, bana, "Özdemir amca," diyen bir genç kız bile intihar etti.

Anlattıklarım, benim Paris'imin çok küçük bir parçası. Örneğin, Komüncü çocuklarının ve torunlarının gittiği, benim de pazar şenliklerine katıldığım XIII. ilçedeki kahve belleğimin, yüreğimin bir yerinde duruyor.

Bir söyleşide de söylediğim gibi, Türk şiiriyle evliyim, Fransız şiiri ebedi sevgilimdir.

***

Bu yazı ısmarlama yazıldı. Fransa'da bir ortak kitapta yayımlanmak için. Yayımlanır, yayımlanmaz, bilemem. Bunlar ne anılar, ne de bir öykünün satırları. Yaşadıklarım, ama anı değil; ama öykü de değil, içinde yapıntı öğesi yok. Yıllardır yapmak istemediğim bir şeyi yaptığım için içimde büyük bir tedirginlik var, sanki istemeden mahrem yerlerim görünmüş gibi, ya da teşhircilik yapıyormuşum gibi. Şiirde yazarın örtme olanağı vardır, şair örterek açar; ama düzyazıda her şeyi açmak zorundasınız, kapatmak için bile açmak zorundasınız.

Yazdıklarımı son kez okuyunca, mademki Fransa'da yayımlanacak, Türkiye'de neden yayımlanmasın diye düşündüm.

Dilerim bu son olur.

HEMINGWAY NEDİR?*

ÖNDER OTÇU

Bu yazının, bu yazının andığı, birbirine ilintilendirdiği yazıların ve Hemingway üzerine yazılmış diğer yazı ve yapıtların tümünden fazlasını içerir "Hemingway" dediğimiz şey. Genelde bir yazarı bilmek, "tarih gibi," süreğen olan, süreğen olduğunca olanaklı kılınan bir uğraştır.

Metin ve İnsanbilim

İNSANBİLİMCİLER yazınsal bir metne birkaç değişik açıdan yaklaşabilir. Söz konusu çözümlemede, benim amacım bunlardan iki tanesi oldu : *a*-yapıttan veri ("data") olarak yararlanmak ve *b*- yapıtı bu verinin ortaya çıkma bağlamı ("context") olarak değerlendirmek. Yazınsal metin bir veriler bütünüdür çünkü bilim insanlarının kendi alanlarının çerçevelerinde ve kendi amaçları yönünde parçalara bölerek çalıştıkları gerçekliği (ya da : kültür'ü) bütünselliğiyle gösterir, (belli bir yerde ve zamanda, bir toplumun üyesi olarak) bir insan olma deneyimini bir bütün olarak *işler*. Yazınsal metin (şiir de, kurmaca da) yalnızca insanların *nasıl olduklarını* göstermekle kalmaz, aynı zamanda o insanların nasıl olduklarını, *nasıl gördüklerini* ve ne şekilde *göstermeyi seçtiklerini*, dolayısıyla, hatta, ne şekilde *gizlediklerini* de gösterir.

Yazınsal metin insanbilimsel bir bağlamdır da. Metin yalnızca gerçekliğin bir görüntüsü ya da gösterimi olmakla kalmaz, gösterdiği gerçekliği kendisi inşa eder. Bir başka deyişle, *Yağmurdaki Kedi* adlı öykü, yalnızca bir metin olarak belli anlamları aktarmakla kalmayıp, bu anlamların nasıl anlaşılacağını da biçimlendirmekte, örmekte, kurmaktadır. Metnin, anlamın anlaşılacağı çerçeveyi *kurması*, metni de "gerçeklik" haline getirir. Feminist teolog Elizabeth Schüssler Fiorenza'nın sözleri bu noktada destekleyici olacaktır : "Dil, bir yapılandırma süreci ve gönderimsel olmayan bir iletişim dizgesidir. Toplumun dokusuna örülü ve o doku yoluyla örülegelen değerleri aktarmakla kalmayıp, o değerleri öne de çıkardığı ölçüde gerçekliği biçimlendirir." (Fiorenza 1989 : 19-34)

Bir *okuma*'yı insanbilimsel bir okuma kılan nedir? Bu sorunun yanıtını öyküye şu soruları sorduğumuzda bulacağız : Öyküde belli bir değerler dizgesi ve söylemi olduğunu gösterebileceğimiz hangi öğeler var? Bu öğelerin, (kültürel) anlamların, (ahlaki) değerlerin ve (toplumsal) düşüncelerin *üretildiği* metinsel süreçler nasıl işliyor? Birinci soruyu sorarken, öykünün *erkekmerkezli* (!) ("androcentric") söylemin tipik bir örneği olduğunu, ikinci soruyu sorarkense öykünün – kendi anlamlandırma çerçevesi olarak – erkek/kadın iktidar ilişkisini biçimlendirirken "saç"ı bir simge olarak işlevlen(dir)diğini, deyim yerindeyse, *kul-*

landığını düşünüyorum. (Bu simgeyi kullananın *yaşam* mı, olduğu sorusuna döneceğiz. Şimdilik, yazarın kulandığının Dil olduğunu anımsamakla yetinelim.)

Yağmurdaki Kedi'nin erkekmerkezli bir söylem yoluyla örülü olduğunu göstermeye (bu yazının "Metinde Bir Gezinti" başlıklı bölümünde açıkladığım) yazarın sıkça başvurduğu *ardısıralama* ("juxtaposition") yönteminden yola çıkarak başlayabiliriz. Okura adı hiç verilmeyen Amerikalı kız (dişi), öykünün ilk kişisi olan garsonla (erkek) ardısıralandıktan sonra, (İngilizcede "she" adıyla anılan) kediyle *cinsel* olarak müttefik kılınır. Bunu, yatağındaki rahat konumuyla, adı daha öykünün başında verilen George (erkek) ve kedinin dışarıdaki rahatsız konumunun ardısıralanması izler. Erkek-dişi savaşı olmasa da, erkek-dişi iktidar ilişkisi başlamıştır! Amerikalı kızın Müdür Bey karşısındaki konumu nedir? Onun kendini bir müdür gibi hissedişinden hoşlanırken aslında kocasının ilgisizliği karşısında acı çekmekte, bunun üzerine de, *acının kaynağı kocası* (erkek) ile acıya çözüm *bulacak Müdür Bey* (erkek) konum değiştirivermektedir : Türkçesi, dişinin sorunu ne olursa olsun, onu her zaman anlayacak, yardımcı olacak ve ondan her zaman *daha güçlü* bir erkek mutlaka vardır. Bu erkek, o denli güçlüdür ki, bir tanrıkişi kimliğiyle her yerdedir, her şeye kadirdir, bayan hizmetçiyi (bir başka dişiyi) *kullanarak* sıkıntılı kıza şemsiye gönderir. Merkezçek devinimde tüm sorunun yağmur olduğu bir öyküde sıkıntıdaki bayana "şemsiye" gönderen, Amerikalı kız da, okur da bilir (ve adeta bilinmesi gerekir) ki, bir erkektir. Hizmetçi kız ise, kendisi de bir bayan olduğu için, Amerikalı kıza yardımcı olacak bir konumda doğal olarak bulunamaz, o yalnızca Müdür Bey'in bir erkeğin, ona buyurduklarını yapar ve söyler, "ıslanmayın" diyemez Amerikalı kıza, "ıslanmamanız gerekir" der. Öykü boyunca kadına verilen adlar onu aşama aşama daha küçük, giderek daha yardıma muhtaç biri haline getirirken, yardım edecek erkek önce *otel sahibi,* sonra *Müdür Bey,* sonra da *Padrone* (yerli müdür ya da "o yerin en büyüğü") olur, dişi karşısındaki *merkezi yetke* konumu ısrarla pekiştirilir. Peki o zaman dişiye neden büyük bir saygıyla selam verir? Ona her seferinde şunu yaşatmak için : "Gelip geçici bir duyguyla, bir an yeryüzünün en önemli varlığı gibi hissetti kendini." (*"She had a momentary feeling of being of supreme importance."*) İktidarı zaten tartışılmaz olan erkek, bunu dişinin önünde bir gösteri havası içinde inkâr ederek onu adeta *büyüler.* Erkekler isterlerse kadınları büyüleyebilir! Ama bu öyküde kadınlar yetersizdir, erkekleri büyüleyemezler. Bir anlık kraliçelik elbette "gelip geçici bir duygu"dur ve gelip geçiciliğinin nedeni, az sonra kocası George'un önünde yeniden önemsiz kalacağı düşeceği için değil, erkekler önünde kendini hep yenik hissedişindedir, öyle ki, bilincinde bile değildir bunun, yalnızca tersi olursa, kendisine önemli olduğu hissettirilirse, bu "yeni" duyguyu fark edebilir. Aslında burada belirleyici olan, bu duygu da, selam verme davranışı da değildir : Tüm bunların *nasıl ifade edildiğidir.* Dişi, erkeğe edilgince maruzdur. Yalnız Müdür beyin etkisiyle *kendisine* dair bir duygu, düşünce, istek sahibi olabilir. Öyküdeki erkekler, dişiye karmaşık işler yaptırıp karmakarışık duygu gelgitleri yaşatmakta, bunu da son derece basit şeyler yaparak sağlamaktadırlar : Yattıkları yerden kitap okuduklarında *ezi-yet* ahline gelirler, veya selam verdiklerinde *büyüleyici* olurlar. Metin, erkek unsurunu, çevresinde dişinin tüm varoluşunun dönendiği (gizli) bir merkez, bir

eksen haline getirir. Erkekmerkezli söylem budur.

Görünürdeki merkezde ise *yağmurdaki kedicik* vardır. Dışarıda, yağmurun altında savunmasız kalan yavru hayvanın *bir köpek bir yavru kuş vb. olmaması,* yazarın *kediyi* seçmesi de erkekmerkezli söylemin devamıdır. Kedi imgesi, dişi/erkek, hayvan/insan, yabanıl/uygar, cinsel/kurumsal eksenlerini tek başına buluşturur. Kediyi önce sıradan bir hayvan simgesi olarak ele alalım : "Hayvanların sık sık kutsal ve yüce olana gizli bir bağları olduğu düşünülür, onlara toplumsal grup ve kategorilerin amblemleri, insan arzu ve deneyimlerinin eğretilemeli gerçekleşmeleri olarak önemli simgesel roller verilir. Kültürlerin simgelerle yüklü söylencelerinde/mitlerinde, insanların anlam ve öyküler üretmek için gerek duyduğu ardısıralama ve imge karşıtlamalarını yaratacak ve türlü simge öbeklerini birbirine bağlayacak şekilde merkezde yer alırlar." (Walens 1987 : 291) Öykümüzdeki kedinin, ilk andan itibaren (son ana kadar bir daha ortaya çıkmasa da) hep merkezde kalması, o halde, yalnızca anlatısal enerjinin yönetimiyle değil, *simgesel rolüyle* de ilgilidir. Hayvan simgeleri son derece kullanışlıdır, çünkü bazı yönleriyle bize benzerlerken, bazı yönleriyle de bizden ayrılırlar : *Kendi* ve *öteki* olma durumlarının anlatımında sıkça kullanılırlar, çünkü onlar hakkında konuştuğumuzda kendi arzularımızı eğretilemeli olarak ifade edebileceğimiz kadar bize-benzer ve yakın, ama aynı zamanda, aslında kendimiz değil, onlar hakkında konuşuyormuş gibi yapabileceğimiz kadar bizden-farklı ve gereğince uzaktırlar. Değişik düzeylerde işlev kazanan, düzeyler arası geçişlerde anlam değiştirebilen, hatta kimi zaman çelişen çağrışımlarla son derece karmaşık ilinti yumakları kurabilirler. Tüy ve yağmur simgeciliği açısından bizim *yağmurdaki kedimizle* önemli bir ortak yanı olduğu için, örneğin, gökkuşağı kertenkelesini (bir diğer adıyla, '*tüylü kertenkele*'yi) ele alalım : "Bu sürüngen suyla ilintilenir, çünkü devinimi sudaki dalgalanmayı çağrıştırır. Hem durgun suyla, hem de – *gökkuşağı* sözcüğünden – yağmurla ilintili kertenkele, denge ve süreç imgeleriyle yüklenir, dolayısıyla fırtınayla, karanlıkta çakan şimşekle ve bunlara eşlik eden rüzgârla da ilintilendirilir. Şimşekle kurulan ilinti, dolayısıyla ateşle, buradan da sıcaklık ve kurulukla kurulan bir ilintiye bağlanır. Bir bulutun havada ağır ağır devinişine benzetilirken, bulutun tadını yağmurun düştüğü toprakla da bağlantılı kılar. İnsan toplumunun dışındaki doğa güçlerinin bir görüntüsüyken, son derece insana özgü duyguları, tutkunun sıcaklığını, hüzün gözyaşlarını da anlatır. Hem yeniden doğuşun, hem de ölümün simgesidir." (Walens 1987 : 294) Yine, *uygar*'ın içinde barınan *yabanıl*'ı (örneğin, öykümüzdeki evli Amerikalı bayanın cinsel gereksinimini) anıştırmak için bir hayvan simgesine başvurmak, onu açıkça ortaya dökmekten daha etkilidir. (Zaman zaman içimize kurt düşse de, *sinekkaydı* tıraş olmayı pekâlâ beceririz.) Hayvanlar, insan toplumunun sınırları dışında ve kısıtsız yaşadıklarından, insanlara yasak özgürlüklere, güçlere ve yeteneklere sahip kılınırlar. Yine de, "imgelemde *ahlaki açıdan* saf, kirlenmemiş olarak canlandırılırlar, dünyadaki yerleri neresiyse oranın ilkelerine göre yaşarlar, o ilkelere sadıktırlar ve ahlaksızca davranmaları olanaksızdır." (Walens 1987 : 293, vurgular benim.) O halde, yağmurun altındaki kedi, *dişideki* yabanılı, toplumsal kurumsal-*olmayan*'ı simgeleyen, ancak, ahlaki *saflığını* da koruyan bu haliyle, acilen bir dış gücün yardımına gereksinim duymaktadır.

(Bu dış güç Amerikalı kız olamaz, çünkü o da dişidir. Öyküde dişilere ancak erkekler yardım edebilir, ancak bir erkeğin yardımı gerçek bir yardım olabilir.)

Kedi, bir hayvan simgesi olmanın ötesinde, kendisi de başlı başına bir simgedir : Bilinen insanlık tarihi boyunca kutsal ya da şeytani bir varlık olarak tapınma ve saygı duyguları uyandırmıştır. Milattan önce 1600'lerde Mısır'da öğürleştirilmiştir (kasten *evcilleştirilmiştir* demiyorum.) Mısır'da Zevk Tanrıçası Bast'ın simgesi olmuştur. (Mısırlılar bir tek insanları ve kedileri mumyalarmış.) Roma mitolojisinde Diana'nın başı bir kedinin başına dönüşür. İskandinav/Alman mitolojisinde Freya'nın arabasını bir kedi çeker. Bengali Budizminde Şastı bir kediye biner. Şeytanın bir kedi biçimini alabileceği (İrlanda), kedilerin geceleri ruhları gördüğü, ölü bir kedinin iblise dönüşebileceği (Çin), kedi öldürmenin acı getireceği (Çin, Japonya, Mısır), kedinin ölüm kokusu alabileceği ve ölüm meleğini görebileceği, siyah kedilerin cadılara, büyücülere yakın yaşadıkları (Avrupa) (Schimmel 1987 : 121), *kara kedi* görmenin uğursuzluk getireceği inançları (Türkiye) ve "*baykuş, yarasa ve kurtla birlikte, cadılarla en çok özdeşleştirilen hayvan*"ın kedi olması (Walker 1983 : 148), öyküdeki kedinin, "*kendini erkek egemenliğinden kurtarmaya çalışmanın*" bir eğretilemesi olarak, yazarın yerinde bir seçimi olduğunu gösterir. Kısacası, *kedi,* bir eğretileme olarak zaten erkekmerkezli söylemin bir buluşudur : Erkeklerin, kendilerine asla *kedi* gibi bakmayacağından emin oldukları tek kadın *anne*'dir. O halde şimdi bir soru daha soralım : Kendini erkek egemenliğinden kurtarmaya çalışan kimdir? Bu sorunun birinci yanıtı açık, ikinci yanıtı ise gizlidir...

Öyküyü çözümlememize geri dönelim : Kediyi içeriye almada başarısız olan kız, "saç"ını gündeme getirir. *Saç* adeta kediyle yer değiştirir. Amerikalı kızın yalnızca saçı hakkında konuşması bile erkeği kendine getirir. O noktadan, "öff" deme noktasına ya da artık daha fazlasını kaldıramayacağı ana dek, George karısını ciddiyetle dinler. Çünkü saçı hakkında konuşan karısı, *psikanalitik bir simgeyi işleme sokmuştur.* (George'un karısını gerçekten dinlediğine, asıl, yazarın yaşamdaki bir simgeyi öyküde en uygun noktada *işleme* sokmasıyla ikna ediliriz.)

Bu noktada, ilk okumada gereksiz görülebilecek bir parantez açıp, *psikanaliz*'i ruhbilimden ayrı tuttuğumu, Lacan'cı psikanaliz okuluna bağlı olduğumu belirtmeliyim. Franız dilbilimci-psikanalist Jacques Lacan'a göre, ruhbilim, *insanın ruhsal sağlığına aykırı bir dünyada* insanları bu dünyaya uygun ve uyumlu bir şekle dönüştürmeye çalışırken, insanlardan temel psikanalitik trajedilerini (babanın anneye yaptığı sayesinde 've' yüzünden var olduğumuzu, başımızın ayrı yönlerden babayla da, anneyle de, aktarımsal bağlantıda onların yerini alan her şeyle de dertte olduğunu) gizler. Özne bölünmüştür, bir bütün değildir. Ancak insanlar dil yoluyla, tümcelerine "ben" diye başlayabildikleri sürece, kendilerini bir bütün olarak algılar ve kendilerini ifade etmek için kullandıkları, konuştukları dili, özyaşamöyküsel gerçeklerinin, varoluşlarının temeli, doğruluk kanıtı olarak alırlar. Kendi sesini teypten dinlemekten hep rahatsız olan aynı insanlar, Dil'i, barındırdığı tüm ideolojik simgeler ve değerler dizgesiyle sahiplenirler. Bölünmüşlük de, içerdeki dil ile, dışardaki (teypteki) ses arasında olmaktan çok, dışardaki Dil ile içerdeki ses arasındadır. Kısacası, Lacan'ın da dediği gibi, öznenin doğruları, kullandığını sandığı Dil'dedir. Kendini bir bütün olarak algılaya-

mayanların, yine, dil ve söyleşi temelli bir sağaltımla normal'e? çekilebileceği düşüncesi (çağımızdaki "the talking cure" ruhbilimi ve işlevi), yola psikanalizle çıkan çağdaş ruhbilimin, psikanalizi *bıraktığı* noktadır da. Çağdaş ruhbilimin "hasta" olarak tanımladığı pek çok insan aslında bu dünyaya ve koşullarına sağlıklı, beklendik, olması gereken bir tepki vermektedir. Lacan'cı psikanaliz bu duruma "*semptomunu doya doya yaşa*" ("enjoy your symptom") sözü ile karşılık verir : "*Sen aslında sağlıklısın, sağlıksız olan, dünyadır.*" Psikanalizin görevi, özneyi bölündüğü tüm parçalarda yeniden-kurmak ve onu trajedisiyle tanıştırmaktır. (Lacan 1985) Bugün, insanların ruh doktorlarına böyle bir şey için gitmediklerini biliyoruz, ancak psikanaliz, ruhbilim (modası geçmiş) sağaltım yöntemi değil, artık çok daha fazlası ve ötesi. *Saç,* bu nedenle, *kedi* ve *yağmur* simgeleriyle birlikte, öykünün psikanalitik insanbilim çerçevesindeki çözümlemesinin üç temel öğesinden biridir. Bu simgelerin *a-* kendi içlerinde ayrı ayrı, *b-* birleşik bir etki yaratacak şekilde birlikte, *c-* kahramanların birbirleriyle ilişkilerinde işlev kazanarak ve d- metnin alımlanışında işlevlenerek öykünün *derinyapısını* ve erkekmerkezli söylemi yapılandırdığı söylenebilir. İyi de, nasıl olmaktadır bu? Bir başka deyişle, simgeler nasıl simgeler? *Saç,* birey ile toplum arasındaki işleviyle, hem toplumsal (toplum ölçeğinde tanımlanabilecek) bir simge, hem de psikojenetik (insanların tek tek bireyoluşlarında kendilerinin gözlemledikleri) bir belirtkedir. *Saç* (birimi, uzunluğu, rengi, beyazları, dökülmesi vb.), *beden kılları* (ergenlik, tüylenme, sakal, damat tıraşı olma, işe gitmeden tıraş olma, kesilmiş kılın kir olması vb.), *diş* (süt dişi, yirmi yaş dişi vb.) gibi, bedenin ürettiği, simgeleştirilmeye layık olmaları açısından kendi doğalarında hiçbir gizilgücü olmayan, ancak toplumsal bağlamın belirlediği aşamalardan, dönemlerden, ölçeklerden geçici gösterdiği için *toplumsal simgelere dönüşen şeyler ("şey"* sanırım burada en uygun sözcük), toplumla birey arasındaki köprülerdir. Bireyin ben-oluşundan, toplumun biz-oluşuna kurulan dengeler bu köprülerle olanaklıdır. İnsanbilim çerçevesinde, saç, toplumun bireye konumunu bildirişinin, onu denetleyişinin bir gerecidir : Bireyin saçlarını denetlemek, *nasıl olacağına* karar vermek, o kişinin tüm varoluşunu denetlemekle eşanlamlıdır. Çünkü bu simge yalnızca (toplumsal olarak) başın üstünde değil, başın altında ve (psikanalitik olarak) içindedir de. Bireyin ergenliğe geçişle başlayan, cinsel dürtülerini gösterme, kanıtlama gereci olan saç (konunun psikanalitik yönü), toplumun *tam da onun bu simgeyle göstermek istediklerini* denetlemesinin ve böylece, bu yolla onu biçimlendirmesinin en etkili gereci, odağı, hedefi olur (konunun insanbilimsel yönü). Saçından tutulan birey, bilinçdışı süreçlerle toplumun beklentilerine, toplumsal değerler dizgesinin gereklerine uymaya zorlanır. Saçının nasıl olduğunun, nasıl göründüğünün (ya da *ne kadarının* göründüğünün) denetlenmesini kabul etmek, bireyin tarafını tutacak olursak, derinlerdeki bir yenilgi durumudur. Burada, Turgut Uygar'ın "Anneler Kaçar Gibidir" şiirini anımsamamak elde değil : "*Saçlarımı hep kestim tutacak kadar kalmasın dedim çünkü bir başkaldırma ancak saçlarından tutulur*" (Uyar 1984 : 302). ('Uyar'ın dizelerinde denetimi sıfıra indirmenin yolu, saçlarını hep kendi eliyle kesmektir...) Toplumsal açıdan bu denli etkili bir simge olan saç, aynı nedenle, psikanalitik açıdan önem kazanır, bireyin, toplumun denetleyici süreçlerini benimseme ve benimsediğini gösterme

ya da tam tersine, bu süreçlere direnme ve direndiğini gösterme kalkanı, göstergesi olur. Öyküde, Amerikalı kızın eşine başkaldırdığı noktada gündeme gelen saç öğesi, kanımca, kızın erkek egemenliğine başkaldırışını simgelemektedir. Ancak hemen vurgulamak gerekir ki, bu simge öyküde *yaşamdaki yaygın işlevi dolayısıyla* etkili olmuştur. Okur için, kızın yakınmalarına bu şekilde başlamasında tuhaf karşılanacak bir yan olmaması aslında metnin başarısıdır. Ancak az önceki "*kendini erkek egemenliğinden kurtarmaya çalışan kimdir?*" sorusunu yinelemek ve bir hususu saptamak gerek : Amerikalı kız, aslında eşine gerçekten başkaldırmamakta ya da erkek egemenliğinden kurtulma uğruna çekip gitmemekte, geri dönerek başka bir şeyden rahatsızlığını dile getirmektedir, yoksa onun eşine de, Müdür Bey'e de gereksinimi vardır, metnin derinyapısında işleyen erkekmerkezli söylemin gereğidir bu. O halde, bu söylemin kuralları uyarınca, dile getirilme rolü ancak bir kıza verilebilecek daha büyük bir rahatsızlıktan, "saçların kısa kesilmesi zorunluluğundan" ve "baskı"dan söz etmek gerek. Sonuçta, baskıya (kızın durumunda : "erkek egemenliğine") saçıyla başkaldıran kızın "*saç*"ı ile erkek-egemen kültürlerin çoğunda cadı ile de özdeşleştirilen kedinin yağmur altında ıslanan "*tüy*"ü özdeştir. Kedinin tüyü ve kızın saçı yağmur etkisi karşısında aynıdır, yağmurdur onları aynı kılan, suyun tüye, kıla, saça değmesidir. Bu da George'un ve gereksinimlerinin öykünün derinyapısına gömülmesi, gizlenmesi için biçilmiş kaftandır. Öyle ki, adeta George'un hiç saçı yoktur!

Kızın saçını gündeme getirdiği ilk nokta, aslında taşıdığı cephanenin farkında olmadığı safça bir sorudur : "*Ne dersin, uzun saç bana yakışmaz mı?*" George'un sert yanıtı karşısında saçının gücül önemini fark eder ve saçından başlayarak şikâyetlerini, arzularını sıralar. Bir başka deyişle, varoluşuna yönelik baskıları orada, *saçın-da* durdurabileceğini fark eder, çünkü bedeninin dış güçlere, yağmura, ıslanma riskine, denetime hedefolan tek noktası saçlarıdır. Okuduğunuz son tümcenin *çünkü*'den sonraki kısmına bakarsanız bir çelişkiyle karşılaşabilirsiniz ve kanımca bu çelişki anlamlıdır: Kız, gerçekten de *yağmura, ıslanma riskine, denetime* hedef olmakta mıdır? Dışarı çıktığında şemsiyeler tepesinde, açılmakta, kimse de onun bahçe, lobi ve oda arasındaki gelgitlerini denetlememektedir. Her yere rahat rahat gider ve çıkar. Ancak okur, kızın gündeme getirdiği simgeyi, kendi yaşamında saçını göstermek (uzatmak?/kesmek?/istediği günlerin duygularıyla, kendi saçı yüzünden başına gelenler yoluyla algılar. Kızın yakınmalarına okurun inanması için, yazarın sorunu *saç-ta* başlatması en doğru yoldur. Kaldı ki, her yerde uzun saç nedense hep bayanlarla, kısa saç da nedense hep erkeklerle özdeşleştirilir. Ancak söz "denetime", özellikle de "saç denetimine" geldiğinde, hedef alınan asıl cinsiyetin erkekler olduğu inkâr edilemez. (Turgut Uyar'ın az önceki dizelerini anımsatırım.) Erkekler saçlarının kısa, sakal tıraşlarının düzgün olmasından hemen her gün, nerdeyse her aynaya bakışlarında sorumlu tutulur, kendi bilinçlerince de. Öyküde saçlarının oğlan çocuklar gibi durmasından bıktığını söyleyen bir kadın, hem de kendisini yaban ellerde hiç mi hiç denetlemeyen kocası tarafından, erkekmiş gibi saç denetimine mi sokulmaktadır? Yoksa, yazar, kadının ağzından, asıl bu baskıdan daha çok çeken kocasını mı konuşturmaktadır? Öykünün inandırıcı olmayan tek noktası burasıdır

ve biraz kazınacak olursa bizi derinyapıya taşıyacak kapının ta kendisidir.

George aslında kadının karşısındaki kocalık rolünün, toplumun bir erkekten koca olarak beklediği tüm rollerin baskısı altındadır. Kadının oda içindeki sessiz varlığı bile bu baskıyı tam bir gerilime dönüştürür. Anlatıcı, George'la kadına tepeden bakmakta, aslında yalnızca aralarındaki bu gerilimi betimlemektedir. Kadın arkasına toplumu almış, kocasından kocalık rolünü oynamasını istemekte, adam, yağmurdaki masanın altından kıpırdayamayan kedi gibi yatağından hiçbir yere oynayamamaktadır. Kitaba sığınmıştır. Yabancı bir ülkede, karısına daha çok sahip olması gereken bir ortamda, ne yapsa, nereye gitse kendisine kocalık rolü hatırlatılacaktır. Kendisi yatay ve edilgin konumdayken, karısı (kocalık rolünün canlı bir açıklaması gibi) dimdik karşısında durmaktadır. Evet, *karşısında* dimdik durmakta, ona arkadaşlık göstermemektedir. Oysa George belki de bir oğlan çocuğu olmak, kendini karısının yanında bir oğlan çocuğu gibi hissetmek istemektedir, yani karısının benzemekten bıktığı şeyi. Bu yazının başlarında, Hemingway'in *maço bir yazar olduğu* kanısına değinirken "belli ki, önümüzde, cinsel kimliğinden gurur duyan bir *erkek* değil, erkek olmanın sorunlarını yazan bir *yazar* durmaktadır" deyişimin bir sebebi budur.

Ancak önemli bir sebebi daha var : Kadının konuşmaya başlamasıyla artık erkekle kadın arasındaki güçler dengesi sağlanmıştır, kimse kimseyi ezememektedir. İnsanbilimsel çözümlemenin bir bulgusu da, bu noktadan sonra, öykünün tüm kişileri arasında bir iktidar ilişkisi olduğunun anlaşılmasıyla ortaya çıkıyor. Sanırım bu en çok yazarın kurguya verdiği emeği göstermesi açısından anlamlı. İlişkiler yer yer birbirine koşut, yer yer güçlüden güçsüze, ama sarsılmaz bir sıralıdüzen içindedir. Öykü *Amerikalı-İtalyan* güç ilişkisiyle başlar, her iki uçta da birer merkezi yetke vardır : Amerikalı George (tipik bir Amerikalı erkek adı) ve İtalyan Müdür Bey (Padrone). Amerikalı kız bu iki erkek arasındaki bölgede devinim halindedir. Yerli, sahici, yaşlı, soylu ve anlayışlı İtalyan merkezi yetkesinin, yabancı, sahte, genç, beceriksiz ve egoist (gösterilen) Amerikalı merkezi yetkece baskı altında tutulduğunu öykünün başından bu yana ona hizmet eden konumuna indirgendiğini düşünürsek, Amerikalı kızın, kendi Amerikalı merkezi-yetkesine karşı, bu İtalyan merkezi-yetkeyle bir ittifak, bir güçbirliği kurduğu açıktır. Amerikalı kız, şemsiyeyi gönderenin kendi kocası olduğunu neden düşünmesindi ki? Şimdi bu soruyu düzelterek soralım, yazar okura şemsiyeyi bu kıza kimin gönderdiğini sordurma-mayı nasıl başarmıştır?! Müdür Bey'e neden bu kadar çok güveniyoruz? Simgelerin metnin güdümkurgusuna örülü bilinçdışı işlevlenişi, okura, kızın kedinin yanında, Müdür Beyin de kızla gizli bir güçbirliği içinde olduklarını ta başından duyurur : Daha en başta, George *yağmurdaki kediye* karşı ilgisiz kalma hatasını işlemiştir. İlgisiz kaldığı şey, öyküye adını vermektedir!

Kedinin bu güç ilişkisindeki yeri nedir? Öyküde iki kedi öğesi vardır. Yağmurun altındaki kedi, kızın cinsel arzularının bir eğretilemesidir: Ancak, kocasından kocalık görevini yerine getirmesini ister halleriyle cinselliği toplumun onayladığı şekilde yaşamayı istemektedir. Kız yağmurda ke(n)disini arar. Öykünün sonunda Müdür Bey'in Amerikalı kıza gönderdiği üç renkli kedi ise bir *eğretileme* değil, bir simgedir. *Belki* de kediler üzerine araştırma yapmış bir yaza-

rın, ancak kedilere düşkünlüğü ile tanınan Hemingway'in arayıp bulabileceği bir simge. Bireysel ve özel bir durumu dolayımla anlatan eğretilemeden farklı olarak, simge, külürel ve uylaşımsaldır : "Her zaman dişi olduğuna inanılan üç renkli kediler bir evi yangından koruyabilir ve evlilikte mutluluğun güvencesi olur." (Schimmel, 1987 : 122) Bu haliyle, üç renkli kedi, kızın eğretilemeyle anlatılan bireysel sorununa, toplumsal bir çözüm gibidir. Öykü çözümsüz gibi görünen bir sorunun çözümüyle, bir tamamlanma duygusuyla sona erer. Ancak bu tamamlanma duygusu, beyaz heteroseksüel, falosantrik, Amerikalı erkek mitinin erkek-merkezli söyleminden birer okur olarak hissemize ne kadar düşmüşse, o kadar tamamlar bizi. Amerikalı kız açısından bakacak olursak, İtalyan Müdür'ün sağladığı çözüm yine de erkekmerkezlidir, kadını evlilik yoluyla bir erkeğin denetimi altında yaşamaya iter. O halde, bizim Padrone, *erkek* olduğu oranda George'la güçbirliği içinde ve kadına karşı, İtalyan olduğu oranda da kadınla el ele ve Amerikalı George'a karşıdır. Bu arada erkek-dişi her iki Amerikalı da tüm İtalyanlara ve onların en büyüğü olan Padrone'ye karşı el eledir. Padrone odalarına hiç gitmez, yerine İtalyan bayan hizmetçiyi gönderir. Bu *ezme* ve *ezilme ilişkisi*'nin (insanın "yalan fırtınası" diyesi geliyor) sıralıdüzeni şöyle gösterilebilir [(=) : güçbirliği, (≥) : baskı] :

1 . ERKEK≥DİŞİ :
   a. Amerikalı erkek = İtalyan erkek ≥Amerikalı
   b. İtalyan erkek = Amerikalı kadın ≥ İtalyan kadın
2. YERLİ≥ YABANCI:
   italyan erkek ≥ Amerikalı erkek = Amerikalı kadın
3. AMERİKALI ≥ İTALYAN:
   a. Amerikalı erkek ≥ Amerikalı kadın = İtalyan erkek
   b. Amerikalı erkek ≥ Amerikalı kadın ≥İtalyan erkek≥İtalyan kadın

O halde, öyküdeki erkekler ve dişiler birbirlerine göre edin(diril)dikleri konumlarında, göreli olarak, hem *baskı yapan,* hem de *baskıyı gören* olabiliyorlar. Bu sıralıdüzende en güçlü olan (olması da gereken), Amerikalı erkektir, en alttaki ise İtalyan hizmetçi. İtalyan hizmetçi, feminist teolog Elizabeth Schüssler Fiorenza'nın harika sözcüğünü ödünç alacak olursam, bir "non-person", daha fazla indirgenemeyecek bir insan, artık bir "kişi-olmayan"dır. Öte yandan, tam da bu en alttaki haliyle, belki de en çok *kendisi* olandır. Öykünün güdümkurgusunun yapılanışı da bu sıralamaya koşuttur : *Otel sahibi,* George'un kızla ilişkisinin değişen (kötüleşen) kimyasına ve Amerikalı kızın gözünde buna koşutlukla gelişen statüsüne göre, giderek *Müdür Bey*'e ve *Padrone*'ye dönüşür. Bu nedenle, şaşırtıcıdır ki, Müdür Bey'in konumu da dolaylı olarak George tarafından belirlenmektedir. O halde, Amerikalı kız öykünün baş-kişisi, Müdür Bey'se bir tanrıkişi gibi görünseler de, Amerikalı erkek George (kocalık rolünü oynamadaki tüm yetersizliğine ve aslında kendisinin tüm toplumsal baskıları karşılayan en dış kalkan olmasına karşın) hem öykünün gizli merkezi, hem de erkekmerkezli söylemin oluştuğu gizli eksendir. George'u erkekmerkezli söylemin ta kendisi ezmektedir. (Bu, metnin neden özyaşamöyküsel olabileceğinin, ama olmadığı-

nın en doğru yanıtıdır.) Öyle ki, Müdür'ün sunduğu çözüm George için bir çözüm değil, belki de çözümsüzlüğün ta kendisidir : Erkeğe evin müdürü olma sorumluluğunu yükler. Karısı da bunu istemektedir, ona erkekmerkezli söylemin bir kadına yükleyebileceği tüm rollerle, anlamlarla, değerlerle, kısacası normal olan her şeyle *haklı olarak* görevini hatırlatmakta, bunu da George *kendisini sevsin* diye yapmaktadır. Aslında yağmurun altında ıslanan George'dur : Çağrılara yanıt veremeyerek yalnızca karısını üzmez, okurun da antipatisini kazanır.

Öykünün *derinyapısı* George ile Müdür Bey arasındaki ilişkiyi anlatır, bu ilişki en antipatik uçla en sempatik ucun bilinçdışında buluşmasıdır : Amerikan ödipal anlatı geleneğini izleyerek konuşursam, bir baba-oğul ilişkisidir bu, ancak bu geleneğin ürünlerinde (öykülerde, romanlarda, en çok da Amerikan Sineması'nda) sempatik olan, oğuldur, antipatik olansa baba. Okur/izleyici sempatik olan oğlun tarafını tutar, oğlu babasına başkaldırır ve bu şemadan da ortaya kahramanlar, kovboylar, süpermenler çıkar. Bizim George'un süpermen olacak hali yoktur, onu daha çok *Yedi* filmindeki halleriyle Brad Pitt'e benzetmek mümkün. Padrone'nin de *Dr. Moreau'nun Adası*'ndaki tarzıyla Marlon Brando olması istenebilir. Ama bunun bir film olabilmesi için kadınlara, kedilere, yağmura ve en önemlisi de iyi bir yönetmene ihtiyaç vardır. Ernest Hemingway, kanımca, iyi bir yazar olmasından çok önce, tüm bu nedenlerle, büyük bir yöneten, bir kurgu ustasıdır. Kısacık öykülerinde, erkek (kendisi) olmayı sorgularken "Amerikan hero" mitini bunca kırıp döken ve *Amerikan toplu bilinç dışını* rahatsız eden bir yazarın yapıtlarına, "elbette", *özyaşamöyküsel* denecektir : "Canım onun yaşamı öyleydi, bu yüzden öyle yazdı. Yoksa bizim George'larımız kahramandır!" der gibi.

Metnin insanbilimsel çözümlemesinde (üç tane ipucu vermekle birlikte) henüz açıklamadığım tek bir öğe kaldı, *yağmur*. Yağmur için bir insanbilimcinin söyleyebileceği şeyler, benim bu öykü için söylemek istediğim şeylere uymuyor. Gerçi, aykırı da değil. Ve sonuçta yağmur her yere yağar. Hatta, İlhan Berk "*yağmaktır yağmurun işi*" diyor... Bu kadarcık bir soru işaretiyle, bunu, asıl okura, size bıraktığımı söylemekle yetineyim.

Alternatif Bir Çözümleme

JOHN V. Hagopian, "Yağmurdaki Kedi" üzerine araştırma yaparken rastladığım en acıklı, içli ve ahlaklı yorumun sahibidir. Ancak çözümlemesi, gerçekten de yazınsal bir çözümleme olup, *özyaşamöyküsü* düşüncesini tümüyle dışlamaktadır, bu nedenle Hagopian'a saygı duymak gerek. Hapogian'a göre oteldeki çift bir evlilik bunalımı yaşamaktadır. Bunalımın nedeni kısırlıktır. Otelin önündeki bahçe ve yağmur, bereketi, doğurganlığı anıştırsa da, bu imge bir savaş anıtı tarafından bastırılır. Hagopian, öyküyü 5 sahneye ayırır ve zaman sıralamasında bunların bakışımlılığını ortaya koyar : Otel odası, lobi, otelin yağmur altındaki dışı/önü, yeniden lobi ve otel odası.

Hagopian, öykünün gidişinde kızın, aşağıdaki kediye "kedicik" demesinden yola çıkar ve bunu, yardıma ve sevgiye gereksinimi olan pamuk gibi bir canlıya benzetir. Kediyi almak için dışarı çıkan kız kediyi bulamamıştır ve lobiye döner.

Lobi'deki müdürün, kızın, içinde hissetmesine neden olduğu şey Hagopian'a göre bir bebek olmalıdır. Kızın kendini yeryüzünün en önemli insanıymış gibi hissedişi de bir hamile kadının ruh durumunu yansıtır. Hagopian şöyle der : "Hamilelik bilinçli bir şekilde asla usundan geçmez kızın, ancak hamilelik duyguları onun içini ürpertir." (Hagopian 1975 : 232) Burada Hagopian'ın da içi ürperir gibidir. Ona göre kız anneliğe, düzenli bir eve, aile yaşamına ve kocasıyla sımsıcak bir evliliğe özlem duymaktadır. Kızın saçlarını uzatmak ve arkada ağırlığını hissedebileceği bir topuz yapmak istemesi, onun annesine benzeme arzusundan ve anneliğe özleminden kaynaklanır. Hagopian'ın, öyküdeki kızın annesinin uzun saçları üzerindeki bilgisinin temeli modadır. Öyküdeki kızın saçlarının da temsil ettiği kısa-saç-modasından önceki moda, kadına soylu ve kutsal bir hava veren, uzun saçın bir topuz yapılarak arkada toplandığı saç stilidir. O halde öyküdeki (kısa saçlı) kızın kuşağından önceki kuşağın saç stili, kızın özlem duyduğu anneliğin (öyküdeki kızın annesinin) model saçı olacaktır. Bu yorumun dikkat çeken yönü, öyküdeki bir öğenin açıklamasının yaşamda aranması, gösterilmesidir. Ayrıca, Hagopian da *saçı* simge olarak almakta, ancak kızın *saçını uzatma* özlemi üzerinde değil, *saçını topuz yapmak istemesi* üzerinde durmaktadır.

Hagopian öyküdeki kedileri ayrı ayrı işlev taşıyan öğeler olarak yorumlamayıp, yerine, (iki) kediyi, kızın bebek arzusunu "*grotesk*" olarak simgeleyen (tek) bir öğe olarak alır. İkinci kedinin birinci kediden simgesel farkını görmez Hagopian, çünkü bunu aramaz, iki kedinin aynı kedi olup olmadığı konusundaki bilgi eksikliğinden yakınır, hatta üç renkli kediyi, kıza acıklı gerçeğini anımsatan bir kötülük simgesi olarak niteler. Kız, dileğini asla yerine getiremeyecek bir hayvanla mutlu olmak zorundadır ve gerçek bir bebeğin eksikliğini her zaman duyacaktır. Hagopian, dipten dibe "*kutsal Amerikan ailesi*"ni düşünür, gözetir gibidir : Kızın dramı, aileyi koruma sorumundan, gereğinden ötürü kaçınılmazdır.

Kendi çözümlemem ile Hagopian'ın çözümlemesi hemen hemen eşit derecede olanaklıdır. Hatta kimi durumlarda, Hagopian'ın düşünüşünü (kedi = bebek) izleyerek, öykünün özyaşamöyküsel olduğu görüşüyle de uyuşacak yeni kanıtlar bile bulunabilir. Örneğin, öyküde kızın kocasının, otel müdürünün ve ona bahçede şemsiye tutan hizmetçi kızın ona sürekli "ıslanmaması gerektiği"ni söylemeleri, onun hamile oluşuyla açıklanabilir. (Hadley Rapallo'ya geldiğinde hamiledir.) Sorun Hagopian'a göre her ne kadar kısırlık olsa da, her şeye kadir tanrıkişi Müdür Bey'in kızda gizli bir hamilelik görmüş olduğunu neden düşünmeyelim? Bense ıslanmama gerekliliğini hamilelik gibi, açıklamasını yaşamda bulan, olgusal bir nedenle değil, metnin kurgusu gereği, yağmurun olumsuz işlevinin yaratacağı gerilimi oluşturan bir sözce olarak açıklıyorum : Yabanıl doğa ile insanın güvenli, toplumsal, kurumsal dünyası arasındaki çatışma, öyküde, yağmurda ıslanmaması gereken bir kız ile yağmur arasında gitgide artan bir gerilim yoluyla kurulur. Kanımca.

"Üç renkli kedi" olarak Türkçeye çevirdiğim sözcüğün İngilizce aslı "tortoi seshell cat"tir. Bunu Türkçeye deyim olarak değil de, harfi harfine çevirecek olursak şu sözcüğe ulaşırız : *Kaplumbağa sırtı kedisi.* Maria Warner'ın "Natural

Bush" adlı yazısında yaptığı bir benzetme, "kaplumbağa sırtı kedisi"ni anlamlı kılar ; Warner, *saç* için kabuk anlamına gelen '*carapace*' sözcüğünü kullanır; saçın, etin ete en az benzeyen üretimi olduğunu, bir başka deyişle insan bedeninin bir kabuğa benzeyen biricik bölümü olduğunu yazar. Ayrıca, İngilizce sözlükte "carapace" ("kabuk") sözcüğünün karşısında "tortoiseshell ("kaplumbağa sırtı") ve benzeri şeyler tanımı yazmaktadır. Eğer benim çözümlememin, üç renkli kedinin adının yarattığı bu sözcük çağrışımına (*tortoiseshell cat : kaplumbağa sırtı kedisi*) ve saçın, bireyin toplumsal baskıları karşıladığı bir zırh olarak görülebileceğine olanak verdiği düşünülebilirse, üç renkli kediye, kızın saçlarını uzatarak karşılamak istediğinin yerine gönderilen, onun yerini tutan, bireyle toplum arasındaki bir uzlaşım simgesi olarak bakılabilir. Hagopian'ın çözümlemesi de benzer bir sözcük çağrışımını olanaklı kılar. Hagopian, kendi çözümlemesinde, kızın annelik özlemini dile getireceği saç topuzu için "*matronly bun*" (anaç saç topuzu) ifadesini kullanır. 'Bun' sözcüğünden, hamilelik anlamına gelen bir deyime ("*have a bun in the oven*") ulaşılabilir, bu Hagopian için – benim bulduğum – bir kanıt olabilir.

Üç sayfalık öykü, tüm bu okumalara açıktır, adeta farklı okumaları olanaklı kılabileceği biçimde yapılandırılmıştır ve okuyanları kendi okuyuşlarında köle etmeyi başarır. Aileyi merkez alan, ailenin korunması gerektiğini anıştıran Hagopian için neredeyse bir Shakespeare trajedisi gücünde olan, ailenin devamı pahasına kızın mutsuzluğuyla biten bu öykü, nasıl olur da bireyi merkez alan, bireyin özgürlüğünün vazgeçilmezliğini anıştıran bir başka okurda, üstelik evliliğin dramı anlamına gelen bir sonla, bir çözüm, bir tamamlanma duygusuyla biter?

Eleştirmenler ne yapar? Bu soruyu, insanbilimcilerin pek değer verdiği bir yazınbilimci olan Robert M. Adams'ın sözlerini alıntılayarak tartışalım. Eleştirmenler, okuyucularını inandırmak ister. Eleştirmenin ana sorunsalı, üzerinde yazdığı yapıttadır : Bu yapıta ilişkin bir şey ya bilinmez, ya da bulanıktır, yapıtın doğasının tam olarak ne olduğu, yapıtın bir yerlerinde kuşkuya kalır. Hiç kimsenin, üzerinde hiçbir kuşku duymadığı bir metni tartışmak için gerek de yoktur. Ancak metinde bir belirsizlik ya da boşluk bulunur : Bir şey ya daha önce görülmemiştir ya da görülmüş fakat anlaşılamamıştır ya da farklı, hatta eşit derecede olanaklı ve çelişik biçimlerde anlaşılmıştır. Eleştirmen işte bu noktada devreye girer, karanlığı aydınlatmaya çalışır. Aslında ortadaki bir algı ile biliş sorunudur. Bir okur ya da eleştirmen, metinde gördüklerini yalnızca gözleriyle değil, usuyla, belleğiyle, duygularıyla, dilsel, görsel alışkılarıyla, kültürünün biçimleriyle, kendi değer dizgeleriyle, beklentileriyle görür. Eleştirmen, kendi toplumundaki konumunun kendisine sağladığı bir ayrıcalık ya da üstünlükle bu durumun dışında, ötesinde kalamaz, o bu durumun kendisidir, kim olduğu, ne yaptığıdır. (Adams, 1974 : 203) Adams şöyle sürdürür sözlerini : "... Eleştiri, tarih gibi, kişiye özel bir sanattır. Eleştirinin temelinde yatan uylaşımlardan biri de eleştirmenin elindeki kanıtları toplumsal bir düzgüye göre kullanacağı, daha doğrusu, kullanıyor gibi görüneceğidir. Eleştirel yapıntının 'anlamı' olduğunu, zaten var olan düşünme alışkılarımıza, bir başka deyişle, önyargılarımıza uygunluğunu ve kullanışlılığını kanıtladığında, onları doğurduğunda, onayladığında

hissederiz." (Adams, 1974 : 213-4) Sözün kısası, her eleştirmen kendi okurunu – okuru olduğunu düşündüğü model insanı – inandırma kaygısıyla yazmakta, bunu da şu ya da bu şekilde başarmaktadır : Eleştirmenin savunduğu ve kanıtlamayı başardığı, metni kendi alımlayışı doğrultusunda savunup kanıtlamak istediğidir aslında. (Henrik Ibsen'in sözüyle, "*yapmak istedikleri her şeyi yapabilirler, çünkü ancak yapabileceklerini isteyebilirler.*") Bir metin üstüne, eşit derecede olanaklı ve doğrulanabilir metinler üretilebilir. Bunlar da dilde eşit derecede olanaklı ve doğrulanabilir biçimlerde (hatta neredeyse *kendiliğinden*) üreyebilir. Dil çağrışımsal ve ilişkilendirici niteliğiyle, bu süreci kamçılayan bir güç, kamçıladığını olanaklı kılan bir alan ve anlamları biçimlendiren, onları egemen toplumsal değerler dizgesiyle yeniden ve yeniden yükleyen bir bağlam, bir varoluş düzlemidir. Örneğin şu an Hemingway'in yaptığı budur : Dilde var olmak. Bu, dilde var olan, Hemingway'in *kendisi* midir?

Ernest Hemingway nedir? "Yazarın adı, metinleri birbirinden ayırt eden, biçimlerini tanımlayan, ve onların ne şekillerde var olduğunu gösteren ayırtlarda yaşar. Belli bir söylem öbeğinin varlığını ve bu varoluşun belli bir toplum ve kültürdeki konumunu gösterir. Yazarın adı, ne bir insanın yasal konumunun bir işlevi, ne de bir kurgunun ürünüdür; ikisi arasındaki çatlakta, kesikler arasında yer alır. Bu kesikler, yeni söylem öbeklerine ve bunların tekil varoluşlarına analık eder... Yazarın işlevi, bir toplumdaki belli söylemlerin varoluşunun, dolaşımının ve işlevlenişinin nasıl olageldiğini tanıtlamaktır." (Goucault, 1977 : 123-4) O halde, bu yazının, bu yazının andığı, birbirine ilintilendirdiği yazıların ve Hemingway üzerine yazılmış diğer yazı ve yapıtların tümünden fazlasını içerir "Hemingway" dediğimiz şey. Genelde bir yazarı bilmek, "tarih gibi," süreğen olan, süreğen olduğunca olanaklı kılınan bir uğraştır. Hemingway'i bilmenin, onu "zaten bilmek"ten farkı buradadır. Hemingway adı altında birbirinden ayrı ve eşit derecede olanaklı alımlamaların var olabileceği ve de olduğu, bu ad altında her okurun kendi yolunda değişik yorumlar üretmede özgür olduğu, Hemingway'in aslında bu yorum ve söylemler zincirinin bir bütüncesi olduğu düşünülür ve bunun Hemingway'in *kendisi* olmadığı anımsanabilirse, bir yazarın yapıtlarını onun yaşam öyküsünden ayırt etmede bir adım daha atılmış olur, olabilir belki. Bir insanın yaşamına, benliğine, düşüncelerine ilişkin türlü sözler edilebilir, adı, uzamdaki, zamandaki uzakta-lıkta dondurulup, "zaten biliniyormuşçasına"na anılabilir, hatta türlü söylemlerde dekor olarak kullanılabilir. Elbette, her şeyin isimler çevresinde döndüğü, özlerden çok biçimlere önem verilen çağımızda, yazar adları daha iyi dekor olur. Ancak, yazarla, eğer varsa ve oradaysa, okuru arasındaki ilişki, sürekli yeniden anlamayı, ortak bir tarihçeyi sürekli yeniden yazmayı gerektirir.

Bir yazar, içimizden geçen biri değil, içinden geçtiğimiz bir dil alanıdır. ◙

*Bu yazı, *Adam Sanat Dergisi*'nin Haziran/1993, 91. sayısındaki "Hemingway Nedir?" başlıklı yazımın, o günün koşullarında kısaltmak zorunda kaldığım aslını ve incelediğim Hemingway öyküsünün, öyküyü sonraki okumalarımda (ve sonraki yaşamında) vardığım sonuçlar ışığındaki son bir değerlendirmesini kapsamaktadır. Yazının ilk bölümü "AdamÖykü"nün Eylül-Ekim 1999, 24. sayısında yayımlanmıştır.

JOSE MARIA MERİNO

Kaçak

SEVİ çok özel bir şeydir. Bu yüzden, ayın puslu ışığında büyüyen, işte bu yetersiz ışıktan dolayı ne idiğü belirsiz kalan ama besbelli kötücül bir karaltıyı kapının yanında görünce hiç de korkmadı. Onun sonunda eve döndüğünü anlamıştı. Ermiş Yahya gecesinin yumuşaklığı, gökyüzünün ipeksi saydamlığı, taze otların buram buram tüten kokusu, suyun şırıltısı, bülbüllerin şakıması, bir anda yeniden kapıda beliren bu varlık için özlerindeki en yararlı olanı saçmaya başlamışlardı.

Evliliklerinin daha beşinci ayı dolmadan savaş patlak verdi. Onu askere aldılar. Kadın onu satırlar arasından tanımaya başladı, o kısacık, üstü çiziklerle dolu, sansürden geçmiş, cephanenin inişli çıkışlı her türlü halini anlatan asker mektuplarından. Ama başlangıçta karışık da olsa olayları ve yerleri anlatan mektuplar gitgide yalnızca yurtsama ve eve dönüş özleminin anlatımına indirgenmişti. Artık sansüre uğramadan geliyorlardı ve duyulan özlemi öylesine katıksız ve yalın anlatır olmuşlardı ki kadını her okuyuşunda ağlatıyorlardı.

O günlerde bu derece yalnız sayılmazdı. Henüz evde adamın annesiyle birlikte oturuyorlardı. Yaşlı kadın çok hasta olmakla birlikte yalnızca varlığıyla bile ona can yoldaşı oluyor, ufak tefek işlere bakıyor ya da birlikte gündelik olaylar üstüne çene çalıyorlar, ondan gelen mektupları, savaştan gelen kasvetli haberleri konuşuyorlardı. Bir yıla kalmadan yaşlı kadın öldü. Hemen oracıkta mutfaktaki sedirde kucağında bir üzüm salkımı ve sağ elinin parmakları arasındaki üzüm tanesiyle ölüverdi. Kadın, adamın sonradan yazdığı bir mektuptan, ölüm haberi adama ulaştığında, annesinin ölüsü gömülmüş olduğundan komutanların izin vermeyi düşünmediklerini öğrendi.

Böylece evde yalnız kalmıştı, günün büyük bir bölümünde – hal hatır sormak için adamın kız kardeşinin evine uğradığı zamanlar dışında – artık gençlerin, yeni evlilerin eksikliğini duyumsayan ve bu eksikliği derinden bir hayretle karşılayan, zaten sessiz olan köyde iyice suskun kalmıştı.

Güçlü bir unutma isteğiyle gündelik işlere dalmıştı. Böylece, kılı kırk yaran bir dakiklikle, gündelik, temizlik, mutfak işlerini, çamaşırı ve ahırların temizliğini bitiriyor, tarlaların takvimini hiç şaşırmıyor, otları biçiyor, oradan oraya taşıyor, sebzelerin otlarını alıyor, meyvelerin altını çapalıyor, çavdarı öğütüyordu. O anın işine koyulmuş, gereken fiziksel gücü vererek, gereken uyumlu devinimlerle işi sürdürürken adamın yokluğunu belki de, gerçeği andırmayan bulutsu bir düş gibi algılamaya başlıyor, sonra birden ansızın uyanır gibi kendine geliyordu.

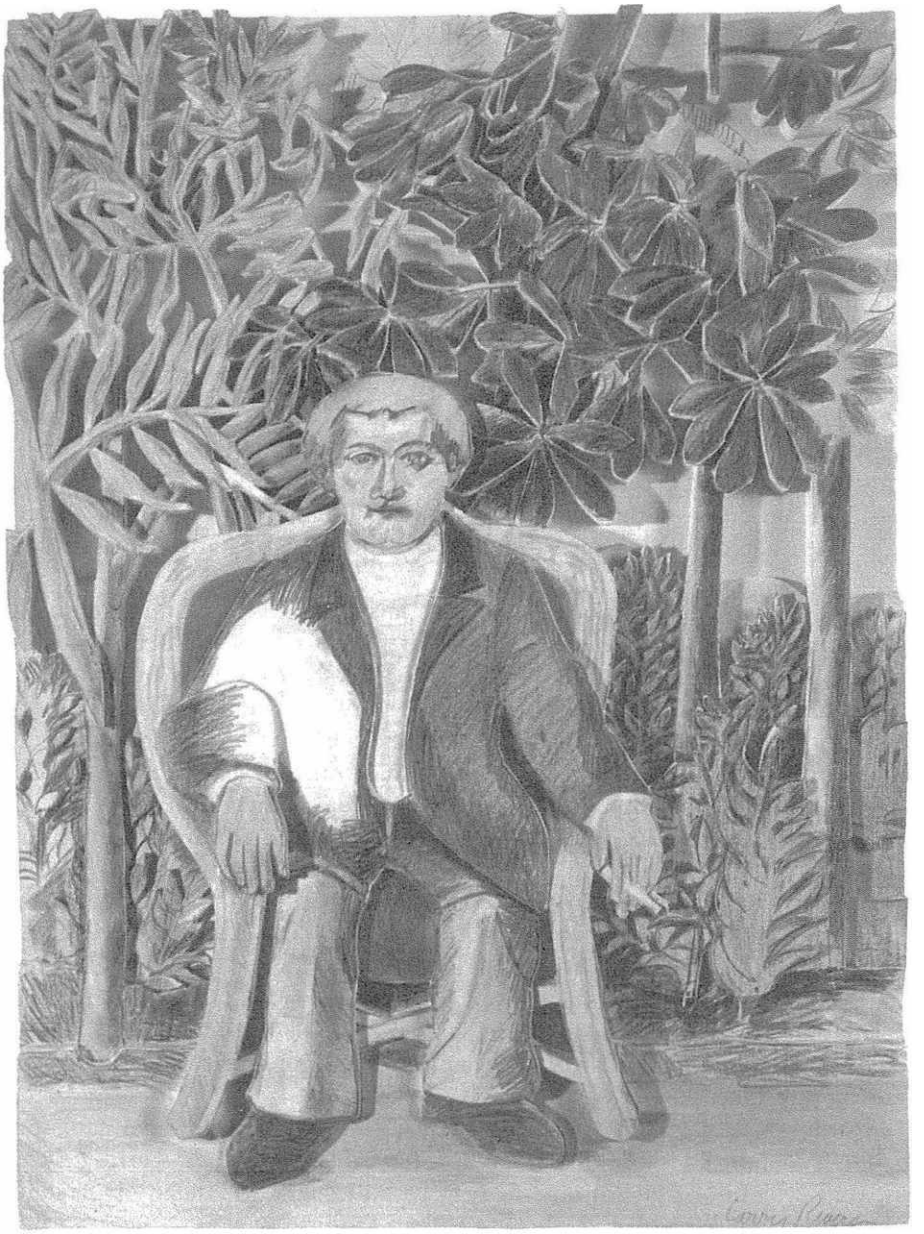

Sakin Geçmiş, Whistler, 1985.

Ama zaman geçip gidiyordu ve savaş bitmiyordu. Kadının savaşın nedenlerini bildiği yoktu. Kilisenin kürsüsünden vaaz veren papaz düşmandan şeytansı ve korkunç bir kötülük, veba gibi bulaşıcı bir sayrılık diye söz ediyordu. Sonunda, ne savaşın ne de düşmanın gerçeklikle bağdaştırılacak bir yanı kalmıştı ve sanki savaşma gücünün gerçek amacı, uzak ve kötücül bir ülkeden çıkagelen birtakım canavarsı yaratıklara karşı ölümüne savunma gibi görünmeye başlamıştı.

Öyle bir noktaya varılmıştı ki, bir seferinde, köyden geçirilen tutukluları görmek için merakla evlerinden dışarı uğrayan köy sakinlerinden bir kadın, papazın düşmanların şeytana benzemesine ilişkin söylediklerinin ve verdiği öteki haberlerin hiç de doğru olmadığını görerek, kendine has bir haykırışla, yanılgısını hayretler içinde dile getirmiş :

– Kuyruğu yok ayol bunların!

Kuyrukları yoktu, toynakları ya da boynuzları da yoktu. Basbayağı insandı bunlar. Hüzünlü, gamlı, üstleri başları kir pas içinde, parkaları yırtık pırtıktı. Saçları kazınmış kafalarında yalnızca gözlerini dışarda bırakan yün başlıklar ve asker kasketleri vardı. Hemen hepsinin bir deri bir kemik kalmış yüzlerinde sakalları uzamıştı. Yine de birkaç çiçeği burnunda çocuğun sakal bitmemiş yanakları da göze çarpıyordu.

Bu hırpalanmış asker sürüsünü görünce kadının ilk aklına düşen, belki de kendi kocasının da rengi atmış bir pelerine sarınmış, kir pas içinde bir kamyona tıkıştırılmış, bir yerlerden bir yerlere sürüklendiği oldu. Üstelik bir iki askerin yüzünde o sevgili yüzü gördüğünü sandığı da oldu ve birden kendisini kederlere salan bir kargaşaya düştü.

Zaman durmuyordu. Bir yıl daha geçti. Köy gittikçe daha çok kayıp veriyor, tenhalaşıyordu ve sonunda geriye çocuklar, kadınlar ve yaşlılar kalmıştı. Akşamları bir araya geldiklerinde bir zamanlar masallar anlatıp, neşeyle eskiden yeniden söyleşen, eğlenen köy halkı artık yalnızca ölüleri için yakarma amacıyla toplanır olmuştu. Toplumsal iletişim ancak tespih çekerek yakarmak, ölülerin ruhuna uzun uzun dualar okumak, kilise ayinleri yapmak biçimine dönüşmüştü.

O yıl Ermiş Yahya yortusu geldiğinde köy halkı neredeyse eskileri, köyün gençlerinin kendilerine bir baş seçerek tepeye tırmandığını, geleneksel büyük ateşi yaktıklarını unutmuştu. Eski bayram anılarını uyandıran, köy meydanında koca bir ateş yakan çocuklar oldu. Ateşin görüntüsü insanları çekti ve herkes ateşin çevresinde bir araya toplandı. Yaprak kımıldamayan, sıcak ve ışıl ışıl bir geceydi.

Çocuklar ateşin ısı saçan çemberini sararak çığlıklar atıyorlardı. Büyükler eski Ermiş Yahya gecelerini anımsıyor, köyün gençlerinin oluşturduğu uğultu ve kargaşa akıllarına düşüyordu. Eskiden bir törenin kaçınılmaz parçası olarak elden geldiğince sabır gösterip dayanabildikleri bir tatsızlık gibi görünen olayları, bu gece yaşamlarının kendilerinden zorla koparıp alınmış bir parçası olarak özlüyorlardı.

Çünkü artık bu gece, eskiden olduğu gibi, yumurtaları, kesilmiş domuz etlerini ya da kazanları, fıçıları gözlemenin bir gereği kalmamıştı. Gece vakti gizlice içeri sızarak bunları aşırmaya kalkacak kimse kalmamıştı. Kimse yolları bozup, ocakların ateşlerini söndürmeye kalkışmıyordu. Köyün genç nüfusunun kökü kazınmıştı ve gecenin tatlı esintisi bu gerçeğe, tam da içinde bulundukları koşullar dolayısıyla, daha da acı veren bir karaduygu katıyordu.

Ateş sönmeye yüz tutunca ateşin başında zaten doğaçlama olarak biriken topluluk dağılmaya başladı. Kadın görümcesinin evinin önünden geçerek onları çabucak esenleyip kendi evine yöneldi. Eve yaklaştığında kapının yanı başındaki karaltıyı gördü, görmesiyle tanıması bir oldu, bir koşu tutturdu ve olanca gü-

cüyle sarıldı ona.

Adam değişmişti. Sıskalaşmış, yüzü solmuş, üstüne bir tür dalgınlık çökmüştü. Kadın onun, askerden kaçtığını anlamıştı. Bir el bombasından çıkan şarapnelle yaralanmış, hastaneye kaldırılmıştı. İyileşip taburcu olunca kaçıp eve dönmeye karar vermişti. Bin bir güçlükle dolu bir firar olmuştu bu, haftalar sürmüştü. Ama işte artık buradaydı ya, sessiz ve güler yüzlü.

Kimseye hiçbir şey sezdirmeden gizlenmeyi başardı. Kadın mutluluğunu içine gömdü ve her zamanki günlük yaşamını sürdürdü. Gün ışıyınca adam evin içinde gizli bir köşeden çıkmıyordu. Geceleyin, karanlık her şeyin üstüne çöktüğünde bahçeye çıkıyor, yan yana oturuyor, yıldızların kırpışmasını, ırmağın mırıltısını, görünmeyen çalılıklarda kuşların karşılıklı ötüşmesini duyumsuyorlardı.

Kadın adamın kollarında evliliğinin ilk günlerinin tadını yeniden almaya, son öpüşmelerin ve sarılışların dokunaklılığını yeni baştan yaşamaya başladı. Ve sevi çok özel bir şey olduğundan tüm sorunlar – savaş, bir başına onca işe yetişme, tek başına her yerde birden olabilme çabası, gündelik geçimi sağlamak için baş etmesi gereken olanca karmaşık alışveriş – ikincil bir konuma düşmüştü.

Artık kadının tek kaygısı adamın varlığının sezilmesi olmuştu. Bir akşam, bir odun yüküyle döndüğünde evin önünde jandarmaları buldu. Ellerinde asker kaçaklığı ihbarnamesi – anhaşılan hastanede ateşler içinde yatarken niyetini ağzından kaçırmış olmalı – jandarmalar evi aradılar. Gerçi bu seferinde adamı bulmayı başaramadılar, ama bu umulmadık ziyaret kadını telaşa verdi, ya bir gün boş bulunurlar ve adam yakalanıp götürülür, belki de cezasını canıyla ödetirlerse diye düşünüyordu.

Böylece, adamın evdeki varlığının verdiği tatlı duygular ve yüreğini hoplatan korkular arasında yaz geçiyordu. Kadın kimileyin hiç ayırdına varmadan, bir türkü tutturuveriyordu, bu davranışı suskun ve kasvetli köyde şaşkınlıkla karşılanıyor, köylüler bunu neye yoracaklarını bilemiyorlardı.

Buna karşılık, gecenin bir yarısında garip bir duyguyla uyanıyor, yokladığında yanı başında adamın gövdesini bulduğu halde düşgücünü karanlık korkularla dolu bir kargaşa sarıyor, sanki yazgıları şimdiden belirlenmiş ve her türlü uğursuzluk onları sarmış gibi geliyordu.

Eylül ayının ilk günü, uyandığında adamı yanında bulamadı. Karanlık, nem yüklü bir gündü. Evi altüst etti, ağıla baktı, ama adamın izine hiçbir yerde rastlamadı. Aklına upuzun, koskoca bir yalnızlığı düşüren bu eksiklik kadının içine ürkünç bir sezgi saldı.

Kuşluk vakti jandarmaların eve yaklaştığını gördü. Yağmur iyiden iyiye hızlanmıştı, jandarmaların muşamba kaputları sırılsıklamdı.

Adamı bulmuşlardı. Tepenin en üstünde, kayalıkların arasında başını köyü görecek biçimde çevirmiş bedeni gerilmişti. Besbelli uzun süren kaçışı sırasında yarası yeniden açılmıştı. Bedeni bir yılanın değiştirdiği deri gibi kuruyup kalmıştı. Jandarmalar en azından Ermiş Yahya gününden beri ölü olduğunu söylüyorlardı. ❁

İspanyolcadan çeviren : Ayşe Nihal Akbulut

MARILYN KRYSL

Bir Kadının Öyküsü

I

VAKİT gece. Evde yalnızız, odalar sessiz ve sıcak. Birlikte yaşadığımız o parıltılı eşyalar, altın renkli ahşap sandalyeler, şöminedeki tuğlalar, sepetler, kitaplar, kullanılmamış zarflar, yastıklar, lamba, cam, bu yer. İşte biz burada yaşıyoruz, camdan dışarısı karanlık ve bu karanlıkta biz beraber yaşıyoruz.

Birazdan uykuya dalacağız ve elimden geldiğince sana yakın yatacağım. Vakit gece.

II

KİTAP okuyorum. "Hiçbir şey düşünmeden döndüm dolaştım o çölde; çığlıklarımı gömdüm içime." Ayaz; bulutlar güneşin önünü kapamış. Bir zamanlar sevginin her türlüsünden mahrum yaşadığım geçmişimi hatırlıyorum. Sanki yıllar önce yabancı bir ülkeye yapılmış uzun bir yolculuk gibi. Şimdi mutağımda güzel şeyler, kırmızı soğanlar, patatesler, sirke şişeleri, tuz var. Kediler kapı eşiğinde, açıkta güneş altında uyuyor, içimde çocuğumuz sessizce büyüyor ve sen birazdan eve geleceksin.

III

BULANTI. Dışarı çıkıyorum, kürek ve eldivenlerimi alıp, kuzey taraftaki süsenleri güneydeki çiçekliğe taşıyorum. Açık havada, güneşte olmak daha iyi. Fakat bedenimin içindeki bu varlık çok ısrarcı, beni derin sulara, sıcak yeryüzü sularına doğru çekiyor, bedenimden haberdar. Bu armağan benimle kalacak her zaman, sessizce. Bir mevcudiyet hayalinde dolanıyorum vücudumun topraklarında. Bir ay, iki ay hamile olmak! Uzun bir süre. Şimdi zamanın ne olduğunu daha iyi anlıyorum. Günler tıpkı bir örtü gibi sarıyor beni. Güneş zamandır.

İşte bu benim hayatım; iyi günler iyi günleri takip ediyor. Buzdolabında lahana ve süt var, bazen de yumurtaların arasında mavi bir yumurta. Buradasın, bu evin içinde.

IV

ASIK suratlısın. Boşboğazlık yaptığımı mı düşünüyorsun? Yoksa bir ihmali-

mi mi gördün? Lanet olsun! Birazdan yağmur yağacak. Bütün Cumartesi'yi evde müzik setinden çıkacak kederli şarkıları dinlemekle geçireceğiz ve ben ocakta birkaç tencerenin taşmasına izin vereceğim. Ne manzara ne karışıklık olacak ama! Belki de tabakları kıracağım. Aptalın biriyim ben. Hem burayı seven hem de burada yaşamak istemeyen aptalın biri. Artık parmak uçlarıma basarak evde dolaşmayacağım. Huzurumuzu geri istiyorum.

Time'ın sayfalarına hızla göz atıyorsun. Dün sirkeli suyla camları temizledim. Şimdi fırtınanın leylakları dört bir yana savurarak güneydoğudan yaklaştığını, yağmuru, Antone'lerin oluklarına dökülen suları görebiliyorum. Her yerde kulakları çınlatan bir ses var. Aniden, bir sürpriz – mutluyum ve dışarda yağmur yağıyor. Bir şaka yapabilir miyim? Erkekler fırtına nedir bilirler mi? Yeryüzü sularına çekilmiş, pencerenin kenarındaki kanepeye uzanmış, kucağımda kedi, karnımda bebeğimiz duruyorum. Buhar. Nefesimin camdaki buğusu.

V

SAAT sabaha karşı üç. Yağmur. Kalkıp yatağın kenarına oturuyorum ve yağmuru seyrediyorum, sert, kaldırımları delercesine yağışını, sedirleri ve ceviz ağaçlarını şiddetle sallayan rüzgârı, sonra yağmurun yavaşlamasını. Yatağıma geri dönüyorum, kuşların sesini o tatlı yağmurunkiyle karışıncaya dek dinliyorum ve uykuya dalıyorum.

VI

MOLEKÜLER biyoloji üzerine bir konferansa gidiyoruz. Konu : Çift helis. Dikkatle dinliyorum ilk önce. Sonra konu daha ayrıntılı anlatılmaya başlıyor. Dakikalar. Konuşma hâlâ kolay anlaşılır, güzel sunuluyor ve ben anlıyorum. Aslında anlamışım da ne olmuş sanki. Anlatılan şey : DNA kodunun nasıl taşındığı – her zaman A ve T, C ve G birlikte. Bunu bildiğimi de nerden biliyorum? Hayatımda hiçbir şeyden faydalanamam ben, hiçbir şeye dokunamam.

Heyecanlısın, konuşma bitene kadar koltuğunda gergin bir şekilde oturdun. Konuşmacıya soru soruyorsun. Başkaları da soru soruyor ve tartışma başlıyor. Senin öğrenmek istediklerinle benim öğrenmek istediklerim ne kadar da farklı.

Burada değilim şimdi. Bu kadın, yanında oturan ben değilim. Çamurlu bir sokaktan geçiyorum. Parkta iyi kahve içebileceğim bir yer arıyorum. Bu küçük yerdeki paltoların sökük lerini dikiyorum. Konferans salonunun dışında rüzgâra kapılmış uçuyorum. Beni kaybetme. Kayıp gitmeme izin verme.

VII

BİRLİKTE banyo yapıyoruz. Bebeğimiz içimde, hâlâ küçücük, sessiz. Buharlar yükselen küvete uzanmış, gülüşüyor, konuşuyor, sonra konuşmuyoruz. Sıcak kaslarımızı gevşetiyor, rahatlıyor ve sürükleniyoruz. Buharlar yükseliyor, neredeyse hiç duyulmayacak bir ses çıkararak. Sisin içinde yüzün çok yakın. Bir su çemberinde birbirimize dokunuyor, gülüşüyoruz. Lavanta sabunlu ellerinle

beni yıkıyorsun. Ben de seni kendi ellerimle yıkıyorum. Sana bakıyorum. Her seferinde seni ilk kez görüyorum sanki. Artık hayatımın vazgeçilmez bir parçasısın.

VIII

PARKTA yürüyoruz, salıncakların, kaydırakların, ailelerin yemek yediği masaların, sıçrayıp bağırışan çocukların yanından geçiyoruz. Konuşuyorsun. İşinden bahsediyorsun, işin hakkında bir şeyden. Heyecanlısın, bir olayın önemini savunuyorsun, günlerden hangisi olduğunu, günün hangi vaktinde olduğumuzu bilmiyorsun, el kol hareketleri yapıyorsun, sözlerin hızlı ve yoğun çıkıyor ağzından.

Oysa ben burada, senin yanında yürürken, bu günde olduğumu, bu saati, akşamı, aileleri, arkamızda göğe yükselen serin meşe ağacını biliyorum. Deniyorum, ama söylediklerine bir türlü ulaşamıyorum; o yer öyle uzak ki, ne burada ne de bu zamana ait. Peki hangi an yaşanması gereken? Seni hayal kırıklığına uğratıyor muyum, burada, çam ağaçlarının siyah gövdeleri, kılıç gibi eğreltiotları, çürümeye yüz tutmuş yaprak yığınları arasında, şimdinin yeni gelişiminde? Beni hayal kırıklığına uğratıyor musun?

Sadece nerede olduğumu biliyorum ve tamamıyla kaybolmamak için elini tutuyorum.

IX

SADAKATSİZLİK için her zaman fırsat var. Doğruca yüzüme bakıp "Benim istediğim bu, sen de istiyor musun?" derler. Bu kaçamak geçişler bazen beni üzer. Bazen de öfke duymama neden olur. On beş yaşındayken, bir Greyhound otobüsünde yanımda oturan adam bana doğru dönüp, eliyle göğsüme dokunmuştu. Adamı hatırlamıyorum, ama o korkutucu sıkıntıyı hâlâ içimde hissedebiliyorum. O an var olmamayı dilemiştim.

Ama artık hepsiyle dalga geçebilecek güçteyim. Ben seni seviyorum. Şimdi güzelce hazırlanmış, giydiğim etek kadar pürüzsüz bir zihinle seni bekliyorum.

X

KANEPEDE yatıyorum – karanlık bir öğleden sonrası. Yağmur. Şömineyi yakıyorsun. Ben ise iyice ısınmış, uykuluyum – uykuya dalıyorum. Bir süre sonra tekrar odaya giriyorsun. Senin odada olduğuna emin oluncaya kadar gözlerimi aralıyorum. Usulca ateşe kömür atıyorsun, sonra da yanıma gelip, etrafıma sarmaladığım battaniyeyi tekrar üzerime örtüyorsun.

XI

BENCİLCE, acımasızca bir şeyler söylüyorsun. Muhtemelen bunun beni incittiğinin bile farkında değilsin. Altımdaki toprağın tek şefkat kaynağı olduğu-

nu hissederek, şakayık çiçeklerine bakıyor gibi yapıyorum. Aslında kabarmış, açmak üzere olan filizlerin arasında sıkışıp kalmış şakayıkları da fark edebiliyorum.

Neredeyse hava karanlık. Bir süre sonra, söylediğin şeyi düşünmeyi bırakıyorum. Rüzgâr kiraz dallarını iki yana sallayıp duruyor – karanlık tenimde serin. Telefon çalıyor ve içeriye giriyorum.

XII

YAPRAKLARI sararıp düştüğünde manolyayı severim. Yapraklarını açışındaki o mükemmelliğe hiç güvenmem. Mükemmellik nasıl var olabilir ki? Bir süre sonra kayıp düşerler, hata yaparlar, sendelerler, toprak rengi, buruş buruş lekeler oluşur yapraklarında. Sonları da ortalığa saçılmış bir çöp yığını olmaktan başka bir şey değildir.

Anlıyorum ki ben, birkaç gün vazoda duran, sonra da atılıp, yok olan bir tek çiçeği değil, hepsini istiyorum. Çünkü hepsi birlikte bir gerçek, bütün bir hikâye. Bunun ne anlama geldiğini biliyorum, ama bu beni hiç üzmüyor.

Ama kışın tavuslar, manolyalar gibi değildirler. Şubat ayında bir gün, Carolyn'nin Yeri'nde, kasvetli, gri havayı seyre dalmış, elimde sıcak fincan, durmak bilmeyen şiddetli yağmurla uyuşmuş haldeyim. Pencerede dikilmiş duruyorum; karşıdaki horozu fark ediyorum. Temmuzda öylesine kendinden emin ve yüzsüz olan bu hayvan şimdi çitin yanına çömelmiş, yatıyor. İçimde beliren korku ve tanıma hissi birdenbire bütün sinirlerimi uyarıyor.

Bütün tüyleri yapışmış, yanar döner gözleri donuklaşmış bir muhabbet kuşu görüyorum ileride. Carolyn bir şeyler anlatıyor. Ben ise duymuyorum ya da kelimelerin anlamlarını duymuyorum. Sadece bir ses bildiğim – her şey olabilir. Kendimizin bir yansıması belki de. Bazı güzel şeylere yazık oluyor, tıpkı kesilen süte olduğu gibi.

XIII

YUMURTANIN akını çırpıyorum. Vakit geç, hava karanlık. Bir perçem saç gözümün önüne geliyor. Yumurtanın akı ilk önce kar yığınına dönüşüyor, sonra da çırpma makinesi bu birikintileri yontuyor, yok ediyor, tekrar yontuyor.

Arkamda duruyorsun. Ellerinle omuzlarımdan tutup, bir şeyler fısıldıyorsun. Seni duyamıyorum. Kelimelerin kaybolmuş ve bir daha geri gelmeyecekler. Şu anda çırpma makinesinin vırıltısı benim tek yaşantım.

XIV

BUGÜN, süsen bahçesindeki zehirli otları toplarken birden kuşku duyuyorum. Sabah güneşinin altında diz çökmüş dururken kuşku sessizce sarıyor beni – sis, korkunç bir bulantı, bilinmeyen bir yerden.

Neden? Hiçbir işaret, küçük bir belirti bile yok. Dere sessizce akmaya, gün normal seyrine devam ediyor. Rüzgâr süsen yapraklarını, yeni yeni gelişen sapları hışırdatıyor ve ben bizden şüphe ediyorum. Kaymaya başladığımızı, merkez-

den uzaklaştığımızı korkarak fark ederken, yaşantımızdan, bütünüyle kayıp düşmemizden şüphe ediyorum.

İşte bu sabah, şu anda kendimi güçlü hissetmiyorum. Neredesin? Neden hiç güvenim yok? İçeriye gidip, kanepeye uzanıyorum ve elimi rahmimin üzerine koyuyorum. Gelişen sert kasları hissetmek hiç de zor değil. Gerçekliğin karşısında afallamış, uzanıyorum. Karnımdaki güneşi düşünüyorum. Devam edemeyiz.

XV

SÜT ve şeker bitiyor bu sabah. Süpermarketten dönerken bir Wolkswagen'ı solluyorum. Arabayı süren delikanlının yana doğru eğilip, kızı yanağından öptüğünü görünce sevdiğimi, sevildiğimi hatırlıyorum.

Isındım, güvendeyim, ben iyiyim. Eve vardığımda orada olacaksın. Bebek içimde. Cadde boyunca uzanan yeni yeşermiş ağaçlar, evler, içlerinde yaşayan insanlar, dünya, dünyadaki her şey.

Pencereyi açıp soğuk havayı soluyorum. Biz burada yaşıyoruz. Şu anda.

XVI

GÜNEŞ gökyüzünde yanıyor. Enerjisini zamandan, bizim yaşamlarımızdan alıyor. Bu sabah, elbise için düğmeler, astarı için ipek kumaş aldım. Kahve içmek için caddenin sonundaki restorana gittim. Tezgâhta tek başıma oturup, siyah, sıcak fincanın içine krema döktüm. Tam ortada yığılmış beyazlığın ilk önce yok oluşunu, sonra da kenarlardan buharlaşıp yükselişini seyrettim.

Adamın biri yanıma gelip oturdu ve konuşmaya başladı. Ben de konuştum. Bir süre sonra ikimizin de Marcia'yı tanıdığı ortaya çıktı. Onun sekreteri ile Marcia dernekte aynı bölümde görevliydi; daha önce de kendisi Marcia'ya kaza sigortası satmıştı. Fincanların ve tabaklarının takırtısı. Parlak güneş. Uyuşuk uyuşuk düşünüyorum. Bir an pürüzsüzlüğünü ve serinliğini hissedebilmek için astarıma uzanıp, ipek kumaşına dokunmak istedim.

Beni öğle yemeğine davet etti. Otomatik pikapta "Beni geçip gitme" parçası çalmaya başladı. O an uyuşukluğu, güneşi, saat tıkırtılarını, hareket eden elleri, tezgâhtaki bir parça ipeği düşündüm. Kibarca davetini reddettim. Birbirimize gülümsedik, selam verdik ve zıt yönlerde yürümeye başladık. *Terra infidel. Terra infidel.*

XVII

SABAHIN erken saatleri. Küçük bir geziye çıkıyoruz. Sen motordaki yağı ya da o tür bir şeyi kontrol ediyorsun. Ben ise atölyende geziniyorum. Bütün aletler, malzemeler yerlerinde sessiz ve hareketsiz. Matkap, matkap uçları, rende, zımpara kâğıtları, elektrik kablo makaraları, düzeç, L cetveli, çekiç. Yapıştırıcı ve üçü bir arada yağ; cam parçaları; testerenin bıraktığı talaş, odun parçaları.

Uzanıp yerden bir sedir parçası alıyorum; biraz toz kalkıyor. Bu odun parçası öylesine düzgün ve hoş kokulu ki. Testere masasının üzerindeki rafta bir kutu

limonlu balmumu duruyor. Parmağımın ucuyla aldığım bir parça balmumuyla sedir ağacını ovuyorum. Sedir parlıyor.

Yoldan beni çağırıyorsun. Çiviler ışık demeti halinde parıldıyorlar. Kırık bir ayna parlıyor karşıki köşeden. Burası senin yerin, senin bütün bu şeyler. Onlara sen de en az benim kendiminkilere verdiğim kadar önem veriyor olmalısın. Burada olmak güzel – senin yerinde. Bana her zaman burayı hatırlatacak bir uğur istiyorum. Yabancılarla konuşurken cebimde saklayabileceğim bir şey. Tekrar bana sesleniyorsun. Sedir parçası oldukça küçük, hemen cüzdanıma atıyorum. Kapıyı özenle kapatıp dışarıya çıkıyorum.

XVIII

AKŞAM yemeğinde arkadaşları ağırlıyoruz. Oturma odasında onlarla birliktesin.

Kahkaha, sohbet, bardakların hoş şıngırtısı. Mutfaktaki pencere nemlenmiş, buhar yüzünden donuklaşmış. Avucumun içiyle camlardan birini siliyorum. Antone'lerin evinin kuzeye bakan, yosunlu bahçesinde açılmaya başlamış, büklümlerini gevşeten eğreltiotlarını görüyorum. Oturma odasından neşeli sesler geliyor. Masadaki mumlar. Arkadaşlar arasında, evimizde olmak çok güzel- zengin, gelişen bir yaşam etrafımızı kuşatmış.

Greyfurt, avokadolar, incirler. Çabuk bozulan meyvelerin başka bir tadı var. Seyret onları, şu kısacık varoluşlarına bir dikkat et. Ben her ikimiz için de yaşamımıza göz kulak olurum. ❁

İngilizceden çeviren : Berrin Özdemir

İLKYAZ SIKINTISI GÜZ VURGUNU

ORHAN BARLAS

ÖYKÜDE anlatılanlardan çoğu benim bilip gördüklerime uymuyor, anlatı inceliklerinden ileri gelen ya da değişik yorumların, açıklamaların yol açtığı ayrımlar değil bunlar, düpedüz somut gerçekler, olgular çakışmıyor... bazı şeyleri ben başka görmüşüm, yazar Zeynep Avcı başka görmüş. (Zeynep Avcı, "Mutlu Bey, Dolunay ve Yaz", "AdamÖykü", S : 24) Bu karşıtlık bazen çelişki düzeyine çıkıyor... Burda ayrıntılara girmek yazara yol göstermeye kalkışmak sayılabilir... Özetle ne denebilir? Ben "içerden çağrılan" "Mutlu Bey"leri öyle bilmiyorum... Yaşları, havaları, giyim kuşamları ile çağrılan kaporta ustaları Mutlu Beyler (benim bildiğim) başka türlü insanlardır... Zaten yazlıktan gelen anlatıcı da onlara hem "Mutlu Bey", hem de "sen" demez... Görüyorsunuz, sorun iyiden iyiye saçma bir çığıra girdi, öyküde "gerçeklik" arama ilkelliğine ha vardık, ha varacağız...

İyi ama, bu giriş şu soruyu sormamız için zorunlu idi : Zeynep Avcı binde bir gözüken bir özel "hali" mi anlatmış, yoksa bile bile, daha iyi söylemek için "biçim" bozmayı mı uygun görmüş? Bence ikincisini yapmış, bu yüzden de bir "iyi öykü" yazmış... Anlatıya akıllıca derlenmiş, toparlanmış bir "ilkyaz vurgunu" ile giriyorsunuz... Yazlığa alışmış, yazlıktan geçemiyen orta katman insanları... Sonra (gene) ilkyaz yorgunu emekçiler... Sonra yazar "sadede" geliyor ve "Mutlu Bey" ortaya çıkıyor... başlıkta da "Dolunay" var... gizli-bilimler, bizleri çekip çeviren yıldızlar, kırık dökük tümcelerle felsefe, en sonra da "toplum"...

İster yaz, ister güz, ister kış olsun, aydan, yıldızlardan, güneşten (belki on beş yirmi kilometre derindeki faydan) ileri gelen "doğal görüntülü" can sıkıntısı insanlara eşit mi dağıtılmıştır? Burda ilk çağrışım Nâzım Hikmet'in "ölümün adil olması" için önerdiği koşul... "Mutlu Bey" o kadar incesine gitmiyor... Söz gelimi bir akraba istiyor, sonra da açık açık, "parası olursa sıkıntısı azalır" diyor, "parası olanlar benim kadar sıkıntılı görünmüyor" diyor...

Acaba Mutlu Bey Meslek Okulu'nda okumuş mu? Ne kadar okumuş? Biraz uzatsa "o" öyküyü yakalayacakmış, ama "anlayana" bu kadarı da bol bol yeter...

GENÇ KISA ÖYKÜ YAZARLARI KURAMIN HANGİ NOKTALARINDA BAŞARISIZ KALIYORLAR VE NİÇİN OKUMUYORLAR?

SEVİNÇ ÖZER

Kısa öyküde yazar kalıcı bir değişimi amaçladığından özgün ve yaratıcı olmak zorundadır. Romanların konuları farklı yazarlar tarafından tekrar tekrar yazılabilir. Ancak bir kısa öykünün konusu hiçbir zaman tekrarlanamaz. Özgünlük kısa öykünün en büyük silahıdır.

KABA saba bir rekabet duygusu adına söylemiyorum, fakat doğası gereği kısa öykü günümüz sorunlarını saptamada bir kez daha romanın önüne geçti ve nasıl bir dünyada yaşadığımızın profilini genç öykücülerin ağzından olanca çıplaklığı ve edebiyat kültürümüzün bulunduğu nokta açısından olanca ürkütücülüğü ile ortaya serdi. Kısa öykü bunu yaparken bir hizmet daha sundu : Aydın Çubukçu'nun "Evrensel Kültür"ün zorunlu olarak niçin edebiyat yoksulu bir dergi olarak yayınını sürdürdüğünü savunurken yaptığı açıklamada olduğu gibi, eleştirel damarlarından bir çoğu kurumuş olan Türk edebiyatında kısa öykü eleştirisinin de doğru saptamalar yapabildiğini gösterdi.

Ben bu konuşmamda öncelikle kuramsal açıdan güncel sorunları yakalamakta kısa öykünün niçin romandan daha seri hareket edebildiğini göstermek istiyorum. Bunu yaparken genç kısa öykücülerin benim gözlemlerime göre, öykülerini yazarken başarısız kaldıkları noktaların altını çizmek ve onları bilgilendirmek istiyorum. Daha sonra da Semih Gümüş ve Aydın Çubukçu'nun başarısız kısa öykülere bakarak edebiyat kültürümüz konusundaki saptamalarını yorumlamaya çalışacağım :

Edebiyat "zamansal" olma özelliği ile "uzamsal" olan resim ve heykel sanatından ayrılır. W. J. T. Mitchell'e göre, "... okuma süresi fiziksel anlamda metnin uzamsal bir biçimden zamansal bir biçime dönüştürülme işlemidir." Yani edebiyat zaman duygusunu içselleştirmiştir. Bir başka deyişle yaşamı yorumlamada edebiyat plastik sanatlardan, a) okuma ve deşifre etme süresi yanında, b) anlatısal ya da düşsel zaman kullanımı ile ayrılır.

Roman ve kısa öykü, okuma ve düşsel zaman kullanma olarak her iki kategorideki bu "zaman" kavramını farklı biçimlerde kullandıklarından işlevleri de farklılaşmıştır. Roman, bir nesneyi ya da bir olayı mekân içinde kavramsallıştırırken "bütün" duygusundan hareket eder; kısa öykü ise "parça" duygusundan

yola çıkar. Bu nedenle roman uzundur, kısa öykü ise kısa. Felsefi anlamda roman "bütün" duygusunu ona seçenekler sunarak pekiştirir; kısa öykü ise, "parça"yı verirken bütünü algılamamızı sağlar. Yazar kısa öykü yazarken :

1. Okuyucusuna elindeki metnin, metin içinde gözükmeyen kurgusal olaylarla ilişkisini sezdirmelidir. (Kısa öykünün öncesi ve sonrası sezdirilmelidir.)

2. Okuyucunun "bütünü sezgileri yoluyla algılaması" sürecinde hiçbir tümcenin sıfır noktasında bir yorumla yazılmayacağını bilmelidir. (Hemingway anlatıda gizlenmiş bu yorum zorunluluğuna, kitlesi su üzerinde yalnızca 1/8 oranında göründüğü için aysberg yöntemi demektedir.)

Bütünü yakalamak için parçaya bakan kısa öykünün, parçanın gerçek doğasını akıp giden zaman içinde bir noktada yakalayabilmesi için onu bir metafor yoluyla simgeleştirmesi, dolayısıyla yakaladığı zamanı da "hatırlanabilir" kılması, mitleştirmesi, kısa öykünün en önemli kurallarından biridir. Immanuel Kant "Yaratıcı Yetenek ve Sanatın İşlevi" adlı denemesinde şunları söylüyor :

> Simgelerimizin kaynağı ne olursa olsun, ister dış dünyanın zorlamaları, ister iç dünyamızın etkisiyle biçimlensinler; ya da ister apriori, ister deneyime dayalı fenomenler ya da ussal farklılaşmalar olarak biçimlensinler her defasında ZAMAN dediğimiz o içsel duyguya ait olacaklardır; bu nedenle bütün bilgilerimiz son çözümlemede, onları düzenleyen, birleştiren ve birbirleriyle belli bir dizge içinde ilişkilendiren, o içsel duygunun, yani zamanın biçimlendirmesine maruz kalacaklardır.

Zamansal potansiyeliyle edebiyatın diğer plastik sanatlardan daha çok sayıda anlam konfigürasyonları yaratacağı, daha karmaşık ve daha etkili oluşumları ortaya çıkarabileceği kesindir. Anlama ulaşmada roman aceleci değildir. Kısa öykü ise sanatsal yapısını gerçek, güzellik, sevgi gibi anlamlardan biri üzerine kurar ve onu kavramsallaştırmayı amaçlar. Yani kısa öykünün kişileri ve olayları aktarılmak istenen bir duygunun, bir anlamın nesnel denklikleridir. Bunu T. S. Eliot'un "Nesnel Denklik" (Objective Correlative) tanımı ile açıklayabiliriz. Eliot'un tanımı şudur :

"Bir duyguyu sanat yoluyla ifade etmenin tek yolu onun için 'nesnel bir denklik' bulmaktır. Bir başka deyişle bir dizi neyse, bir durum, olaylar zinciri bu özel duyguyu formüle edebilir; öyle ki dış dünyanın beş duyumuzdan birini harekete geçiren olguları verildiğinde hemen bu duygu ortaya çıkabilsin."

T. S. Eliot, Lady Machbeth'in uykuda gezerek konuşmasını derin bir suçluluk duygusunu dramatize eden bir "olay" olarak örnek göstermekte ve onun suçluluk duygusunun hemen herkes tarafından eksiksiz bir biçimde duyumsandığını anlatmaktadır. Bu durumu Edgar Allan Poe (Eliot'tan yıllar önce) şöyle formüle etmeye çalışmıştır :

"Başarılı bir sanatçı bir öykü kurmuştur. Düşüncelerini olayların içine yerleştirecek bir şekilde biçimlendirmez; önce kafasında okuyucu üzerinde yaratmak istediği "tek bir etki"yi iyice tasarlayıp olayları yaratır. Sonra bu olayları birleştirip onları o şekilde anlatır ki öykünün tonu planladığı etkiyi ortaya çıkarabilsin."

Edgar Allan Poe kısa öyküyü romandan ayıran özelliğin "tek bir etki yaratmak" olduğunu söylemektedir. Poe'nun önerdiği tek bir etki yaratma süreci, T. S. Eliot'un "duygu" olarak tanımladığı anlamı, nesnel bir denklik bulmaya çalışarak arayışıdır. Poe anlamın kavramsallaştırılması için uygun olay ve karakterlerin yaratılmasını ve ilk cümleden başlayarak şiirsel yoğunlukta bir dil kullanılmasını da önermektedir. Bu koşulların yerine getirilebilmesi için kısa öykü yazarının hiç kuşkusuz çok yaratıcı, bilgili ve zeki olması, duygularını olaylara evrensel düzeyde tercüme edebilmesi şarttır. Bu bilgiler ışığında kısa öyküde "olay" nedir, nasıl ele alınır?

Kısa öyküde "olay" en basit anlamda bir noktada başlayan, gelişen ve bir noktada biten bir aksiyonun "ortaya çıkaracağı sonuçları ile" verilmesidir. Sonuç duygusu verilmedikçe ne roman, ne de kısa öykü için "kurgu" halini alamaz; çünkü kurgunun oluşabilmesi için bir nedensellik ilişkisinin ortaya çıkması gerekir. Bu bağlamda İngiliz yazar E. M. Foster'ın ünlü örneğini hatırlatmak istiyorum :

– "Kral öldü, daha sonra da kraliçe öldü." (tümcesi zamansal bir sıralama ile verilmiş bir haberdir.)

– "Kral öldü, daha sonra kraliçe de kederinden öldü." (tümcesi bir kurgudur; çünkü hem bir zamansal sıralama, hem de bir nedensellik duygusunu içermektedir.)

Ancak kurgunun bu şekilde düzenlenmesi de kısa öykü için yeterli değildir. Kısa öyküde sonucun ortaya çıkaracağı durumları ima eden bir Kapanış (denouement) bölümünün de bulunması gerekir. Earlt Hilton ve Darwin Shrell tipik bir kapanış (denouement) tümcesinin çocuk masallarında bulunduğunu ve (Türkçedeki "Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine" tümcesinin karşılığı) "And they all lived happyly ever after" (s. 260) tümcesiyle masalın sürdüğünü söylemektedirler. Kısa öyküde ise kapanış bölümü okuyucuya sezdirilmektedir (bazen de yazar bir kapanış tümcesi yazmayı seçmektedir) ve asıl önemlisi kısa öykü okuyucu üzerinde kalıcı bir etki bırakmayı, ahlaki bir devrimi amaçlamaktadır.

Romanın aksine kısa öyküde karakter çoğu kez olaydan daha sonra gelir. Bir başka deyişle kısa öykü karakterinin bir gelişim göstermeye zamanı yoktur. O yalnızca bir duyguyu kaydetmenin, bir tarih düşmenin aracıdır. Okuyucuda unutulmayacak izler bıraksa bile kendisi bir kişilik gelişmesi gösteremez, büyüyemez, olgunlaşamaz, yalnızca olgunlaşmaya giden yolda ilk şokunu yaşar.

Roman ise ahlaki bir evrimi amaçladığından bir kapanış etkisini içermez, etkiyi adım adım artırır. Bu konuda benim yorumum (daha önce de bunu yazmıştım) romanın toplumsal ideallerden yola çıkarak bir konsensüs (toplumsal muvafakat) ideolojisi yaratmayı amaçlayarak yazılması; kısa öykünün ise bu ideolojinin dışında kalan aykırıları ya da aykırılıkları yakalayarak gün ışığına çıkarmayı ve konsensus ideolojisine dolaylı bir yoldan katkıda bulunmayı amaçlama-

sıdır. Dolayısıyla kısa öykü romandan daha politize (değişime daha açık) bir tavırla yazılır.

Romanın aksine kısa öyküde karakter çoğu kez olaydan daha sonra gelir. Bir başka deyişle kısa öykü karakterinin bir gelişim göstermeye zamanı yoktur. O yalnızca bir duyguyu kaydetmenin, bir tarih düşmenin aracıdır. Okuyucuda unutulmayacak izler bıraksa bile kendisi bir kişilik gelişmesi gösteremez, büyüyemez, olgunlaşamaz, yalnızca olgunlaşmaya giden yolda ilk şokunu yaşar.

Kısa öyküde yazar kalıcı bir değişimi amaçladığından özgün ve yaratıcı olmak zorundadır. Romanların konuları farklı yazarlar tarafından tekrar tekrar yazılabilir. Ancak bir kısa öykünün konusu hiçbir zaman tekrarlanamaz. Özgünlük kısa öykünün en büyük silahıdır. Buna karşılık kısa öykü romana göre zorunlu olarak mekânsal bir sınırlılık içinde yazılır. Ahlaki bir değişime yönelik yazmak kısa öyküde mekânsal bir çerçeveyi zorunlu kılar.

"Kısa öyküde olay nedir?" konusunda buraya kadar söylediklerimi atasözü ve deyimlerden örneklerle çözümleyerek karşılaştıralım : Örneklerimi atasözü ve deyimlerden seçmemin nedeni bunların muhatabı üzerinde bir davranış değişikliğine, kalıcı bir etkiye neden olmayı amaçlamalarıdır. Atasözleri ve deyimlerin bazılarının içinde zamansal sıralama ve kişileştirme (characterization) öğelerini barındıran *aksiyon* ve dolayısıyla *olay* bulunuyor. Ancak bunların pek azı kısa öykü (yani çok kısa öykü) açısından *sonuçları ve sonuçların ortaya çıkarabileceği durumları* ima eden kısa öykü kurgusu sınıfına girebiliyor.

1. Atasözü :

"Yengece 'Niçin yan yan yürüyorsun?' diye sormuşlar, o da 'Serde kabadayılık var!' demiş."

(Burada iki kişi arasında bir diyalog; baş aktörün (yengecin) kendini olduğundan fazla gösterme çabası – yani kişileştirme; ve bir aksiyon var. Fakat sonuç doğurmayan bir aksiyon olduğundan "haber" niteliğinin ötesine geçemiyor. Kısa öykü özelliği taşımıyor.)

2. Atasözü :

"Öksüzün eteğine kavurga koymuşlar, eteğim yandı, diye yere dökmüş."

(Bir dünya bilgisi ve görgüsü eksikliğini söz konusu eden bu atasözünde final anı, ya da eylemin – aksiyonun değil – sonucu açısından soyut bir biçimde bir buluş, bir yargı söz konusu değil. Yani bu atasözü de kısa öykü özelliği taşımıyor.)

3. Deyim :

"İyi ki geldin a koca
Ölüyordum bu gece."

(Hiç beklenmeyen bir zamanda yetişen bir yardımı ima eden bu deyim diğerlerinden aşağıdaki noktalarda farklıdır ve (çok çok kısa) öykü tanımına uymaktadır :

a) Buradaki aksiyon, yani kocanın gelişi, deyimin bütünü içinde ima yoluyla

aksiyonun öncesi ve sonrasını da iletmektedir. Koca bir süreden beri evinden ayrıdır, eşi onu özlemiştir. (dramatic situation)

b) Final anı açısından yeni bir aksiyonun başlangıcını ima etmektedir. Kadın kocasını yatağa atmaya hazırlanmaktadır. Yani bu atasözü an'ı, zamansal açıdan önceki ve sonraki olan bir bütünlük içinde yakalamış, tek bir etki yaratmayı başarmıştır. Bu tek etki cinselliği de ima eden bir aşk ve özlemin yol açtığı SABIRSIZLIK duygusudur.

c) Bu sözü söyleyenin koca değil de, kadın olması, yani cinsel rollerin tersine çevrilmesi ilginçtir. Burada amaçlanan *aykırılık* yardımıyla *sabırsızlık* duygusunun üzerimizde bırakacağı etkinin artırılmasıdır. Bu etki aynı zamanda "koca" ve "gece" sözcüklerindeki "c" harfinin oluşturduğu aliterasyonla/uyakla biraz daha artmaktadır. Dolayısıyla bu deyim-öykünün bilinçaltımıza gönderdiği ileti şudur : "Seven kişi sabırsız olur." Bu ise aşk konusundaki tavırlarımızda ahlaki, radikal bir değişimin başlangıç noktasıdır.

d) Burada kişileştirme (characterization) açısından koca sessiz kalmakta ise de, kadın bizi gülümseten bir cazgırlık – "a koca" – ve saldırganlığa meyleden bir cinsellik – "ölüyordum" – sergilemektedir. Yani en ekonomik biçimiyle kişileştirme gerçekleştirilmiş, kadın kanlı-canlı, yaşayan bir kadın olmuştur.

e) Bu çok çok kısa öyküde "gece" sözcüğü okuyucuyu gerçeğe uyandıran (epiphanic) bir özellik taşımaktadır. Yani cinsellik konusundaki bütün imalar tek bir sözcükte toplanmıştır.

Epiphany *Ulysses*'in yazarı James Joyce'un dinsel bağlamdan çıkarıp edebiyatın hizmetine sunduğu bir terim ve epiphanic kısa öykü (ben buna Türkçede "İçe Doğuş Öyküsü" diyorum), çağdaş kısa öykünün en önemli kollarından biri. Dinsel bağlamda Epiphany, "On ikinci geceye denk düşen 6 ocakta İsa'nın Üç Bilge Adam tarafından ziyaret edilerek kendisine Tanrısal yönünün ve misyonunun bildirilmesi" anlamına geliyor.

Joyce'un kullandığı yazınsal bağlamda ise *epiphany*, bir karakterin; anlık, şaşırtıcı, dramatik, adeta mucizevi bir biçimde içinde bulunduğu durumun ya da karşısındaki kişinin gerçek doğasının farkına varması, keşfetmesi olarak tanımlanabilir. Joyce bir yazarın, bu keşif anlarının saçtığı ışığı yakalamasının çok önemli olduğunu savunur, çünkü bu ışık, anında solmakta ve gözden kaybolmaktadır. Joyce bu anların kaba saba dil kullanımında, tek bir sözcükte, vücut diliyle ilgili bir harekette, bir jestte, kafada kalan bir deyimde bile yakalanabileceğini düşünür. Yazar bu içe doğuş anlarını; gerçeğin sezgisel bir tavırla yakalanışını, kendi yazma serüveninin merkezi haline getirmiştir. *Sanatçının Genç Bir Adam Olarak Portresi*'nde, *Ulysses*'te ve özellikle *Dublinliler* başlıklı kitabındaki bütün öykülerinde içe doğuş anlarını kullanır.

Kısa öykünün dilinin roman dilinden çok daha yoğun ve aliterasyondan güç alan şiirsel bir dil olduğunu düşünürsek, içe doğuşları kullanan bir yaklaşımın dil kullanımını daha da yoğunlaştırdığını, bir eleştirmenin dediği gibi, yazarın "güzellikten elektriklenmiş bir dil" yaratabilmek için sözcüklerle şaşırtıcı denemelere girişerek, farklı bilinç düzeylerini yakalamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Proust'un "ayrıcalıklı anlar" dediği kişisel-gerçek ya da bilinç-anları'dır bunlar.

Kısa öykü yazarı yaşamın ince alaycı, karanlık, çözümlenememiş hammad-

desini denetleyecek ve biçime sokacak sanatsal araçlar bulmak zorundadır. Günlük yaşamda karşılaştığımız olayların kurgusal gerçeğin önüne geçtiği (örneğin Kumkapı olayı, Merve Kavakçı olayı) günümüzde, roman bile, hızla "bütünsel etki" (totalizing effect) arama fikrinden uzaklaşmakta, parçaları arasında, yaşamın öngördüğü daha büyük bilinçsel boşluklar doğmaktadır. (Sonuçta romanın da parçalı-episodik-yazılmasının zamanı gelip çatmıştır.) Değişimin hızı nedeniyle toplumsal belleğin giderek zayıfladığı bu dünyada kısa öykünün gerçeği olduğu gibi (hangi gerçeği?) resmetmeye kalkması, akıldışı bir yaşamda akılcı olmaya çalışması, yaşamdan kopuşu demektir. Çünkü çağdaş kısa öykü aramıza, yaşamın değişmesi ve hızlanması karşısında, edebiyatın da değişmesi ve hızlanması zorunluluğundan kaçamaması nedeniyle, 19. yüzyılın ortalarında katılmış; doğumu da özellikle seçkinci edebiyatçıları hiç de mutlu etmemiştir. Amerika'da, doğduğu ülkede bile, kısa öyküye uzun yıllar kaşlar çatılarak bakılmış, küçümsenmiş, roman materyalinin kısa öykü yazarak harcanmaması, ulusal edebiyatın kaynaklarının yazarlık kariyerinin yeniyetme döneminde çarçur edilip, ayaklar altına alınmaması konusunda yazarlar eleştirmenler tarafından sık sık uyarılmışlardır.

Kısa öykü yazarı kuramı bilmek zorunda mıdır? Bu soruya hiç düşünmeden "hayır" derim. Ancak yazar uzandığı, el attığı her materyalin kısa öyküye dönüşmeden önce kendisine bir DİRENÇ göstereceğini bilmelidir.

Bugün hiç unutmamamız gereken gerçek şudur : Roman yavaş değişen, ahlak merkezli, hiyerarşik, daha az bireyci bir toplumun anlatım aracıdır. Kısa roman (novella) değişimi – romana göre – hızlanmış, yerleşik değerlerin sorgulanmaya başlandığı, daha bireyci bir toplumda yazılmaya başlanmıştır. Kısa öykü ise toplumun çok hızlı değiştiği, kaosa doğru yol aldığı, kuşkuculuğun arttığı dönemlerin anlatım biçimidir. Kısa öykünün kıtasal bir ülkede, çok farklı kültürlerden gelen insanların birbirlerine alışmaya ve birlikte yaşamaya çalıştıkları bir ortamda ortaya çıkması rastlantı değildir. Çünkü kısa öykü romana göre çok daha hızlı bir iletişim aracı olması yanında ahlaki bir değerin savunucusu da değildir. Yani kısa öykü saptamalar yapar ve geçer gider, yaşama bir kâşif gözüyle bakar. Bu genellemeleri yaparken genç öykücülere şunu ima etmek istiyorum. Bir ülke edebiyatı değişim hızının hangi aşamasında bulunuyorsa o türü daha çok üretme eğilimi gösterir. Hiç kuşkusuz bu anlatım biçimleri her zaman edebiyat sahnesinde birlikte var olmayı sürdüreceklerdir; ancak yazarlar kuramsal açıdan her birinin hangi amaca hizmet ettiğini, ne tip bir dili kullanacağını da sezerler.

Kısa öykü yazarı kuramı bilmek zorunda mıdır? Bu soruya hiç düşünmeden "hayır" derim. Ancak yazar uzandığı, el attığı her materyalin kısa öyküye dönüşmeden önce kendisine bir DİRENÇ göstereceğini bilmelidir. Yazar olmanın güçlüğünü William Butler Yeats şöyle anlatıyor.

"Bütün yazarlar, sanatın herhangi bir dalıyla uğraşan bütün sanatçılar, felse-

fi ve eleştirel bir güce sahip oldukları sürece, belki de yalnızca ve yalnızca sanatçı olmayı istedikleri sürece sanatlarının bir felsefesi ve eleştirel bir yönü bulunacaktır ve çoğu kez en şaşırtıcı esin perisini harekete geçiren bu felsefe ve eleştiri, Tanrısal yaşamın – ya da daha somut bir deyimle – gözle görülmeyen gerçeğin bir yönünü ortaya çıkaracaktır. Ancak yalnızca duygular kullanıldığında ya da sanatçıların, felsefe ve eleştirilerinde yalnızca zekâlarına güvendiklerinde ortaya çıkarılamayan bir gerçektir bu. Sanatçı yeni bir şey aramaz, belki de o, yalnızca ilk çağların katkısız esin dünyasını anlamaya ve yakalamaya çalışıyordur; fakat Tanrısal yaşam, insan yaşamına sürekli olarak müdahale ettiği için ve biz ona yönelttiğimiz araçlarımızı ve hareketlerimizi değiştirdikçe o da değişmeyi sürdürdüğünden, esin perisi sanatçıya her zaman yeni ve şaşırtıcı bir güzellikte uğrar."

Oldukça romantik bir anlatım olmakla birlikte Yeats bize, sanatsal yaratının, birbirlerini dengede tutarak yaşatacak iki öğesinin "duygu" ve "zekâ" olduğunu söylemektedir.

Yeats'in dediği anlamda "esin perisinin genç öykücülerimize her defasında yeni ve şaşırtıcı güzellikler getirerek" uğramadığını, Semih Gümüş ve Aydın Çubukçu makalelerinde olağanüstü gözlemlerle ve örnekleriyle, toplumsal ve siyasal içerikleriyle göstermişlerdir. Bu sanatsal tükenişin nedeni, her iki çalışmada da gösterildiği gibi, genç öykücülerimizin yaşadıkları ve ürettikleri dünyanın giderek artan bir biçimde kendini; a)narsisizm, b)şizofreni, c)bilgisizlik ve toplumdan kopukluk, yani tarihsel zaman duygusunun yitimi ile karakterize etmesidir.

Benim değerli eleştirmenlerin saptamalarına yorum getirmek istememin nedeni konuya daha geniş bir açıdan baktığımda genç yazarların bu hastalıklarında politik nedenler ve onlar adına haklılık payı görmemdir. Yani onların öykülerinden taşan narsizma, şizofreni ve tarihsel zaman yoksunluğunun sonucu ortaya çıkan bilgisizlik ve toplumdan kopukluğa, genç öykücülerin bulunduğu noktadan bakıldığında aşağıdaki noktalarda politik bir haklılık görmemdir.

1) 70'li yılların toplumcu yazarlarının kutsadıkları devrim gerçekleşmemiş, toplumda hiçbir şey değişmemiştir. O yılların sol ve sağ radikalizmi statükoyu güçlendirmekten başka bir işe yaramamıştır. Genç yazarlar, yıkmak istediğimiz kapitalizm ve onun ideolojisi liberalizmin öncelikle akademik çevreler tarafından baş tacı edildiğini görmüşlerdir. Onlara fazla bir seçenek tanınmamıştır.

2) 80'li yılların yazarlarının askeri darbe sonrası yarattıkları işkenceye dayalı holocaust edebiyatının yarattığı kötümserlik, zaten devlete ve sisteme hiçbir inanç beslemeyen yeni kuşaklar için isyan yolu olarak içe dönüklüğü ve benmerkezciliği öngörmüştür. Şizofreni yeni isyan biçimidir.

3) Burjuva yazarların yarattığı devrimci edebiyat genç kuşak yazarların gözünde öyle bir burjuva düşmanlığı yaratmıştır ki burjuva toplumunun yapıcı eleştirel değerlerini de tüketmiştir. Eğitime, bilime inanç çökmüş, toplumsal kurumlara, örneğin aile, din gibi kurumlara yöneltilen solcu eleştirilerin hiçbir anlamı kalmamıştır. Çünkü genç kuşaklar için gelecek her zamankinden daha belirsiz, her zamankinden daha sorunludur. Devrim umutluların işidir, umutsuzlar kendilerini bile kurtarmak istemezler. Politik kadrolara duyulan güvensizlik

herhangi bir reform umudunu da yok etmekte, toplumu yönlendirme (kurtarma demiyorum) fikri genç edebiyatçılar için fantezi olarak bile çekici gözükmemektedir. Yazılanların hiçbirinde reformist bir ruh yoktur.

4) Rekabetçi bireycilik bütün toplumda materyalizm ve benmerkezciliğe yol açmış, narsisizm kendini savunma ve hayatta kalma stratejisi haline gelmiştir. Ancak yeni narsisizm kuşkucu ve tedirgindir. Geçmişle ve gelecekle bağlarını koparmak istemektedir. Çünkü parasal konularda bile belleğimizi kullanmak bizi hasta edebilir. Yirmi yıl önce bir ev alabileceğiniz para bugün dolmuş parası olmuştur.

5) Narsisizm ve içe dönük tedirginlik genç yazarlar açısından yeni bir tavır değildir. Kendilerinden önce gelen kuşak bunun bol bol örneklerini vermiştir. Bilge Karasu, Adalet Ağaoğlu, Selim İleri kuşağı dünyaya tepeden bakmanın en yetkin örneklerini vermişlerdir zaten. Popülizmden nefret etmek adına bu yazarların halktan ne denli uzak durduklarını, yalnızlığı ne denli yücelttiklerini, ortada hayralık duyulacak tek kişinin kahramanları (yani kendileri!) olduğunu görmek, megalomaniyi ne ölçülere çıkardıklarını anlamak için *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşam*'ını, *Ölmeye Yatmak*'ı, *Fikrimin İnce Gülü*'nü okumak yeterlidir. Selim İleri 10 Ocak 1974 tarihli Yeni Ortam'da Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Oteli* adlı kitabı konusunda yazara da, romanı öven Rauf Mutluay'a da verip veriştiriyor :

"Bir eleştirmenimiz, Rauf Mutluay da *Anayurt Oteli*'ni – bağışlamasını dilerim – hiç utanmaksızın "yılın romanı" ilan ediyor. Demek 1973 Türkiye'sinde en önemli olay, en büyük çıkmaz, bireyin (romanda Zebercet'in) cinsel bunalımları!.. Biliyorum çok ağır bir yargı. Gene de söylemeden duramayacağım. *Anayurt Oteli* 1970 sonrası Türkiye'sinde, bilinçli ya da bilinçsiz, ama düpedüz topluma ve olaylara sırtı dönüklüğün, bir yazar ihanetinin örneğidir..."

İşte narsisizm! Bu eleştiriyi yapan Selim İleri'nin *Anayurt Oteli*'ni hiç okumadığını sanıyorum. Yusuf Atılgan'ın bu bombardıman altından sağ çıkamadığını düşünüyorum. Aynı şekilde edebiyatımıza *Berci Kristin Çöp Masalları* gibi inanılmaz güzellikte bir fantastik roman kazandıran Latife Tekin'in sonunun da ne olacağını düşünüyorum. Ve aynı şekilde (daha çok gazeteciler ve şıklığa meraklı genç akademisyenler tarafından beslenen ve henüz hakkında gerçek bir eleştiri yazılamayan) Orhan Pamuk partizanlığının da nereye varacağını müthiş merak ediyorum. (Ben kendi payıma "Bilge Karasu'da narsistik tavır" konulu bir makale yüzünden bir felsefeciden edebiyat konusundaki cehaletimi yüzüme vuran ve profesörlüğüme kadar uzanan bir fırça yedim.) Edebiyat eleştirimiz, "iyi roman"ın her şeyden önce doğru teşhisler koyan ve bu nedenle geleceğimizin önünü açan bir yapıt olduğunu ve kendini bir defadan daha fazla okutan ve her defasında okuyucuya yeni bir görüş açısı kazandıran bir çalışma olduğunu anlayacak olgunluğa erişmelidir. Roman sanatına estetik ve akademik hiçbir katkı yapmadığını bilmekle birlikte Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı romanındaki metaforun (Yaşar) gücüne ulaşan bir metaforun henüz yaratılamadığını sanıyorum.

Ancak şunun da ayrımında olmamız gerekir. Önceki kuşak yazarlar bilgiyi arıyorlardı ve bilginin niceliksel değil, niteliksel olduğu konusunda inançları

vardı. Yeni kuşaklar bilginin hiçbir konuda bir ayrıcalık olmadığını görüyorlar; tam tersine bilginin bir kusur gibi önemsizleştirildiği bir ortamda yaşadıklarının bilincindeler. (Bir fikir verebilmek için geçmişteki bir gazete haberine dayanarak söylüyorum : Hülya Avşar'ın 45 dakikalık bir televizyon showundaki emeğine karşılık aldığı para, üç devlet üniversitesi profesörünün bir yıllık emeği karşılığında aldığı paraya eşittir.) Türkiye'de herhangi bir konuda "bilgili ve ehliyetli" olmak, paranın her şey demek olduğu bu liberal ortamda, emeğini satmamak demektir, çünkü ekonomik sistemimiz az bilgiye göre ayarlanmıştır. (Hürriyet gazetesinin çok okumuş, çok gezmiş, iyi donatılmış yazarı Serdar Turgut her yazısında parodik bir biçimde, bize ego küçültme statejisinin çeşitli örneklerini vermekte; ne denli çirkin, ne denli korkak olduğunu falan anlatmaktadır.) Ülkemizde cehaletin keskinleştirip, sivrilttiği egolar, okumuşların küçültmek zorunda kaldığı egolarını baskı altında tutmaktadır.

6) Genç yazarlar okumuyorlar ve bu yolla egolarını göklere doğru salıveriyorlar, özgürleşiyorlar, baskı altına girmeyi reddediyorlar. (Aslında artık genç akademisyenler de okumayı bırakmış görünüyorlar.) Onları kim kınayabilir?

7) Sorun ülkemizin son otuz yılda inanılmaz boyutlarda bir kültürel kuraklık, bir ATROFİ hali yaşamasıdır. Hepimiz südoentelektüel, sodosanatsal bir ortamda, inandığımız her şeyin birer birer elimizden alındığını görerek, giderek yaşamdan kopma noktasına geldik. Şizofrenleştik. Her gün sahte kahramanlar, sahte peygamberler yaratarak bizler için fantastik-ötesi bir yaşamı kurgulayan medya da kültürel belleğimizi parça parça etmekte, en yakın geçmişimizi bile hatırlamamızı engellemektedir. Bütün eğitim kurumları, okullar, üniversiteler bu yeni programa göre ayarlanmış olduğundan tarihsel ve kültürel belleğimizin, başta dilimiz olmak üzere, en önemli ürünleri, donanımları piyasadan birer birer kaldırılmıştır.

Değerli Semih Gümüş ve Aydın Çubukçu bir üst kültür kurumu olarak edebiyatımızdan hâlâ bu kültürel atrofiyi, bu tükenmişliği yansıtmasını bekliyorlar... Ve edebiyatımız bu atrofiyi yansıtıyor da. Ama dramatize ederek ve bilgilendirerek değil, suskunlaşarak ve değer kaybederek yansıtıyor. Anlaşılan bu defa roman değil, kısa öykü ortamından yararlanarak yapıyor bunu. Çünkü zaman değişiminin sorumlusudur; kısa öykü de eleştirel bir tavırla bu değişimi yakalar. Fakat yazılan kısa öykülerin içeriklerinde eleştiri değil de, her zaman ahlaki bir enflasyona açık olan narsizmayı buluyorsak, bu dünyada kendimiz olmayan bir ben'e sarılmanın zamanı gelmiş, dünya yaşanılacak bir yer olmaktan çıkmış demektir. Leslie Fiedler :

"Yazar isyan etmeyi ve acı çekmeyi öğrendiğinde 'savaşacak ve kazanacak gücü olmadığından kaybetmenin büyük onurunu taşımaya kararlı olanların' saflarına katılmıştır bile; ve artık onlar için nasıl konuşması gerektiğini öğrenmek zorundadır," diyor. "Non serviam (hizmet etmiyorum) sloganı kendi içinde yetmeyebilir. Çünkü bakarsınız sanatçı sistemle işbirliği etmeyeceğim derken tökezleyip, kendini halk çocuğu Joe'yu şaşırtan ve küçümseyen formalist sanatın dinine adayabilir. Herkesin bildiği gibi üç çeşit sanat vardır : burjuvaziyle açıkça uyum içinde olan ticarileşmiş sanat; gerçek asilerin sanatı; ve yalancı asilerin – estetlerin – sanatı."

Kısa öykü, bugün, içinde her zamankinden daha fazla sayıda "yalancı asi" barındırıyor olsa gerek. Sözlerimi "Radikal" gazetesi yazarı Mina G. Kırıkkanat'ın 17 Mart 1999 tarihli bir değerlendirmesi ile bitirmek istiyorum :

> 20. yüzyıl başında çağına ayak uydurmaya ve demokrasiyi örnek almaya çalışan cumhuriyet rejimi, kısa sürede yeteneksiz, eğitimsiz, dar görüşlü ve çıkarcı yönetim kadrolarının eline geçti. Bu kadrolar, devlet hazinesini tıpkı Osmanlı gibi çıkar çevrelerine peşkeş çektiler. Halkı belli bir eğitim ve refah düzeyine çıkaracak köklü reformlar yapmak yerine, rahat dursunlar diye çapulcu takımına ulufe olarak dağıttılar. Üst sınıfların çoğunu, alt sınıfların azını paylaştığı ulufelerin spekülasyon geliri üzerinden vergi toplayamadılar. Vergi alabildikleri tek kesim orta sınıf yok oldu. Çağdaşı ve benzeri hiçbir ülkede görülmeyen kâr oranlarıyla çalışan üst sınıfların sergiledikleri varsıllık ve sürdükleri sefahat, hiçbir şey üretmeyen, üretemeyen, cahil ve sosyal hizmetsiz bırakılan alt sınıf yığınlarının kıskançlık ve öfkesiyle baş başa kaldı. İktidar olmanın sağladığı çıkarları feda etmek istemeyen politikacılar ile sınırsız ve ölçüsüz kazançlarının vergilendirilmesine direnen büyükbaş ulufeciler el ele verip, çığ gibi büyüyen yoksul halkı zapturapt altında tutabilmenin çaresini aradılar. Bu çareyi, demokratik, sosyal ve rasyonel bir devletleştirme politikası yerine, 'popülizm'de buldular.

Kısa öykünün bugün sergilediği yalancı asileri de popülizmden başka bir ortam içinde yetiştirmenin olanağı bulunabilir mi? ■

KAYNAKÇA

Brown, Suzanne Hunter, "Discourse Analysis and the Short Story", *Short Story Theory at a Crossroads*, Eds. Susan Lohafer & Jo Elly Clarey, Baton Rouge Loussiana State University Press, 1989), ss. 217-248.

Çubukçu, Aydın, "Öykünün Sefaleti", "Evrensel Kültür" S. 85, Ocak 1999, ss. 12-14.

Eliot, T. S., "Objective Correlative," *Modern Tradition: Backgrounds of Modern Literature,* ss. 134-135.

Fiedler, Leslie, "Dead-End Werther : The Bum as American Culture Hero", *The Collected Essay of Leslie Fiedler*, Vol, I. New York : Stein and Day Publishers, 1971, ss. 183-190.

Gümüş, Semih, "Genç Öykücülerin Ağzını Bıçak Açmıyor", "Adam Öykü" S. 18, Eylül-Ekim 1998, ss. 45-48.

Hendin, Josephine, *Vulnerable People,* New York : Oxford University Press, 1978.

Hilton, Early ve Darwin Shrell, *Exposition,* (Belmon : Wadsworth Publishing Company, Inc., 1967.

Kant, Immanuel, "*The Imaginative Faculty and the function of Art", The Modern Tradition: Backgrounds of Modern Literature,* Eds. Richard Ellmann &Charles Feidelson, Jr. New York : Oxford University Press, 1965 ss. 34-39.

Karl, Frederick R, American Fictions 1940-1980, New York : Harper & Row, Publishers, 1983.

Lasch, Christopher, *The Culture of Narcissim,* New York : W.W. Norton & Company, 1979

Poe, Edgar Allan, "Twice-Told Tales" *Selected Writings of Edgar Allan Poe,* Middlesex : Penguin Books, 1967, ss. 437-447.

Yeats, William Butler, "Symbol as Revelation", *Modern Tradition : Backgrounds of Modern Literature*, ss. 60-65.

AHMET YILDIZ

Kan Yoktu

OTOMOBİLİN camlarına küçücük yağmur damlaları düşüyordu. Arada bir silecekleri çalıştırıp damlaların silinip yok olmalarını izlemek hoşuma gidiyordu. Otomobilini yeni yıkatmıştı, yağmurun yağacağına aldırmadan. Pırıl pırıl yıkanmış bir otomobilin ıslanması daha da hoşuna gidiyordu. Bahar ayları ve bahar yağmurları, uzun kış geceleri boyunca buz gibi olmuş kalplerin çözülmesi anlamındaydı ve gelecek aylardaki hararet arasında bir ılıman bölgeydi onun için. Böyle bir tablo yapması gerektiğini düşündü, bir kavşakta tam sarı sönecekken, kırmızıya yakalanmamayı başarırken. Resmin bütün yüzeyine kar kozalakları egemen olmalıydı, yok yok, kara benzeyen gri-beyaz tonlarda bir vadiyi ele geçirmiş sağanak bir yağmurun renkleri gibi ya da buğulu bir camın arkası gibi bir fon. Eriyen karların etkisiyle büyümüş azgın bir dereyi kondurabilirdi şöyle orta yerine. Üzerine spatulayla çizilmiş kalın sürrealist çizgiler. Belki de duyumsamayı öne almalıydı. Yalnızca duyumsanmalıydı bütün bunlar tabloya bakanlarca. Renkleri ele alınca çözülürdü her şey. Aslında sonuçta başka bir resim çıkıyordu tasarlanandan her seferinde. Her neyse. Şimdi resim düşünmek istemiyordu. Eşini ve çocukları kayınvalidelerinin Çankaya'daki evlerine bırakmıştı. Bu gece evde yalnızdı. Küçük bir kaçamak yapmak istiyordu açıkçası. Günlerdir; aslında evlendiklerinden beri – yıllardır – eşinin ve kayınvalidesinin şefkatli baskıları altında yaşamıştı. Şimdi böyle küçük bir zaman parçası yakalamış olması kendisi için, tuhaf bir boşluk duygusu yaratıyordu içinde. Amaçsızca araç kullanması, böyle tıngır mıngır gidişi, sağdan gidiyor olsa da trafiğin matematiksel düzenini bozuyordu, arkasından gelen araçlar bir süre sonra hırsla korna çalarak onu solluyorlardı. Bu gece atölyesine dönmesi gerektiği yalanını söylemişti, ama bir türlü çalışmak istemiyordu. Bu sıcak yaşamında küçük eğlence merkezleri bile yoktu. En iyisi küçük bir kaçamaktı onun için. Hava iyice kararmış, artık gece olmuştu. Otomobilin kaloriferlerinden yayılan sıcaklık bütün eklemlerini gevşetiyor, dışarıda yağmurdan ve soğuktan kaçınan, büzüşen insanlardan farklı, sıcacık bir yuvanın ve konforun içinde olmak onda tuhaf duygular uyandırıyordu.

Birden cadde lambalarının çok cansız olduğu bir yerde bir karaltı gördü. Bir kadındı. Otomobiline doğru, belli belirsiz bir biçimde, kararsızca elini kaldırmıştı. İçinde küçük bir ışık çaktı. Şans ayağına gelmişti. Bu bölgede bu saatlerde hayat kadınlarının müşteri aradıklarını duymuştu arkadaşlarından. Böyle öyküler duyardı her zaman, ama bir türlü ona rastlamazdı bu tür kadınlar. Otomobi-

liyle çoğu kez geceyarıları olur olmaz yollara çıkar, şansını denemeye çalışırdı. Ama bir türlü karşılaşamazdı bu tür kadınlarla. Arkadaşlarının öykülerini kıskançlıkla dinlerdi. Şimdi birden bu şansı yakaladığını duyumsadı. Frenlere asıldı. Islak yolda oldukça tehlikeli bir hızla durdu. Kadın arabanın kapısını açmaya çalışıyordu. Ressam uzanarak içeriden kapıyı açtı. Kadın tuhaf bir karaltı olarak içeriye süzüldü.

– Şu aşağıya kadar götürebilir misiniz beni? dedi.

Ressam birden şaşırdı. Bu gerçek olabilir miydi? Kadının üzerinde geniş, vişne çürüğü renkte Bodrum elbisesi vardı. Açık krem rengi bir yelek giymişti. Saçları iki yana örülmüştü. Kalkık burnu yüzüne soylu bir görünüm veriyordu. Bu soylu görüntüsü belki de hiç makyajının olmamasındandı. Birden şaşırdı. Hiç de çekici bir durumu yoktu kadının. İçinde en küçük bir duygu, istek, yabancı bir vücudun duyumsatacağı, günahın ve aldatmanın yaratacağı nahoş duygu ve itek yoktu. Çıldırtıcı parfüm kokusuna boğulmamıştı arabanın içi, tombul, kışkırtıcı dizler yoktu ya da yerlerine sığamayan, dışarıya doğru fırlamış, kendilerine dokunulmaya, ezilmeye, ısırılmaya, emilmeye çağıran göğüsler yoktu. Ama işte almıştı bir kez kadını arabaya.

– Aşağıya nereye kadar? dedi kısık, yutkunur bir sesle. Oldukça heyecanlanmıştı. Küçük bir suskunluk oldu. Kadın durmadan yola, uzaklara bakıyor gibiydi.

– Benim evim şurada, yakında biliyor musunuz? dedi birden sevgiyle. Davetkâr bir yan vardı bu seste.

– Öyle mi? diyebildi, heyecanını gizlemeye çalışan bir sesle.

– İsterseniz gelebilirsiniz? Size çay yaparım.

Böyle durumlarda aptalca bir iradesizlik sergilerdi. Cinsel oyunlar öncesi kadınların karşısında hep edilgendi. Tuhaf bir durumun olduğunu sanki bildiği, sezinlediği halde tek kelime bile söyleyemiyordu.

Ya da içinde gençliğinden geriye artık tortuları kalmış macera duygusunun etkisiyle konuşuyordu.

– Olur, dedi, kısık bir sesle. Sen yolu tarif et yalnız.

– Sevinirim, dedi kadın, yine sevecen, gece yaşamına alışmış, kalınlaşmaya yakın bir ses tonuyla, ikiz bir sesle.

Otomobilin kaloriferi gittikçe azıtmıştı. Düşük viteste gitmek motoru daha da ısıtıyordu. Gösterge levhalarının yeşilimsi canlı ışığı, radyodan yayılan hafif bir müzik ona kadına karşı üstünlük duygusu verdiğini duyumsadı ve kendini güçlü hissetti. Ama kadının da tavırları değişiyordu :

– Şurada, bakkalın önünde durur musun? dedi. Yarım kilo beyaz peynir, biraz kaşar alabilir misin?

Her şey yolunda dedi, içinden. Şimdiden bir şeyler aldırmaya başladı. Bu bir şeyler vereceği anlamına geliyordu işte.

Acaba rakı var mıydı? Beyaz peynir aldığına göre eh rakı da gerekir.

– Evde rakı var mı?

Kadın bir şey söylemedi. Bir şey söylemediğine göre demek ki vardı. Kontak anahtarını da cebine alarak bakkala gitti. Şoförlüğü öğreten amcasının ilk öğüdü kontak anahtarını ne olursa olsun arabada bırakmamasıydı. Bu kuralı, aslında

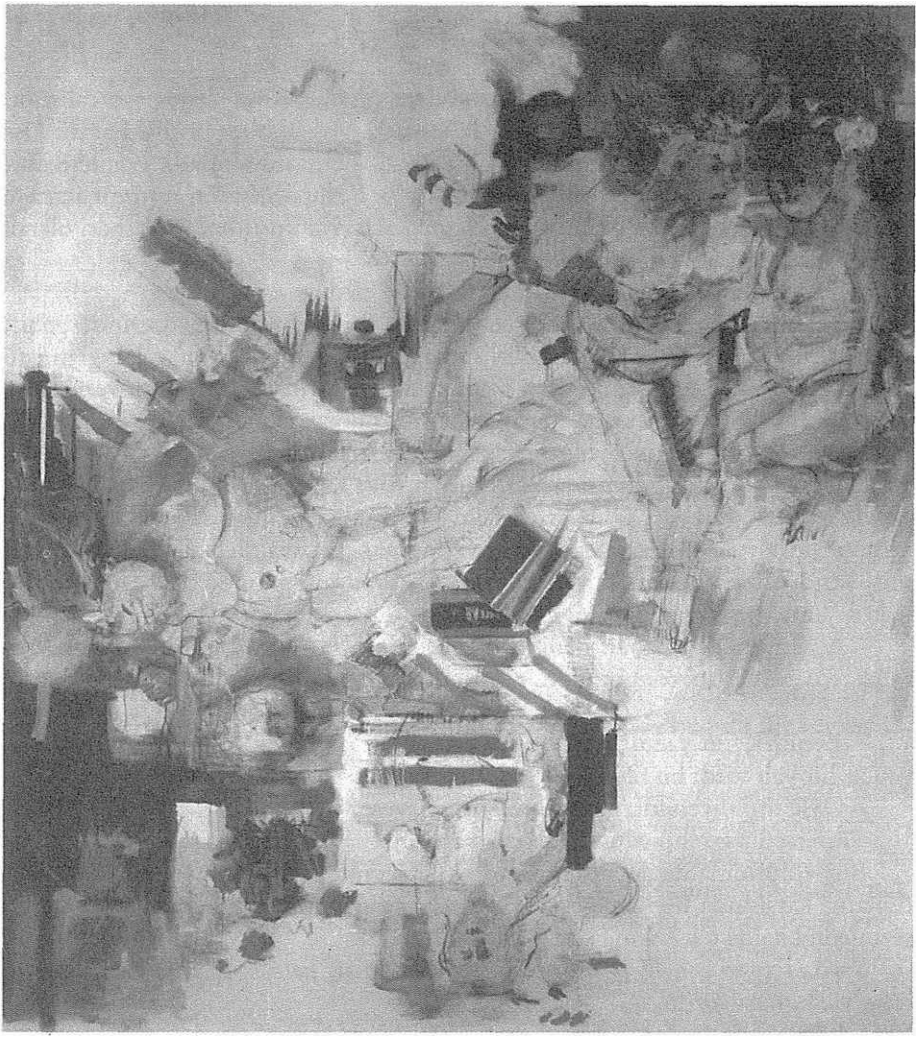

Larry Rivers, *Havuz*, 1956

her şeyi unutmaya yatkın beyni nedense hiç unutmuyordu. Kadın arabada oturuyordu. Yağmur şiddetlenmişti. Artık yarısı kırlaşmış saçlarının ıslanmasına aldırmadı. Otomobile bir paketle döndü.

Kadın caddenin arka tarafındaki ara sokağa dalmalarını söylemişti. Ancak sokaklar gittikçe karmaşıklaşıyordu ve sanki bu delik deşik, su birikintileriyle dolu yolu Mercedes için değil, yüksek yerli otolar için özel olarak yapmışlardı. Gecekonduların arasına girmişlerdi. İki köpek ansızın önlerine çıkıp uzun süre havlayarak onları takip etti. Küçük bahçelerin, tek katlı, kiremit damlı evlerin arasından ilerliyordu. Toprak yollu, hiç görmediği bir mahalleye girmişlerdi.

Kadın gittikçe gerilen, soğuyan, mekanikleşen bir sesle neredeyse emrederek yolu tarif ediyordu. Ancak, sanki birden bunun farkında olmuş gibi sesini yumuşattı.

– Ben, dedi, resim yapıyorum. Size göstermek isterim. Beğenirseniz satın alır mısınız?

Ressam yarma tahtadan çitlerle örülmüş bir evin yanından gidiyorken birden frenlere bastı. Şaşırmıştı. Demek kadın meslektaşıydı. Uzun süredir ona egemen olan pişmanlık duygusu artık iyice yerini utanmaya bırakmıştı. Belki de eşini tanıyordu. Büyük bir felaketin eşiğinde olduğunu duyumsadı. İyice ısınmış otomobilin içinde alnında ter taneleri birikmişti. Kadının yüzünü gördü birden. Derin çizgilerle doluydu. Böyle genç kız gibi, bir kızılderili kızı gibi ikiye ayırıp ördüğü saçlarının yarısı beyazdı. Geniş yüzü kırışıklıklarda doluydu. Yaşlı bir kadınla karşı karşıyaydı. İyice pişman oldu. Tam dönmeyi tasarlarken, kadın :

– Geldik, dedi. Kiremit damlı, bahçeli bir evin önünde durdular.

Elinde peynir paketiyle kadının eğik duran bahçe kapısını açmasını bekliyordu, o aptalca edilgenliğiyle. Rezalet bir durumdu bu. Kendinden utanıyordu. Peynir suyu kesekâğıdını ıslatmış eline akıyordu. Evde eşine yardım için bile, peynir yıkamak, dilimlemek için bile mutfağa hiç adımını atmadığını anımsadı. Kadın önde, kendisi arkada eve girdiler. Bu tek katlı gecekondu evinin kapısı açılınca küf, rutubet ve havasızlık yüzünden karbondioksidin ekşi kokusu ve tanıyamadığı bir koku daha yüzüne çarptı. Küçük bir holdeydiler ve betonmozaik taşı karışımı tabanın iki yanında açık kapılardan biri, iki yandan bir iple bağlanmış bir bezin altını kapattığı, üzeri kirli tabaklar dolu mutfağa, diğeri de belediye tuvaleti gibi bir görüntü veren, koku yayan – belki de bu kokuyu duyumsamıştı, duymamıştı – tuvalete açılıyordu. Kadın kenara konmuş eski bir kanepeye neredeyse iteleyerek zorla oturttu onu. Zayıf çıplak bir ampul – evet kırk mumluktu – tepede sanki aydınlatma görevi görüyordu. Kış üstü kanapeye otururken – yanılmaz koku başını döndürüyordu. Betondan vuran soğuk, kokuyu da dondurmuştu. Ayak tabanlarında soğuğu duyumsadı. Kaçabilir miydi? Ama kadın sanki kaçabileceğini ondan önce anlamış ve neredeyse önüne set gerer gibi onu iki eliyle kanepeye itelemişti.

Yorgunluktan, bezginlikten, pişmanlıktan, ama aslında utançtan başını ellerinin arasına alıp tam bir teslimiyetle olacakları beklemeye başladı.

Kadın mutfağa doğru gitti. Peyniri kesekâğıdından çıkarmaya başladı.

Adam birden kendini toparlaması gerektiğini fark etti. Belki bir yatak, bir yatak odası görmesi duygularının uyanmasına neden olabilirdi. Bir yatak düşüncesi, bu sıcacık, insanın kendini gevşetip insan olduğunu anımsatan konforun varlığı onu rahatlattı. Karşısında üçüncü bir kapı daha vardı ve kapısı yarı aralıktı. Ancak içerisi karanlıktı. Sızan ışıktan oranın yatak odası olduğunu anladı.

– Karşı oda neresi? dedi mutfaktaki kadına.

– Yatak odası, dedi kadın.

Rahatlamıştı. Kalkıp içeri girmeyi düşündü. Çünkü burada bir misafir gibi, ayakkabılığın ortasında oturmak gerçekten zor geliyordu. Kalkıp yarı aralık odanın kapısını açtı. Açmasıyla kapaması da bir oldu. Çünkü içeride, sanki onlarca yanan ateş parıldıyordu. Küçücük noktalar halindeki bu ateş noktaları kımıldıyorlarmış gibi geldi ressama. Kadın arkası dönük, mutfakta peynirleri dilimleyip bir çanağa koyarken gizlice yerine oturdu.

Birden elinde çanakla hızla mutfaktan çıkıp odaya girdi kadın. Işığı yaktı.

Perdeleri sıkıca kapalı oda oldukça genişti. Yorganı arkaya doğru atılmış gri yatağın – muhtemelen bir zamanlar beyazdı – üzerinden dört adet iriyarı kedi birden fırlayarak kadının ayakları dibine yürüdüler. Çanağa şöyle bir bakıp adamın yanına geldiler. Tüyleri kahverengimsi gri, burnu siyah, gözleri ateş gibi, siyam kedisine benzeyeni ayak parmaklarının arasını, pantolonunun paçalarını koklamaya başladı. Diğeri, tümden siyah ve oldukça iriyarı olanı kanepeye yanına zıplayıp ta omuzu hizasına çıktı. Kulaklarını, kulak arkalarını neredeyse patileriyle hoyratça elliyordu. Kedileri severdi sevmesine, ama şimdi bunlar, böyle, tuhaf bir görüntüdeydiler. Pek sevilecek şeyler değildi. Sanki insana egemen, pervasız bir görünüm veriyorlardı. Birden ürperdi. Kulağının dibinde hiç de dostça olmayan alev gibi nefesini duydu kedinin. Başını çeviremedi. Çevirse belki gözüne tırnaklarını batıracaktı kedi. Beyaz ve gri olan bir azman ise dizinin dibinde kıç üstü oturmuş, adamın gözlerinin hareketlerini izliyordu. Bakışları donuk, burnu ileriye uzatılmış, ürkütücü ve gözleri sonuna kadar açıktı. Dördüncüsü ise peynir çanağının dibinden ayrılmamıştı. Kadın odanın bir yerlerinde görünmez olmuştu. Biraz sonra kedileri çağıran sesi duyuldu. Kediler çanağın etrafına doluştular ve peyniri yemeye başladılar. Kimisi bir dilim ağzına alıyor, çanaktan çıkarıyor ve yarısını yere dökerek döşemelerin üzerinde yiyordu.

Kadın elinde A4 ebadında birkaç resim kâğıdıyla gelip yanına oturdu. Ressam, kadının eski ve geniş eteğine sinmiş, dayanılmaz kokuyu daha yakından duydu. Elindeki resimleri gösteriyordu. Belki de yıllarca önce yapılmış eski, kötü pastel resimlerdi bunlar. Çevresinde resimle ilgili olmayan kirler ve lekeler vardı. Ressam gerçek durumu anlayınca başını yana çevirdi. Acı çekmek istemiyordu. İçini kocaman bir baygınlık duygusu kaplamıştı. Yoksulluk, yaralı ama kalbi sökülen, ya da boğazlanan bir hayvan karşısında duyulan o dayanılmaz acıma ve insan olmadan utanma duygusunun aynısıydı. Artık değil cinsel bir ilişkinin, konuşma ilişkisinin bile ağır geldiği bir yabancılaşmanın içinde olduklarını ikisi de biliyordu. Daha doğrusu kadın bütün bunları daha önceden biliyordu, ama ressam yeni anlıyordu. Kadın :

– Nasıl buldun resimleri? dedi.

Ressam, kendini ressam sanan – gençliklerinin bir yerinde kendilerini şair sananlar gibi ressam sananlar da vardı – bir deli ile baş başa olduğunu anlamıştı. Ancak böyle bir delinin yine de evinin resim tablolarıyla, boya, beziryağı kokularıyla dolu olması gerekiyordu. Duyduğu ise ekşi karbondioksit ve rutubetti. Çevrede tabloları andırır bir şeyler de yoktu.

– Güzel, dedi, ressam.

– Teşekkürler, dedi, kadın. Satın almak ister misiniz?

İşte bu olamazdı! Ressam yüzünü ekşitti. Her şeyin bir sınırı vardı ve resmin de bir onuru vardı. Bu paçavralara para verilebilir miydi? Bütün bu lanet dakikalar içinde ilk kez kendine geldiğini, bir şeylere karşı koymaya gücü olduğunu duyumsadı.

– Hayır, dedi, kalın, kendi sesiyle. İmkânı yok alamam.

Kadın birden elinde resimleri, iki büklüm kanepeye oturmuş gövdesinden umulmayan bir hızla, kıçından zıplayarak sert bir hareketle, bir karış daha yanına yanaştı adamın. Çatlak ama sevimlileştirilmeye çalışılmış bir sesle :

– Bak, dedi. Şu güzel değil mi? Almaya değmez mi sizce?

– Hayır, dedi ressam, başını iki yana sallayarak.

Kedilerden beyaz ve siyah azman olanı ayağının dibinde pantolonunun paçasını ısırdı birden. Ressam kollarını yukarıya kaldırarak ayağını da kaldırdı ve paçasını kurtardı. Kedinin kırpık kulaklarını görebiliyordu kanepenin dibindeki loşlukta. Sonra, pisi pisi demek için yüzünü tatlılaştırmaya çalıştı, ama vazgeçti. Çünkü diğer kedi de omuzuna zıplamıştı.

Elindeki resim kâğıtlarını karıştırıp duruyordu kadın. Sesi gittikçe sertleşiyordu.

– Demek beğenmediniz? Demek satın alınacak gibi değil resimlerim?

Kadına acımıştı bile bir an. Resimleriniz ne kadar kötü, diyemiyordu. Ancak, inadı inattı.

Birden keskin bir acı duydu ayağında ressam. Ay, diye ayağını kaldırdı. Diğer kedi de diğer ayağına yanaşmıştı ve çorabının üstünden ısırmıştı. Tam tekmeyi basmayı planlarken, acaba kuyruğuna mı bastım diye düşündü. Vazgeçti. Ancak kahverengi kedi dizinin üzerine çıkmış, gözlerini gözlerine dikmiş ve kuyruğunu sinirli sinirli sallıyordu. Kulağının dibindeki ise oldukça ağırdı, omuzundaydı.

– Hayır, dedi. Sorun o değil, ben satın almak istemiyorum.

– Demek almak istemiyorsunuz, dedi kadın.

– Evet almak istemiyorum, dedi ressam.

Omuzundaki kedi birden kulak memesine yapıştı. Artık çığlık attı ressam.

– Özellikle almak istemiyorsunuz, demek, dedi kadın.

Dizlerinin üzerindeki kedi milim şaşmayan bir tırmığı yanağına gönderdi ressamın. Eliyle yanağına dokunurken parmaklarındaki kanı gördü.

– Özellikle değil ama almıyorum işte, dedi yine de ressam.

– Almalısınız, dedi kadın, tehdit dolu bir sesle.

Adam kulağındaki sıcaklığa elini götürdü. Avucu kan içindeydi. Koluyla omzundaki kediyi bir yana savurdu. Ancak kedi korkunç ve korkmayan bir miyavlamadan sonra yine eski yerine gelmişti. Ressam,

– Tamam alıyorum, dedi. Kanlı elleriyle cüzdanını çıkardı. İçinden titreyen parmaklarla bir beş milyonluk çekti. Kadına verdi.

– Resmime bu kadar mı değer biçiyorsunuz? diye ağlamaklı bir sesle sordu kadın. Kucağındaki kedi diğer yanağını da tırmaladı, birden.

– Ayıp ayıp, diye söyleniyordu kadın. Bir sanatçıya böyle davranabiliyorsunuz demek...

Ressam iki parmağıyla cüzdanındaki bütün kalınlığı çekti aldı, kadına uzattı. Kadın parayı almadan önce cüzdanın içinde bir şey kalmış mı diye baktı, sonra ressamın elindeki parayı alışkın bir hızla yeleğinin cebine soktu. Resmin birini ressama uzattı istemeye istemeye.

– Birini mi veriyorsunuz? dedi ressam.

– Ne sandın? dedi kadın.

Ressam bir an önce kendini dışarı atmak geç bile kaldığını ancak anladı. Soygunun böylesini ilk kez görüyordu. Kapıdan çıkarken hep uzakta durmuş diğer kedi, acı bir mırnavlamayla sırtının ortasına zıpladı ve elbisesinden tırnakla-

rını geçirmeyi yine de başardı.

Dışarıda yağmur şiddetini artırmıştı. Mercedes'ine bindiğinde kapıları içerden kilitledi ve lanet kasislere aldırmadan eşinin, kayınvalidesinin ve çocuklarının yanına ulaşmak için gaza bastı. Ancak gömleğinin, yanağının, kulağının kan içinde olduğunu anımsadı. Eliyle yanağını sildi, üstüne başına baktı. Kulağını yokladı.

Kan yoktu. Tertemizdi.

OĞUZHAN AKAY

Kendi Kendime Antii!

ANTİPATİK olmak istemiyorum. Patik de! İnsan bir şeyin yanında olunca öbürüne karşı oluyor. Halbuki yaşamda seçenekler çok. Bir şeyin içinde, dışında ortasında, üstünde, altında da olabilirsiniz. Tarihteki ilk antilerden – daha doğrusu mitolojideki – biri, Antigone. Onun gitmeye-karşı olduğunu, kalmayı, kalıcılığı sevdiğini, şimdilerde acaba kaç kişi biliyor? Antigone, mebzul miktarda antibiyotik içerek intihar etmiş. Antiller'e yolunuz düşerse, elinde antibiyotik şişesiyle Antigone'u, yani Antigone heykelini görebilirsiniz. Heykel, Antigone'a çok benziyor. Huyları aynı! Heykel de bir yere gitmiyor çünkü. Kalıcı. Antigone; biliyorsunuz, Oidipus'un, annesi Lokaste'yle bilmeden girdiği cinsel ilişkiden doğan kızı. (Ner'den biliyorsunuz?) Bazı kaynaklar, Antigone'un, hapsedildiği mağarada kendisini astığını söylerse de, inanmayın. O, asmalara karşıydı. Bu yüzden antidepresif ilaçlar kullanırmış. Bak şimdi şüphelendim işte. Birisi, antidepresif ilaçları antibiyotikle değiştirmiş olmasın? Eğer durum böyleyse, antihistaminik verilip, hayatı kurtarılabilirdi. Ama nereye kadar? Nasıl olsa yine ölecekti! MÖ 445-365 yıllarında yaşadığı sanılan Atinalı filozof Antisheneş'i tanısaydınız, Nasıl olsa yine ölecekti, cümlesini, Socrates için söylediğini, ben daha söylemeden söylerdiniz. Bu Antisthenes, mutluluğun ahlaki erdeme dayandığını ve erdemin de öğretim yoluyla aşılabileceğini savunmuş hep. Savunduğu düşünceler; Antioquia ve Antique diye anılan yerlerde epey taraftar toplamış ve antitröst yasalarının çıkarılmasına neden olmuş. Ne ki, birdenbire ortaya çıkan antisiklon, yeri göğü yeksan etmiş. Eski Yunanlı Şair ve Bilgin Antimakhos, ilham perilerini acele toplantıya çağırıp, "günün mana ve ehemmiyetini" dile getiren bir şiir döktürmüş hemen :

"Baştan çıkardı ruhum, çil çil altınların şıkırtısıyla kuzey rüzgârında
Altın sıcak, rüzgâr soğuk, aşk tepeden tırnağa yanılsama
Toplum budala bir karga gibi tüner, erdemin dalına
Edepsiz çığlıklarıyla gelir antisiklon
Büker çelik bileğini kuzey rüzgarının
Antiope'yi Thesus'un kollarına atar
Amazon kraliçesi güzel Antiope, son kez bakar aynaya
Kaş'larını alır, mağrur bir Antiphelloslu tavrıyla, ince kırıtmalarla
Antipirinler kesmez, çok yönlü ateşini Zeus'un
Dev bir fallusla dolaşır, antisiklonun kanatlarında
Razıydım ben oysa kuzey rüzgârına, sızlayan kasıklarımla altında"

Ben o zamanlar Antimakhos'un yanında çıraktım. Şiir ezberimde kalmış. Hadi

hadi, itiraf ediyorum, ben yazdım. Hangi büyük adam, kendi işini kendi yapar ki zaten?
Salevkos Kralı Antiokhos bile, Hazar Denizi'ni keşfe kendi gitmeyip, ünlü bir coğrafya bilgini olan (kimdi ya?) komutanını yollamıştı.
Orta komedyanın en büyük temsilcilerinden Antiphones, duysaydı kim bilir nasıl dalga geçerdi? Ama o, şu anda çalan kapıyı bile duymuyor. Öykü böyle başlıyor oysa. Kapıda Antipapa ve Hitler var. Hitler'i Şarlo sandım önce. Sizi kim gönderdi? dedim, Antipapa'ya. Derinden gelen sesiyle, Gönderen Enis Batur, dedi. Yeterli bir referansı ya da reverans diyelim. Onlar içeriye geçerken ben telefona uzandım. Enis Batur, durumu doğr(ul)adı. Mantar yutmuş muhalifleri için antimukotik hazırlıyormuş. Deneyimlerime dayanarak, antimukotiği "cici beyim mantara basmam" kantosuyla karıştırmasını önerdim. Telefonu borcumdan dolayı kapadım, konuklarımın yanına gittim. Antipapa, Yeni Zelanda açıklarındaki Antiped Adaları'nda balık avlarken, antisemitizm fırtınasına yakalanan Hitler, yanına düşmüş. Düşenin dostu olmadığından, Antipapa Hitler'e yüz vermemiş, ama peşini de bırakmamış, falan filan. Dinleyecek değildim. Hitler, lafı değiştirmek için, Antipolis'in nerede olduğu sordu. Antipapa'nın sus işaretini görene kadar, baklayı ağzımdan çıkardım : Nil Irmağı'nın Batı kıyısındaymış, dedim... Hitler, Kentin yurttaşları Yunan sayılıyor, ama Mısırlı kadınlarla evlenebiliyorlarmış orada. Utanç 'verici' bir durum, dedi. Antipapa kulağıma tısladı : Bu ırkçı herif hâlâ akıllanmadı. Ee, dedim, Hitler'e herkes Almanlar kadar 'saf' olamaz. Hitler tam zamanında eğildi, attığım taş yere düştü. Ben de bir şey olmamış gibi önümdeki dergileri karıştırmaya, 'dağıtmaya' başladım. Hitler, 'joker' olup olmadığını sordu. O senin dediğin, Batman filminde olur, dedim. İlk açtığım dergide, antipanteler vardı. Hani şu İtalyan mutfağında altlık olarak yenen mezeler canım. Hitler, aniden depresyona girdi. (Fransa'ya da böyle girmişti.) Antidepresif bir ilaç iyi gelir, dedi Antipapa. Bilmediği hapı yutmasın, dedim. Bu kez, taş isabet etti. O zaman, antioksidan ver evlat, dedi, paslanmasını önler. Bana ne ya! Öyküye girdi diye, bakmak zorunda değilim.
İçimden Antimakhos'a yeni bir şiir yazmak geliyor. Mary Antin için de, yeni bir Vaadedilmiş Toprak. Hitler, birincisini anlamazdı ama, eminim ikincisine çok kızardı. Sanat kalıcıdır, Hitler ise akıp gider, dedim, o sırada yüksek sesle. Bu bir antitez diye sevindi Antipapa. Hitler, suratını asarak, kendimi antiöykü kahramanı gibi hissediyorum, dedi. Hava ısınıyordu gitgide. Yumuşatmaya çalıştım. Vernel reklamı da iyi gelebilirdi tabii. Önümdeki dergilere tekrar döndüm. Dergide, Sarah Show, kadınlar basit şeyleri severler, sözgelimi erkekleri, demiş. Bence basit konuşmuş. Hitler, düşüncemi okudu, beğendiğini söyledi. Keşke beğenmeseydi! Niye mırıldanıyorsun? dedim, Antipapa'ya. Antifon (ayin müziklerinin nakaratı desek ölürüz sanki) okuyormuş. Hiç beğenmedim... Cebimden silgimi çıkardım. (Cebimde silgi ne arıyor? Bunu Mike Hammer'e sormalıyım.) Antipapa'yı, Hitler'i ve kendimi silmeye başladım. Sizi de antilopa bindirip, sağlıklı bronzlaşma yollarından geçmeniz için Fransa'ya, Antibes'e gönderiyorum. Kafamı silmeden önce, ağzıma bir antiasit attım. Silgi dışımı, antiasit midemi sildi. İşte şimdi kendime karşıydım! (Yani aynaya bakıyordum!) ◎

AHMET ÜMİT

Oyun Arkadaşı

BAYRAĞA sarılı tabutu taşırken de, caminin huzur dolu avlusunda beyaz sarıklı genç hoca öteki dünyayı anımsatan sesiyle dualar okurken de, oğlunu kendi eliyle mezara indirirken de ağlamadı adam. Cenazeden sonra üç gün boyunca ev dolup dolup boşalırken, üç gün boyunca oğlunun arkadaşları, subaylar, birlikte savaştığı erler, akrabalar eve gelip gözyaşı dökerken, üzüntülerini belirtirken, karısı, gelini dövünüp dururken, baygınlıklar geçirirken de ağlamadı adam. Hep sakin, hep başı dik ve metin göründü. Onu böyle görenler, oğlunun şehit olduğunu düşünerek teselli bulduğunu, bu yüzden ağlamadığını sandılar, adamı takdir ettiler. Oysa hiçbir şey düşünmüyordu adam, oğlunun ardından tek bir damla gözyaşı dökmediğinin farkında bile değildi.

Üçüncü günün sonunda ziyaretçilerin ayağı yavaş yavaş kesilmeye başlayınca, oğlunun tabutuyla birlikte verdikleri özel eşyaları sakladığı odaya girdi. Oğlunun yüzbaşı üniformasını kokladı. Eşyalara baktı... Giysiler, tıraş takımı, kullanılmamış bir diş fırçası, fotoğraflar ve bir defter. Bildiği kadarıyla oğlu günlük tutmazdı. Merakla açtı defterin kapağını. İlk sayfada son derece düzgün bir yazıyla Cudi Dağı'ndan Notlar yazıyordu. Sayfayı çevirerek yazılanları okumaya başladı.

"Güneydoğu'da görevimin ikinci yılını tamamlarken doğruluğundan emin olduğum tek şey : Teröristlerle başa çıkmak için, onlar gibi olmam gerektiğiydi. Yani düzenli ordu halinde savaşarak, saldırı olduğunda yanıt vererek, ihbar olduğunda saldırıya kalkarak değil, tıpkı onlar gibi hareket halinde bir savaşçı grubu oluşturup dağlarda yaşayarak. Şunu da itiraf etmeliyim ki bunu yalnızca başarı için değil ahlaki nedenlerle de istiyordum. Birkaç kez şehit erlerin cenazesine katılmıştım. Cenazede şehit erin yakınları, çocuklarının öne sürüldüğü komutanlara bir şey olmadığı türünden serzenişlerde bulundular. Tümüyle gerçekten uzak olmayan bu yakınmalar beni etkiledi. Bana silahlı kuvvetlerin en üst subayından en alttaki erine kadar bir bütün olduğu, komutanının da, erinin de aynı özveriyi göstermesi, hatta komutanların daha özverili olması gerektiği öğretilmişti. Eğer bu gerçekleşmezse ordu yozlaşırdı. Ben görev süremin her anında buna inandım, bunu uyguladım. Bunu askerlik onurumun en önemli ilkesi saydım... Neyse, konuyu dağıtmayalım. Özel bir takım kurma düşüncemi Rıdvan Albay'a açtım. Beni dikkatle dinledikten sonra,

'Cesaretine, kendini öne atmana saygı duyuyorum,' dedi. 'Ama bu iş bana biraz macera gibi geliyor. Senin gibi iyi yetişmiş bir kurmayı bu şekilde harcaya-

mayız. İstersen seni istihbarat birimine verelim. Orada daha yararlı olursun.'

İstihbarat birimi bana göre değildi. İtiraz ettim. Onun da çok iyi bildiği örnekler vererek, böyle bir takımın çok işe yarayacağını söyledim. Rıdvan Albay'la uzun süre birlikteydik, beni severdi. Israrım sonuç verdi.

'Söz vermiyorum ama yukarı yazacağım. Onlar onaylarlarsa ben de kabul ederim,' dedi.

Ondan ayrılır ayrılmaz da takımımda kimler yer alabilir diye düşünmeye başladım. En önemlisi psikolojik birlikti, bu yüzden cesaretli, uyanık, savaşmaya yetenekli olduğu kadar benimle uyum içinde çalışabilecek kişilerden kurmalıydım takımı. Kısa sürede hazırlamıştım listemi; komutam altındaki en iyi askerlerden yirmi kişilik bir ekip oluşturmuştum. Bir hafta sonra da Rıdvan Albay beni yanına çağırarak, önerimizi yukarının kabul ettiğini açıkladı. Yıllardır süren savaş komuta kademesini esnekleştirmiş, bölgedeki subayların görüşlerine daha çok önem verilir hale gelinmişti. Ekibimde yer alacak insanlarla önce teker teker görüştüm. Koşulları anlattım. Ekibe katılmanın gönüllü olduğunu, istemeyenin karargâhta kalabileceğini söyledim. İki kişi katılmak istemedi. Kararlarını saygıyla karşıladım. On sekiz kişilik ekibimi biraraya getirerek ilk toplantıyı yaptım. Kısa bir eğitimin ardından Cudi Dağı'nın yolunu tuttuk.

İlk günler biraz zor gelse de giderek yeni yaşam koşullarına alışmaya başladık. Bir hafta sonra on kişilik bir terörist grubunu tespit ettik. Onlar bizi görmüyorlardı, biz ise yuvalandığımız kayaların ardından onların en küçük hareketlerini bile rahatça izleyebiliyorduk. Bu üstünlük duygusunun nasıl keyifli bir şey olduğunu anlatamam. Çünkü genellikle tersi olurdu. Onlar gizlenerek, bizi izlerler, kendileri için en uygun anda da basarlardı kurşunu. Biz de yüzümüzü toprağa gömer, kaçacak delik arar ama o şaşkınlıkta ne yapacağımızı bilemediğimizden düşmana hedef olurduk. Ama artık rolleri değiştirmiştik. Üstelik termal ve gece dürbünlerimizle, onları karanlıkta izleme olanağına da sahiptik. Kaçamayacakları açık bir araziye çıktıklarında, teslim ol çağrısı yaptık. Hiç duraksamadan, ateşle karşılık verdiler. Çatışma alanı silahlarımızın kontrolünde olduğu için altısını ölü, dördünü yaralı olarak ele geçirdik. Bizden yalnızca bir kişi omzundan yaralandı ki bu büyük başarıydı.

Teröristlerin çoğu çatışmalarda pişmiştir, uçan sineği vuracak kadar keskin nişancıdır, bir keçi gibi dayanaklı ve peygamber askeri kadar inançlıdır. Haber karargâhta büyük sevinç yarattı. O yıllarda örgüt henüz dağlarda yenilmemişti, aramızda bir denge durumu söz konusuydu. Dağ, bir onların eline geçiyordu bir bizim. O koşullarda en küçük başarı bile büyük önem taşıyordu. Karargâha indiğimizde Rıdvan Albay bir kahraman gibi karşıladı beni. Böylece ekibim hakkındaki önyargılardan kurtulmuş, daha rahat hareket edebilme fırsatı yakalamış oldum. Geçen aylar haklılığımı defalarca kanıtladı. Sayısız kere çatışmaya girdik, bunların çoğunda teröristlerden ölü aldık. İlk altı ayın sonunda askerlerimden yaralananlar olsa da yalnızca bir şehit vermiştik, o da mayına basarak ölmüştü. Teröristler bir zamanlar egemenlikleri altında tuttukları Cudi'de artık rahatça dolaşamıyorlardı. Çok daha dikkatli olmaları gerektiğini öğrenmişlerdi. Bu süre boyunca teröristlere ağır darbeler indirmemize rağmen bölgede sıkça eylemlere girişen adını bir masal kahramanı olan Demirci Kawa'dan alan grubu bir türlü

ele geçiremiyorduk. Onlar hakkında birkaç kez ihbar almamıza, bir kez de pusu kurmamıza rağmen son anda çemberimize girmeyerek, kaçıp kurtulmuşlardı. Kurduğumuz pusuyu nasıl sezdiklerini anlayamıyorduk. Bir gün telsizim cızırdamaya başladı. Karargâhla temas kurduğumuz frekanstı. Alışkanlıkla mandalı açtım, karşımda hiç tanımadığım bir ses vardı..

'Merhaba Yüzbaşı,' dedi pürüzsüz bir İstanbul Türkçesiyle. 'Ben Cemşid, Demirci Kawa grubunun komutanıyım.'

Ne yalan söyleyeyim, şoka uğramıştım. Kendimi çabuk toparladım.

'Merhaba Cemşid,' dedim. 'Ne o, teslim olmaya mı karar verdin?' Kendinden emin can sıkıcı bir sesle güldü.

'Hayır, sana hoş geldin, demek için aradım. Malum bu dağlar bizim dağlarımız.'

'Bu dağlar vatanın parçası. Sen de kendini bu vatanın çocuğu sayıyorsan teslim olmalısın,' dedim.

'Teslim olmayacağımı biliyorsun. Bu dağlara gelince onlar sizin değil bizim vatanımızın parçası. Ve sana bir sır vereyim mi, yabancılara da pek iyi davranmazlar. O yüzden dolaşırken temkinli ol.'

Niyeti belli olmuştu.

'Ben de sana aynı şeyi söyleyecektim,' dedim alaycı bir tavırla. 'Bu dağlar, Suriye'den, Irak'tan beslenenlere hoşgörü göstermezler. Bence asıl sen temkinli ol.'

Hiç kızmadı.

'Sen bilirsin,' dedi sakin bir tonda, 'ben seni uyarmış olayım da.'

'Bir dakika,' dedim telsizi kapatacağını düşünerek, 'Türkçen çok düzgün, sen Kürt değilsin.'

'Kürdüm ama Kürtçe bilmem,' dedi, 'T. C. tarafından asimile edilmişim. Tıpkı senin gibi.'

Beni bir kez daha şaşırtmayı başarmıştı.

'Saçmalama,' dedim sinirlenerek, 'ben Kürt asıllı değilim.'

'Baban Van doğumlu değil mi Eşref Yüzbaşı?' dedi. 'Sen de benim gibi asimile edilmiş bir Kürtsün."

'Babam Van doğumlu ama biz Kürt değiliz. Dedem subaydı, bir ara görevini Van'da yaptığı için babam orada doğdu. Yanlış bilgiler alıyorsun,' diyerek çevirdim telsizin mandalını. Ama içime bir kurt düşmüştü. Adıma, babamın doğum yerine kadar biliyordu. Bu kadar bilgiyi nasıl elde etmiş olabilirdi? Önce kendi takımımdan kuşkulandım ama onların babamın doğum yerini bilmesine imkan yoktu. Karargâhta adamları olmalıydı. Ya da ben boş bulunup bir yerlerde konuşmuştum. Artık çok daha dikkatli olmamız gerektiğini biliyordum. Bundan sonra kuracağımız pusuları, hareket hattımızı karargâha bildirmemeye karar verdim. Bu olasılığa çok inanmasam da kendi takımımdakilere karşı da kuşkuyla yaklaşmalı, uyurken bile gözlerimi tümüyle kapatmamalıydım. Açıklığa kavuşturmam gereken bir başka nokta ise Cemşid'in gerçek kimliğiydi. Son derece düzgün Türkçe konuşan bu ukala herif kimdi, öğrenmeliydim.

Karargâha iner inmez istihbarat subaylarından arkadaşım Cevat'a gittim. Cemşid'i anlattım. Onu tanıyordu. Örgütün itirafçıları hakkında ayrıntılı bilgi-

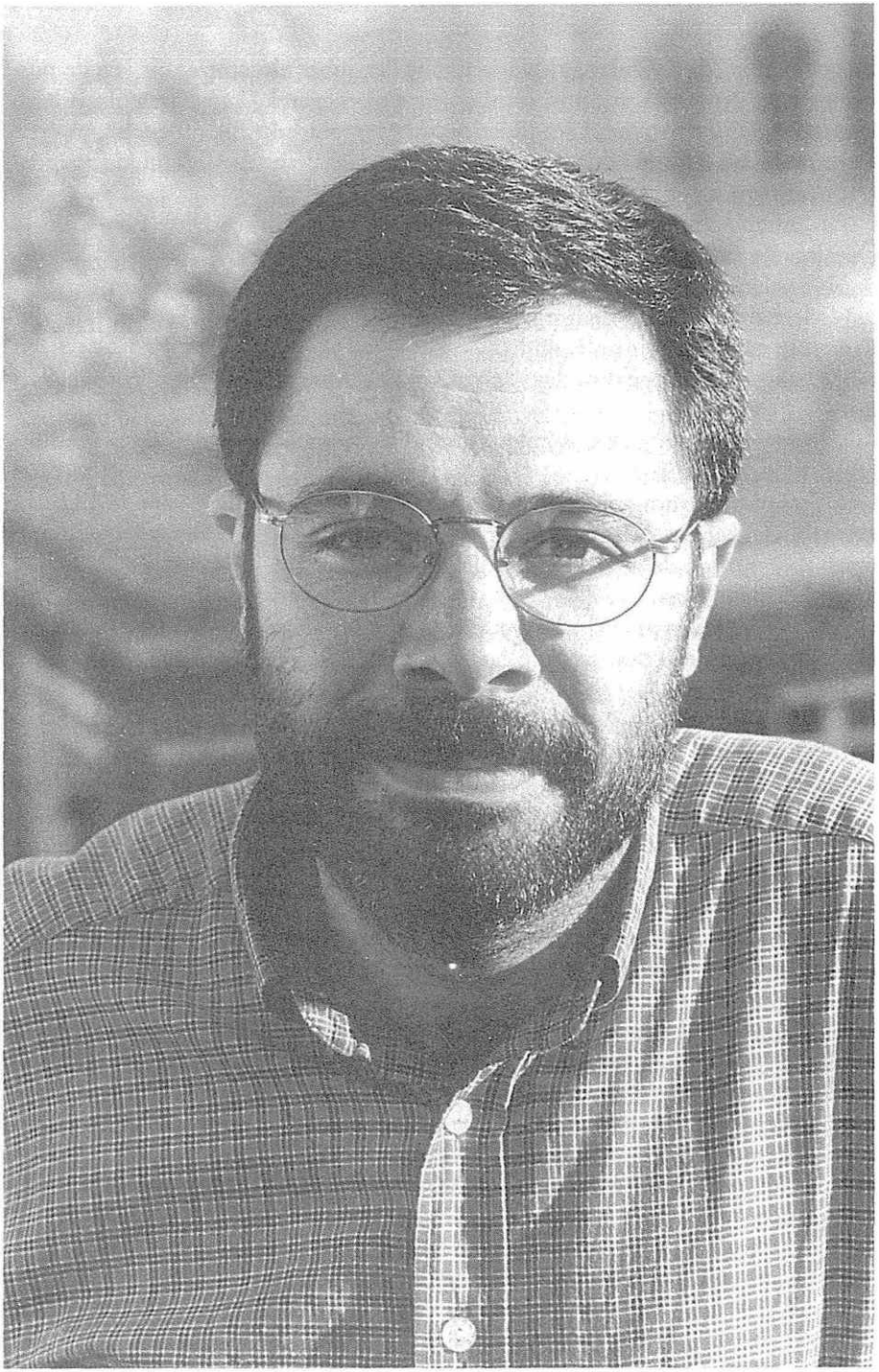

ler vermişlerdi. Asıl adı Mehmet Serikan. Dedesi 1925 yılının şubat-nisan aylarında gerçekleşen ayaklanmanın önderi Şeyh Said'in komutanlarından biriymiş. Ayaklanma bastırılınca Şeyh Said'le birlikte idam edilmiş. Ailesi de Konya'ya sürgüne gönderilmiş. Mehmet Konya'da dünyaya gelmiş. İlk ve ortaöğrenimini orada tamamlamış. Son derece başarılı bir öğrenciymiş. Liseyi okul birincisi olarak bitirmiş. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji bölümüne girmiş, ama üçüncü sınıfta okulu bırakıp dağlara çıkmış. Zeki, cesur ve davaya inançla bağlı biriymiş.

Yeniden Cudi'ye döndüğümüzde telsiz frekanslarını yakalayıp Cemşid'le iletişim kurdum. Sesimi duyunca,

'Ooo Yüzbaşı Eşref,' dedi aynı ukala, aynı alaycı tavırla.

'Bravo Mehmet,' dedim, 'beni tanıdın.'

Kısa bir sessizlik oldu.

'Anladığım kadarıyla sen de beni tanımışsın,' dedi bozuntuya vermeden.

'Buna tanışma denmez. Yüz yüze görüşmek için sabırsızlanıyorum.'

'Merak etme Yüzbaşı,' dedi eski alaycı tavrına bürünerek, 'o da olacak. Ama umarım karşılaştığımızda üzülmezsin.'

'O gün geldiğinde göreceğiz,' dedim.

Böyle defalarca telsizle konuştuğumuz oldu ama bir türlü karşılaşamadık. Birkaç kez daha pusu kurdum ona ama beklediğim yere gelmedi. Sanki kilometrelerce öteden pusunun kokusunu alıyor, hileyi seziyordu. Dört ay kadar böyle sürdü bu. Dört ay sonra nisan ayının son haftası karargâha inmiştik. Mayıs başına kadar karargâhta kaldıktan sonra yeniden Cudi Dağı'nın yolunu tuttuk. Dağın eteklerinde bir korucu köyü var. İkmalimizi de o köyden karşılıyoruz. Köyün, ön dişleri tümüyle altın kaplama, hoşsohbet, dört karısı olan Şehmuz adında bir ağası var. Ne zaman köye uğrasak çifter çifter koyun keser. Karargâhta herkesle arası iyidir, ama bizim takımı bir başka sever. Hepimizle dosttur. Hatta beni bir torunun kırvesi bile yapmıştı. Şehmuz Ağa tespihlere meraklıdır. Bizim takımdan birisi izne gidecek olsa, 'Dönerken bana tespih getirin,' diye tutturur. Reşit Çavuş Erzurumlu, izne gittiğinde Oltu taşından güzel bir tespih getirdi ona. Koca ağa, çocuk gibi sevindi. Reşit'i yere göğe konduramadı...

Neyse karargâhtan çıktıktan sonra köye uğrayıp, Şehmuz Ağa'nın bir gün konuğu olduk.

Ertesi gece yola koyulduk. Hepimizin alnı, elmacık kemiklerimiz, çenelerimizin ucu siyah boyayla kaplı. Geceleri insanın yüzünde parlayan kısımlar bunlar. Kayalıklarla dolu bir yamaçtan sessizce tırmanıyoruz. Benim aklım Cemşid'te; ne yapar ederim de şu adamı kıstırırım, diye düşünüyorum. Ilık bir bahar gecesi, dolunay gökyüzünde gümüşten bir çiçek gibi açmış. Dağdan hoş kokularla yüklü bir yel esiyor. Dolunayın aydınlığında birer metre mesafeyle temkinli bir biçimde yürüyoruz. En önde Büyükadalı Yorgo ile İzmitli Oruç yürüyor, onlarla aramızdaki mesafe yirmi metre kadar var.

Yorgo, adından da anlaşılacağı gibi bir Rum genci. Acemi birliğinde öteki askerler onu Rum diye küçümsemişler bu da Yorgo'yu kamçılamış. Çatışmalarda en ön saflarda yer almaya, kendini göstermeye başlamış. Bu, benim de dikkatimi çekmişti. Hiç duraksamadan almıştım onu takıma. Yorgo çok güzel gitar çalıyor ama daha önemlisi inanılmaz bir kulak var çocukta. Doğadaki pek çok

sesi ayırt edebiliyor. İzmitli Oruç da uyanık bir asker. O yüzden geceleri hep onlar önde.

Gece yarısına doğru Boynuz Geçidi'ne yaklaştık. Sağdaki küçük tepeyi geçince geçit çıkacak karşımıza. Ama tepeye yaklaşırken birinin yaklaştığını fark ettim. Gelen Oruç'tu.

'Yorgo bir terslik olduğunu söylüyor komutanım,' diye fısıldadı iyice yanıma yaklaşarak. Takımı durdurdum. Askerlerim sessizce kayaların arkasına sindiler. Ben de usulca Yorgo'ya yaklaştım. O da kendini bir kayanın arkasına atmış, ilerdeki, adına Boynuz Geçidi dediğimiz kayalığa bakıyor.

"Ne var Yorgo?" diye fısıldadım.

"Orada bir hareket var komutanım," dedi gözlerini geçitten almadan. "Sesler duydum."

"Nasıl sesler?" dedim ben de kulak kesilerek.

"Fısıltı gibi, kumaşın kayaya sürtünmesi gibi."

"Emin misin?" diye sordum.

"Önce emin olamadım," dedi sonra başıyla on metre ilerideki küt kayayı göstererek ekledi. "Sürünerek kayaya kadar gittim. Aynı sesleri yine duydum. Eminim orada birileri var."

Gerçi Boynuz Geçidi pusu kurmak için ideal yerlerden biriydi. Tepeleri tuttun mu, geçide giren sağ çıkamazdı. Üstelik dolunayın olduğu bu gecede hedefler gün ışığındaki gibi net görülürdü. Ama geçitle aramızda en az kırk metre vardı. O kadar mesafeden sesi nasıl duymuştu. Geçide baktım, ay ışığında parıldayan hareketsiz kayalardan başka bir şey göremedim.

'Termalle bakalım,' dedim. Termal beden ısısını saptayıp, canlıları gösterebiliyor. Baktık, gerçekten de hareket var.

'Belki de yabani hayvandır.'

'Ben fısıltı duydum Komutanım,' diye ısrar etti.

Riske girmenin anlamı yoktu.

'Peki varsayalım orada teröristler var, seni görmüş olabilirler mi?' diye sordum.

'Sanmıyorum,' dedi, 'çok dikkatli davrandım.'

Yorgo'yla kayaların arasından süzülerek geriye döndük. Durumdan işkillenen Reşit Çavuş da yanımıza gelmişti. Kuşkularımızı öğrenince,

'Bazukayla yoklayalım, durumu anlarız,' dedi.

Ben aynı düşüncede değildim. Eğer bize pusu kurulduysa bu büyük olasılıkla Cemşid'in işiydi. Karargâhtan ayrıldığımız haberini almış, hevesle bizim yolumuzu bekliyordu. Daha sarp bir yamaç olan sol yana kayarak, on beş on altı saat tırmandıktan sonra Boynuz Geçidi'ne hâkim olan ağaçlıklı tepeye ulaşarak onlara kötü bir sürpriz hazırlayabilirdik. Böylece bizim için hazırladıkları tuzağa onları düşerebilirdik. Tabii bu arada Cemşid'in sıkılıp gitme ihtimali de vardı ama onun gibi kararlı bir savaşçının sabırsızlanacağını sanmıyordum. Ayrıca bunu göze almaya değerdi.

'Ya yanılıyorsak?' dedi Reşit Çavuş.

Kaygısında haklıydı, her birimizin sırtında en az yirmi beşer kiloluk yük vardı, bazukalar da cabası.

'Yanılıyorsak, biraz yorulmuş oluruz,' dedim gülümseyerek. 'Kaç gündür karargâhta hamladık zaten.'

'O zaman karargâha haber verelim.'

İşte bunu yapamazdım. Ama karargâhta muhbir olduğunu söyleyerek onların moralini de bozamazdım.

'Emin olduktan sonra haber veririz,' dedim. 'Milletin, bizim takımla alay etmesini istemem.'

Takım lafı geçince akan sular dururdu. Aramızdan kimse takıma laf getirmeyi istemezdi. Böylece geri çekilerek dik yamaçtan zorlu tırmanışımıza başladık. Bir süre sonra iki bazukayla bu işi yapamayacağımız ortaya çıktı. Daha elli metre tırmanmıştık ki bazukaları taşıyan askerler kan ter içinde kaldılar. Bazukaları çalılıkların arasına saklayarak tırmanmayı sürdürdük. Artık G3'lerle, GI'lere güvenmekten başka çaremiz yoktu. Birer saat arayla dinlenme molaları veriyordum, başka türlü yola devam etmek imkânsızdı. Buna rağmen güneş doğarken bütün takatimiz tükenmişti. Gecenin serinliğinden sonra gündüz güneşin altında tırmanmak çok daha zordu. Ama Cemşid'i yakalama, Demirci Kawa grubunu dağıtma düşüncesi sıcağı da yorgunluğu da unutturuyordu bana.

Ancak hava kararırken, irili ufaklı kayalarla kaplı tepeye ulaşabildik. Adamlarım bitkin düşmüştü. Kayaların arasında yığılıp kaldılar. Benim merakım, yorgunluğumdan daha baskın çıktı. Soluğumu tutarak tepenin ucuna geldim. Boynuz Geçidi on metre kadar aşağımdaydı. Ama ortalıkta kimse görünmüyordu. Tam yanıldığımızı düşünüyordum ki, kayaların arasından yansıyan bir parıltı gördüm. Dikkatle bakınca bunun bir kalaşnikov namlusu olduğunu anladım. Aşağıdaki kovuklarda saklanıyor olmalılardı. Denetim uçuşu yapan helikopterlere yakalanmamak için gün ışığında ortalıkta dolaşmıyorlar, gece karanlığını bekliyorlardı. Sessizce geri döndüm. İşaretlerle, teröristlerin aşağıda olduğunu, karanlığı beklememiz gerektiğini söyledim. Askerlerimin yorgun yüzleri canlanmaya başladı. Herkes sessizce toparlanmaya başladı. Aşağıda kaç kişi olduğunu bilmiyorduk. Ama Demirci Kawa grubunun takriben yirmi beşle, kırk kişi arasında bir sayıdan oluştuğunu duymuştuk. Bizim sayımız ise on yediydi. İlk atışta on yedisini vurmayı amaçlıyorduk. İkinci atışlarımızda yarı yarıya fire verse bile hiç beklemedikleri anda bizimle karşılaşmanın verdiği şaşkınlıktan yararlanarak, onları tümüyle imha etmeyi umuyordum. Gergin bir bekleyişle iki saatin sonunda, ortalık önce külrengine, ardından alacakaranlığa bürününce tepenin ucuna geldik. Dağın öteki yamacında kalan dolunay henüz bizi aydınlatmıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bu işimize de yarıyor, düşmana karşı bize görme üstünlüğü sağlıyordu. Gece dürbünlerimizi takarak aşağıya baktık, gördüğümüz manzara hepimizi heyecanlandıracak kadar etkiliydi. Bizi öldürmek isteyen avcılarımız ki – sayabildiğimiz kadarıyla yirmi dört kişiydiler – Boynuz Geçidi'ne mevzilenmiş, sabırla alttaki yolu gözlüyorlardı. Adamlarıma hedeflerini seçmelerini, aynı kişiye ateş etmemelerini söyleyerek, benim işaretimi beklemelerini söyledim. Amacım Cemşid'i tespit etmek, ilk atışta onu yaralayıp kaçmasını önlemekti. Ama kendi aralarında fazlaca konuşmayan aşağıdaki grubun içinde bunu yapmam oldukça zordu. Geçidin en ucunda ayakta dikilen biri vardı. Birkaç kişi gidip ona bir şeyler sordular, sonra yerlerine döndüler. Cemşid

olmasını umarak tüfeğimi diz kapağına doğrulttum. Adamlarım da hedeflerini saptamışlardı ve ilk atışın çok önemli olduğunu hepsi de iyi biliyordu. Son bir kez bakıştıktan sonra benim işaretimle birlikte büyük bir cayırtı koptu. Aşağıdakilerin kıvranarak yere düştüklerini görüyordum. Ben de Cemşid sandığım kişiyi vurmuştum, silahımı başka birine doğrulturken, hiç beklemediğim bir şey oldu, yanımdaki Kemahlı Hüseyin, vurularak yere yıkıldı. Başımı kaldırınca yandaki tepeden bir tüfeğin üzerimize kurşun yağdırdığını gördüm. Demek her ihtimale karşın yukarı birini göndermişlerdi.

'Dikkat yandaki tepede,' diye bağırarak, kendimi yere attım. Ama erlerin olayı fark etmesi biraz zaman aldı. Vurulan bir kişinin daha sesini duydum. Bizim silahlar susunca, tepedeki de ateşi kesti. Önce anlayamadım ama sonra adamın bizi göremediğini silahımızdan çıkan sese ateş ettiğini fark ettim. Gece dürbünümle tepeyi taramaya başladım. Bu arada aşağıda acı dolu çığlıklar yükseliyordu. Silahlarımız susunca geçittekilerden biri tepedekine Kürtçe seslendi. Sanırım kaç kişi olduğumuzu filan soruyordu. Bunun üzerine bize ateş açan kişi yerinde kıpırdayarak, bana sol omzunu gösterdi. Nişan alarak, şimdi bizi görmeye çalışacak, diye geçirdim içimden. Yanılmamıştım, temkinli bir tavırla yüzünün yarısını çıkardı, ama zavallım bir şey göremiyor olacak ki biraz daha uzandı, hedefteydi, tetiğe bastım. Adam sırt üstü yıkıldı. Artık yaralılarımızla ilgilenebilirdik. İlk müdahaleyi yapan Reşit Çavuş, Sinoplu Abdülkadir'le, Kemahlı Hüseyin'in yaralandığını, Kemahlı'nın durumunun ağır olduğunu söyledi. Karargâhtan yardım istemelerini emrettim. Kemahlı'nın dayanmasını dileyerek, gece dürbününü gözüme yerleştirdim. Aşağıya baktığımda on beş kişinin vurulmuş olduğunu gördüm. Ama ötekiler kayıptı.

Reşit Çavuş karargâhtan gelecek kuvvetleri, hiç değilse Korucubaşı Şehmuz'un adamlarını beklemekten yanaydı, ben ise yakaladığım bu fırsatı kaçırmak istemiyordum. Demirci Kawa grubunun artık yeniden toparlanmasına izin veremezdim. Üstelik Cemşid'i vurduğumu sanıyordum. Parçalanmış bir diz kapağıyla fazla uzağa gidemezdi. Reşit Çavuş'un komutasında iki kişiyi yaralılarla ilgilenmesi için bırakarak, adamlarımla önümüzdeki kayalıklı yamaçtan sessizce Boynuz Geçidi'ne süzüldük. Bizim en büyük avantajımız gece dürbünlerimizdi ama biraz fazla gözünüzde tuttunuz mu, farklı şeyler görüyordunuz. Yani uzun süre onlardan yararlanamıyorduk. İki taraf için de karanlıkta yapılması gereken tek şey, sessiz, uyanık, tetikte olmaktı. Bu yüzden, yağmur sularının yumuşattığı toprağın üzerinde arsızca büyüyen çalıların yüzümüzü, avuçlarımızı hoyratça çizmesine aldırmadan, acımızı içimize atarak dikkatlice iniyorduk. İnince ölülerin yanına hiç yaklaşmadık, rüzgârın, yağmurun aşındırmasıyla parçalanarak alttaki yola inen doğal bir merdivene dönüşmüş yekpare kayaya yöneldik. O kadar ağır ilerliyorduk ki birkaç metrelik mesafeyi on dakikada geçebilmiştik. Birden aşağıdan sesler geldi, biri acıyla küfretti. Yorgo'nun sesin geldiği yöne ateş ettiğini gördüm. Acı bir haykırış yükseldi, aynı anda üzerimize kurşun yağmaya başladı. Herkes kendini yere attı. Birkaç dakika süren ateş sonunda kesildi. Şükür, bizden kimse vurulmamıştı. Geçide en yakın iki askere işaretlerle az önce ateş açılan yöne el bombaları atmalarını söyledim. Emrimin yerine getirildiğini ardı ardına patlayan bombaların kulakları sağır eden gürültüsünden anladım. Patla-

madan sonra ateş açacaklarını düşünüyordum, ses çıkmadı. Bir numara mı çeviriyorlardı, yoksa kaçıyorlar mıydı? Biraz bekledikten sonra bombaları atan askerlere ateş açmalarını bildirdim. Onlar ateş açarken Yorgo ve Oruç'la kayaların arasından iri üç kertenkele gibi süzülerek ilerledik. Askerler şarjörlerindeki kurşun tükenene kadar ateşi sürdürdüler. Sonra yine sessizlik. Bu defa üçümüz ateşe başladık. Bunu fırsat bilen adamlarım hızla yanımıza yaklaştılar. Ateşi kestiğimizde yine sessizlik kapladı her yanı.

'Kaçmışlar galiba komutanım,' dedi Yorgo.

'Acele etmeyelim,' dedim. Sabırsız davranıp, aptalca bir pusuya düşmek istemiyordum. Yarım saat kadar orada öylece kaldık. Çalılarda gezinen rüzgârın iniltisinden başka ses duyulmuyordu. Bu arada sanki olanları merak eden dolunay da aceleyle çıkıvermişti dağın tepesinden, şimdi ortalık gümüşten bir aydınlığa bürünmüştü. Artık daha dikkatli olmalıydık. Adamlarıma kayaların arasından süzülerek ilerleme emri verdim. Az sonra yolu görebiliyorduk. Etraf bomboştu. Birden kayalıkların arasında bir ayak gördüm. İşaretle takımı durdurdum. Ayak kıpırdamıyordu. Keskin nişancılarımızdan Oflu Osman'a ayağı göstererek bir el ateş etmesini söyledim. Osman adamı tabanından vurdu, ayak zıplayıp düştü, o kadar. Ayağın sahibi hiçbir tepki göstermedi. Bu, az önce Yorgo'nun ateş ettiği kişi olmalıydı, demek ki ölmüştü. Temkinliliği elden bırakmadan yaklaştık. Adam bir kayaya sırtını vermişti, gözleri sabitlenmiş, öylece oturuyordu. Gözlerim diz kapağına kaydı, sağlamdı. Hayır, bu benim vurduğum adam değildi. Demek ki onu da yanlarına alıp kaçmışlardı, bu iyiye işaretti. Çünkü pek hızlı hareket edemezlerdi. Ölüye hiç dokunmadık, altında bubi tuzağı olabilirdi. Birer metre arayla üç kişiyi aşağı yola indirdim. Biz de onların korumasını üstlenmiştik ama tehlikeli bir durum yoktu. Sonra bütün takım aşağıya indik. Yine de tedbiri elden bırakmıyorduk. Geçidin sağ ve sol yanlarındaki kayalara yapışarak yerdeki ayak izlerine baktık. Ayak izlerinden bir şey anlamak zordu ama ayışığında koyu birer çamur gibi duran kan lekeleri çok şey anlatıyordu. Bu kan izleri diz kapağından vurduğum adama aitti. Kan izleri aşağıya, yani köyden çıktıktan sonra izlediğimiz yöne gidiyordu. Yanlarında yaralı bir adamla çok uzağa gidemeyecekleri açıktı. Elimizi çabuk tutarsak onları yakalayabilirdik. Ama bu aydınlıkta pusuya düşme ihtimalimiz de yüksekti. Çok dikkatli olmalıydık, bu da hızımızın kesilmesi demekti. Allahtan hiç değilse yerdeki kan izleri, yeryüzünün en şaşmaz pusulası gibi bize yol göstermeyi sürdürüyordu. Ama bir saat kadar ilerledikten sonra birden kan izleri kayboldu. Sağa sola baktık, kaya diplerini, kovukları, ağaç altlarını, çalılıkları araştırdık, ne kan izi var, ne de yaralı. Adam öldü de gömdüler desek, bu kadar kısa sürede bunu yapamazlar, hem yapsalar bile bir tümsek, kazılmış toprak olması gerekir. Sinirlerim bozulmaya başlamıştı. Askerlerime yayılıp her tarafı aramaları emrini verdim. Ben de en son kan izini gördüğümüz yerden küçük daireler çizerek etrafı araştırıyordum. Araştırmamızı sürdürürken aşağıdan sesler duyduk, hemen mevzilendik. Az sonra karanlığın içinden Şehmuz Ağa ile adamları çıkıverdi. Bizi görünce sevinerek yanımıza koştular, şehit, yaralı var mı, diye sordular. Ben de onlara kimseyle karşılaşıp karşılaşmadıklarını sordum.

'Valla kurban kimseyi görmemişiz,' dedi Şehmuz Ağa boynunu içine çeke-

rek. O zaman hâlâ burada bir yerlerdeydiler. Korucuları da aramaya kattık. Bir saat sonra da karargâhtakiler yetişti. Yaralılarımızı Reşit Çavuş'la takımdan bir adamı daha yanlarına katarak hastaneye yolladım. Biz aramaya devam ettik. Gün doğdu, öğle oldu, ikindi oldu yüze yakın insan dağı taşı karış karış arıyoruz ama ne bir ize, ne bir işarete rastlayamadık. Sanki yer yarıldı da Demirci Kawa çetesi içine girdi. Gece çökerken telsizim cızırdamaya başladı. Açtım, karşımda Rıdvan Albay.

'Artık aramayı bırakın Eşref,' diyor. 'Belli ki adamlar kaçmış. Bırakın kaçsınlar zaten on altı ölü almışsınız. Bundan sonra bellerini zor doğrulturlar.'

Söyledikleri doğru ama sen bir de bana sor. Cemşid denen herifi tam yakalayacakken avucumdan kaçırmışım.

'Komutanım,' dedim adeta yalvaran bir sesle, 'sizden rica ediyorum. Bana bir gün izin verin. Onları yakalayacağım. Burada bir yerdeler hissediyorum.'

'Üzgünüm Eşref,' dedi. 'Taş mevkindeki karakolla baskın ihbarı aldık. Asker ve korucuları çekmek zorundayım.'

'Onları çekin, benim adamlarım takip için yeter. Ama dün geceden beri uykusuzuz. Biz uyurken nöbet tutacak dört er bırakırsanız...'

'Ancak acemilerden bırakırız ama seni uyarıyorum hiç çatışmaya girmediler, izli mermiyi görüp gökte yıldız kaydı sanıyorlar.'

'Altı üstü bir nöbet,' dedim. 'Bize dinlenecek fırsatı versinler yeter.'

Albay ikna oldu. Askerlerle, korucular çekildiler. Ayrılmadan önce Şehmuz yanıma geldi. 'Dikkat edesin,' dedi elini omzuma koyarak, 'namerdin kurşununa yenik düşmeyesin.'

'Merak etme. Onu bu defa yakalayacağım.'

On iki adamım ve dört acemi erle birlikte teröristlerin bize pusu kurduğu Boynuz Geçidi'ne çekildik. Yorgunluktan, uykusuzluktan gözlerimiz kapanıyor. Acemi erleri karşıma alıp, teker teker uyardım.

'Biz geçidin üstünde uyuyacağız. İkiniz aşağıda duracaksınız, biriniz solda biriniz sağda, ikiniz ise yukarıda merdiven görevi gören kayanın başında. İyice kayanın gölgesine sinin. Bir ses duyduğunuzda gece dürbünlerinizi takıp, ne olduğuna bakın. Kuşkulanırsanız, basın kurşunu. Biz hemen yardımınıza yetişiriz.

Çocuklar 'başüstüne komutanım,' diye hevesle bağırdılar.

'Bu kadar yüksek sesle de bağırmayın,' dedim. 'Artık konuşmak yok.'

Ben ve on iki adamım dün gece teröristleri avladığımız kayalıkta, kuytu birer köşe bularak kıvrıldık. O kadar bitkiniz ki uzanır uzanmaz dalmışız.

Birinin dürtüklemesiyle uyandım. Gözlerimi açtım, karşımda ince uzun biri duruyor. Nöbetçilerden biri sandım.

'Vakit geldi mi?' diye gözlerimi ovuşturdum.

'Sonunda vakit geldi,' dedi tanıdık, alaycı bir ses. 'Nihayet karşılaştık Yüzbaşı.'

Onun Cemşid olduğunu kavramam için birkaç saniye yetti. Demek ki vurduğum kişi o değildi! Panik içinde çevreme baktım. Yedi kişi ellerindeki tüfekleri üzerimize doğrultmuş, keyifli keyifli dikiliyorlardı başucumuzda. Yanıma bıraktığım tüfeğime uzandım. Yerinde yoktu. Elimi belime attım, tabancamı da almışlardı. Tekmelerle vurarak askerlerimi teker teker uyandırıyorlardı. Uyanan

çocuklar az önce benim uğradığım şoku yaşayarak, şaşkınlıktan iri iri açılmış gözlerle etrafa bakınarak neler olup bittiğini anlamaya çalışıyorlardı.

'Nöbetçiler?' diye söylendim.

'Onlara dağda walkmen dinlenemeyeceğini öğretmemişsiniz,' dedi Cemşid başını sallayarak. 'Müzik dinleme merakları çok pahalıya mal oldu.'

'Alçak herif onları öldürdün mü?' diye tısladım.

'Evet,' dedi sakin, doğal bir ses tonuyla. 'Tıpkı dün gece senin on altı yoldaşımı öldürdüğün gibi. Ama geçelim bunları. Savaşta ölümlerin doğal sayıldığını bilecek kadar çok çatışmaya katıldın sen. Merak ettiğim senin şu anda neler hissettiğin.'

İlk o zaman korkmam gerektiğini düşündüm. Ama tuhaftır korkmuyordum. Cemşid'le aramızda bir tür rekabet, bir tür yarış başlamıştı. Savaş, kendi cesaretimizi, yeteneğimizi, uyanıklığımızı, zekâmızı gösterdiğimiz kişisel bir mücadeleye dönüşmüştü. Ve tam rakibimi yendim dediğim anda o beni alt etmişti. Bıçak gibi yüreğimi parçalayan, bana ölümü unutturacak kadar güçlü olan duygu buydu.

'O kadar merak ediyorsan söyleyeyim,' dedim gözlerimi suratına dikerek. `Seni gebertemediğim için kendi kendimi yiyorum.'

Yaklaştı, vuracağını düşünerek, kendimi hazırladım ama yapmadı. Gelip karşıma çömeldi.

'Neden beni bu kadar çok yakalamak istiyorsun?' diye sordu. O anda elindeki tespihi fark ettim.

'Sanki sen beni yakalamak istemiyor muydun?' dedim, dikkatle tespihe bakarak. Ama Cemşid'in gölgesinde kaldığı için tam olarak göremiyordum.

Gülmeye başladı, sonra tespih tuttuğu elini çenesine götürdü. İşte o zaman elindekinin bizim Reşit Çavuş'un, Şehmuz Ağa'ya Erzurum'dan getirdiği oltu taşından yapılma tespih olduğunu gördüm. Bu benim için tam bir yıkımdı. Şehmuz'un yanımdan ayrılırken söylediği sözleri anımsayarak acı acı gülümsedim.

'Haklısın Yüzbaşı,' dedi gülümsememi konuştuğumuz konuyla ilgili sanarak, 'ben de seni ele geçirmek için yanıp tutuşuyordum. Galiba bu bir tür varoluş, bir tür kendini kanıtlama meselesi. Tıpkı küçükken oynadığımız 'bu kale benim' oyunu gibi. İlginç bir oyundur. İnşaatlara gelen kum tepelerinin üzerine çıkılır. `Bu kale benim,' diye bağrılır. Öteki çocuklar kumun üzerindekini aşağı itip, kendileri tepeye çıkarlar. En güçlü olan tepede kalır ve yendiği arkadaşı gibi bağırır : 'Bu kale benim.' Biz de 'Bu dağ benim' oyunu oynuyoruz. Ama daha kanlısı, daha acımasızı...

'Ben oyun oynamıyorum,' diye karşı çıktım, 'senin gibi eli kanlı devlet, millet düşmanlarına engel olmaya çalışıyorum.'

'Yapma Yüzbaşı,' dedi düş kırıklığına uğramış bir sesle, 'senin gibi ilginç bir adam böyle beylik laflarla konuşmamalı...

Beni ilginç bulması tuhafıma gitmişti. Bana saygı duyduğunu ilk o zaman anladım. Daha tuhafı içten içe ben de ona saygı duyduğumu hissettim. Ama bunu belli etmemeye çalıştım.

'Bunlar beylik laflar değil,' dedim inançlı bir ses tonuyla, 'bunlar uğruna

ölümü göze alacağım değerler.'

'Öyle olsun,' dedi bana biraz daha yaklaşarak. 'Yine de sana inanmıyorum. Neyse... Batıl inançların var mıdır Yüzbaşı?'

'Yoktur,' dedim ne yapmak istediğini anlamaya çalışarak.

'Benim var,' dedi. 'Mesela takımın seninle birlikte on üç kişi. Ama hepinizi öldürürsem, biliyorum ki iflah olmam. Çünkü on üç uğursuzdur. O sayıdan kaçmak gerekir.'

Onun batıl inançları olmadığını adım gibi biliyordum. Merakla lafı nereye getireceğini bekledim.

"Bu durumda on iki kişi öldürmem gerek."

O konuşurken gözlerim esir düşmüş askerlerime kaydı. Çoğu metin görünüyordu, yalnızca Oruç'un titrediğini fark ettim. Ona yardım etmek, cesaretlendirmek isterdim ama elimden bir şey gelmiyordu.

'Ama benim bir takıntım daha var,' diye sürdürdü sözlerini Cemşid. 'Ben karıştırmayı sevmem. Mesela yemekten sonra meyve yerken yalnızca kayısı yerim, ya da erik, ya da karpuz. Asla birbirine karıştırmam.'

Bu anlamsız sözler canımı sıkmaya başlamıştı. Biraz da adamlarıma cesaret vermek amacıyla,

"Ne saçmalıyorsun?' diye çıkıştım.

'Şunu demek istiyorum, seni öldürmeyi çok isterdim. Ama burada erler ve komutanları olarak da sen varsın. Yani hem erleri, hem de komutanlarını öldürerek karışıklık yaratamam. Ya seni öldüreceğim ya da erleri.'

'O zaman beni öldür,' diye atıldım, cesaretime kendim de şaşarak.

Hayranlıkla süzdü beni.

'Cesaretini takdir ediyorum. Ama sen yalnızca bir kişisin. Onlar ise deneyimli on iki asker.'

Adamlarımın kıpırdandığını hissettim. Bu sohbetin giderek bir işkenceye dönüştüğünü ilk o zaman fark ettim. Cemşid hepimizi öldürecekti, bu kesindi ama tetiğe basmadan önce tadını çıkarmak istiyordu. Buna fırsat vermemeliydim. Aniden Cemşid'in üzerine atladım. Hızla yana çekildi. Yüzükoyun yere yıkıldım, aynı anda kafamda ağır bir darbe hissettim.

Uyandığımda başım çatlayacak gibi ağrıyor, kulaklarımda sinekler vızıldıyordu. Başımı kaldırmaya çalıştım, bir sıvı yüzümü yattığım kayaya yapıştırmış gibiydi. Az sonra bunun başımdan akan kan olduğunu anlayacaktım. Usulca doğruldum, bir sinek bulutu havalandı üzerimden. Güneşte kanatları pul pul yanan iri sinekler havalanıp birkaç metre öteme kondular. O yöne bakınca askerlerimi gördüm. Dün gece on beş teröristi vurduğumuz yerde şimdi kanlar içinde onlar yatıyorlardı. Belki yaşayan vardır, diye son bir umutla yanlarına koştum. Hepsini tek tek yokladım. Hayır, ölmüşlerdi. On ikisini de vurmuşlardı. Yorgo, Oruç, Osman, Nasır, İhsan, Ayhan, Mustafa, Nazmi, Selim, Erkan, Atilla, Murteza... Elleri arkadan bağlanmış, enselerine birer kurşun sıkılmıştı. Öfkeyle kayaları yumruklamaya başladım ama az sonra bitkin düştüm. Öfkemi yatıştırıp, doğruldum. Telsizi aradım yoktu. Silahlarımızla birlikte alıp götürmüşlerdi. Ama mataralarımızda su vardı. Suyla yüzümü, başımdaki yarayı yıkadım. Kayalara tutunarak yola indim. Halsizdim, kan kaybetmiştim ama içimde-

ki öfke ayakta kalmamı sağlıyordu. Ama beş yüz metre kadar gittikten sonra gözlerim karardı, yere yığıldım.

Uyandığımda Şehmuz Ağa'nın konuklarını ağırladığı odadaydım. Odada benden başka iki kişi daha vardı. Seslerini duyuyordum. Gözlerimi açınca Rıdvan Albay'la Şehmuz'u yer döşeğinde yan yana otururken gördüm. Ağzımda kurumuş kan tadı vardı. Kayalıkta kendime geldiğim andan beri bu tadı duyuyordum, baygınken bile terk etmemişti beni.

'Nihayet, aydın kurban,' dedi Şehmuz altın dişlerini ortaya çıkaran yılışık bir gülümsemeyle. Altın dişlerindeki parlaklık, güneşte şavkıyan namluyu çağrıştırdı, uğuldayan zihnimde. Ve Şehmuz'un bakışlarımla karşılaşmamaya çalışan kaypak gözlerine bakınca her şeyi anımsadım.

Yüzü kederle incelmiş olan Rıdvan Albay'ın

'Geçmiş olsun Eşref,' dediğini duydum, biraz kırgın bir sesle.

Yanıt vermek yerine doğruldum, ellerime yaslanarak yataktan çıktım.

'Kalkman doğru olmaz,' diyordu Albay.

'Daha dinlenmen lazım kurban,' diyordu Şehmuz. Sesleri askerlerimin ölülerine konup kalkan sineklerin keskin vızıltıları gibi yankılanıyordu kulaklarımda. Onlar konuştukça uğultular artıyor, ağzımdaki kan tadı giderek dayanılmaz bir hal alıyordu.

Albay'a yaklaştım. Elimi uzattım, tokalaşmak istediğimi sanarak o da uzattı. Ani bir hareketle uzanıp belinden tabancasını aldım. Emniyetini açıp, şarjöre mermiyi sürmem, bütün kurşunları Şehmuz'un kafasına boşaltmam birkaç saniye sürmüştü. Ayağa fırlayan Albay şaşkınlık içinde,

'Ne yaptın Eşref!' diye korkuyla bağırmaya başladı. Çıldırdığımı, onu da öldüreceğimi düşünüyordu. Ama ben silahı ters çevirip Albay'a uzattım.

'O askerlerimin katiliydi,' dedim. 'Şehmuz Ağa içimizdeki haindi. Evlerini arattırın, diz kapağından vurulmuş bir terörist bulacaksınız. O size her şeyi anlatır.'

Albay'ın şaşkınlıktan ve dehşetten çarpılmış yüzüne bakarken yeniden bayılmışım.

Bu defa gözümü hastanede açtım. Aradan iki gün geçmiş, iki gece boyunca, 'Şehmuz askerlerimi öldürecek, Cemşid'i kaçırmayın,' diye sayıklamışım. O öğleden sonra Rıdvan Albay beni görmeye geldi. Yaralı teröristi Şehmuz Ağa'nın karılarının yattığı odada yakalamışlar. Biraz hırpalayınca Şehmuz'un örgüt yanlısı olduğunu itiraf etmiş. Yine de onu sorgusuz sualsiz vurduğum için hakkımda soruşturma başlatılacağını söyledi Albayım üzülerek. Umurumda bile değildi. Aklım Cemşid'deydi. Görevden alınsam bile onu bulup, askerlerimin intikamını alacaktım. O yaşadığı sürece benim huzur duymam imkânsızdı... Ama olmadı, ben hastaneden çıkmadan önce, Cemşid Cudi Dağı'nda altı adamıyla birlikte Kobra helikopterlerinin ateşi sonucu ölü ele geçirilmişti. Onun ölümünü öğrendiğimde içimde bir boşluk hissettim. Sanki amacımı, yaşama isteğimi kaybetmiştim. Kulaklarımda onun sesleri yankılandı :

'Biz de 'Bu dağ benim' oyunu oynuyoruz. Ama daha kanlısı, daha acımasızı...'

O zaman içimde neden bir boşluk hissettiğimi anladım, çünkü oyun arka-

daşımı kaybetmiştim. O da beni, oyun arkadaşını kaybetmemek için öldürmemişti. Hastaneden çıkıncaya kadar onu düşündüm...

Hastaneden çıkınca komutanlarım beni geri göreve vermeyi önerdiler. Kabul etmedim. Geri görevde sudan çıkmış balığa dönecektim, gerekirse istifa edeceğimi söyledim. Benim gibi deneyimli bir subayı kaybetmek istememiş olsalar gerek, yeniden Şırnak'a gönderildim. Bir ay sonra yarın yine Cudi Dağı'na çıkıyorum. İçimde en ufak bir tedirginlik yok sadece Cemşid gibi bir oyun arkadaşı bulabilecek miyim, onu merak ediyorum."

Yazı bitmişti ama adam hâlâ defteri açık tutuyordu. Ne düşüneceğini, ne diyeceğini bilmeden dakikalarca mavi mürekkeple yazılmış beyaz sayfaya bakmayı sürdürdü. Sayfanın üzerindeki mürekkebin dağılmaya başladığını görünce şaşırdı. Sonra bunu yapanın kendi gözyaşları olduğunu anladı. Anlayınca da kendini tümüyle bıraktı. İçinden geldiği gibi, kana kana ağladı. Ağlarken içinde büyük bir rahatlama hissetti. Üç gün sonra da olsa oğlunun ardından ağlamayı başarmıştı. ❁

ÇAĞRI KALAÇA

Kemal Bey Hakkında Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz

I. FİLİZ HANIM

Sevgili Filiz Hanım,

Seni de ben tıpkı ötekiler gibi çok iyi tanıyordum. Basma perdelerinin ardında duruyordun. Pencerelerine gül kondururdun sen, güllerine öpücük. Sevdiklerine gülişiğında bakardın.

Hani sen takunyalarına boş verip taş avluya yalınayak iniyordun. Tavukları kaçıştırıyordun parmaklarının ucunda. Yıkadığın çamaşırları, çamaşırlarını koklaya koklaya asıyordun arka sıralara. Taşları, taşlarını yıkıyordun sonra, sular bedeninden süzülüyordu.

İmrendiriyordun.

Bizlerse önce tahta duvarın aralıklarından gizlice sana bakıyor, sonra kıkırdaşıyor, boş sokaklarında koşuşturuyorduk kentimizin. Herkesler uyuyordu, ya da taş atıyorlardı peşimizden. Sular döküyorlardı sıcak taşlara. Bostanlara giriyorduk; potinlerimizin önünden kelebekler, çekirgeler sıçrıyordu sağa sola.

Kuşlardan serçeleri ya da sığırcıkları tanıyorduk : Ürkektiler.

Kumrular uykulu, leylekler hayırsızdır, terkediyorlardı. Hâlâ öyleler.

Biz topu topu serçeleri biliyor ve onları akrabalarımız belliyorduk. Onlara kar yağmazdı, üşümezdi onlar, biliyorduk; hep bunu söylüyorduk. Hep böyle konuşuyorduk yaz günleri.

Serçeleri biz – belki de sığırcık –, çok değil birazcık taşlıyorduk.

Fesleğendi mutfağın penceresinde, dokunsan sarıp sarmalayacak kokusu. Öyle değil miydin Filiz Hanım? Menekşeler değildi, onlar yatak odasının gülüydüler.

II. Kemal Bey Anlatıyor

"Oğlum" diye bağırdı annem, "oğlum kıpırdama, bu da geçecek" dedi. Sonra ağladı, "Sana doyamadım" dedi. Çok ağladı. Ben de ağladım, "Gitme" dedim. Ağladı, "Gitmem, hiç gider miyim?" dedi. "Şimdi gelecekler" dedi. "Gelsinler" dedim. Ağladık. Eliyle omzumu sıktı.

Çişim geldi. Altıma işedim, üstüm ıslandı. Yer de ıslandı. Kurusun diye bekledim. Kimse gelmeden... Hiç kıpırdamadım. Sonra ağlamam bitti, ama hıçkırığım bitmedi. Hep hıçkırdım duvarın dibinde yaşlığın kurumasını beklerken. Burnum da aktı. Elim burnumun yanındaydı, ben de gömleğin kollarına sildim. Annem görse kızardı, ama karanlıktı işte. Ağladık, sonra sustu. Duvarın dibinde duruyordum, kolumu başımın altına koydum.

Ben aslında karanlıktan korkmam. Eskiden, çok küçükken, bizim evde hela bahçedeydi. Gece beni helaya Mahmut dayım götürürdü. İçeri girince hiç edemezdim. İşerdim de, öbürkünü edemezdim. Kafamı kaldırınca, yıldızlar oradaydı. Mahmut dayımın boyu yeterdi helanın duvarına tırmanmaya. Taş getirir, taşa basardı. Melahat ablayı seyrederdi oradan. "Ayıp bir şey değil bu" derdi. "Ama sakın kimseye söyleme" derdi. "Söylersen, sen heladayken yukardan bakarlar, üstüne atlarlar" derdi. Ya da aşağıdaki bok deliğinden fare çıkarmış.

Ben de kimseye söylemedim. Zaten kedi de birisi bakınca edemez. Toprağı eşer oturur, sonra sen bakarsan edemez, bir de parmaklarını birbirine şöyle takarsan edemez.

Sonradan bir sefer Mahmut dayımı polisler götürdüydü. Atkısından çekiştirdiler. Burnu kanadı. Daha gelemedi, başka şehirde o. Biz gideriz görmeye.

III. Mahmut Bey

Sevgili Mahmut Bey,

Seni de ben tıpkı ötekiler gibi tanıyordum.

Anımsıyor musun, dayımın gözlüklerini biz bile bile kırmıştık; camını daktilosunun tuşları arasında ufalayarak hem de. Kırmızı bisiklete atlayıp kaçmıştık. Neşeliydik.

Neyi söylüyordun, hani hiç susmuyordun? Bahçe köşelerini dönüyorduk. Hızlanıyorduk. Her köşeye savruluyorduk, fırtınaları buluyorduk. Saçlarımız yapraklara karışıyor, rüzgâra kavuşuyordu. Korulara dalıyorduk.

Kaçıyorduk, saldırıyorduk. Silahlar atılıyordu.

Hani sen hep neyi söylüyordun, biliyor musun? Herkes susuyordu, uyuyordu ya da taş atıyorlardı arkamızdan. Hani hatırlıyor musun, herkesi kim susturuyordu? Suskunluklara dalıyorduk, kırıyorduk.

Kaçıyorduk.

Fırtınaları dönüyorduk, toza dumana karışıyordu görüntülerimiz. Gittikçe silinir oluyorduk.

Kaçıyorduk düşmanlarımızın üzerine. Silahlar atılıyordu gerisin geriye. Bir tersine akış : Bulutlar yağmurlarını topluyorlardı, çamaşır toplanır gibi mavi balkonlardan.

Dön babam dön, hortumları ürkütüyor, tarihi dönüştürüyorduk.

"Püskürttük onları be, püskürttük."

Onları olduk olası püskürtüyorduk.

Sahi biz dayımın gözlüklerini bile bile ne demeye kırmıştık. Oysa o zaman o

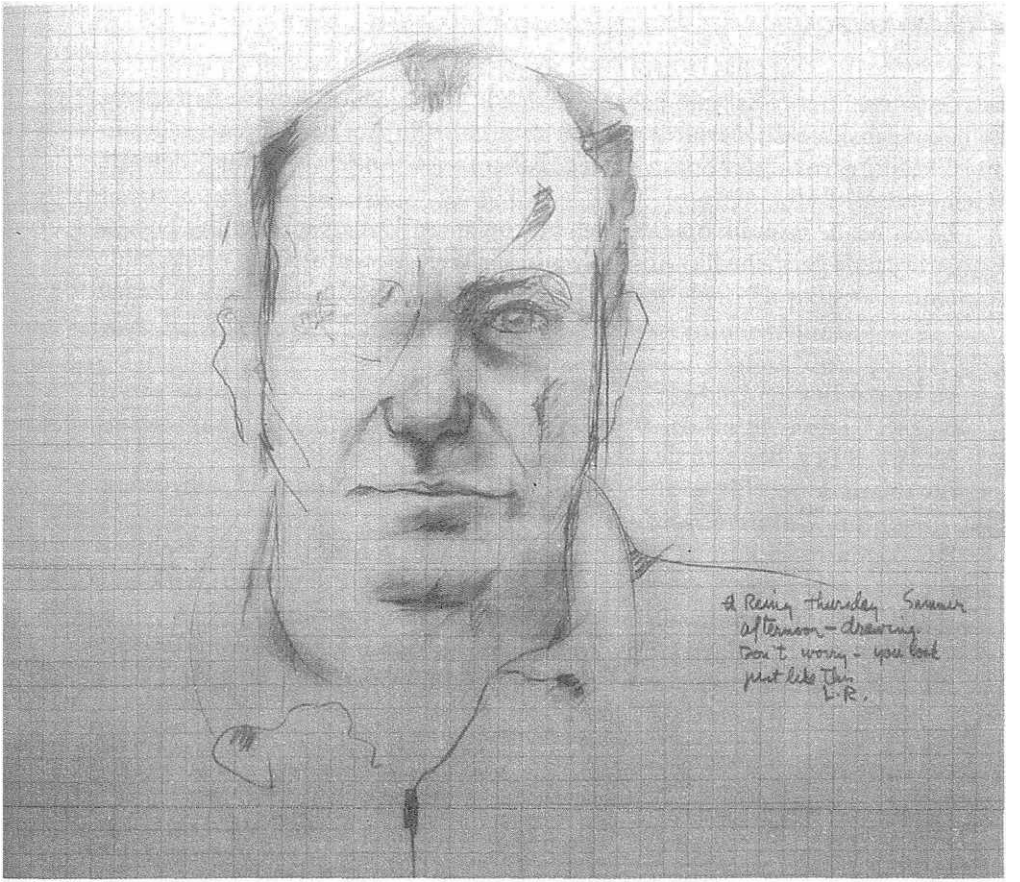

Larry Rivers, 1965.

ne kadar küçükmüş biliyor musun, "bu düzen değişsin" bile diyememişmiş daha.

Hapishaneden yazdığın mektupları o da okuyor şimdi; burnu kızarıyor.

IV. Kemal Bey Anlatıyor

Artık delikteki fareden de korkmuyorum, çünkü babam onu öldürdü. Babama dedim ki : "Baba" dedim, "Mahmut dayım diyor ki, delikte fare varmış. Onu öldürsene." Evde fareleri hep babam öldürürdü maşaynan. Yarın dedi ki : "Lan Atatürk" dedi, "öldürdük senin fareyi. Ver bakalım bir kucak." Ben de çok sevindim. Babamın üstüne çıktım döşekte. Çok sevindim, hep güldüm. Sonra o evden taşındık, bu eve geldik. Helamız içerde artık. Tuvalet diyoruz. Kimse bakamaz yukardan, fare de yok. Ben zaten eski mahalleyi hiç sevmedim. Annem de sevmez. Bir gün babam rakı içmişti Çiko arkadaşı ile, sonra gittiler. Gece karanlık olmuştu. Sonra babam geldi. Çiko yoktu, yalnız geldi. Her yanı kan olmuştu. Annem, "İsmail!" dedi, Çok ağladı. Annem beni yatırdı. Babam yattı,

ben de yattım. Sonra kalktık, babam kalkmadı, öldü dediler. Annem hep ağladı. Ev çok kalabalık oldu. Melahat ablanın abisi Hüseyin Abi beni sinemaya götürdü. Gezdik, gazoz içtik. Sonra geldik. Babam yok. Annem "Ölmüş" demedi. "Gelmeyecek" dedi.

Zaten biz de taşındık oradan. Gelse de bulamaz. Daha yeni taşındık buraya. Eşyalarımızı da getiremedik. Annem yenisini alacak. Benim sedirim orada kaldı. Annemin karyolası da orada kaldı. Bir döşeğimizi Hüseyin Abi taşıdı o kadar.

V. İsmail Bey

Ah İsmail Bey, ben seni de tanıyordum işte.

Bir seferinde sen bir at arabasının alkollü uykuculuğundan el sallıyordun. Küfrediyordun. Umursamıyordun.

Ben kaldırım kenarında oturuyordum. Ot yoluyordum, karınca buluyordum. Onları sokak sokak gezdiriyordum. Boş evleri, yıkık sinemaları, terk edilmiş tekerleksiz arabaları, zavallı bitirim arabacıları gösteriyordum.

Çamur yollarda izinden yürüyordum senin, arabanın tekerleklerinin.

Başka mahalleleri, başka meyhaneleri, ayrık dünyaları kim bilebilirdi senin kadar, benim için; ve karıncalar için.

VI. Kemal Bey Anlatıyor

Yeni evde döşeğimiz pencerenin yanında. Annemle yatarız biz. Kafamızı kaldırınca yıldızlar orada. Ama şimdi bitti. Duvar yıkıldı, camlar kırıldı, pencere kayboldu. Her yer karanlık oldu. Ben de altıma işedim, her yanım ıslandı. Sonra kurudu. Ben ellerim bacaklarımın arasında yatarım. Hep böyle yatarım. Geceleri altıma işeyince, naylonun üstü göl olur. Her yanım ıslanır. Islaklığı duymayayım diye hiç kıpırdamam. En çok ellerim ıslanır dizlerimin arasında. Annem kalkar, ellerimi dizlerimin arasından çıkarır, çarşafa siler. "Allahın belası, Allahın belası" der bana. Naylonu, çarşafı kaldırır. Gecede bir kere işerim, fazla işemem. Sonra güzel yatarız sabaha kadar. Annem işe gider sonra. Şimdi bitti. O binada çalışır. Bacakları görünmesin diye pijama giyer içine. O bina yüksek, ama annem düşmez. O bina eskiden şuradaydı. Şimdi bitti.

Ben orada hiç acıkmadım ki. Muhallebi çocuğu değilim, Mahmut dayım "Sen o binadaki çocukların hepsini döversin" dediydi. Ağlamadım sonra. Elimi pencereye verdim. Işık gelmedi. Gelmezlerse, kimse bilmez. Baba'nem bizim köyde böyle olmuş. Evde tek başına kalırmış. Herkes ondan korkarmış. Kimseyle konuşmazmış. Ben görmedim. Annem Melahat ablaya anlattı, böyle böyle ölmüş baba'nem. Bilmemişler, ölmüş. Ölü kalmış evde. Babam çok ağladı o ölünce. Rakı içti ağladı hep. "Benim annem ölse, ben de ağlardım" dedim babama. İyice ağladı. "O nasıl söz lan eşşoğlueşşek" dedi. Tokat attı. Ben de ağladım. Bir iyice ağladık. Melahat abla anneme "Ağlamak iyiymiş" diyor, "insan ağlayınca rahatlarmış." Doktorlar öyle demiş. İyice ağlatırdı annemi. Ben de ona "Koca

götlüü" derdim, "koca götlüüü!" Mahmut dayım hep öyle derdi onun arkasından. Ben öyle deyince Melahat abla da kızardı, peşimden koşardı. "O nasıl söz lan itin oğlu" derdi. "Bir daha gelmeyeceğim size Filiz abla" derdi. O da "Sen ne bakıyorsun çocuğun sözüne" derdi. O da, "Senin it kocanın lafı bu, siz öğretmeseniz çocuk bilmez böyle şeyleri" derdi. Küser giderdi.

Ben de helanın köşesine çökerim, gülerim bahçede. Annem bahçeye bağırır, "sen bir gel eve hele, ben sana yapacağımı bilirim" diye. Eve varınca bir şey yapmaz. Babama yemek kurar, türkü okur. Beni de sedirimde uyutur.

Sonra pencere kırıldı, ışık geldi. İtfaiyeci amca sevindi. Beni çektiler. Hiç acıma olmadı. Beni çekince annemin eli düştü. "Korkma oğlum" dedi. "Anneni de çıkaracağım" dedi. Ağladı, "Benim de senin kadar bir oğlum var" dedi. ❸

MÜGE İPLİKÇİ

Tek Kişilik

AMERİKA'nın orta eyaletlerinden birinde yaşıyordu. Türki cumhuriyetlerin birinde bir buçuk yıl çalışmıştı. Milli görüş. Milliyetçilik bir milleti millet yapan biricik ruhtu ona göre. Hayrandı bu kavrama. Ancak işin aslını soracak olursanız bu hayranlığın nedenini o da tam olarak bilmiyordu. Güzelce yüzlüydü, kalçaları endamlı, elleri ve tırnakları bakımlıydı. Böyle bir haldeyken bir gece evden, koca evinden kaçıverdi Kate.

Hayata karşı duyduğu memnuniyetsizlik, kaynağı belli olmayan yükselme hırsıyla birleştiğinde, kesinlikle aşikârdı ki haklarını bilip, bu hakları sonuna kadar muhafaza edecek sağcı bir muhafazakâr olacaktı. Şansını bir parçacık daha zorlarsa liberal de olabilirdi. Ancak bu durum bizim konumuz dışındaydı kuşkusuz.

Kate'in yüzündeki mimikleri, genellikle negatif imaları ve iğnelemeleri içerdiğinden, onun geleceğin olumsuzlayıcı robotlarından biri olabilme ihtimali de az değildi hani. Kate adlı bir robot, eve gelen kayınvalidelere, istenmeyen konuklara, o çekilmez arkadaşlara bire bir bir antiseptik olabilirdi. Sesindeki o metalik tınıyla hele bir "çok saçma" demeye görsün ya da sol kaşını hafif kaldırıp dudağını yüzüne doğru hafif gererek "ben bunu anlamadım, sanırım (bu sırada arkasına döner, sağa sola bakınır) hiç kimse de anlamadı" demesi; "aptalca" tek ve vurucu hamlesini getirebilirdi hemen arkasından. İşte şah ve mat oldunuz bile. O bununla yetinmeyecek, saçlarının önündeki tutamı sağ elinin işaret parmağına dolayacak, aynı metalik fütursuz sesle "şahtınız şahbaz oldunuz" bile diyecekti.

Orta sınıf evlilik tipine bakıldığında Kate, masum küçük bir kızdı. Yazar bu yüzden okuru fena halde kandırıyordu. Ama Kate, o küçük kız, yüzünü buruşturduğu zaman, o çizgilerin geçit vermezliğini gördüğünüz zaman, hayır, bu kez yazardan masumunu bulamazdınız.

Bir yer : Saho

Emniyet supaplarınızı patlatın. İki ay önce açılan bir bardı Saho. Tek harf farkıyla inatçı bir alternatif oluşturma tutkusu içersindeydi. Şehrin ikinci sınıf caddelerinden birinde bol bira ve Clara ve grubunun country müziği eşliğinde – Clara'nın, "Buna tam olarak country denemez, biraz yapıbozumculuk var bu işte, heavy metal bile diyebilirsiniz buna" dediği o tanımsız müzik eşliğinde – ka-

fayı, isterseniz iyiden iyiye bulabileceğiniz bir yerdi Saho. Bir lezbiyen barıydı. Çok ama çok sıcak bir bardı.

Oraya gittiğim sırada, varabileceğim en son noktaya varmıştım hayatımdaki – ya da bana öyle geliyordu. Bu duygudan korkmuyordum aslında. Korktuğum insanların bana baktıkları anda yüzlerinde gördüğüm boşluk ve bu boşluk içinde bana çelme takmaya meyilli baştan savmacı hamleleriydi. Ha bir de komiklikleri tabii. Onlar da benim bu hislerimi anlıyorlar, ama belli ki, "Bırak şu çelimsizi," diyorlardı. Bu çelimsizliğin bende kompleks yaratmadığını söyleyemem. Bu yüzden kendimle ilgili anılar, ufak bir tarihçe ya da kısa bir özyaşamöyküsüne başvurmadan duramayacağım. Biseksüel olduğuma inanıyorum. Bu akşam Saho'ya biraz demlenmek için geldim. Clara'yı çok uzun zamandan beri tanırım. Kafamdaki boşluğu anlar anlamaz, boş ver, dedi bana, takma kafana. Gidip biraz tatil yapmamı öğütledi, rahatla, dedi. Gruptaki öbür kızlar da iyidir, ama Clara başkadır. Yüreklidir, hoştur, keyiflidir. Sizi gammazlamaz, kaçışlarınız onu hiç mi hiç bağlamaz; belki de kaçışların en irisini yaşadığı için. Clara'nın kendini taşıyışını seviyorum, gitaristliğini ve solo şarkılarını. Bu gece nereden baksan on tane söyler artık. Saho'nun zenci müdiresi, barın müdavimlerince "patron" Tony ta ilerlerde oturduğu köşesinden, göğüsleri masaya taşmış bana el salladı. Bu sırada neredeyse sahne almakta olan kızlar da beni gördüler. Ses düzeni, ortam, her şey yerindeydi. İçersi tıklım tıklımdı. Zerafetin sözde tanımlara uyan yanının giremediği bir bardı burası; bu yüzden de en zarifti.

Ne diyordum, unutmaya ihtiyacım vardı. Siyah bir bira söyledim. Sahneyi

diklemesine kesen bir noktadaydım. Işıklar kırmızıydı. Clara'nın yüzüne vuranlarsa güneşin en dik saatlerindeki gibi.

"Bu şarkı agoni odasında ölümü kucaklamasına ramak kalmış, eski, güzel M. ye ithaf edilmiştir, bu şarkıyı iki gün önce besteledim," dedi Clara. Arkasına döndü bir, iki, üç

Agoni odası dönüşü olmayan bir yolun son durağı
Her şey sisli, unutulmaya yüz tutmuş
Kendi tarihine ağır ağır yabancılaşıyor.
Küçük bir odada, sıcak mı sıcak

Ve vokal :

Demirleri beyaza boyanmış eski bir hastane karyolası
Beyaz badanalı kutu bir odada
Yalnızsın. Yalnızsın

Sonra Clara gene gün ışığında :

Bırak meleğin olayım. Azrail olsam, ne dersin? Ben sana geldim
Dişi ya da erkek değilim, cinsim yok benim.
Artık acı çekme n'olur

Vokalistlerden Jean :

Artık acı çekmesin.
Beyaz küçük bir odada
Yükü ağır
Hayatı çok ama çok bedelli bir kadın
Ağır ağır aklanmaktadır zamana ve yaşanmışlıklara
Hatırlar, hatırlar

Ve sonra korkunç yüksek ritimli bir gitar solosuyla Saho titrer.

İnsanı delirten bir metalik ses yayıldı ortalığa. Sanki herkesten o kadını anlamalarını, onun düşlerinden birini – hayatının kesitlerinden birini – yaşamalarını istiyorlardı. An içinde kaybol, diyorlardı sanki. Dehşet bir müzikti, dehşet.

Bittiğinde ellerimi patlatırcasına alkışladım onları. Işıklar yanıp sönüyor, barın önünde el ele tutuşmuş çiftleri, tek başına bir sandalyeye tünemiş son vuslat yorgunlarını emip geçiyordu.

Clara'nın sesini hayal meyal duyabildim. Başka bir şarkıya başlamıştı bile gitarıyla birlikte :

Bir gece. Yıllar, yıllar sonra korkunç bir ziyafet masasıydı. (Ve bateri başlamıştı.) Evin sahibi kadın bir zamanlar makarna yapmakla işe başladığını, çok sonradan bu maharetleri kaptığını anlatıyordu ona ve herkese. O ve herkes, kimse dinlemiyordu onu aslında.

Sonra sadece Clara :

Bir rüya görmüştü
Rüyanın içinde bir prensesti kendisi (Bateri : güm güm güm güm)
Onu bulan Prens, Kelibialı bir tüccardı
Ona benimle gel
Ama ilk önce büyülü anahtar
Sözcüğü birlikte söyleyelim
Sonra ver elini Tunus dediğini (Bateri : güm güm güm güm)
Zamansızlıktan galiba o anahtar
Sözcüğü bulamadı Clara (Bateri : güm güm güm güm)
Ama o Kelibialı Prensle evlendi
Ve dosdoğru Tunus'a.
Orada cinlerle ve yeni rüyalarla
Oyalandı babam oyalandı Clara (Bateri : güm güm güm güm)
Canım bundan da alır mıydın diye sordu biri partide.
Durdu bekledi Clara.
Somon füme. Somon füme. Somon füme

Bateride Lily şimdi coşmuştu : *Allahın belaları yemeyecek Clara bu somon fümeyi, yemeyecek işte. Gidin kendinize yeni hayat kaynakları bulun. Mesela gidin dindar olun. Ya da deliler gibi sevişin birbirinizle ama kondomlarınız çiçekli olsun!*

Sonra iki baget uçtu havaya, havada birbirlerini aradılar bir süre, günün dik sert ışığı üzerlerinde dolaştı ayrı ayrı, birbirlerinin havada attıkları taklaları seyrettiler, bir de onları seyreden kendilerinden geçmiş seyircileri. Lily'nin ellerine tekrar döndüklerinde şarkı bitmişti zaten. Bu kez Lily alıp onları tokuşturdu birbirlerine. Çıt çıt çıt çıt çıt çıt çıt.

Bu arada omzuma dokunan elle yerimden sıçradım. Tony'ydi.

– Ne o, bu ne acayip keder Çerkez tavuğu, dedi.

– Sorma, dedim. Hiç sorma.

– Bırak bu kibar numaraları da anlat hadi, dedi.

– Ne anlatayım, dedim. Hep bildiğin hikâye. Ciddi bir metamorfoz geçiriyorum, dedim.

Hah hah ha, diye kalın kalın güldü. "Şu garabet yolculuklardan ha," dedi.

– Sorma, dedim, hiç sorma.

O hâlâ kalın kalın gülüyordu. Bu arada gene Lily'nin sesini duyduk : "Şimdi sevgili konuklarımız girişte satın aldığınız numaralar için, büyük çekilişin başlaması için, siz sevgili konuklarımızı heyecandan kurtarması için çok sevgili patronumuz Tony *Blair*'i sahneye davet ediyoruz," dedi.

– Aman. Bu Lily. Sosyalist davulcu.

– Bence mahzuru yok Tony, dedim.

– Tamam tamam senin gibi bir Marksiste bu söylenmez zaten, değil mi? Hepiniz aynısınız, dedi.

Sonra iri kalçalarını sallaya sallaya sahneye doğru yürürken bir an durakladı.

"Sen gene de şu 22'yi al. Olur ya piyango sana vurur, üç kuruş para kazanırsın da hayatın değişiverir," dedi. Sahneye çıkarken onunla birlikte sahneye bir lotarya küresi de geldi.

"Ay burası çok aydınlık," diye bağırdı Tony. "Kusura bakmazsanız güneş gözlüklerimi takacağım." Kızlara döndü : "Bu ışık altında nasıl o acıklı şarkıları söylüyorsunuz bir türlü anlamıyorum," dedi. Sonra tekrar seyircilere döndü. "Şimdi çekeceğim numaradan önce sizlere bir yemek tarifi vermek istiyorum. Aaa, niye öyle yuhluyorsunuz? İyi kızlar yemek pişirir, hepiniz burada çok özgür görünüyorsunuz, mutfaklarda ne yaptığınız belli mi peki?" Önündeki sıralardan şiddetle itiraz gelince : "Peki şekerim sen dinleme, kulaklarını tıka," dedi. Ve başladı tarifi vermeye :

– Efendim tencereye tam on dört bardak su koyacaksınız. Soğanlar soyulmuş, havuçlar kazınmış olacak. Tabii bir de tüyleri yolunmuş, içi temizlenmiş, tütsülenmiş ve yıkanmış bir tavuğunuzun olması gerekiyor elinizde.

Bunları anlatırken kalçalarını oynatmaya devam ediyor, bazen güneş gözlüklerini burnuna indirip çıplak gözle karşısındakilerin tepkilerini almaya çalışıyordu.

– Şimdi bunu niye anlattım. Aç kulaklarını da sen de dinle, dedi az önce hafif ağız dalaşına girdiği seyirciye. Bir arkadaşım var efendim, deyip benim durduğum yeri gösterdi. Kendisi Akdeniz toprağında bir süre kaldı. (Üzerimde şiddetli bir spot) Uzaklarda yani. (Bir de kırmızı ışık. Şimdi iki ayrı ışık koni biçiminde beni kesiyordu) Bize öğrendiği yemeklerden birkaçını tanıttı. Ama ne yalan söyleyeyim bunların içinde Çerkez tavuğu her zaman ilk tercihimiz olmuştur. Çok ama çok nefisti. Yemeği yedikten sonra ona çerkez tavuğu demeye başladık. Şimdi öbür adını sorsanız inanın hatırlayamam.

Hatırlamıyoruz, diye bağırdı kızlar. Lily de bateride elbette : Ha-tır-la-mı-yo-ruz.

– Gördünüz değil mi, dedi Tony. Bu akşam biraz canı sıkkın. Keyifsiz de. Kimseyi görmek istemiyor. Ne dersiniz, deyip hem kızlara hem de seyircilere sordu. Ona şu elimdeki mikrofonu uzatayım mı, bize derdini anlatsın?

Ben durduğum yerden hem ellerimle hem de başımla olmaz desem de boştu. Hayır, diye bağırmaya devam ediyordum, sonra Tony'nin sesi duyuldu : "Ve işte Baylar Bayanlar, karşınızda Çerkez Tavuğu. Üç beş kişi alkışladı, derken diğer kızlar da devreye girdiler. Tony kıs kıs gülüyordu.

Mikrofonu elime aldım. Tam olarak ne anlatacağımı bilmiyordum.

– Aslında, dedim, biliyor musunuz canım sıkkın. Canım hayli sıkkın. Salondan kimin değil ki sesleri yükseldi.

Sıkma canını yav, diye bağırdı biri.

O gittiğin yerlerdeki gece hayatını anlat, diye bağırdı bir diğeri.

Ben öylece, mikrofonla kalakaldım. Sonra aklıma gelen ilk şeyi anlatmaya başladım.

Onunla bir kış günü tanıştık diyorlar ya Çerkez Tavuğu'nun asıl adını unuttuk diye, adlar gibi çehrelere ilk kez merhaba deyişinizin net kanıtları da kalmaz aklınızda. Sadece kalan bir hatıradır, bir yüzdür, bir cisim. Ne bileyim. Bana bir gün şekerli bir kahve yaptı, sonra ertesi gün yine yaptı, sonraki günler

ve yıllarda da. İnsanlardan çok çekmişti, bana bu yüzden başlangıçta hiç yüz vermediğini hatırlıyorum. Belki de ilk tanışmamız bu fiille sınırlı kalabilir. Nedensizce onu çok sevdim. Hayatıyla ilgili en ufak bir detay bilmememe karşın.

İki gün önce bir mail aldım Kelibia'dan. Bir öğleden sonra geçti elime. O, böbrek yetmezliğinden ölmek üzereymiş. Kelibia'daki tek dostum, komşum ve sırdaşımdı Melek.

.....

Evet, şimdi kaldığımız yerden devam ediyoruz, dedi Clara.

Annem modern bir ismim olsun istiyordu.
Ola ola Clara oldu adım
İçim cevizle, Tunus'un kızgın, yıldırtıcı güneşiyle dövülmüş, bir de aksanlı Arapçam
Buraya döndüm
Tüylerim yolunmuş, içim temizlenmiş, tütsülenmiş ve yıkanmışım.
Tunus'taki bağımsızlık hareketine gelecek olursak...

– Kes, burada kes, tamam, dedi Tony. Şimdi kazanan numaraya sıra geldi. Alelacele bir numara çekiverdi renkli küreden. Tahmin ettiğiniz numarayı çekmişti elbet.

Herkes çığlıklar ve kahkahalar atmaya, gece kaldığı yerden devam etmeye başlayacak gibi olduğunda kapıda süklüm püklüm bir kız belirdi. Kapıdaki bodyguard James'e gidip bir telefon edip edemeyeceğini sordu. "Hiç param yok, bana borç para verebilir misiniz?" dedi.

James iri cüsseli nükteyi seven, vakti zamanında Körfez Savaşı'nı protesto ettiği için hava kuvetlerinden atılmış bir askerdi. Sahnedeki kızlardan en cılız gitaristi gösterip, "O bu gecenin en zengini, git ondan iste," dedi.

Kız yüzünü buruşturup o yamuk gitaristten borç para istemektense ölene kadar kimseye telefon etmemeyi yeğleyeceğini söyledi James'e.

– Sen bilirsin, dedi James ve arkasını dönüp gitti.

LEYLA RUHAN OKYAY

O Öpüş..... Kaldı!

Zaman iyice alçaldı... aşklar
Görünür oldular ve 'mazi kalbimde yara...
O konak, yıkık, harap, anımsıyorum,
Bulutlar ağır ağır inerdi odalara...
Hilmi Yavuz

"ÖNCE *soğan soldurulur...*" diye başlardı yemek tariflerine, Rumelili Müberra hanım. "*Sonra biberi, kıyması...*" Öyle keyifle, iştahla anlatırdı ki yutkunarak dinlerdi komşuları. Perdeleri köpürte köpürte beyaz sabunlarla yıkar, evi misafir dolardı hep. Yemeklerinin kokusu, sakız gibi çarşafları, geniş kalçalarıyla salınışı, sıcak neşeli gülüşleriyle içimi ısıtırdı... Düşleriyle yaşardı, hep âşıktı, hep coşkulu, heyecanlı. Çocuklarını alıp gittiğinde büyük bir boşluğa düştüm. Bitti sanki bütün güzellikler. Arkasından kocası Avni bey de taşındı.

Nevizade sokağın başına oturmuş elli yıldır izler durur olan biteni. Eli böğründeleri, giyotinli pencereleri, cumbasıyla, pembe ev.

Maria gelince önce badananın rengini değiştirip şampanya yaptı. Sonra perdeleri dikti. Dayadı döşedi. Ocak bucağı süsledi. Sedirleri fitilli püsküllü etekler, halı yastıklar ile donattı.

Gelinlik diken bir modaevinde çalışır, annesi ve kardeşleriyle yaşardı. Hiç evlenmedi, kimseleri istemedi.

Artık ne Müberra hanım var, ne de Maria. İkisi de bırakıp gittiler. Hele Müberra hanım mahalleye bile uğramaz oldu. Odalarım bomboş artık, onların sıcaklığından, seslerinden yoksun.

Çocuklar, hele onların seslerini öyle özledim ki. Perdeleri çekiştirseler de, duvarlarımı kirletseler de. Anneleri dedikodu ya da ev işlerine daldığında en iyi ben göz kulak olurdum, kaza maza gelmesin diye başlarına...

"Maria gene Hamdi beyin dükkânındaydı?"

"Allah aşkına?"

"Lacivert bir tayyör prova ettiriyordu. Üç düğmeli."

"Lacivert ha? Ne giyse yakışıyor haspaya. Nasıl incecik kalıyor bilmem?"

"Sen de karasevdaya tutulsan!.."

"Bütün maaşını dikişe yatırıyor."

Kıkırdamaları, kahkahaları içimde savrulur, mutfaktan yayılan kokulara karışıp giderdi. Ardından tavşan kanı çaylar, kekler, börekler. İnce belli cam bar-

daklardaki kaşık sesleri, ilk yudumlar.

Pırıl pırıl camlarımla izlerdim sokağı, çocukları. Rengim daha bir pembe, daha bir canlı. Üçüncü derece tarihi eser olmadan önce.

Maria, mahallenin gülü, sevdalısıydı. Saçları hep bigudili, hep süslü. Hamdi beye olan aşkıyla ünlü Maria. Şarkıları çın çın öterdi onu gördüğü günlerde. Ama yüreği hep yaralı. Annesi ölüp kardeşleri de gidince ödeyemez oldu kirayı. Aynı mahallede küçük bir eve taşındı. Ama beni hiç unutmadı. Ben de onu. Perdelerini, aynasını da bana bıraktı. İçinde yaşıyormuş gibi.

Sonra gelenler hep garibanlardı. Hiç bakamadılar bana, kendilerine bakamadıkları gibi. Ne arapsabunlu sularla tahtalarımı fırçalayıp pakladılar, ne de kapımı bacamı onarabildiler. Taşıyıcılarımı kurtlar kemirdi hep. Günden güne bel verdim, kamburlaştım.

O güzelim sokak masalarla dolu artık. Çocuklar çelik çomak, saklambaç oynamıyorlar. Ev geçindirme, karın doyurma kaygısına düşmüşler. Oyunları, gülüşleri, yaramazlıkları çok gerilerde kalmış. Belki de hiç yaşanmamış.

"Sokak çocukları için kart?"

"Sevgilinize gül?"

"Mendil, ablacığım?"

İşte uzaktan göründü Maria. Arnavutkaldırımı taşların üzerinde küçük adımlarla hafif topallayarak geliyor. Maria o zamanlar hangi taşların arasında hangi otlar biter, kokuları nasıl, bilirdi. Provaya giderken, hep şarkı söylerdi içinden.

İyi ki o kaldı. Bırakıp gitmedi beni. Unutmadı eski dostunu.

Ah Maria, ah! Nasıl da kamburun çıkmış, küçülmüşsün? Ama gene de allığın yanaklarından, fuların boynundan eksik değil. Benim zamanımdan kalma yaldızlı fuların. Dudaklarında da kan kırmızı rujun.

Gençliğinde yataktan kalkar kalkmaz kırmızı rujunu sürerdi. O ruj, etli, biçimli dudaklarına nasıl da yakışırdı. Artık dudakları bile incelmiş, içi boşalmış, fidan gibi boyu da yarıya inmiş. Yürekleri hoplatan Maria, böyle iki büklüm mü geçecekti Nevizade sokağı, doğrulmakta güçlük çekerek mi?

Balkonlardan, pencerelerden yarı beline kadar eğilmiş gri atletli adamlar sokağı izliyorlar. Şenlikli konuşmaları, politik tartışmaları, kaçamak yapan sevgililerin kadeh tokuşturmalarını. Kırlangıç sesleri, midye dolma satıcıları arasında.

Uzaklardan gelip bekâr odalarına tıkılmış kaçaklar, mülteciler, işsizler. Annelerinin biricik oğulları... Onların sevecen kucaklamalarını, bağırışlarını, ağlamalarını, gülüşlerini yitirmiş oğullar. Oynarken kulaklarına çalınan, "Önce soğan soldurulur," diye başlayan tarifleri, yemekleri. Sıcaklık, sevgi ve o yemekler, boğazlarında birer yumruk, birer düş, şimdi...

Maria'nın gözleri tanıdık arıyor. Engin denizde tek tük kalmış tekneleri arayan projektörler gibi. Feri soluk, paslı, yorgun. Onu buluyor sonunda, takılıp kalıyor.

O da küçülmüş, kurumuş. Güzelim parlak gözleri canlılığını yitirmiş. Ama bakışları hiç değişmemiş... Dikilmiş gür saçları, bıyıkları beyazlamış. Yüzü, daha da yumuşamış. Omuzları daralmış, kamburu çıkmış.

Mahalle çalkalanmıştı. Evli barklı, üstelik Müslüman adama gönlü kaydı diye. Hamdi beyin sıcak bakışına nasıl da vurgundu? Gene eski tip ince ipekli kravatını takmış, gömleğinin yakalarını büzüştürerek. Kendisine bol gelen kahverengi takım elbisesini giymiş. Maria da her zamanki gibi özenli. Bir zamanlar Beyoğlu'nun en ünlü şapkacısına yaptırdığı vişneçürüğü fötr şapkası, güneşten solmuş üç düğmeli lacivert tayyörü, kırmızı ruju, gri fuları ile gene bir genç kız gibi heyecanlı.

"Merhaba Hamdi bey?"

"Ooo, merhaba, nasılsınız?"

"Teşekkür ederim iyiyim. Hamdi bey, sabah gene yazıp çizdiler mi bizim sokağı?"

"Sizin pembe evi ölçtüler biçtiler. Yanlarında kalantor biriyle."

"Bizim evi ha?"

Bu kez beni konuşuyorlar. Gelip seyrediyorlar uzun uzun. Maria'nın içine bir kurt düşüyor. Demir kapıyı zorluyor. Birlikte aralayıp sessizce içeriye süzülüyorlar. O güzelim taş avlu kir pas içinde, hele örümcekler!..

İkinci kata çıkıp önce banyoya giriyorlar. Ayna hâlâ yerinde. Yer yer dökülmüş olsa da. Kırmızı dudaklarına son kez bakıp salona geçiyor Maria, ardında da Hamdi bey. Dökülmüş boyaların altından kendisinin yaptırdığı şarap renkli badanayı, altından da Müberra hanımın uçuk yeşilini görüyor. Her yanı dolaşıp cumbadaki ahşap sedire oturuyorlar, dikkatlice. Sokağı izliyorlar, hiç konuşmadan. Tozlu, kırık camlar ardından. Yürekleri ilk kez böyle yakın, böyle yalnız. İkisi baş başalar koca evde. Yıllar önce düşledikleri gibi. Sessizliği Maria bozuyor her zamanki gibi.

"Neden yazıp çizdiler ki?"

"Bilmem."

"Başka ne dediler?"

"Kimler?"

"Onlar."

"Üçüncü derece, bu, dediler."

"Üçüncü derece, ha? Neden üçüncü dereceymiş ki?" Maria'nın beni savunan tonlaması, öyle çocuksuydu ki! Sıcacık bakışıyla cevapladı Hamdi Bey, hafif gülümseyerek. "Bilmem." Sonra birdenbire eğilip öptü yanağından.

Maria susup kaldı, gözleri dolu dolu.

Bunu öyle çok istemişti ki yıllar önce!.. Konuşulacak öyle çok şey vardı ki!.. Ama şimdi!.. Ne heyecandı o! Ne yürek çarpıntısı!... Nasıl konuşacaklarını bilemezlerdi. Sizli bizli, hanımlı beyli diyaloglar, sonra suskunluklar. Yalnız kalamama korkusu, yakınlaşma korkusu ve dayanılmaz isteği. Kaçmak, en iyisi kaçmak derdi Maria, kendi kendine. Düşlemek yalnızca, sohbeti dokunuşu. Paylaşmak güzellikleri, yıllarca sürecek, hiç bitmeyecekmiş gibi...

"Bir tek merdivenleri kırılmış."

"Öyle ya, bir tek merdivenleri."

"Tamir edilip bir boya olsa! Bir de temizlense her yanı. Sabunlu sularla eskisi gibi."

"Cumbanın altına da şöyle sağlam iki direk!"

"Bu güzelim bina!.."

Merdivenleri trabzana tutunarak el ele indiler, düşüp bir yerlerini kırarlar korkusuyla. Taşlıkta oynaşan renkli ışıklar küçücük sevinçler oldu yüreklerinde.

"Güneş çıkmış."

İkisi de başlarını kaldırıp kapının üzerindeki vitraya baktılar. Sonra birbirlerine. Gülümsediler.

"Hiç kırık yok!"

"Sapasağlam yerinde!"

"Evet, yerinde!"

"Kocaman bir kaleydoskop sanki!.."

"Kocaman ya!.."

Uzuncu bir süre suskun beklediler. Bakındılar. Sessizce ayak dirediler ayrılığa. Sonunda vedalaştılar. Benimle de. Yalnız kaldım.

Önce çatıdan başladılar yıkmaya, duvarları yıktılar sonra. Perdeleri, cumbası, aynadaki kırmızı rujlu dudak görüntüsü, "önce soğan soldurulur" tümcesi, gülüşler ve o öpüş moloz yığınının altında kaldı. Yüreği durdu pembe evin. Düşünemez, izleyemez oldu sokağını.

Üçüncü derece tarihi eser olduğundan onarılmasına gerek duyulmadı. Yalnızca arşivde rölövesi, fotoğraflarda görüntüsü kaldı. Dev bir sabun kalıbı diktiler yerine. Kapısına 'Güzel Çarşı' yazdılar.

Maria geçemez oldu önünden. Üstüne üstüne geldi koca bina. Daha da eğildi beli, daha da küçüldü boyu. Kırmızı rujunu süremez oldu.

Bir yıla kalmadan temelli gitti mahalleden. Ardından da Hamdi bey...

ALMILA ÖZDEK

Miço

TEKNENİN en uç noktasına serdi havlusunu, hani bir dalga gelse de tekne biraz yalpalasa, burundaki demire yapışıverecekti. Bir dakika geçmeden, miço onu uyarmaya geldi.

Miçolar çok nazik oluyorlar, diye düşündü yerini değiştirirken, onlara hayır demek pek mümkün değildi. Oysa bütün insanları arkada bırakarak denizi seyretmek, denizin sadece kendisine ait olduğu hissini veriyordu insana.

Havlusunu, dini inançları nedeniyle tüylerini almadığı için kızıl renkli bir çalı yığınına dönmüş turist kadınla kocasının yanına serdi. Bu arada miço yarı İngilizce yarı Türkçe anlatmaya başlamıştı izleyecekleri rotayı, daha ziyade şaklabanlık yaparak. Herkes ilgiyle izliyordu onu.

Bu miçolar tam anlamıyla güneşin ve denizin çocukları oluyorlar, diye geçirdi içinden. Bütün günlerini denizde geçiren ve bedenlerini güneş ışığına doyuran, geceleri de kumsallarda ateş yakan genç erkekler... Çok ciddiye almasa da, miçonun kendisiyle özel olarak ilgilenmesini istedi içten içe. Boylu poslu bir çocuktu, saçları upuzundu, en etkileyici tarafı ise sesiydi. Kalın, gür, ama dingin bir ses tonu vardı, şaklabanlık yaparken bile sakin sakin çıkıyordu. Güney insanları hep böyle problemsiz mi oluyorlardı acaba?

Teknede tek başına bir o vardı, bu durumun onu komik mi, tuhaf mı yoksa zavallı mı yaptığını düşündü. Kim bilir, belki de kimse fark etmemişti onun tek başına olduğunu, tabii miçodan başka. O, işinin gereği olarak sürekli müşterileri gözetliyor, her dakika birinin yanına gidip bir şeyler söylüyor ve illa ki güldürüyordu.

Teknede tek başına bir o vardı, bu durumun onu komik mi, tuhaf mı, yoksa zavallı mı yaptığını düşündü. Kim bilir, belki de kimse fark etmemişti onun tek başına olduğunu, tabii miçodan başka. O, işinin gereği olarak sürekli müşterileri gözetliyor, her dakika birinin yanına gidip bir şeyler söylüyor ve illa ki güldürüyordu.

Teknenin uğradığı tüm koylarda denize girdi ve dibe daldı, nefesini ne kadar tutabildiğini denedi defalarca. Bu konuda gerçekten de başarılıydı. Plaja çıktığında uzun uzun güneşlendi, hem önünü hem sırtını yaktı. Hatta aklından bikinisinin üstünü çıkarmayı bile geçirdi, tatilde değil miydi... Ama biraz ilerde miçoyla kaptanı konuşurlarken görünce vazgeçti, az sonra teknede bir araya gelecekti onlarla.

Plajdaki deveyi ve yavrusunu sevdi, her şeyin yavrusu güzeldir, devenin bile.

Sonra, ağaçların altında kurulmuş olan gümüşçü tezgâhından birkaç gümüş yüzük beğendi, bu kadar orijinal modelleri İstanbul'da bulmanın imkânsız olduğu üzerinde satıcı çocukla anlaştılar. Bana da turist fiyatı uygulama bari, dedi çocuğa, çocuk da ona yakın arkadaşlarına yaptığını söylediği yüzde on indirim yaptı. Burada çok arkadaşı varmış, hepsi de sevgililerine ondan hediye alırlarmış, onlara indirim yapmaktan kendisi doğru düzgün para kazanamıyormuş. Ama olsun, diye ekledi çocuk, amacım para olsa bu kadar çok arkadaşım olmazdı zaten. Çocuğun gözlerinin mavisi o kadar yoğundu ki, mavi bir bandana da satın almadan oradan ayrılamadı.

Plajdaki insanları izledi, herkes tatilin tadını doyasıya çıkarıyormuş gibi görünüyordu. Turist kadınlar arasında üstsüz olmayan hemen hemen yok gibiydi. Ya da kim bilir, üstsüz oldukları için turist oldukları yargısına vardığı bu kadınların bir kısmı Türktü belki de. Yeniden düşündü bikinisinin üstünü çıkarmayı, kaptanla miço uzaktaydılar şimdi, ama tam o sırada önünden bir anneyle çocuğu geçti. Ne güzel, herkes kendine göre tatil yapıyordu, kimi çoluk çocuğuyla, kimi eşiyle, çoğu da sevgilisi ve arkadaşlarıyla gelmişti bu eğlence beldesine. Ama yalnız gelenler de vardı mutlaka, bu belde sanatçıların mekânı diye bilinirdi.

Çevredeki insanları izlemeye devam etti, bir yandan da miço ve kaptanı gözlüyordu. Hatta bir kere göz göze bile geldiler. Başkalarına çevirdi bakışını, sonra başkalarına, sonra başkalarına, en son da develere. Tekrar miçoyla göz göze geldiklerinde onun el salladığını gördü, teknenin plajdan ayrılma vakti gelmişti.

Tekneye döndüğünde havlusunu kıllı turist kadınla kocasının yanından alıp dümene daha yakın bir yere sermeyi düşündü, orada gençler de vardı, ama turist kadınla kocası yolculuk boyunca ona sürekli gülümsemişler, kameraya almışlar ve yiyecek ikram etmişlerdi. Dil sorunu yüzünden konuşamamalarına rağmen, ayıp olur diye yanlarından ayrılamadı.

Dümene geçmiş olan miçoyu izlemeye başladı, çocuk kaptanından güzel kullanıyordu tekneyi, dalgaların ritmini kendi içinde yakalamıştı. Tekneye yaklaşan her dalgayı görüyor, sanki onunla anlaşıyor, dalganın hareketini kendi vücudunda yansıtıyordu. Denizle aynı dilden konuşmak bir yetenek, diye düşündü, ama ne işe yarar? Güzel tekne kullanmak ve şaklabanlık yapmakla geleceğini nasıl kurabilir? Doğru düzgün bir iş yapmalı, ona ilerde güvence sağlayacak bir iş, bu gençlik yılları bir daha gelmez.

Denizi seyretmeye başladı, firlayıp denize atlamayı düşündü bir an. Herkesi nasıl da şaşırtırdı, panik çıkardı teknede. Üstü kurumuştu. Bütün sene çok çalışmış, çok yorulmuştu, ama iyi de para kazanmıştı. Bu tatile çıkmadan önce epey kararsızlık yaşamıştı, vaktini ve parasını daha üretken bir şekilde değerlendirip değerlendiremeyeceğini düşünmüştü uzun uzun. Ama tam dinlenmeden başlayacağı yeni bir çalışma döneminde performansının düşmesi korkusu ağır basınca, herkesin geldiği bu tatil beldesine o da gelmişti.

Üstüne bir gölge düştüğünü görünce başını kaldırdı, miço gülümseyerek ona bakıyordu. "Kraliçem," dedi miço yerlere kadar eğilerek, "kulunuz sizin bir kelimenizi duymak için sabırsızlıkla bekler."

Yerinde doğruldu, ama bu çocuğa nasıl cevap yetiştireceğini bilemediği için

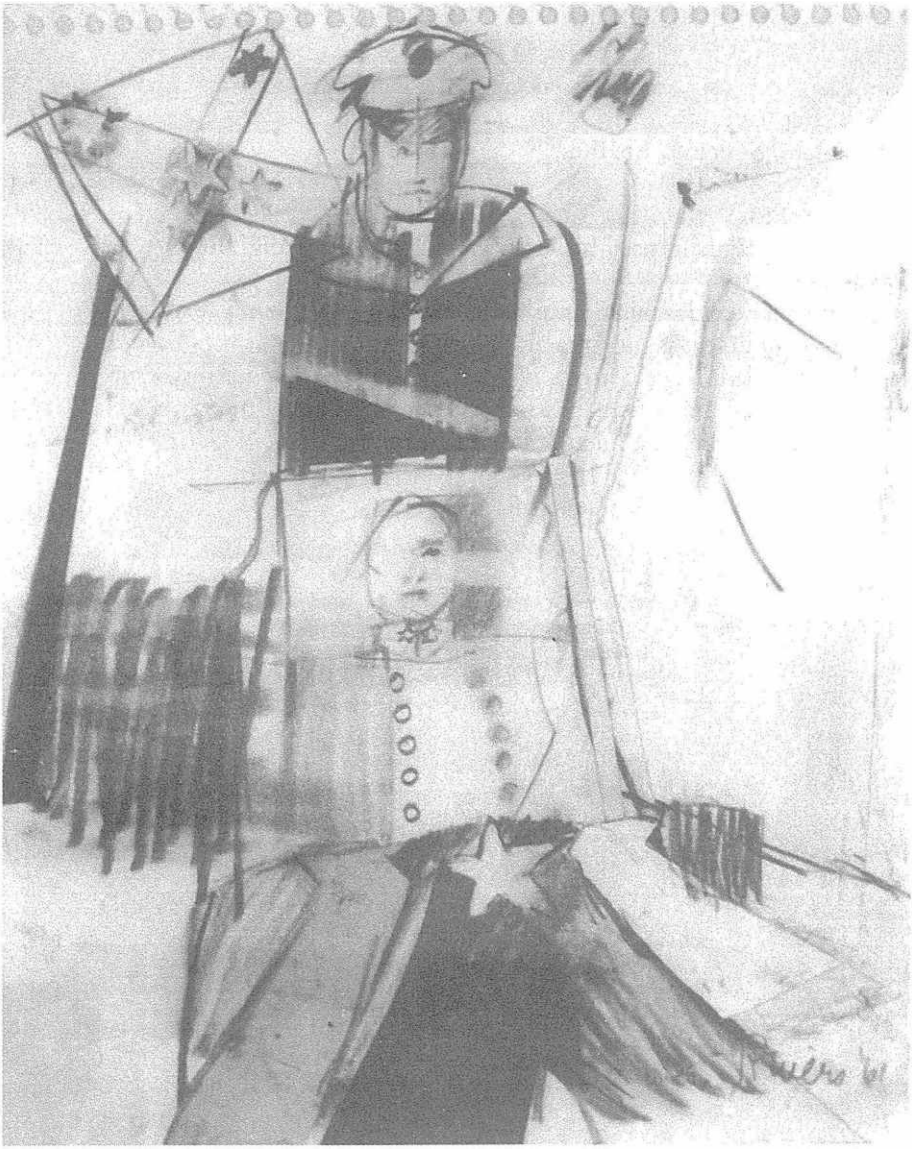

Larry Rivers, 1961.

gülümseyerek bakmakla yetindi. "Kulunuz, hiç konuşmayan ve yanında yiyecek hiçbir şey getirmemiş olan kraliçesinin sağlığı konusunda endişelenmektedir. O yüzden, kraliçemize bu köfte ekmeği ve koka kolayı sunmayı bir borç bilirim."

Abartılı bir şövalye selamıyla köfte ekmeği ve kola kutusunu havlunun üzerine bıraktı, bir selam daha çakıp topuklarının üzerinde döndükten sonra kendi köfte ekmek ve kolasını da aldı ve 'kraliçesinin' yanına yerleşti.

"Hiç konuşmuyorsunuz," dedi, "niye yalnız çıktınız tatile? Sevgilim yok demeyin inanmam."

Miçonun şirin kurnazlığına güldü, ama yine ne cevap vereceğini bilemedi.

Aslında istediği oluyordu, miço onunla özel olarak ilgileniyordu şimdi, fakat huzursuzlandı biraz.

"Kafamı dinlemek istedim."

"Evet, bu çok iyi bir sebep. Ben de kafamı dinlemeye çalışıyorum." Miço kolasını kafasına dikti, karşısındaki insanı özendirecek kadar iştahla yemek yiyordu. Buna rağmen, nasıl bir etten yapıldığını bilemediği köfte ekmeği yemek istemedi o.

"Bu kadar çok insanla uğraşırken mi dinliyorsun kafanı?"

Miço güldü, bir ısırık daha aldı köfte ekmeğinden. "İşin püf noktası da burada zaten," dedi, "başkalarıyla uğraşırken hem kendini unutuyorsun, hem de kendini daha iyi tanıyorsun. Yoksa bilmez miyim ben de bir yere kapılanmayı?"

Yine cevap veremedi miçoya, köfte ekmeği aldı eline.

Adam Yayınları

Adam 1999

Şiir her zaman

Çağdaş şiirimizin kilometre taşlarından **Oktay Rifat**'ın ***Bütün Şiirleri*** üç ciltte toplandı.

Yayımlanan birinci ciltte *Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler; Güzelleme; Aşağı Yukarı; Karga ile Tilki; Perçemli Sokak; Âşık Merdiveni; Yunan Antologyası ve Latin Ozanlarından Çeviriler; Elleri Var Özgürlüğün,*

İkinci ciltte *Yeni Şiirler; Çobanıl Şiirler; Bir Cigara İçimi* adlı kitapları yer alıyor.

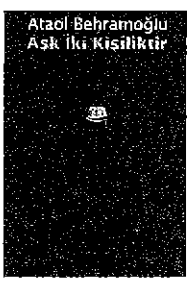

Bir Gün Mutlaka; Yaşadıklarımdan Öğrendiğim Birşey Var; Kızıma Mektuplar; Sevgilimsin adlı kitaplarıyla bütün şiirleri Adam'da yayımlanan **Ataol Behramoğlu**'ndan yeni bir şiir kitabı: ***Aşk İki Kişiliktir***.

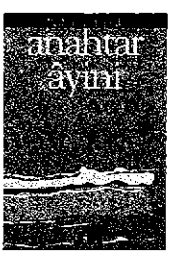

Anabtar Ayini bir ilk kitap; **Bedirhan Toprak**'tan olgun bir sesin örnekleri.

Gözyaşlarım Nal Sesleri genç şiirin güçlü sesi **küçük İskender**'in yeni şiir kitabı.

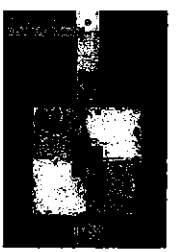

Haydar Ergülen'in yeni şiir kitabı ***Ölüm Bir Skandal*** yayımlandı. Şairin toplu şiirleri de Adam Yayınları'ndan çıkacak.

Trabzonlu delikanlı **Yaşar Miraç** yeni kitabı *Lazcaz*'la yeniden şiir dünyasında.

Nazmi Ağıl'ın *Boşanma Davası*'ndan sonraki yeni şiir kitabı: ***Beni Böyle Değiştiren.***

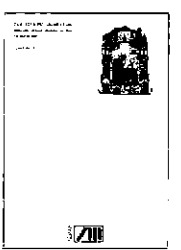

Samih Rıfat'ın güzel çevirileriyle dilimize kazandırdığı bir antoloji ***Çok Eski Bir Günbatımı,*** Osmanlı Öncesi İstanbul'undan Seçme Şiirler.

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

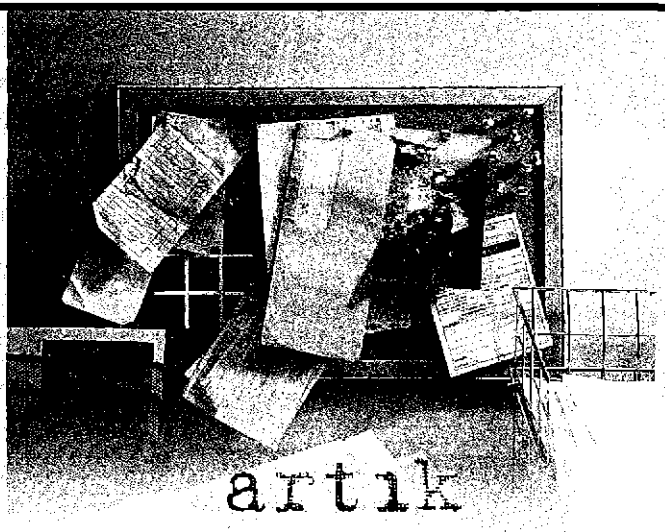

artık unutabilirsiniz...

Çünkü artık Abonet ile sorunsuz abonelikler dönemi başlıyor.
Abonet'le dilediğiniz yayınların size ulaşması şimdi çok daha kolay, hızlı ve güvenli...

Abonet yeni, çağdaş, kolay ve güvenli bir abonelik sistemidir. Sisteme katılacak olan diğer yayınlarla birlikte Abonet, her geçen gün daha fazla okuyucuya ve yayıncıya hizmet verecek...

Abonet ile okuyucular;

- Bulunmayan dergileri aramak zorunda kalmayacaklar,
- İstedikleri yayınlara istedikleri periyotta abone olabilecekler (*Haftalıklarda en az 4 sayı, aylıklarda 1 sayı*)*,
- Abone oldukları yayınlar Aktif Dağıtım güvencesiyle ulaşacak,
- Yayının durması halinde abonelik ücretini geri alabilecek veya başka bir dergiye abone olabilecekler,
- İstedikleri dergiye telefon, faks, internet veya e-mail yoluyla abone olabilecekler,
- Kredi kartıyla veya adreste nakit ödeme yapabilecekler.

YAZ KAMPANYASI

GEZİ 99'u incelemeden tatil programınızı yapmayınız!

GEZİ 99 TÜRKİYE TATİL REHBERİ

Bölge-bölge, il-il tüm Türkiye. Tanıtılı turistik yöreler artık kentler, hoteller, moteller, tatil köyleri, kaplıcalar, yol göstergeleri, ulaşım haritaları, dağcılık ve kayak merkezleri, lokantalar-barlar ve eğlence yerleri, seyahat acenteleri

Türkiye Gezi Rehberi	: 5.000.000 TL.
Türkiye Artık Kentler Rehberi	: 2.000.000 TL.
Türkiye Otel Rehberi	: 2.500.000 TL.
Renkli ofset baskılı üç rehber birarada	8.000.000 TL.

Alacağınız tüm ürünler adresinize imza karşılığı teslim edilecek ve isterseniz kredi kartınıza isterseniz adresinizden nakit tahsilat yöntemiyle ödemenizi gerçekleştirebileceksiniz. Sipariş vermek için http://www.abonet.net'teki "Gezi 99 formu"nu doldurmanız veya bizi aramanız...

"ABONE FORMU"nuz arka sayfadadır.

Abonet

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No.1752 Okmeydanı-İstanbul
tel: (212) 222 83 32 - 222 72 06 **faks:** (212) 222 27 10 **e-mail:** abonet@abonet.net **web:** www.abonet.net

Abonet ile abone olabileceğiniz dergiler (şimdilik):

Adam Öykü	Türk edebiyatının öncü dergisi.
Adam Sanat	Sanat ve edebiyata kalıcı.
Beauty Forum	Estetisyenin dergisi.
Beauty Forum Kataloğu	Kataloğla ürün satışı.
Bütün Dünya	Aylık genel kültür dergisi.
Çveneburi	Kültürel dergi.
Düşünen Siyaset	Aylık düşünce dergisi.
Edebiyat ve Eleştiri Dergisi	Eleştiri önemlidir.
Güldiken	Mizah kültürü dergisi.
Hipokrat	Tıp sektöründe sorumlu bir.
İnşaat Ekonomi Dergisi	Ürün ve hizmetlerinizi hedef kitleye ulaştıran rehberiniz.
Kafkasya Yazıları	Tarih, edebiyat, kültür ve sanat dosyası.
Kardiyoloji	Kardiyologların spesifik dergisi.
Kozmetik Market	Kozmetik ve parfümeri bülteri dergisi.
Kuaför Magazin	Türkiye'de saç modelleri, kozmetik ve estetik konularıyla.
Lokomotor	Sektörün sesi dergisi.
Print Türkiye	Spor konusunda uzman dergi.
Roza Dergisi	Türkiye'nin en iyi matbaacılık dergisi.
Turkish Aviation	Ünsiyetçiliğe ve ırkçılığa karşı Kürt kadın dergisi.
	Havacılık dünyası Turkish Aviation ile ayağınızda.

Dergi sayısı onunuzdeki günlerde artacaktır.

ABONE FORMU

Aşağıdaki bilgileri bize telefonla da iletebilir ya da www.abonet.net sitesine girerek kaydedebilirsiniz.
Tel: (212) 222 83 32 Faks: (212) 222 27 10

Adı-Soyadı/*Name-Surname* : .....

Adres/*Address* : .....

Tel No. : ..... **Faks No. :** ..... **E-mail :** .....

Abone olmak istediği dergi:

Dergi	Periyodu	Kapak Fiyatı	Kaç sayılık abonelik istiyorsunuz?
Adam Öykü	İki Aylık	1.250.000 TL.	
Adam Sanat	Aylık	750.000 TL.	
Beauty Forum	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Beauty Forum Kataloğu	Üç Aylık	250.000 TL.	
Bütün Dünya	Aylık	750.000 TL.	
Çveneburi	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Düşünen Siyaset	Aylık	1.500.000 TL.	
Edebiyat ve Eleştiri Dergisi	İki Aylık	750.000 TL.	
Güldiken	Dört Aylık	1.000.000 TL.	
Hipokrat	Aylık	1.000.000 TL.	
İnşaat Ekonomi Dergisi	Aylık	750.000 TL.	
Kafkasya Yazıları	Üç Aylık	1.250.000 TL.	
Kardiyoloji	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Kozmetik Market	İki Aylık	750.000 TL.	
Kuaför Magazin	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Lokomotor	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Print Türkiye	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Roza Dergisi	İki Aylık	400.000 TL.	
Turkish Aviation	İki Aylık	750.000 TL.	

Ödeme şekli:

❍ Dergi tesliminde nakit ödeyeceğim. (Toplu aboneliklerde)
❍ Havale gönderiyorum. (İş Bankası - Perpa Şb. Hesap no. 105912)
❍ Abonelik bedelini Kredi Kartı hesabımdan her ay çekiniz.

Kart Tipi : ❒ Visa ❒ Master

Kart No. : ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐ Geçerlilik Tarihi: ..... / ..... İmza:

Adam Yayınları

Adam 1999

Semih Gümüş

öykünün bahçesi

eleştiri

Kısa öykü insanın gizleri üstüne bir sanat...
Çağdaş insanın yaşamındaki ilmekleri dokur, dokunmuş ilmekleri çözer. Bu, insanın sırıdır -yaşamını anlamlandırıp bambaşka gösterecektir. Gerçeğidir - kendi gerçekliği sandığı şeyden bambaşka bir gerçekliği önüne koyar. Öykü, yazınsal bakımdan insan için böyle bir değer taşır.
İnsanın kendisiyle, ötekiyle, farklı olanla çatışmasından ve bunların değerleri arasındaki elektrikten doğar. Yaşamı dokuyan ilmeklerin birbirine örülmesiyle ortaya çıkan dokunun, kısacası yaşamın can evinin yazınsal yazıyla çatışmasında yaşar.
Öykünün Bahçesi, öykü dünyasını anlamaya, çözümlemeye çalışan, öykünün bahçesinde yaşayanlar için bir başucu kitabı...

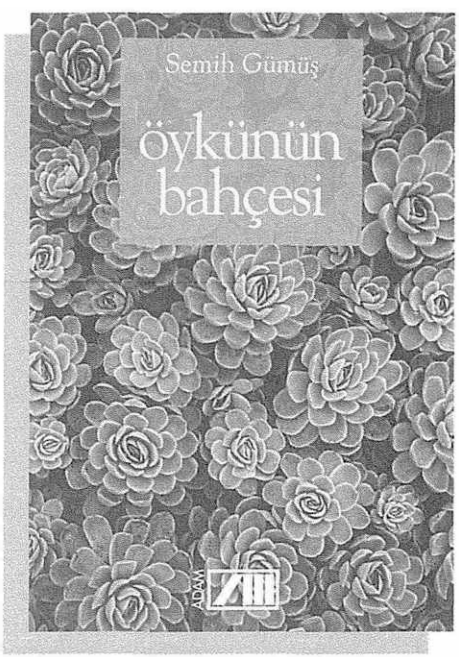

ADAM

değerli kitaplar yayımlar.

ADAM YAYINLARI Küçükparmakkapı Sokak No: 17 Beyoğlu 80060 İstanbul Tel: (0-212) 293 41 05-06 Faks: (0-212) 293 41 08

ADAM öykü

geçen sayının (eylül ekim 24) içindekiler

sherlock holmes özel bölümü Peçeli Kiracının Serüveni *Sir Arthur Conan Doyle* • Sherlock Holmes Öyküleri *Catherine Belsey* • Holmes Öykülerinin Toplumsal Kökenleri *Gökçen Ezber* **öykü** Gülüyorsun *Luigi Pirandello* • Fotokopiler'den İki Öykü *John Berger* • Bir İç Konuşma *Joyce Carol Oates* • "Gönderdiğin Mektubu Aldım" *Tarık Dursun K.* • Geceydi ve Yalnızdım *Behzat Ay* • Mutlu Bey, Dolunay ve Yaz *Zeynep Avcı* • Şimdi Okullu Olduk *Roni Margulies* • Fazlalıklar *Haydar Ergülen* • Sınır Kapısı *Özgen Ergin* • Aurora *Mebuse Tekay* • Kutsal Tiber Nehrine Yolculuk *Fuat Uğur* • Kışlangıç *Sema Kaygusuz* • Emine Hatun *Deniz Günal* • Küllü Tepe *Saliha Yadigâr* • Öteki *Almıla Özdek* • Bir Numara *Pınar Eryaşar Aymaz* • Eylem'in Ailesi *Şule Tankut* **bu sayının konuşması** Cemil Kavukçu ile Dünden Bugüne

25
9 771300 755600
1.250.000 LİRA (KDV dahil)
ISSN 1300-7556